



Съвет на
Европейския съюз

Брюксел, 5 февруари 2024 г.
(OR. en)

6073/24

SOC 74
EMPL 44
EDUC 32
ECOFIN 114

БЕЛЕЖКА

От:	Генералния секретариат на Съвета
До:	Комитета на постоянните представители/Съвета
№ док. Ком.:	15438/23 + ADD 1 - COM(2023) 904 final
Относно:	Съвместен доклад за заетостта — Приемане

Приложено се изпраща на делегациите проект на съвместния доклад за заетостта за 2024 г., финализиран от Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила на съвместното им заседание от 24-25 януари 2024 г.

Комитетът на постоянните представители се приканва да представи проекта на съвместния доклад за заетостта за 2024 г. на Съвета EPSCO за приемане.

Съдържание

ОСНОВНИ ПОСЛАНИЯ	4
ГЛАВА 1. ПРЕГЛЕД НА ТЕНДЕНЦИИТЕ НА ПАЗАРА НА ТРУДА И В СОЦИАЛНАТА СФЕРА, НАПРЕДЪК ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛИТЕ ЗА 2030 Г. И ОСНОВНИ ХОРИЗОНТАЛНИ КОНСТАТАЦИИ ОТНОСНО СОЦИАЛНАТА КОНВЕРГЕНЦИЯ	42
1.1 Основни тенденции на пазара на труда.....	42
1.2 Основни социални тенденции	46
1.3 Напредък по отношение на водещите цели на ЕС за 2030 г. и националните цели 50	
1.4 Актуализиране на набора от социални показатели	57
1.5 Основни хоризонтални констатации от първия етап на анализа по държави относно социалната конвергенция	60
ГЛАВА 2. ЗАЕТОСТ И СОЦИАЛНИ РЕФОРМИ — РЕЗУЛТАТИ И ДЕЙСТВИЯ НА ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ.....	67
2.1 Насока 5: Насърчаване на търсенето на работна ръка	67
2.1.1 Основни показатели	67
2.1.2 Мерки, предприети от държавите членки	87
2.2. Насока 6: Повишаване на предлагането на работна ръка и подобряване на достъпа до заетост, умения и компетентности	93
2.2.1 Основни показатели	94
2.2.2. Мерки, предприети от държавите членки	133
2.3 Насока 7: Подобряване на функционирането на пазарите на труда и ефективността на социалния диалог.....	152
2.3.1 Основни показатели	153
2.3.2 Мерки, предприети от държавите членки	179
2.4: Насока 8: Насърчаване на равните възможности за всички, насърчаване на социалното приобщаване и борбата с бедността	192
2.4.1 Основни показатели	193
2.4.2 Мерки, предприети от държавите членки	228
ГЛАВА 3. АНАЛИЗ ПО ДЪРЖАВИ — ПЪРВИ ЕТАП.....	242
Белгия 244	
Дания 250	
Германия.....	252
Естония	254
Ирландия	256

Гърция	258
Испания	260
Франция	262
Хърватия	264
Италия	266
Кипър	268
Латвия	270
Литва	272
Люксембург	274
Унгария	276
Малта	278
Нидерландия	280
Австрия	282
Полша	284
Португалия	286
Румъния	288
Словения	290
Словакия	292
Финландия	294
Швеция	296

ОСНОВНИ ПОСЛАНИЯ

Със своя съвместен доклад за заетостта (СДЗ) Европейската комисия и Съветът проследяват състоянието на заетостта в Съюза и прилагането на Насоките за заетостта в съответствие с член 148 от ДФЕС. В доклада е представен годишен преглед на основните тенденции в заетостта и социалната сфера в Съюза, както и на последните мерки на политиката на държавите членки в съответствие с Насоките за политиките по заетостта на държавите членки¹. В него се посочват и свързаните с това основни приоритетни области за действия чрез политиката. В глава 1 от доклада се представя преглед на основните тенденции в областта на заетостта и социалната политика и на постигнатия напредък по основните и националните цели на ЕС за 2030 г., както и хоризонтални констатации въз основа на характеристиките на рамката за социална конвергенция (РСК), както е описано в съответните основни послания на Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила и в свързания с нея доклад на съвместната работна група на Комитета по заетост и Комитета по социална закрила². В глава 2 се анализират предизвикателствата и възможностите за справяне с тях, очертани в политиките в държавите членки за всяка от четирите насоки за заетостта. В глава 3 се предоставя специфичен за всяка държава анализ за всички държави членки в съответствие с принципите на РСК. Окончателният текст ще бъде приет от Съвета по заетост, социална политика, здравеопазване и потребителски въпроси (EPSCO) въз основа на предложението на Комисията и след обмен на мнения в съответните консултативни комитети на Съвета. Преодоляването на посочените в доклада предизвикателства ще допринесе за постигането на възходяща социална конвергенция, ще засили стремежа на Съюза към справедлив екологичен и цифров преход и ще допринесе за посрещането на демографските промени, както и за постигането на целите за устойчиво развитие и прилагането на стратегиите на Съюза на равенството³.

¹ Последната актуализация на Насоките за заетостта беше приета от Съвета на Европейския съюз през октомври 2023 г. ([ОБ L 2023/2528, 14.11.2023 г.](#)).

² Вж. Доклада на работната група на Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила относно рамката за социална конвергенция ([док. 9481/23/ADD-1](#)), както и основните послания, одобрени от Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила въз основа на доклада ([док. 9481/23](#)).

³ Стратегията за равенство между половете за периода 2020—2025 г., Плана за действие на ЕС за борба с расизма за периода 2020—2025 г., Стратегическата рамка на ЕС за равенство, приобщаване и участие на ромите за периода 2020—2030 г., Стратегията за равнопоставеност на ЛГБТИК, Стратегията за правата на хората с увреждания за периода 2021—2030 г.

В СДЗ от 2024 г. продължава да се обръща голямо внимание на прилагането на Европейския стълб на социалните права, подкрепян от лидерите на ЕС по време на Социалната среща на върха в Порто; те признаха, че представеният от Комисията план за действие предоставя полезни насоки относно прилагането на стълба. Това се осъществява по-специално чрез тематични рубрики, обхващащи основни трудности в трите области — равни възможности и достъп до пазара на труда, справедливи условия на труд и социална закрила и приобщаване, с оглед на социално-икономическите перспективи и най-новите политически инициативи. В доклада се отразява напредъкът към постигане на водещите цели на ЕС за 2030 г. в областта на заетостта, уменията и намаляването на бедността, които бяха приветствани от лидерите на ЕС в Порто и от Европейския съвет през юни 2021 г. За първи път в настоящото издание се отчита напредъкът към националните цели за 2030 г., поставени от държавите членки, както са представени и обсъдени на Съвета EPSCO през юни 2022 г.

Целите за заетост, умения и намаляване на бедността до 2030 г. мотивират действията в съответните области на политиката на равнището на ЕС и в държавите членки.

Стабилното нарастване на заетостта, като средната стойност е 1,7 % годишно през последните две години, осигурява възможност на ЕС да поддържа курса към постигане на водещата си цел за заетостта до 2030 г. (от 74,6 % през 2022 г. равнището на заетост трябва да се повиши с още 3,4 процентни пункта в ЕС до 2030 г., за да достигне целта от 78 %), въпреки че данните от последното тримесечие показват напредък с по-бавно темпо.

- На фона на възстановяването след пандемията от COVID и доброто развитие на пазара на труда, всички държави членки са постигнали напредък към своите цели за заетост до 2022 г. За да постигнат целите си, по-голямата част от тях се нуждаят от допълнителни усилия по отношение на политиките за заетост и умения до 2030 г. В значителен брой държави членки най-широки възможности за подобрене предлага равнището на заетост на по-нискоквалифицираните работници, следвано от равнището на заетост на по-възрастните жени (на възраст 55—64 години) и на младежите (на възраст 20—29 години) в голям брой държави.

- В същото време е необходим значителен напредък за постигане на водещата цел на ЕС 60 % от възрастните да участват в обучение в ЕС всяка година до 2030 г., с оглед на ниското равнище от 37,4 % през 2016 г., в съответствие с амбицията Европа да остане конкурентоспособна, иновативна и приобщаваща, както и в контекста на екологичната и цифровата трансформация.
- И накрая, в контекста на социално-икономическите предизвикателства през последните три години и благодарение на решителните политически действия на равнището на ЕС и на държавите членки, броят на лицата, изложени на риск от бедност или социално изключване, като цяло остава стабилен в ЕС (намаляване с 279 000 през 2022 г.). Докато при по-голямата част от държавите членки се отбелязва известен напредък при постигане на националните им цели за намаляване на бедността от 2019 г. насам, при няколко от тях се наблюдават промени в обратна посока. Ето защо ще са необходими значителни допълнителни усилия и непрекъснато наблюдение, така че да се гарантира, че поставените национални цели са изпълнени, за да се постигне водещата цел на ЕС за поне 15 милиона по-малко лица, изложени на риск от бедност или социално изключване до 2030 г., в сравнение с 2019 г.

Наред с фондовете по политиката на сближаване, с изпълнението на реформите и инвестициите в планове за възстановяване и устойчивост (ПВУ) на държавите членки се подкрепя справедлив, приобщаващ и устойчив растеж. Наред с подкрепата, предоставена за интервенции в съответните области на политиката от Европейския социален фонд плюс (ЕСФ+), Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР), Фонда за справедлив преход (ФСП) и Инструмента за техническа подкрепа (ИТП), Механизмът за възстановяване и устойчивост (МВУ) насърчава икономическото, социалното и териториалното сближаване на Съюза чрез подобряване на устойчивостта, готовността за реакция при кризи, капацитета за приспособяване и потенциала за растеж на държавите членки, както и чрез насърчаване на създаването на висококачествена заетост посредством подходящи реформи и инвестиции. По този начин механизмът допринася за успешното изпълнение на Европейския стълб на социалните права⁴. За социалните разходи допринасят общо около 139,6 млрд. евро, отпуснати на държавите членки, което представлява около 28 % от общите прогнозни разходи⁵. Към днешна дата Комисията е изплатила около 175 млрд. евро по МВУ както под формата на безвъзмездни средства и заеми, така и като предварително финансиране. От 6266 ключови етапа и цели, включени в 27-те плана за възстановяване и устойчивост, 2045 се очаква да допринесат за изпълнение на социалните политики и от 808 ключови етапа и цели, изпълнени към 13 ноември, 243 насърчават социалните политики, което съответства на около 30 % от общия брой на изпълнените ключови етапи и цели и на почти 12 % от ключовите етапи и цели, свързани със социалните политики, включени в 27-те плана за възстановяване и устойчивост. Като част от анализа на ответните мерки на политиката в СДЗ също така е включен набор от мерки, подкрепени с финансиране от ЕС, по-специално МВУ, ЕСФ+, ЕФРР, ФСП и ИТП. С всички тези мерки ще се подкрепят перспективите за растеж и заетост, както и социалното и икономическото сближаване и устойчивостта в Съюза.

⁴ Регламент (ЕС) 2021/241 за създаване на Механизъм за възстановяване и устойчивост (ОВ L 57, 18.2.2021 г., стр. 17).

⁵ Категориите на социалните разходи са определени и се прилагат въз основа на методиката, приета от Комисията след консултации с Европейския парламент и с държавите членки с Делегиран регламент 2021/2105.

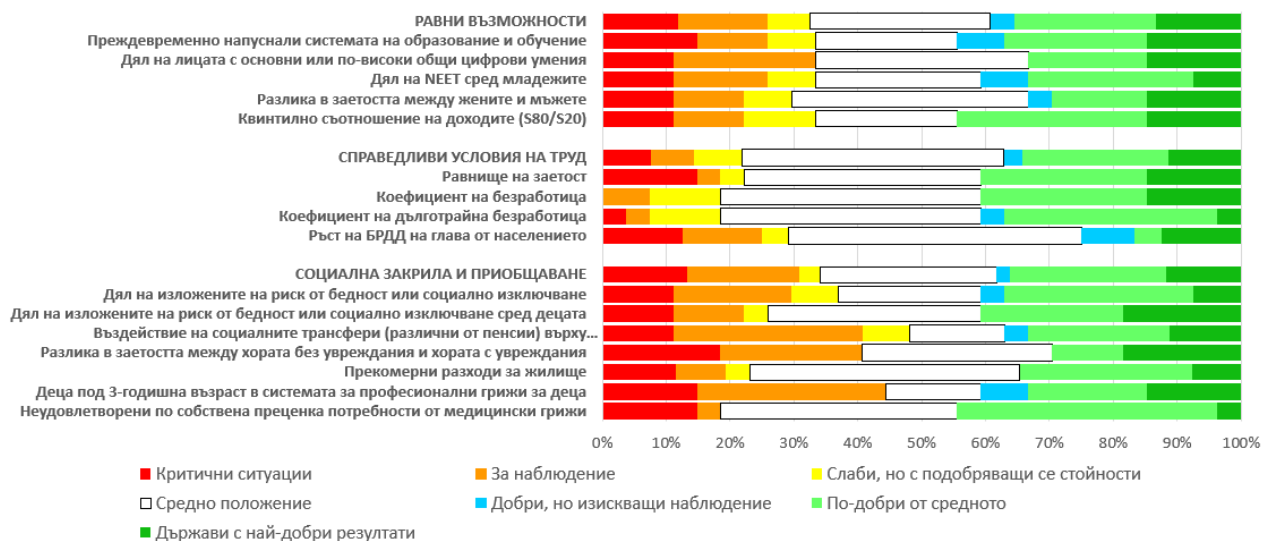
В СДЗ от 2024 г. се обръща по-голямо внимание на конкретните държави въз основа на характеристиките на рамката за социална конвергенция (РСК), както е описано в съответните основни послания на Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила и в свързания с нея доклад на съвместната работна група на Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила, както и след обсъжданията в Съвета по заетост, социална политика, здравеопазване и потребителски въпроси през юни 2023 г.⁶ Това следва да се разглежда като пилотен проект, който ще бъде оценяван. Въз основа на съществуващи инструменти (набор от социални показатели и съгласуваната методика на цветни кодове в рамките на СДЗ) пазарът на труда, уменията и социалните предизвикателства на държавите членки се анализират, за да се идентифицират потенциалните рискове за възходящата социална конвергенция, които изискват по-задълбочен анализ на втори етап. В този смисъл в рамките на специфичния за всяка държава анализ се засилва наблюдението в областта на заетостта, областта на уменията и социалната политика в европейския семестър, в съответствие с член 148 от ДФЕС. В СДЗ е включен анализът по държави на първия етап, който се основава най-вече на водещи показатели, включени в набора от социални показатели. Като цяло анализът на първия етап на Рамката за социална конвергенция разкрива следното:

- i. държавите членки, които започнаха с относително по-лоши общи резултати по отношение на заетостта и безработицата през 2021 г., отбелязват по-съществено подобрение през 2022 г., което показва сближаване на тези измерения;
- ii. потенциалните рискове за възходящата социална конвергенция по отношение на уменията, независимо от положителното развитие през последните години, които може да доведат до възникване на предизвикателства пред пригодността за заетост и повдигане на въпроси за неравнопоставеността, освен ако мерките на политиката не бъдат значително засилени;
- iii. социалните резултати, които като цяло са стабилни през 2022 г. въпреки многобройните кризи, но това следва да бъде внимателно наблюдавано по отношение на високата издръжка на живота.

Службите на Комисията ще извършат по-подробен анализ на втория етап (с използване на по-широк набор от количествени и качествени данни, включително относно напредъка към постигане на националните цели за 2030 г.) във връзка с държавите, за които са установени потенциални рискове за възходящата социална конвергенция на първия етап (България, Естония, Унгария, Италия, Литва, Румъния и Испания, въз основа на анализа, представен в настоящия доклад).

⁶ Вж. Доклада на работната група на Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила относно рамката за социална конвергенция ([док 9481/23/ADD-1](#)), както и основните послания, одобрени от Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила въз основа на доклада ([док. 9481/23](#)).

Заетост, умения и социални трудности в държавите —членки на ЕС, по водещи показатели в набора от социални показатели



и.з.Бележка: 1) все още не са налични данни за показателя, отразяващ участието на възрастни в учебни дейности; 2) за някои държави липсват данни по някои показатели — вж. таблица 1.4.1 в раздел 1.4. Легенди за всички показатели са представени в приложението.

Като цяло резултатите на пазара на труда са средно добри през 2022 г. и 2023 г., въпреки претърпените изключителни сътресения, и в много случаи надхвърлят равнищата отпреди пандемията. Въпреки че икономиката на ЕС неотдавна загуби инерция, пазарът на труда продължи да демонстрира устойчивост след сътресенията, свързани със здравето, веригите на доставки, цените на енергията и храните, природните бедствия и геополитическата нестабилност. Извънредните мерки, въведени на равнището на Съюза и на национално равнище в трудния социално-икономически контекст през последните три години, допринесоха за тези резултати⁷. Като цяло равнището на заетост в ЕС достигна 74,6 % през 2022 г. и се повиши допълнително до 75,4 % през второто тримесечие на 2023 г., което е с 2,5 процентни пункта над равнището отпреди пандемията (от четвърто тримесечие на 2019 г.). В същото време равнищата на безработица и дълготрайна безработица в ЕС достигат най-ниските си стойности от съответно 6,2 % и 2,4 % през 2022 г. (допълнителен спад до 6 % и 2,1 % през второто тримесечие на 2023 г.). Въпреки това са отчетени разлики между държавите членки и регионите, както и между секторите. Енергийната криза причини забавяне на растежа на заетостта в силно енергоемките сектори, докато в сектора на информационните и комуникационните технологии (ИКТ) се отбелязва най-голям растеж на заетостта, с добавяне на повече от един милион работни места между четвъртото тримесечие на 2019 г. и второто тримесечие на 2023 г.

⁷ SURE, наред с други: от общо 122 милиарда евро публични разходи за допустими мерки за целия срок на SURE 49 % са изразходвани за схеми за подпомагане на работата на непълно работно време, 31 % — за „подобни мерки“ за самостоятелно заетите лица, и 9 % — за схеми за субсидиране на заплатите. Вж. [SURE след изтичане на срока му на действие — окончателен двугодишен доклад](#); COM(2023) 291 final.

Висок дял на активните лица на пазара на труда въпреки изключителните сътресения, пред които е изправен

75,4 %

равнище на заетост (лица на възраст 20—64 години) през второто тримесечие на 2023 г. (+0,7 процентни пункта година за година)

75 %

коэффициент на икономическа активност (лица на възраст 15—64 години) през второто тримесечие на 2023 г. (+0,5 процентни пункта година за година)

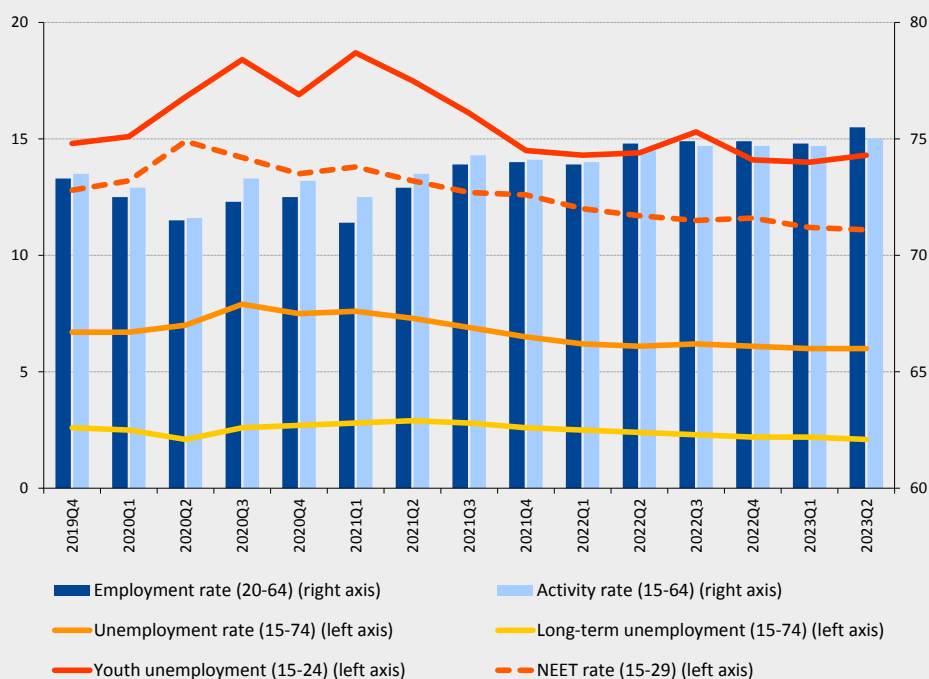
6 %

равнище на безработицата (лица на възраст 15—74 години) през второто тримесечие на 2023 г. (-0,1 процентни пункта година за година)

14,3 %

равнище на безработица сред младите хора (лица на възраст 15—24 години) през второто тримесечие на 2023 г. (-0,1 процентни пункта година за година)

Основни показатели относно пазара на труда в ЕС-27 (% , тримесечни)



Източник: Евростат [lfsi_emp_q], [une_rt_q], [une_ltu_q] и [lfsi_neet_q].
Сезонно изгладени, а не календарно изгладени данни.

Значителният недостиг на работна ръка и умения създава затруднения за икономическия растеж и може да забави осъществяването на екологичния и цифровия преход, ако не се намери подходящ начин за преодоляването му. Недостигът на работна ръка е широко разпространен във всички професии и на всички нива на умения. Въпреки известно забавяне на растежа през последните тримесечия, процентът на свободните работни места в ЕС е 2,7 % през второто тримесечие на 2023 г., което е доста над средното равнище от 1,7 % за периода 2013—2019 г.⁸ През 2022 г. беше отчетен значителен недостиг в сектори като здравеопазване, науки, технологии, инженерство и математика (особено ИКТ), строителство и определени професии в сферата на услугите. Недостигът на работна ръка в секторите, които са ключови за екологичния преход, се е удвоил от 2015 г. насам, докато предоставянето на обучение в тези сектори остава под средното равнище. През 2021 г. повече от 60 % от предприятията в ЕС, които са наемали или са се опитвали да наемат специалисти в областта на ИКТ, са изпитвали затруднения в попълването на такива свободни работни места. Широко разпространеният недостиг на работна ръка се дължи на голямото търсене на работна ръка въпреки неотдавнашното забавяне на икономическия растеж, но факторите, ограничаващи предлагането на работна ръка (като застаряване на населението и тенденция към намаляване на отработените часове на служител), също са допринесли за този недостиг. В същото време недостигът на работна ръка се поражда до голяма степен и от новите работни места, създадени от екологичната и цифровата трансформация, и липсата на подходящи за пазара на труда умения на икономически активните лица. Извършеното неотдавна картографиране на регионалната конкурентоспособна устойчивост показва промени в заетостта към по-екологични и по-продуктивни сектори в периода 2008—2018 г. и подчертани разлики между регионите (по-добре развитите от тях показват по-добри резултати в прехода от по-слабо развитите или тези в преход)⁹. И накрая, в определени случаи и сектори недостигът е свързан и с лоши условия на труд, особено в сектори като здравеопазване, резидентна грижа и транспорт. Подобряването на достъпа до пазара на труда, по-специално чрез насърчаване на обединяването на пазара на труда на по-слабо представените групи (по-конкретно жени, младежи, по-възрастни работници, хората с мигрантски произход и лицата с увреждания) може да допринесе за компенсиране на въздействието на демографските промени върху предлагането на работна ръка.

⁸ Европейска комисия, *Заетост и социално развитие в Европа, годишен преглед за 2023 г.*, Служба за публикации на Европейския съюз, 2023 г.

⁹ Вж. Anabela Santos, Javier Barbero, Simone Salotti, Olga Diukanova & Dimitrios Pontikakis, *По пътя към регионална „Конкурентна устойчивост на околната среда“: ролята на европейските структурни фондове*, Промисленост и иновации, 2023 30:7, 801-823, DOI: [10.1080/13662716.2023.2236048](https://doi.org/10.1080/13662716.2023.2236048)

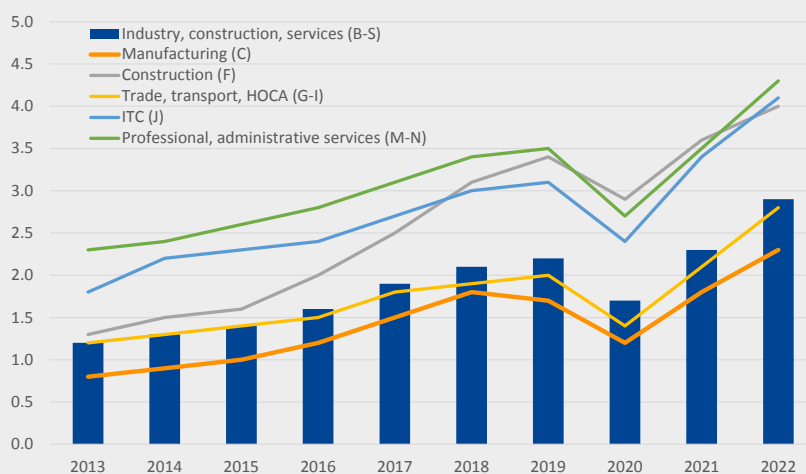
Предоставянето на подходящи възможности за повишаване на квалификацията и преквалификация в съответствие с Европейската програма за умения за постигане на устойчива конкурентоспособност, социална справедливост и издръжливост е от съществено значение. Справянето с неравенствата между половете в образованието и обучението, по-специално по отношение на висшето образование и при избора на области на обучение, може да помогне за увеличаване на предлагането на работна ръка с висока квалификация. Няколко държави членки започнаха да разработват свои национални стратегии за умения, включително в рамките на Пакта за умения, и определиха национални приоритети и мерки за постигане на модернизирано и ориентирано към бъдещето професионално образование и обучение (ПОО). Подобряването на условията на труд също би помогнало за привличането и задържането на работници в определени сектори и професии, при които е налице недостиг. Освен това насърчаването на мобилността в рамките на ЕС, както и привличането на квалифицирани работници от трети държави, като същевременно се гарантират зачитането и прилагането на трудовите права и правата на социална закрила, и насочването на законната миграция към професии, за които е налице недостиг, с подкрепата на резерва на ЕС от таланти, също могат да допринесат за справяне с недостига на висококвалифицирани работници и умения, в допълнение към задържането на таланти в рамките на Съюза¹⁰.

Значителен недостиг на работна ръка в Съюза

Процент на свободните работни места в ЕС по икономически дейности
(%, годишни данни)

4 % или по-висок е процентът на свободните работни места в областта на професионалните, научните и техническите дейности, информацията и далекосъобщенията и строителството от през 2022 г.

С 30 % по-висок недостиг на работна ръка през 2022 г. в сравнение с 2019 г.



Бележка: Дейности по NACE 2, B—S (промишленост, строителство и услуги (без дейности на домакинства като работодатели и екстериториални организации и служби), C (преработваща промишленост), F (строителство), G—I (търговия на едро и дребно, транспорт, хотелиерство и ресторантьорство), J (информация и далекосъобщения), M—N (професионални дейности и научни изследвания).

Източник: Евростат [jvs_a_rate_r2]

¹⁰ Резервът на ЕС от таланти е създаден като част от пакета „Мобилност на уменията и талантите“, приет от Комисията на 15 ноември 2023 г.

Въпреки номиналното увеличение на работните заплати, реалните заплати са намалели в почти всички държави членки през 2022 г. в различна степен, което подчертава значението на добре балансираните механизми за определяне на минималната работна заплата. Тежките условия на пазара на труда и високата инфлация оказват натиск за увеличаване на номиналните заплати. Въпреки това, при ръст от 4,8 % през 2022 г. в ЕС, увеличението на номиналните заплати остава под инфлацията, което води до намаляване на реалните заплати в почти всички държави членки, и средно с 3,7 % в ЕС¹¹. Въпреки това, поради по-сериозното увеличение на възнагражденията и забавянето на инфлацията, намаляването на реалните заплати се забавя през първата половина на 2023 г. Постепенното възстановяване на покупателната способност и смекчаването на по-нататъшните загуби е от съществено значение, за да се ограничат социалните последици от високата издръжка на живота, особено за лицата, които получават ниска работна заплата. Промените в маржовете на печалба създават потенциални възможности за по-нататъшно увеличение на работните заплати в някои сектори, като същевременно се държи сметка за вторичните последици върху инфлацията. В този контекст добрият социален диалог и ефективното колективно договаряне, в съответствие с националните закони и/или практики, са от решаващо значение за постигането на цялостен ръст на работната заплата, който допринася за увеличаване на покупателната способност, особено на лицата, които получават ниска и средна работна заплата, като същевременно подкрепят създаването на качествени работни места и се явяват защитна мярка за конкурентоспособността.

¹¹ За последното развитие в областта на работната заплата вж. Европейска комисия, *Пазар на труда и развитие в областта на трудовите възнаграждения в Европа: годишен преглед за 2023 г., 2023 г. (предстоящ)*.

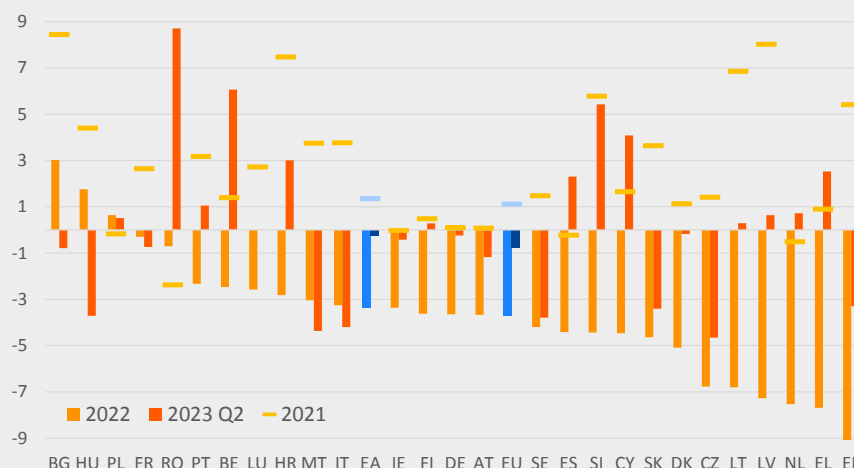
Подходящият размер на минималната работна заплата може да допринесе за защитата на покупателната способност на лицата, които получават ниска работна заплата, и за намаляване на бедността на работещите, като същевременно засилва стимулите за работа. От януари 2022 г. до юли 2023 г. законоустановената минимална работна заплата се е увеличила значително в номинално изражение във всички държави членки, в които се прилага, компенсирайки въздействието на високата инфлация върху покупателната способност на лицата, които получават минимална работна заплата в половината от тези държави членки. Това увеличение отразява автоматичните корекции на индексацията, когато такива механизми са налице, и дискреционните актуализации. Същевременно в няколко държави членки, в които не се прилага законоустановена минимална работна заплата, при колективно договорените заплати за най-ниско платените професии се регистрира слаб растеж, водещ до значителни загуби в реално изражение¹². Сметчането на последиците от последните значителни увеличения на цените е особено важно по отношение на лицата, получаващи ниски работни заплати, които са най-силно засегнати от високите цени на енергията и храните. Транспонирането на директивата относно адекватните минимални работни заплати¹³ е от решаващо значение, за да се подпомогне защитата на покупателната способност на лицата, получаващи ниски работни заплати, и се предотврати увеличаването на бедността на работещите, като същевременно се увеличат стимулите за работа, при което социалните партньори играят ключова роля в нейното прилагане. Директивата също така съдържа разпоредби за насърчаване на колективното договаряне и за подобряване на механизмите за правоприлагане и мониторинг във всички държави членки.

¹² Вж. Eurofound, *Минимални работни заплати през 2023 г.: Годишен преглед*, поредица Минимални заплати в ЕС, Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург. 2023 г.

¹³ [Директива 2022/2041 на Европейския парламент и на Съвета от 19 октомври 2022 г. относно адекватните минимални работни заплати в Европейския съюз \(ОВ L 275, 25.10.2022 г., стр. 33\).](#)

Реалната заплата намаля през 2022 г. и продължава да намалява, макар и с по-бавни темпове

Реална брутна работна заплата на наето лице
(годишно изменение в %; 2021 г., 2022 г. и второто тримесечие на 2023 г.)



Източник: Европейска комисия, база данни на АМЕСО, Номинална брутна работна заплата на наето лице [hwwdw]; дефлатор: Хармонизиран индекс на потребителските цени [zcpih]. За второ тримесечие на 2023 г.: изчисления на ГД „Трудова заетост, социални въпроси и приобщаване“ въз основа на данни на Евростат, Работна заплата [namq_10_gdp], Обща заетост (вътрешно понятие) [namq_10_a10_e] и Хармонизиран индекс на потребителските цени [prc_hicp_midx].

Номиналното възнаграждение на наето лице се увеличи с 4,8 % през 2022 г. и с 6 % през второто тримесечие на 2023 г. спрямо второто тримесечие на 2022 г.

Въпреки това реалната заплата намалява с 3,7 % през 2022 г. и с 0,8 % през второто тримесечие на 2023 г. спрямо второто тримесечие на 2022 г.

Макар различните договорни споразумения да отговарят на различните индивидуални предпочитания и потребности, като предлагат по-голяма гъвкавост както за работниците, така и за предприятията, сегментацията на пазара на труда остава една от множеството причини за неравенството. Такъв е случаят по-специално когато временните договори не действат като трамплин към постоянни работни места. Такива договори (и особено тези с много кратка продължителност) често са свързани с по-неблагоприятни условия на труд, по-малко стимули за достъп или инвестиране в продължаващо образование и обучение за длъжността, както и с пропуски в социалната закрила, в сравнение с постоянната заетост¹⁴. През 2022 г. делът на лицата, наети на временни договори сред всички служители в ЕС е стабилен като цяло (на стойност 12,9 %, като повече от половината са наети принудително на такива договори), но различията между държавите членки са значителни. Делът е значително по-висок сред младежите и мигрантите, като същевременно жените са относително по-често наети на временна работа от мъжете. Самостоятелно заетите лица без служители обикновено също са изложени на по-висок риск от несигурност. Дейността като самостоятелно заето лице може в определени случаи да прикрива зависими трудови правоотношения (фиктивна самостоятелна заетост), освен че е свързана с наличието на трайни пропуски в покритието на социалната закрила¹⁵. В по-общ план широкото използване на нестандартни форми на заетост може също така да направи секторите и професиите по-малко привлекателни за работниците и по този начин да допринесе за увеличаване на недостига на работна ръка. Широкият избор на договорни споразумения трябва да върви ръка за ръка с подходящ достъп до социална закрила и до възможности за учене и развитие, за да се осигури възможност на работниците да се подготвят за предстоящите трансформации.

¹⁴ Eurofound, *Сегментация на пазара на труда, Обсерватория*, 2019 г.

¹⁵ Доклад на Европейската комисия относно изпълнението на Препоръката на Съвета от 2019 г. относно достъпа на работниците и самостоятелно заетите лица до социална закрила COM(2023) 43 final.

Големи разлики в използването на временни договори в държавите членки, много по-често срещани сред младежите

12,9%

от работещите
(на възраст
20—64 години)
на **временни
договори** през
2022 г.

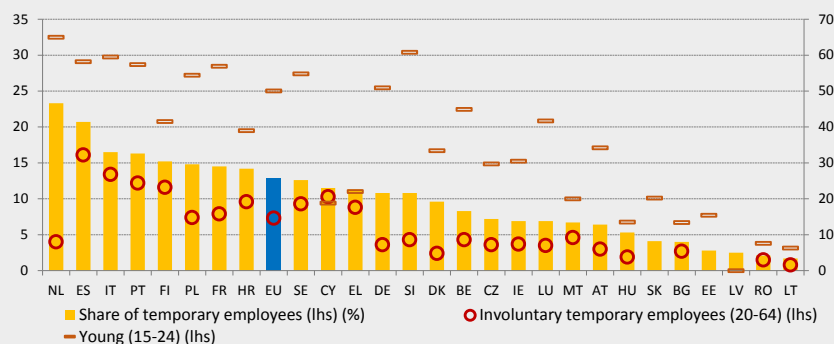
50 %

от **младежите**
(на възраст
15—
24 години),
**работещи на
временни
договори**

7,3 % от

наетите лица
(на възраст
20—
64 години),
работещи на
**недоброволни
временни
договори**

Временно наети лица, като процент от общия брой на наетите лица, по възраст (15—24 години) (в %, 2022 г.)



Източник: Евростат [[lfsa_etpgan](#)] и [[lfsa_etgar](#)], EU LFS.

Възстановяването след пандемията на пазарите на труда на ЕС засили ролята на основаната на платформи икономика, която допринася за създаването на възможности на пазара на труда, като същевременно може да породи и предизвикателства за условията на труд и социалната закрила. Въз основа на данните от проучването 2,4 % от респондентите са предоставяли работа чрез онлайн дигитални платформи в ЕС през 2022 г., а 1,9 % са го направили чрез дигитални платформи на място, въпреки че различията между държавите членки са големи. Алгоритмичното управление (АУ) може да допринесе за повишаване на ефективността и подобряване на цялостното качество на услугите в основаната на платформи икономика. Алгоритмите използват данни за местоположение, наличност, умения и резултати от минали периоди на работниците, за да съпоставят задачите с най-подходящите работници в реално време. АУ също така позволява да се наблюдават резултатите на работниците чрез потребителски оценки и други показатели, като предлага обратна връзка в реално време за налагане на стандартите на платформата. Въпреки това използването на АУ от предприятията може в същото време да доведе до засилено наблюдение и излагане на оценка на работниците, което може да ограничи тяхната автономия и контрол върху работните задачи. Използването на АУ повдига въпроси относно прозрачността, отчетността и справедливостта по отношение на работниците. Освен това интегрирането на изкуствен интелект в АУ крие рискове от засилване на съществуващите предубеждения и дискриминационни практики. Наред с предизвикателствата, свързани с непрозрачността на системите за АУ и тяхното влияние върху разпределението на задачите, а оттам и върху доходите, за работещите през платформи съществуват рискове от неправилно класифициране на трудовия статус на тези работници (които може да се окажат погрешно посочени като самостоятелно заети лица и следователно да нямат право на защита като наети лица). Предложената директива за подобряване на условията на труд при работа през платформи ще послужи за смекчаване на потенциалните опасности, свързани с алгоритмите, за лицата, ангажирани в цифрови трудови платформи. С нея също така се предлага да се установят колективни права на информиране на представителите на работниците.

Проучванията относно изкуствения интелект (ИИ) сочат потенциално силно въздействие на машинното самообучение върху пазарите на труда, като се очаква квалифицираните наети лица и творческите професии да бъдат засегнати в по-голяма степен в сравнение с технологичното развитие в миналото. В този контекст социалният диалог и колективното договаряне са от решаващо значение, за да се гарантира основан на участието подход към управлението на промените, дължащи се на технологичното развитие, като се обърне внимание на потенциалните проблеми и същевременно се насърчава адаптирането на работниците (включително чрез предоставяне на умения). Ефективните активни политики на пазара на труда, включително системи за повишаване на квалификацията и преквалификация и служби по заетостта, са от съществено значение за осъществяване на тези промени и осигуряване на ефективна подкрепа за преминаване от едно работно място на друго. Що се отнася до генеративния ИИ, според Eurofound използването на машинно самообучение като цяло се възприема като положително от анкетираните работници, тъй като то може да помогне да се освободи време от рутинни задачи и да се даде възможност за съсредоточаване в по-голяма степен върху задачи с по-висока добавена стойност¹⁶. ИИ би могъл също така да подпомага хората с увреждания на пазара на труда чрез създаване на по-приобщаваща и съобразена с нуждите среда. Като цяло, въпреки че ИИ и моделите за машинно самообучение, особено тези, които се основават на генеративни предварително обучени трансформатори (като ChatGPT), носят големи възможности, те могат да окажат силно въздействие върху квалифицираните наети лица в бъдещето,¹⁷ и дори да засегнат творческите професии¹⁸. Бързият напредък в тези технологични подходи изисква внимателен надзор, за да се извлекат ползите от тях, като същевременно се предвиждат потенциалните отрицателни въздействия и се изготвят подходящи и своевременни ответни мерки на политиката, включително по отношение на пазарите на труда и адекватното участие на работниците в повишаването на производителността, генерирано от ИИ. В този контекст ИИ поставя предизвикателства по отношение на прозрачността, отчетността и възможното си въздействие върху правата, условията на труд и доходите на работниците. Например в предложения Законодателен акт за изкуствения интелект, ако бъде приет в сегашния си вид, системите с ИИ, използвани при набирането и управлението на работниците, ще се определят като високорискови, като се налагат изисквания за обмен на информация, безопасност, точност и човешки надзор.

¹⁶ Eurofound, *Етична цифровизация на работното място: от теория към практика*, 2023 г.; Eurofound, *Ethics in the digital workplace* [Етика на цифровото работното място], 2022 г.; и Eurofound, *Digitisation in the workplace* [Цифровизация на работното място], Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург, 2021 г.

¹⁷ Gmyrek, P., Berg, J., Bescond, D. 2023 г. *Generative AI and Jobs: A global analysis of potential effects on job quantity and quality* [Генеративен ИИ и работни места: Глобален анализ на потенциалното въздействие върху количеството и качеството на работните места], Работен документ на МОТ №96 (Женева, МОТ), <https://doi.org/10.54394/FHEM8239>.

¹⁸ Вж. например споразумението между Гилдията на американските сценаристи и Алианса на филмовите и телевизионни продуценти за преодоляване на съществуващите опасения относно влиянието на ИИ върху филмовата индустрия. Новият договор включва разпоредби относно използването на ИИ във филмови и телевизионни проекти, постигнати в края на една от най-дългите стачки в Холивуд.

Въпреки подобренията младежите продължават да се сблъскват с предизвикателства при интегрирането си на пазара на труда в много държави членки, което изисква специално внимание и подходящи мерки на политиката. Младежката безработица е намаляла с 3,1 процентни пункта от 2020 г., но при 14,5 % през 2022 г. тя остава почти три пъти по-висока от тази за общото население в трудоспособна възраст в ЕС. Продължават да съществуват различия между регионите, като например в най-отдалечените региони на ЕС са отчетени високи равнища. Аналогично делът на младежите, незаети с работа, учене или обучение (NEET), в ЕС е намалял значително до равнищата отпреди пандемията, главно поради намаляването на броя на младите безработни NEET, но остава на 11,1 % през второто тримесечие на 2023 г. и е особено висок в някои държави членки, като в рамките на държавите също са налице значителни разлики. Жените и младежите, родени извън ЕС, заемат по-забележимо място сред младежите, незаети с работа, учене или обучение. Подходящата и своевременна интеграция на младежите на пазара на труда или в системите за образование и обучение е от ключово значение за бъдещия успех в кариерата. Периодите на безработица в началото на професионалния живот могат да навредят на бъдещите перспективи за кариерно развитие и способността за придобиване на доходи чрез „ефект на белега“, и водят до потенциално по-големи рискове от бедност и социално изключване или от проблеми с физическото или психичното здраве в по-екстремни случаи. Предстоящите големи трансформации, свързани с осъществяването на екологичния и цифровия преход на нашите икономики, увеличават необходимостта да се гарантира, че младите поколения са добре интегрирани на пазара на труда и в обществото и са в състояние да приемат промяната и да се ориентират добре в предстоящите трансформации. Във връзка с това са необходими постоянни усилия за преодоляване на структурните предизвикателства, които представляват пречки пред младежите на пазара на труда, особено в контекста на широко разпространения недостиг на работна ръка и умения. Укрепената гаранция за младежта може да осигури целева помощ за младежите, незаети с работа, учене или обучение, чрез предлагане на качествена заетост, продължаване на образованието и обучението, чиракуване или стаж в рамките на четири месеца след като са останали без работа или са напуснали системата на формалното образование¹⁹. За да се допълни това, по инициативата Aim, Learn, Master, Achieve [ALMA — стреми се, учи, овладей, постигай] се помага на младежите в неравностойно положение, незаети с работа, учене или обучение, да придобият професионален опит в чужбина.

¹⁹ [Препоръка на Съвета](#) от 30 октомври 2020 г. относно „Мост към работни места — Укрепване на гаранцията за младежта“, и за замяна на Препоръката на Съвета от 22 април 2013 г. за създаване на гаранция за младежта, 2020/C 372/01 (ОВ С 372, 4.11.2020 г., стр. 1).

Младешите, незаети с работа, учене или обучение, по-често са неактивни, а не безработни.

През 2022 г.

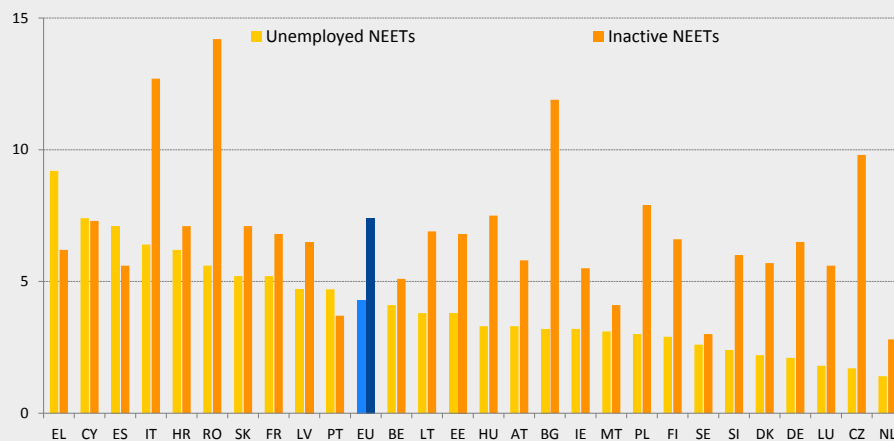
7,4 % от

младешите в ЕС са били незаети с работа, учене или обучение (NEET) и неактивни

4,3 % от

младешите не са работили, като мъжете по-често попадат в тази категория от жените

Младешите, незаети с работа, учене или обучение (NEET), според трудовия статус за 2022 г. (на възраст 15—29 години, %)



Бележка: Прекъсване в динамичните редове както за Чехия, така и за Словакия.

Източник: Евростат [edat_ifse_20], EU LFS.

По-възрастните работници са по-активни на пазара на труда от всякога, но все още съществува възможност за подобрене, особено за жените. Населението на ЕС бързо застарява, като се очаква медианната възраст да се увеличи от 44,4 години през 2022 г. с повече от 4 години до края на века, а населението в трудоспособна възраст да намалее значително. Някои държави членки и региони са по-силно засегнати от демографските предизвикателства, отколкото други, което води до риск от увеличаване на съществуващите различия в целия ЕС. Равнището на заетост на по-възрастните работници (на възраст 55—64 години) се е увеличило значително в ЕС, от 44,7 % през 2010 г. до 62,3 % през 2022 г., на фона на увеличението на относителния дял на участието им. За тази възрастова група разликата в заетостта от 12,5 процентни пункта между мъжете и жените все пак е по-голяма, отколкото за общия брой на икономически активните лица, въпреки че е намаляла от 2010 г. насам.

Очаква се застаряването на населението да окаже въздействие върху предлагането на работна ръка чрез намаляване на икономически активното население и едновременно с това потенциално увеличаване на недостига на умения и работна ръка в Съюза. В този контекст по-дългият и по-здравословен трудов живот играе важна роля в подкрепа на предлагането на работна ръка и осигуряване на фискалната устойчивост на системите за социална закрила, като същевременно гарантира социално сближаване, солидарност и трансфер на знания между поколенията. Инструментариумът за демографията, представен наскоро от Комисията, определя всеобхватен подход към демографската промяна. Държавите членки са призовани да подкрепят здравословния и активен живот на възрастните хора, който им позволява да запазят контрола над живота си и да продължават да осигуряват принос за икономиката и обществото²⁰.

²⁰ Вж. Съобщение на Комисията, *Демографските промени в Европа: инструментариум за действие*, COM(2023) 577 final.

Неравенството между мъжете и жените на пазара на труда остава широко разпространено и се отразява в неравенството между половете по отношение на заетостта и заплащането. Макар и леко да намалява в сравнение с 2021 г., неравенството между половете по отношение на заетостта остава голямо — 10,7 процентни пункта през 2022 г. в ЕС, с големи разлики между държавите членки и регионите. Освен това разликата е значително по-голяма, като се отчете по-големият дял на работата на непълно работно време сред жените (нарастване до 16 процентни пункта през 2022 г. „в еквивалент на пълно работно време“). Освен това неравенството между половете по отношение на заетостта е много по-голямо за лицата, които имат деца, отколкото за тези, които нямат. Разликата в заплащането на жените и мъжете също е голяма в повечето държави (12,7 % през 2021 г. в ЕС), въпреки напредъка през последното десетилетие. Последната може да бъде отчасти свързана с i) прекомерно високия дял на жените, заемащи сравнително нископлатени работни места и длъжности на непълно работно време; ii) прекомерно ниския дял на жените, заемащи по-високи длъжности; iii) по-големите трудности за жените при съчетаването на работата с отговорностите да полагат грижи, и iv) дисбаланс в споделянето на отговорностите за полагане на грижи от жените и мъжете. Въпреки това по-голямата част от разликата в заплащането на жените и мъжете в ЕС не е свързана с обективни и измерими характеристики на лицата, което предполага, че други фактори, включително дискриминация и непрозрачна структура на работната заплата, вероятно допринасят значително за нея²¹. Тези разлики в заплащането възпрепятстват икономическата независимост на жените по време на трудоспособния живот, влияят отрицателно на тяхното участие на пазара на труда и също така допринасят за разликите в пенсиите на мъжете и жените (26 % в ЕС през 2022 г.), с по-голям риск от бедност за жените в напреднала възраст. Справянето с дискриминацията и неравенството по отношение на заплащането, основаващи се на пола, и подобряването на функционирането на данъчните системи могат да осигурят по-големи стимули за повече жени да станат икономически активни, което също е важно в контекста на значителния недостиг на работна ръка и умения.

²¹ Евростат, Statistical Working Papers, *разлика в заплащането на жените и мъжете в Европейския съюз — статистически анализ*, 2021 г.

Подобряването на наличието на качествено и достъпно образование и грижи в ранна детска възраст и услуги за дългосрочни грижи е от ключово значение за увеличаване на участието на жените на пазара на труда, в съответствие с европейската стратегия за равенство между половете за периода 2020—2025 г., препоръките на Съвета относно образованието и грижите в ранна детска възраст, включително новите цели от Барселона, и относно достъпа до финансово достъпни висококачествени дългосрочни грижи²² и Европейската гаранция за децата²³. И накрая, мерките за прозрачност в заплащането, в съответствие с Директивата за прозрачност на заплащането²⁴, са от съществено значение за разкриване на полово обусловените предубеждения в структурите и условията на заплащането и за осигуряване на възможност на работниците ефективно да отстояват правото си на равно заплащане за равен труд или за работа с еднаква стойност.

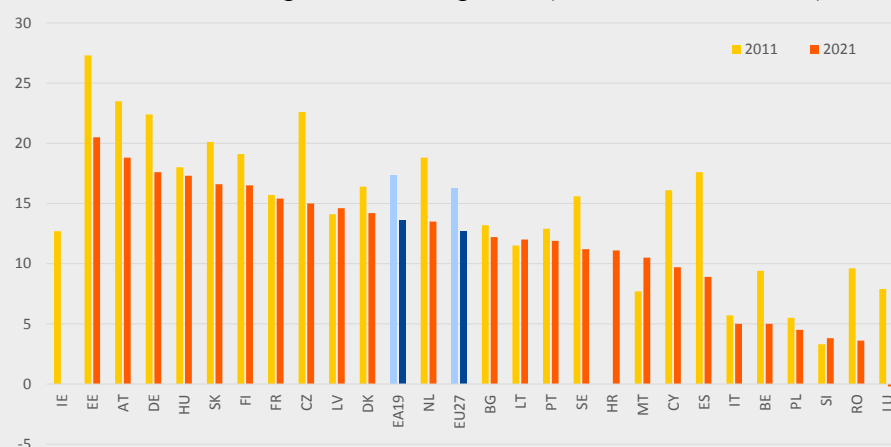
Разликите в заплащането на жените и мъжете продължават да са големи въпреки подобренията

12,7 % разлика в заплащането на жените и мъжете през 2021 г. в ЕС, с големи различия между държавите членки

10,7 процентни пункта разлика в заетостта между жените и мъжете през 2022 г. в ЕС

26 % разлика в пенсиите на мъжете и жените през 2022 г. в ЕС

Разлика между средните брутни почасови доходи на наетите мъже и жени като процент от първите (%), 2021 г. и 2011 г.)



Бележка: Данните са подредени по числените стойности за 2021 г. Липсват данни за Гърция за всички години, за Унгария за 2011 г. и за Ирландия за 2021 г.
Източник: Евростат [earn_gr_gpgr2].

²² Вж. Препоръка на Съвета от 8 декември 2022 г. относно образованието и грижите в ранна детска възраст: целите от Барселона за 2030 г. 2022/C 484/01; *Стремежът към Съюз на равенство*, Стратегията за равенство между половете за периода 2020—2050 г. и Препоръка на Съвета от 8 декември 2022 г. относно достъпа до финансово приемливи висококачествени дългосрочни грижи 2022/C 476/01.

²³ Препоръка (ЕС) 2021/1004 на Съвета от 14 юни 2021 г. за създаване на Европейска гаранция за децата (ОВ L 223, 22.6.2021 г., стр. 14—23).

²⁴ Вж. Директива на Европейския парламент и на Съвета за укрепване на прилагането на принципа за равно заплащане на жените и мъжете за равен труд или за труд с равна стойност чрез прозрачност в заплащането и механизми за контрол на прилагането.

Въпреки подобряването на ситуацията през последните години хората с увреждания все още се сблъскват със значителни препятствия на пазара на труда. През 2022 г. разликата в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания в ЕС е 21,4 процентни пункта. Освен това през 2020 г. равнището на безработица при хората с увреждания е почти два пъти по-високо от това при хората без увреждания. Освен това много хора с увреждания не участват на пазара на труда, което води до относителен дял на икономически активните лица от 60,7 % (срещу 83,4 % за хората без увреждания). В съответствие със Стратегията за правата на хората с увреждания за периода 2021—2030 г. са необходими допълнителни политически усилия и целенасочени мерки, както е описано в пакета от мерки за заетостта на хората с увреждания,²⁵ за да се подобри положението на хората с увреждания на пазара на труда. Ето защо укрепването на капацитета на службите за заетост и интеграция, насърчаването на наемането на работа и противодействието на стереотипите са от ключово значение, като същевременно следва да се гарантират разумни улеснения на работното място в зависимост от техните нужди.

²⁵ Вж. [Пакет за заетост на хората с увреждания за подобряване на резултатите на пазара на труда за хората с увреждания](#).

Компетентността за четене се е влошила в целия ЕС, като социално-икономическият статус остава силен фактор за прогнозирането на тази компетентност, докато значителният недостиг на учители, свързан и с ниската привлекателност на професията, излага на риск предоставянето на качествено образование. Резултатите от Международното проучване за напредъка на учениците в четенето (PIRLS) за 2021 г. сочат, че почти една четвърт от всички ученици в четвърти клас постигат незадоволителни резултати в четенето, като се наблюдава низходяща тенденция в практически всички участващи държави членки за периода 2016—2021 г. Като средна стойност разликата в резултатите на децата с по-висок социално-икономически статус в сравнение с тези с нисък социално-икономически статус е значителна, приблизително съответстваща на две учебни години. Това показва предизвикателствата, пред които е изправена образователната система, за да предостави на всички ученици основните умения, необходими за преуспяване в обществото и на пазара на труда и за осигуряване на равни възможности. Въпреки че делът на младежите в ЕС с най-много прогимназиално образование, които преждевременно са напуснали образованието или обучението, допълнително е намалял (леко) през 2022 г., остават значителни различия между държавите членки, както и по пол, държава на раждане и местоживеене. Това създава предизвикателства по отношение на възможностите за заетост, учене и адаптация на по-късен етап в живота. В същото време повечето държави членки изпитват трудности при запълването на преподавателски позиции във всички сектори на задължителното образование, и по-специално в областта на науките, технологиите, инженерството и математиката, както и при привличането на достатъчно ученици и задържане на начинаещите учители в професията. В повечето държави учителската професия вече не е привлекателен избор на кариера за младежите. Привлекателността на учителската професия зависи от редица фактори, включително заплащането и условията на труд. През 2018 г. само един на всеки петима учители смята, че работата му е ценена от обществото, докато много учители съобщават за стрес и голямо натоварване, свързани с работата²⁶. Повишаването на привлекателността на учителската професия е от ключово значение за осигуряване на възможност на ЕС да поддържа курса към постигане на целите му в областта на образованието, определени като част от европейското пространство за образование,²⁷ и за посрещане на нарастващото търсене на умения, включително в контекста на екологичната и цифровата трансформация.

²⁶ ОИСР, *Резултати от проучването TALIS за 2018 г.: Преподавателите и директорите на училища като лица, обучаващи се през целия живот*, OECD Publishing, Париж, 2019 г.

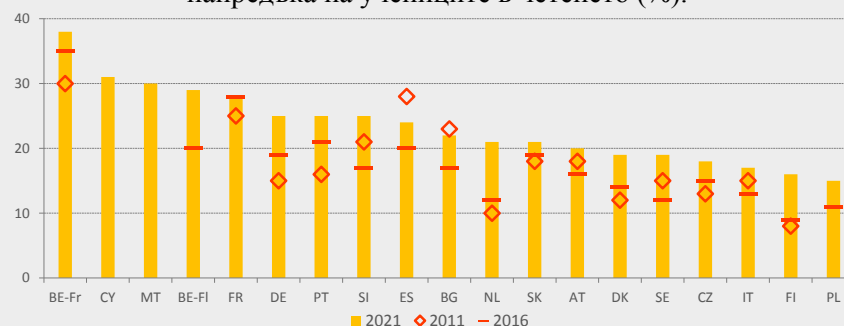
²⁷ Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите от 30.09.2020 г. относно „[постигането на европейското пространство за образование до 2025 г.](#)“.

Четивната грамотност се е влошила в целия ЕС.

Почти една четвърт от всички ученици в четвърти клас постигат незадоволителни резултати в четенето

Техният социално-икономически произход остава силен фактор за прогнозиране на постигнатите резултати.

Пропорционален дял на учениците от четвърти клас, достигащи едва ниския международен показател в Международното проучване за напредъка на учениците в четенето (%).



Бележка: BE-Fr се отнася до френската общност на Кралство Белгия, докато BE-FI се отнася до фламандскоезичната общност. Показани са само образователни системи, при които се събират данни в края на четвърти клас, като по този начин са изключени Естония, Гърция, Хърватия, Унгария, Ирландия, Литва, Люксембург, Латвия и Румъния. Няма налични данни за фламандскоезичната общност на Кралство Белгия, Кипър, Малта и Полша за 2011 г.; за Кипър и Малта за 2016 г.

Източник: Изчисления на генерална дирекция „Образование, младеж, спорт и култура“ въз основа на резултатите от Международното проучване за напредъка на учениците в четенето (PIRLS) за 2021 г.

С оглед на факта, че мнозинството от работниците в ЕС вече използват цифрови устройства на работа, са необходими значителни допълнителни усилия за подобряване на цифровите умения на населението, особено на нискоквалифицираните работници, възрастните хора и гражданите на трети държави. През 2021 г. между 60 % и 70 % от работниците в ЕС са използвали цифрови устройства на работа, за които се изисква основно или умерено равнище на цифрови умения²⁸. Въпреки това само 53,9 % от възрастните в ЕС имат поне основни цифрови умения. Равнището на цифрови умения се различава значително не само в отделните държави членки, но също така и в различните групи от населението. През 2021 г. делът на младежите (на възраст 16—29 години), които притежават поне основни цифрови умения, е повече от два пъти по-голям от този на възрастните хора (на възраст 55—74 години); равнищата са особено ниски сред нискоквалифицираните, безработните и неактивните лица. Освен това значително по-малък дял от гражданите на трети държави са имали поне основни цифрови умения в сравнение с гражданите на ЕС. Резултатите от проучване от 2023 г., проведено в рамките на Европейската година на уменията, показват, че за почти половината от всички МСП, които съобщават, че недостигът на умения ограничава общата им стопанска дейност, предизвикателството е свързано най-вече с използването на цифрови технологии. Ниските равнища на цифрови умения на широки слоеве от населението и големите разлики във възможностите за развиване на такива умения крият риск от създаване на важни разделения в контекста на икономиките и обществата, които се цифровизират във все по-голяма степен (включително по отношение на достъпа до образование и обучение, публичните служби по заетостта и цифровите услуги като цяло). За да се преодолее цифровото разделение, са необходими програми за цифрови умения за населението като цяло, допълнени от целево обучение, съобразено с профилите на уменията на конкретни групи и положението им на пазара на труда, и с участието на предприятия, които също играят роля в предоставянето на обучение. Целта за 2030 г. най-малко 80% от населението на ЕС да достигне основно ниво на цифрови умения е поставена в Плана за действие на Европейския стълб на социалните права и Цифровия компас за цифровото десетилетие на Европа²⁹. Целта е също до 2030 г. да се увеличи броят на специалистите в областта на ИКТ до 20 милиона, като същевременно се насърчи достъпът на жените до тази сфера (18,9 % от специалистите през 2022 г.) и да се увеличи броят на завършилите висше образование в областта на ИКТ, което е от решаващо значение за поддържане на конкурентоспособността на Европа³⁰.

²⁸ Европейски център за развитие на професионалното обучение, *Насочване на хората в Европа към цифров преход: нови данни от второто европейско проучване на уменията и на работните места на Европейския център за развитие на професионалното обучение*. Люксембург: Служба за публикации. Референтни серии на Европейския център за развитие на професионалното обучение; № 123, 2022 г.

²⁹ Вж. РЕШЕНИЕ (ЕС) 2022/2481 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 14 декември 2022 година за създаване на политическа програма „Цифрово десетилетие“ до 2030 г.: цели в областта на цифровите технологии за 2030 г.

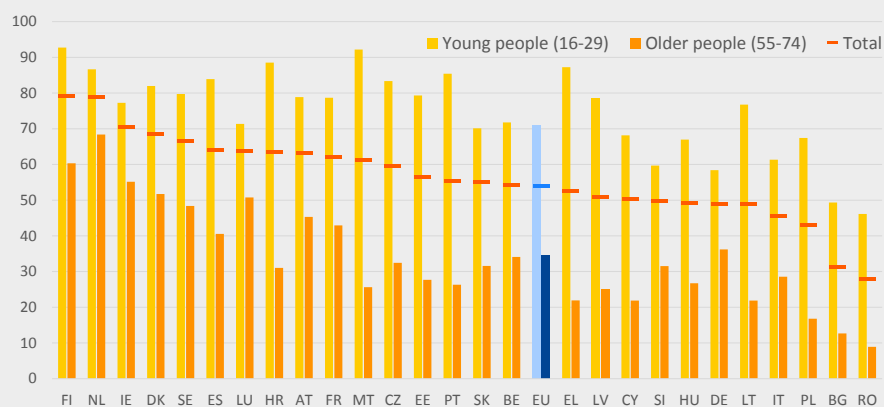
³⁰ Ако въпреки това настоящите тенденции се запазят, до 2023 г. само 60 % от населението на ЕС се очаква да притежава поне основни цифрови умения, а броят на специалистите в областта на ИКТ ще нарасне само до около 12 милиона. Вж. Доклад за състоянието на цифровото десетилетие за 2023 г., [SWD\(2023\) 571 final](#).

Делът на младежите, които притежават поне основни цифрови умения, е два пъти по-голям от този на възрастните хора

71 % от младежите (на възраст 16—29 години) и **само 34,6 % от възрастните хора** (на възраст 55—74 години) притежават **поне основни цифрови умения**

Нискоквалифицираните, безработните и неактивните лица по-рядко притежават поне основни цифрови умения

Дял на лицата, които притежават поне основни общи цифрови умения (2021 г., %)



Източник: Евростат [edat_ifse_02].

Необходими са устойчиви действия за по-нататъшно развитие на уменията на икономически активните лица, за да се подкрепи конкурентоспособността, да се насърчи качествената заетост и да се запази социалният модел на ЕС, включително с оглед на екологичния и цифровия преход. В този контекст и с оглед на широко разпространения недостиг на работна ръка и умения, добре функциониращите и ефективни системи за първоначално образование и обучение са от основно значение, за да се предоставят на младежите умения, подходящи за пазара на труда, а засиленото участие на икономически активните лица в образование и обучение на възрастни е от първостепенна важност за осигуряване на постоянното актуализиране на уменията. Основната цел по отношение на образованието и обучението на възрастни изисква най-малко 60 % от възрастните в ЕС да участват в обучение всяка година до 2030 г. (което е в противоречие с последните налични данни за 2016 г., сочещи много по-нисък среден дял на участие от 37,4 %) ³¹. Във всички държави членки нискоквалифицираните възрастни са склонни да участват в обучение значително по-малко от тези със средна и висока квалификация и при изпълнение на политиката е необходимо да се обърне специално внимание на увеличаване на процента на участие на тези възрастни в съответствие с оценката на възможностите за повишаване на уменията ³². Участието на възрастни в обучение също е по-често в градските, отколкото в селските райони. В този контекст в Препоръката на Съвета относно индивидуални сметки за обучение е очертано как държавите членки могат да съчетават финансова (включително по линия на ЕСФ+) и нефинансова подкрепа по ефективен начин, за да се даде възможност на всички възрастни да развиват своите умения през целия си трудов живот ³³. Освен това прилагането на микроудостоверенията разполага със сериозен потенциал да се предлага бързо и целенасочено повишаване на квалификацията и преквалификацията на работниците и търсещите работа въз основа на съответната препоръка на Съвета ³⁴. И накрая, Европейската година на уменията, надграждаща Европейска програма за умения за постигане на устойчива конкурентоспособност, социална справедливост и издръжливост за 2020 г., е насочена към насърчаване на промяна в отношението към повишаването на квалификацията и преквалификацията през целия живот, което помага на хората да придобият подходящи умения за качествена работа и да се възползват от множеството възможности, предлагани от екологичната и цифровата трансформация ³⁵.

³¹ Планира се източникът на данни за наблюдение на водещата цел за 2030 г. в областта на ученето за възрастни да премине от Изследване на образованието за възрастни (AES) към Изследване на работната сила на ЕС (LFS). В ход е задълбочен анализ на данните от двете проучвания, за да се гарантира тяхното добро качество и съпоставимост. Публикуването на данните за обучението за възрастни от LFS (12-месечен референтен период) се очаква през пролетта на 2024 г.

³² [Пакетът за оценка на възможностите за повишаване на уменията](#) е приет през юли 2023 г. и е насочен към оценяване на действията, предприети в отговор на [Препоръката на Съвета относно възможностите за повишаване на уменията](#).

³³ [Препоръка на Съвета от 16 юни 2022 г. относно индивидуални сметки за обучение, 2022/C 243/03](#).

³⁴ [Препоръка на Съвета от 16 юни 2022 г. относно европейски подход към микроудостоверенията с цел стимулиране на ученето през целия живот и пригодността за заетост, 2022/C 243/02](#).

³⁵ Съобщение на Европейската комисия „[Европейска програма за умения](#) за постигане на устойчива конкурентоспособност, социална справедливост и издръжливост“, COM(2020) 274 final; Предложение за решение на Европейския парламент и на Съвета относно обявяване на 2023 г. за Европейска година на уменията.

Делът на хората, изложени на риск от бедност или социално изключване (ИРБИ), остана като цяло стабилен в ЕС през 2022 г. благодарение на решителните политически действия, предприети по време на кризата с COVID и енергийната криза. Въпреки това приблизително всеки пети човек в ЕС остава изложен на риск от бедност или социално изключване през 2022 г., след като общият брой на лицата, попадащи в тази категория, е намалял само с 279 000, оставайки близо до стойността от 2019 г. Поради това и в контекста на слабата икономическа среда са необходими значителни усилия за постигане на целта за 2030 г. за намаляване с най-малко 15 милиона на броя на лицата, изложени на риск от бедност или социално изключване, в сравнение с 2019 г. Съществуват големи разлики между отделните държави членки и региони, както и между отделните групи от населението (в по-висок риск от бедност са децата, лицата на възраст над 65 години, хората с увреждания, лицата, родени извън ЕС, ромите). В държавите от ЕС значителни остават и разликите по отношение на въздействието на социалните трансфери (с изключение на пенсиите) върху намаляването на бедността. В същото време **през 2022 г. леко намаляват неравенствата на доходите като средна стойност.** Според експресните оценки на Евростат тези неравенства също са останали стабилни или са намалели през 2022 г. като данъчна година, което отразява бързия политически отговор на равнището на ЕС и на държавите членки, за да се противодейства на отрицателното въздействие на инфлацията, особено върху домакинствата с ниски доходи. Отбелязаният среден спад се дължи на развитието на долната граница на разпределението на приходите. Систематичните оценки на разпределителното въздействие на мерките на политиката са особено важни, за да се отчете тяхното въздействие върху неравенството по отношение на доходите и да се осигури подкрепа за изготвянето на политиките.

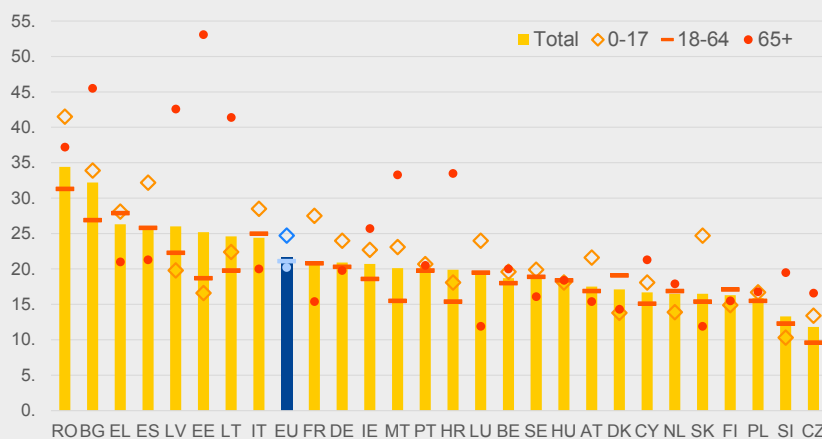
Рискът от бедност или социално изключване е по-висок за децата, отколкото за цялото население, в почти всички държави членки, като засяга средно приблизително всяко четвърто дете. Делът на децата в риск от бедност или социално изключване в ЕС леко се е увеличил през 2022 г., както и общият брой на децата в такова положение — с около 900 хиляди от 2019 г. насам (което е в противоречие с допълнителната цел за намаляване на броя им с поне 5 милиона до 2030 г.), и този факт подчертава нуждата от значителни усилия за справяне с предизвикателството. Преодоляването на бедността и социалното изключване сред децата е инструмент за подпомагането им да реализират пълния си потенциал на пазара на труда и в обществото и за прекъсване на предаването на бедността между поколенията. Прилагането на Европейската гаранция за детето³⁶ във всички държави членки е от ключово значение за справянето с това предизвикателство.

³⁶ [Препоръка \(ЕС\) 2021/1004 на Съвета от 14 юни 2021 г. за създаване на Европейска гаранция за децата \(ОВ L 223, 22.6.2021 г., стр. 14—23\).](#)

Бедността и социалното изключване се различават значително в различните възрастови групи, като децата и възрастните хора често са изложени на най-голям риск

Всеки пети човек и всяко четвърто дете в ЕС са изложени на риск от бедност или социално изключване през 2022 г. При възрастните хора се наблюдават по-високи проценти на ИРБИ в много държави членки.

Дял на изложените на риск от бедност или социално изключване — обща стойност и по възрастови групи 0—17 години, 18—64 години, 65 и над 65 години (% , 2022 г.)

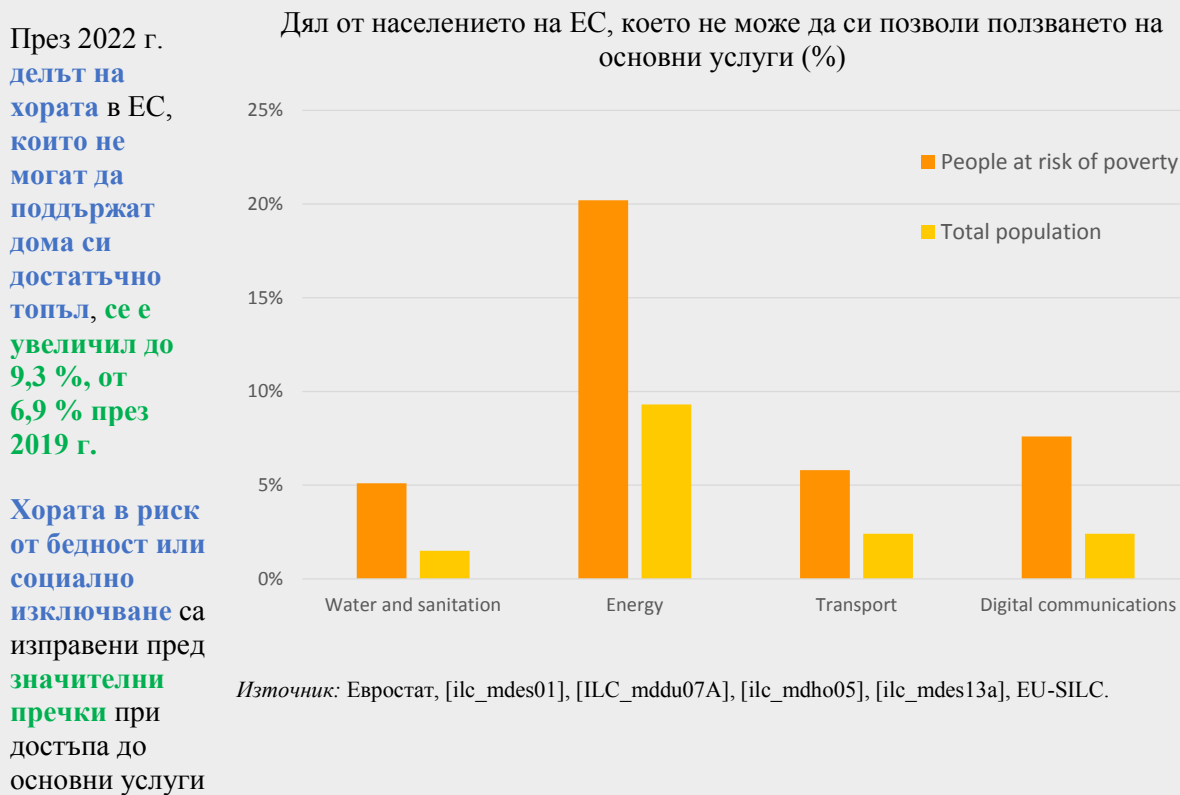


Бележка: Прекъсване на динамичните редове за Финландия, Франция и Люксембург.
Източник: Евростат [ilc_reps01n], EU-SILC.

Въпреки че по-голямата част от населението на ЕС има достъп до основни услуги, хората, изложени на риск от бедност или социално изключване, и най-уязвимите са изправени пред значителни пречки. В това отношение 9,3 % от населението на ЕС не е в състояние да поддържа дома си достатъчно топъл (с увеличение от 2,4 процентни пункта в сравнение с предходната година и достигане на повече от двойно увеличение на тази стойност за населението, изложено на риск от бедност или социално изключване), 2,4 % не могат да си позволят интернет връзка за лично ползване у дома, 2,4 % не могат да си позволят редовно използване на обществен транспорт, а 1,5 % живеят в домакинства без вана, душ или промивна тоалетна, като има съществени различия между отделните държави³⁷. Домакинствата, изложени на риск от бедност или социално изключване, изразходват значително по-голям дял от бюджета си за основни услуги и следователно са по-уязвими по отношение на увеличението на цените. Освен финансовата достъпност, допълнителните предизвикателства включват наличността и достъпността, които също представляват предизвикателства, свързани понякога с други измерения, като например липса на умения или географски фактори (разделение между градските и селските райони, най-отдалечени и други отдалечени и островни региони). С Европейския стълб на социалните права се предвижда правото на достъп на всеки до основни услуги с добро качество и се призовава за подкрепа в този смисъл на нуждаещите се, което е важно за насърчаване на напредъка по целта на ЕС за намаляване на бедността до 2030 г.

³⁷ Доклад на Комисията относно достъпа до основни услуги в ЕС, SWD(2023) 213 final/2.

Домакинствата в ЕС, които са изложени на риск от бедност или социално изключване, имат много по-ограничен достъп до основни услуги в ЕС

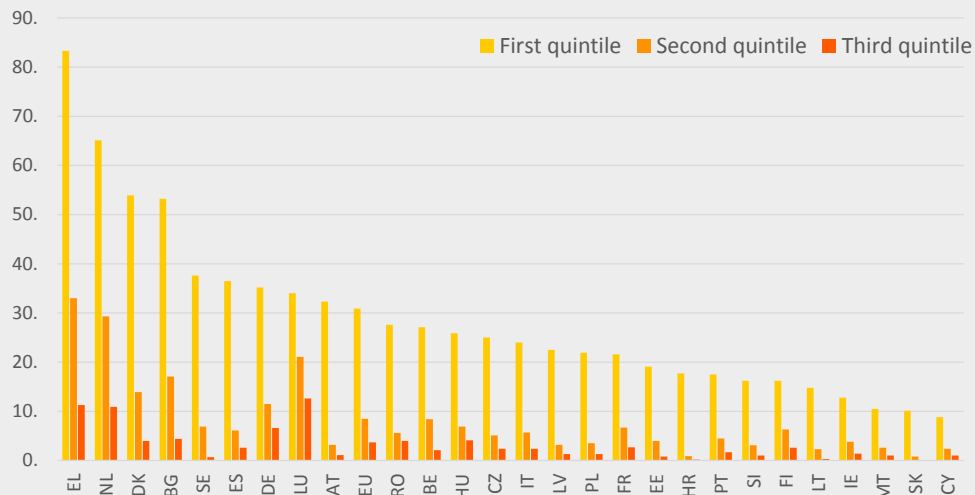


Достъпността на жилищата е все по-голямо предизвикателство в Съюза. През 2022 г. почти всеки десети човек в ЕС е живял в домакинство, в което общите жилищни разходи представляват повече от 40 % от общия разполагаем доход, като от 2020 г. насам е регистрирано значително увеличение. Семействата с деца и домакинствата с един родител обикновено са изпитвали по-сериозни жилищни затруднения. При хората, изложени на риск от бедност, делът е над три пъти по-висок от този за цялото население. Освен това през последното десетилетие беше постигнат малък напредък в намаляването на броя на бездомните хора в държавите членки. Политиките на ЕС могат да имат положително въздействие върху достъпността, наличността и адекватността на жилищата, особено за нуждаещите се. Въпреки че основната отговорност за жилищното настаняване и помощта за жилищно настаняване се носи от държавите членки, финансирането от ЕС и политиките могат да подкрепят усилията на националните и поднационалните публични органи за справяне с тези предизвикателства, например в областта на сближаването и градското развитие, заетостта и социалната закрила, промишлените и енергийните политики. Освен това инициативи на ЕС като „Нов европейски Баухаус“ и инициативата за жилища на достъпни цени могат да допринесат за повишаване на устойчивостта и приобщаващия характер на жилищното настаняване. Инвестициите в социални жилища могат да подобрят достъпността и финансовата достъпност на жилищата за групи с ниски доходи и уязвими групи, включително бездомните. Чрез фондовете на ЕС, като ЕФРР, ЕСФ+, МВУ и InvestEU, се осигуряват възможности за допълнителни инвестиции в достъпни и социални жилища и за осъществяване на публично-частни партньорства за обединяване на ресурси и разработване на схеми за намеса за осигуряване на устойчиво развитие.

Степента на прекомерните жилищни разходи е най-висока при най-бедната една пета от населението във всички държави членки

Дял на жилищните разходи в располагаемия доход на първите три пети от населението, подредени по размер на доходите, 2022 г. (в %)

През 2022 г. делът на хората в ЕС, претоварени с жилищни разходи, е два пъти по-голям в първата, отколкото във втората една пета от населението, подредени по размер на доходите.



Източник: Евростат [[ilc_lvho07b](#)]. Прекъсване на динамичните редове за Франция и Люксембург през 2022 г.

Системите за социална закрила играят ключова роля в държавите членки, за да се гарантира социалното сближаване и сигурността на доходите срещу рискове, както и макроикономическата стабилизация, и като такива те трябва да бъдат адаптирани към предизвикателствата на бъдещето. Като цяло системите за социална закрила доказаха своята ефективност в подкрепа на социално-икономическата устойчивост по време на пандемията от COVID и по-скорошната енергийна криза. Въпреки това капацитетът на системите за социална закрила да останат адекватни и финансово устойчиви е под нарастващ натиск поради застаряването на населението, промените в сферата на труда и екологичния и цифровия преход. Това развитие ще има отражение върху структурата и обхвата на системите за социална закрила и тяхното финансиране. От практическа гледна точка това предполага необходимост от по-високи равнища на участие в качествена заетост сред групите от населението, по-дълъг трудов живот, подходящи мерки за преодоляване на бедността сред работещите, покритие на социалната закрила за нестандартни форми на заетост, по-добре организирани, налични и ефективни служби за социална закрила, включително и за полагане на грижи, и приспособяване на системите за социална закрила към новите реалности, породени от адаптацията към изменението на климата и екологичните и цифровите технологии. С оглед постигането на устойчивост на системите за социална закрила по отношение на бъдещето е особено важно да се подхожда към политиките относно благосъстоянието в контекста на жизнения цикъл. Добре разработените социални политики на различни етапи от жизнения цикъл на дадено лице могат да доведат до „двойни ползи“, намалявайки бъдещите публични разходи за заместване на доходите благодарение на заетостта, благополучието и ползите за здравето и подкрепяйки приобщаващия икономически растеж, като същевременно разширяват данъчната основа. Реформите и инвестициите на държавите членки в тези области се подкрепят от няколко инициативи на ЕС, насочени към постигане на устойчивост на системите за социална закрила по отношение на бъдещето, като например препоръките на Съвета относно достъпа на работниците и самостоятелно заетите лица до социална закрила³⁸, относно дългосрочните грижи, относно справедливия преход към неутралност по отношение на климата и относно адекватния минимален доход, гарантиращ активно приобщаване, както и Директивата относно адекватните минимални работни заплати.

³⁸ [Препоръка на Съвета от 8 ноември 2019 г. относно достъпа на работниците и самостоятелно заетите лица до социална закрила 2019/C 387/01 \(ОВ С 387, 15.11.2019 г., стр. 1—8\).](#)

Отчетената неудовлетворена по собствена преценка потребност от медицински грижи остава като цяло стабилна средно за ЕС, но с големи различия в отделните държави членки, докато все още са налице значителни предизвикателства по отношение на достъпа, достъпността и качеството на услугите за дългосрочни грижи. Вероятността хората, живеещи в домакинства с ниски доходи, да съобщават за неудовлетворени медицински потребности е по-голяма, въпреки че степента на разликата спрямо общото население е различна в отделните държави членки. Демографските промени, по-специално прогнозираната по-висока продължителност на живота в бъдеще, увеличават занапред потенциалната нужда от дългосрочни грижи (ДСГ). Последните данни (за 2019 г.) показват, че 46,5% от хората в ЕС на възраст 65 или повече години със сериозни затруднения при полагането на грижи за себе си или при извършването на домакински дейности са изпитвали незадоволена нужда от помощ при такива дейности. Това е значително по-изразено за хората в квинтила с най-ниски доходи (51,2 %), в сравнение с тези в квинтила с най-високи (39,9 %). Основната пречка пред достъпността на ДСГ е тяхната финансова достъпност. Дори след получаване на обезщетения за дългосрочни грижи, разходите за грижи, плащани от самите потребители, могат да бъдат много големи в някои държави членки, особено за възрастните хора със сериозни потребности от ДСГ, получаващи и домашни грижи. Предизвикателствата пред достъпа се изострят от значителния недостиг на работна ръка и умения в сектора на грижите, който се дължи и на тежките условия на труд.

Социалните партньори играят ключова роля в разработването и изпълнението на реформи и политики на национално равнище, които подкрепят заетостта, качеството на работните места, развитието на умения и социалната закрила. Ефективният социален диалог допринася в значителна степен за доброто функциониране на европейската социална пазарна икономика, като осигурява по-добри и по-устойчиви резултати от прилагането на политиките, като също така подкрепя справедливия екологичен и цифров преход. Като цяло в държавите членки с добре установени традиции в областта на социалния диалог качеството и интензивността на участието на социалните партньори в създаването на съответните политики са по-добри, включително във връзка с консултациите в контекста на европейския семестър. В заключенията от прегледите на многостранното наблюдение на Комитета по заетостта се подчертава, че продължава да бъде от изключително значение да се избегне чисто формалното участие и да се гарантира своевременна и ефективна консултация по време на целия процес на създаване на политики във всички държави членки³⁹. Повече от две години след приемането на МВУ процесите на социален диалог във връзка с изпълнението на ПВУ напредват в повечето държави членки⁴⁰. С Препоръката на Съвета относно укрепването на социалния диалог държавите членки се призовават да осигурят благоприятна среда за двустранен и тристранен социален диалог, включително колективно договаряне, в публичния и частния сектор, на всички равнища⁴¹. Въз основа на съществуващите национални традиции, правила и практики, усилията за засилване на участието на организациите на гражданското общество в изготвянето на съответните политики са от ключово значение за осигуряването на ценна информация за съществуващите и нововъзникващите предизвикателства, както и за ефективността на интервенциите на политиката по места.

³⁹ Становище 9955/23 на Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила.

⁴⁰ Европейска комисия, *Доклад на Комисията до Европейския парламент и Съвета — Доклад за преглед на изпълнението на Механизма за възстановяване и устойчивост*, COM(2022) 383 final, 2022 г.

⁴¹ COM(2023) 40 final и Council 10542-2023.

Държавите членки следва да предприемат действия за преодоляване на трудностите в сферата на заетостта, уменията и социалната политика, установени в рамките на настоящия съвместен доклад за заетостта. В представения в доклада анализ са подчертани редица приоритетни области за действия чрез политиката. В съответствие с насоките за заетостта държавите членки се приканват:

- да подобряват повишаването на квалификацията и преквалификацията на възрастните, за да се справят те с недостига на работна ръка и умения, да се адаптират към променящата се ситуация и перспективите на пазара на труда, както и да насърчават екологичния и цифровия преход — включително чрез интегриране на използването на инструменти за определяне на необходимите умения; да укрепват предоставянето на индивидуални права на обучение, като индивидуални сметки за обучение; и да насърчават разработването, внедряването и признаването на микроквалификациите — в съответствие с препоръките на Съвета относно индивидуалните сметки за обучение и относно европейския подход към микроквалификациите;
- да укрепват активните политики на пазара на труда и капацитета и ефективността на публичните служби по заетостта, включително чрез инвестиране в цифрови инфраструктура и услуги, подобро кариерно ориентиране, консултантски услуги, определяне на необходимите умения и обучение на персонала, с оглед осигуряването на подкрепа за създаване на качествени работни места и осъществяване на прехода;
- да наблюдават и смекчават отрицателното въздействие на инфлацията върху покупателната способност на уязвимите домакинства чрез прилагане на целеви мерки за подкрепа, с осигуряване на стимули за намаляване на потреблението на енергия, когато е приложимо, и подобряване на енергийната ефективност;
- в съответствие с националните закони и/или практики и при пълно зачитане на ролята и автономността на социалните партньори да насърчават промени в заплатите, с които се намалява загубата на покупателна способност, по-специално за хората с ниски заплати, като същевременно се насърчава възходяща социална конвергенция, отразява се развитието на производителността, запазва се заетостта и конкурентоспособността, като се запазва бдителността по отношение на вторичните ефекти върху инфлацията;
- да осигуряват наличието на схеми за подпомагане, структурирани така, че да се осигури запазване и по-нататъшно развитие на човешкия капитал, чрез свързано повишаване на квалификацията и преквалификация, за да се подкрепят справедливите процеси на преструктуриране, когато е необходимо, да се улесни преминаването от едно работно място към друго и да се помогне за модернизацията на икономиката;

- да осигуряват подкрепа на работниците и домакинствата, които са най-засегнати от икономическите и социални въздействия на адаптацията към изменението на климата и новите екологични и цифрови технологии, по-специално на уязвимите работници и домакинства, включително чрез ефективни служби по заетостта и мерки за обучение; добре разработени, целенасочени и обвързани със срокове програми за заетост, стимули за наемане на работа и преход към нова заетост; адекватна сигурност на доходите с подход на активно приобщаване; и насърчаване на предприемачеството в съответствие с Препоръката на Съвета относно гарантирането на справедлив преход към неутралност по отношение на климата;
- да насърчават мобилността в рамките на ЕС и да разгледат възможността за привличането на квалифицирани работници от трети държави, като същевременно гарантират зачитането и прилагането на трудовите и социалните права, и насочването на законната миграция към професии, за които е налице недостиг, в допълнение към задържането на таланти в рамките на Съюза;
- да адаптират нормативната уредба на пазара на труда и данъчните и осигурителните системи, за да се намали сегментацията на пазара на труда и неравнопоставеността между половете на пазара на труда и да се насърчи създаването на качествени работни места, включително чрез възможно намаляване на данъчно-осигурителната тежест, особено за хората с ниски доходи, без да се възпрепятства преходът към по-високо платени работни места и преминаването от данъчно облагане на труда към екологични данъци;
- да осигуряват здравословна, безопасна и добре приспособена работна среда.
- да насърчават колективното договаряне, социалния диалог и навременното и съдържателно участие на социалните партньори в създаването на съответните политики на равнище ЕС и на национално равнище, включително във връзка с изпълнението на плановите за възстановяване и устойчивост на държавите членки и в контекста на европейския семестър;
- да подобряват перспективите на младите хора на пазара на труда, включително чрез предоставяне на приобщаващо и качествено професионално образование и обучение и висше образование; предлагане на целенасочена подкрепа от службите за заетост (в това число наставничество, професионално ориентиране и консултиране); и подкрепа за качествено чиракуване и стажове в съответствие с укрепената гаранция за младежта;

- да гарантират недопускането на дискриминация, да насърчават равенството между половете, подобряване на интегрирането на принципа на равенство между половете и засилване на участието на пазара на труда на жените и групите в неравностойно положение, чрез насърчаване на равните възможности и професионалното развитие, осигуряване на прозрачност в структурите на заплащане и насърчаване на съвместяването на професионалния, семейния и личния живот, включително чрез достъп до финансово достъпни и качествени дългосрочни грижи (образование и грижи в ранна детска възраст и дългосрочни грижи), както и достъп на родителите и на други лица с отговорности за полагане на грижи до подходящи семейни отпуски и гъвкави схеми на работа в съответствие с европейската стратегия за грижите;
- да насърчават равните възможности за децата за справяне с високите равнища на детска бедност и да използват по най-добрия начин ресурсите на ЕС и националните ресурси; да ускорят прилагането на Европейската гаранция за децата, включително чрез предоставяне на достъпно и качествено образование и грижи в ранна детска възраст и подобряване на резултатите от обучението чрез преодоляване на преждевременното напускане на системата на образованието и недостига на учители; да подпомагат достъпа до образование на деца от групи в неравностойно положение и отдалечени райони и да насърчават обучението на всички квалификационни равнища;
- Да повишават цифровите умения на учениците и възрастните от всички възрастови групи и да осигуряват повече таланти специалисти по цифрови технологии за пазара на труда чрез разработване на екосистеми за цифрово образование и обучение, подкрепени от ключови фактори като високоскоростна свързаност за училищата, оборудване и обучение на учители; и да подпомагат институциите с ноу-хау в областта на цифровизацията със специално внимание върху приобщаването и намаляването на цифровото разделение;
- да осигуряват подходяща и устойчива социална закрила за всички в съответствие с Препоръката на Съвета относно достъпа до социална закрила; да подобрят закрилата на лицата, които не са обхванати в достатъчна степен, като работниците с нестандартни форми на заетост, включително работа през платформи, както и на самостоятелно заетите лица; да повишават адекватността на обезщетенията, прехвърляемостта на правата и достъпа до качествени услуги, като същевременно гарантират устойчивостта на публичните финанси; и ефективно да подпомагат интеграцията на трудоспособните лица на пазара на труда.
- да разработват и укрепват схеми за минимален доход, които осигуряват подходяща подкрепа и разчитат на подхода на активното приобщаване, в съответствие с Препоръката на Съвета относно адекватния минимален доход, гарантиращ активно приобщаване; и да насърчават достъпа до основни услуги, включително енергия, особено за уязвимите домакинства и тези с ниски доходи;

- да оценяват разпределителното въздействие на реформите и инвестициите върху доходите на различни групи от населението в съответствие със съобщението относно по-добро оценяване на разпределителното въздействие на политиките на държавите членки;
- да осигурят на всички деца, изложени на риск от бедност или социално изключване, достъп до безплатно и ефективно здравеопазване, образование и грижи в ранна детска възраст, и образование и дейности в училище; както и ефективен достъп до здравословно хранене и подходящо жилищно настаняване; в съответствие с Европейската гаранция за децата и свързаните национални планове за действие;
- Да предприемат мерки за справяне с бездомничеството като най-крайната форма на бедност; да насърчават обновяването на жилищни сгради и социални жилища и интегрираните социални услуги; да подкрепят достъпа до качествени и достъпни жилища, социални жилища или помощи за жилищно настаняване, когато е целесъобразно;
- да инвестират в капацитета на здравната система, включително по отношение на превенцията и първичните грижи, включително в капацитета на обществено здравеопазване, координацията на грижите, здравния персонал и електронното здравеопазване; да намалят преките плащания, когато е приложимо; да подобрят покритието на здравното осигуряване; и да насърчават по-добри условия на труд, както и повишаване на квалификацията и преквалификация на здравните работници.
- Да укрепват предоставянето на качествени, финансово достъпни и устойчиви услуги за дългосрочни грижи в съответствие с европейската стратегия за грижите.
- Да осигурят приобщаващи и устойчиви пенсионни системи, които осигуряват адекватен доход в напреднала възраст и справедливост между поколенията.

Финансирането от ЕС за допустимите инвестиции и реформи, включително чрез ЕСФ+, ЕФРР, ФСП, ТСОС и МВУ, помага на държавите членки да активизират действията чрез политиката в тези области.

ГЛАВА 1. ПРЕГЛЕД НА ТЕНДЕНЦИИТЕ НА ПАЗАРА НА ТРУДА И В СОЦИАЛНАТА СФЕРА, НАПРЕДЪК ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛИТЕ ЗА 2030 Г. И ОСНОВНИ ХОРИЗОНТАЛНИ КОНСТАТАЦИИ ОТНОСНО СОЦИАЛНАТА КОНВЕРГЕНЦИЯ

1.1 Основни тенденции на пазара на труда

На фона на възстановяването след пандемията от COVID, растежът на заетостта в ЕС остава стабилен през 2023 г., макар и със значителни разлики между секторите. През второто тримесечие на 2023 г. общият брой на зетите лица достигна 216,1 милиона, което е с 6,2 милиона над най-високата стойност от четвъртото тримесечие на 2019 г.⁴² През същото тримесечие равнището на заетост (лица на възраст 20—64 години) възлиза на 75,4 %, т.е. с 2,5 процентни пункта над най-високите стойности от преди пандемията (четвъртото тримесечие на 2019 г.). На годишна база равнището на заетост е 74,6 % през 2022 г. (с 1,9 процентни пункта над стойността от 2019 г.). Това положително развитие по отношение на заетостта е придружено от по-голям относителен дял на икономически активните лица (на възраст 15—64 години), който достигна 74,5 % през 2022 г., и равнище на безработица (лица на възраст 15—74 години), което намалява до 6,2 % през същата година. Въпреки това се наблюдават разлики между секторите по отношение на растежа на заетостта. Енергийната криза забави растежа на заетостта във високоенергоемките сектори⁴³. Напротив, в сектора на информационните и комуникационните технологии (ИКТ) се отбелязва най-висок растеж на заетостта — увеличение с 16,9 % между четвъртото тримесечие на 2019 г. и второто тримесечие на 2023 г., като в него са добавени повече от 1 милион работни места. Заетостта в сектора на строителството се е увеличила с 6,6 %, докато равнището на заетост в енергоемкия сектор на производството все още не се е възстановило до това отпреди кризата. Заетостта в селското стопанство намалява с 4,3 %, в съответствие с дългосрочната тенденция. Като цяло прогнозата е за растеж на заетостта от 1 % през 2023 г. и 0,4 % съответно през 2024 г. и 2025 г.⁴⁴

⁴² В настоящия параграф са използвани данни на Евростат: [namq_10_a10_e], [lfsi_emp_q], [lfsi_emp_a], [une_rt_a], [une_ltu_a].

⁴³ Европейска комисия, *Пазар на труда и развитие в областта на трудовите възнаграждения в Европа — годишен преглед за 2023 г.*, Служба за публикации на Европейския съюз, 2023 г.

⁴⁴ Европейска комисия, *Европейска икономическа прогноза, есен 2023 г.*, Институционален документ 258, 2023 г.

Общият брой отработени часове и отсъствията от работа се връщат към съответните дългосрочни тенденции. Броят на отработените часове в ЕС стабилно се възстановява от най-ниската си стойност от 72,6 милиарда през второто тримесечие на 2020 г. до 86,7 милиарда през второто тримесечие на 2023 г.⁴⁵ На фона на по-високото равнище на заетост броят на отработените часове на работник се връща към дългосрочната низходяща тенденция (вж. раздел 2.1.1). Отсъствията на тримесечна база също се връщат към средните равнища в дългосрочна перспектива, като 9,5 % от служителите са отсъствали от работа през второто тримесечие на 2023 г. Скоростта на тези корекции подчертава важната роля, която изиграха мерките на пазара на труда на национално равнище и на равнището на ЕС в контекста на кризата, свързана с COVID-19, които осигуриха възможност на предприятията да запазят човешкия капитал и помогнаха на самостоятелно заетите лица постепенно да възобновят дейността си след премахване на ограничителните мерки (вж. раздел 2.1). Окончателният шестмесечен доклад относно прилагането на Европейския инструмент за временна подкрепа с цел смекчаване на рисковете от безработица при извънредни обстоятелства показва, че чрез подобни инструменти на ЕС е осигурена подкрепа на приблизително 31,5 милиона души и 2,5 милиона предприятия във върховия ѝ период през 2020 г.⁴⁶

Увеличението на номиналните заплати в ЕС е стабилно през 2022 г., докато заплатите намаляват като средна стойност в реално изражение. Номиналната компенсация на едно наето лице се е увеличила във всички държави членки със среден темп на растеж за ЕС от 4,8 %, в сравнение с около 1,9 % в периода преди пандемията 2013—2019 г. Въпреки това тези номинални увеличения са до голяма степен изпреварени от инфлацията, което доведе до значителен спад на реалните заплати от 3,7 % през 2022 г., което се отрази върху покупателната способност, най-вече на лицата, получаващи ниски работни заплати, които са склонни да харчат по-голяма част от доходите си за продукти с висока инфлация, като храна (вж. раздел 2.1)⁴⁷. Очаква се растежът на номиналните заплати да се ускори през 2023 г.⁴⁸

⁴⁵ В настоящия параграф са използвани данни на Евростат: [[namq_10_a10_e](#)], [[lfsi_abt_q](#)].

⁴⁶ Европейска комисия, [Доклад относно Европейския инструмент за временна подкрепа с цел смекчаване на рисковете от безработица при извънредни обстоятелства \(SURE\) вследствие на избухването на COVID19 съгласно член 14 от Регламент \(ЕС\) 2020/672 на Съвета SURE след изтичането на неговия срок на действие: окончателен шестмесечен доклад](#) (COM(2023) 291 final).

⁴⁷ Eurofound, [Минимални работни заплати през 2023 г.: Годишен преглед, поредица Минимални заплати в ЕС](#), Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург, 2023 г. и Европейска комисия, [Пазар на труда и развитие в областта на трудовите възнаграждения в Европа, годишен преглед за 2023 г.](#), Служба за публикации на Европейския съюз, 2023 г.

⁴⁸ Европейска комисия, [Европейска икономическа прогноза — есен 2023 г.](#), Институционален документ 258, ноември 2023 г.

Недостигът на работна ръка и умения остава висок във всички сектори и нива на умения. Процентът на свободните работни места в секторите на промишлеността, строителството и услугите в ЕС започва да намалява много бавно от историческия си връх от 3 % през второто тримесечие на 2022 г. до 2,7 % през второто тримесечие на 2023 г., отчасти поради забавяне на икономическата дейност. Въпреки това той остава доста над средното равнище от 1,7 % отпреди пандемията за периода 2013—2019 г. Недостигът е особено значителен в сектори като здравеопазване, строителство, както и науки, технологии, инженерство и математика (и по-специално ИКТ) и други професии в сферата на услугите (вж. раздели 2.1 и 2.2)⁴⁹. В бъдеще може да се очаква недостигът на работна ръка и умения да бъде повлиян от променящите се нужди на пазара на труда, също свързани с екологичния и цифровия преход, и прогнозираното намаляване на населението в трудоспособна възраст⁵⁰.

Въпреки че равнището на заетост се увеличава за жените, както и за младежите и възрастните хора, разликата в заетостта между жените и мъжете остава значителна, както и делът на младежите, незаети с работа, учене или обучение (NEET).

Коефициентът на икономическа активност на жените (на възраст 15—64 години) продължи стабилната си дългосрочна възходяща тенденция (+10 процентни пункта през последните две десетилетия), достигайки 70,3 % през второто тримесечие на 2023 г. и постепенно намалявайки разликата в коефициента на икономическа активност между мъжете и жените до 9,5 процентни пункта⁵¹. В същото време равнището на заетост на жените (на възраст 20—64 години) се е увеличило до 69,3 % през 2022 г., с повече от 2 процентни пункта над стойността от 2019 г. (вж. фигура 1.1.1). Въпреки това разликата в заетостта между жените и мъжете остава значителна в ЕС, на стойност 10,3 процентни пункта през второто тримесечие на 2023 г. (вж. раздел 2.2). Що се отнася до младежите (на възраст 15—24 години), тяхното равнище на заетост достигна 34,7 % през 2022 г., като също надмина равнището си отпреди пандемията (от 33,5 % през 2019 г.) (вж. фигура 1.1.1). Все пак, въпреки продължаващите значителни подобрения, към второто тримесечие на 2023 г. 11,1 % от младежите (на възраст 15—29 години) са NEET, което съответства на приблизително 8 милиона. От друга страна, заетостта на възрастните хора (на възраст 55—64 години) е нараснала с 3,7 % през 2022 г., достигайки 62,3 % (вж. фигура 1.1.1). Регистрирано е сериозно увеличение на коефициента на икономическа активност на възрастните хора, което изпреварва всички останали възрастови групи през последните две десетилетия (вж. раздел 2.2)⁵².

⁴⁹ Евростат [[ei_lmiv_q_r2](#)]

⁵⁰ Европейска комисия, [Заетост и социално развитие в Европа през 2023 г.](#), Служба за публикации на Европейския съюз, 2023 г.

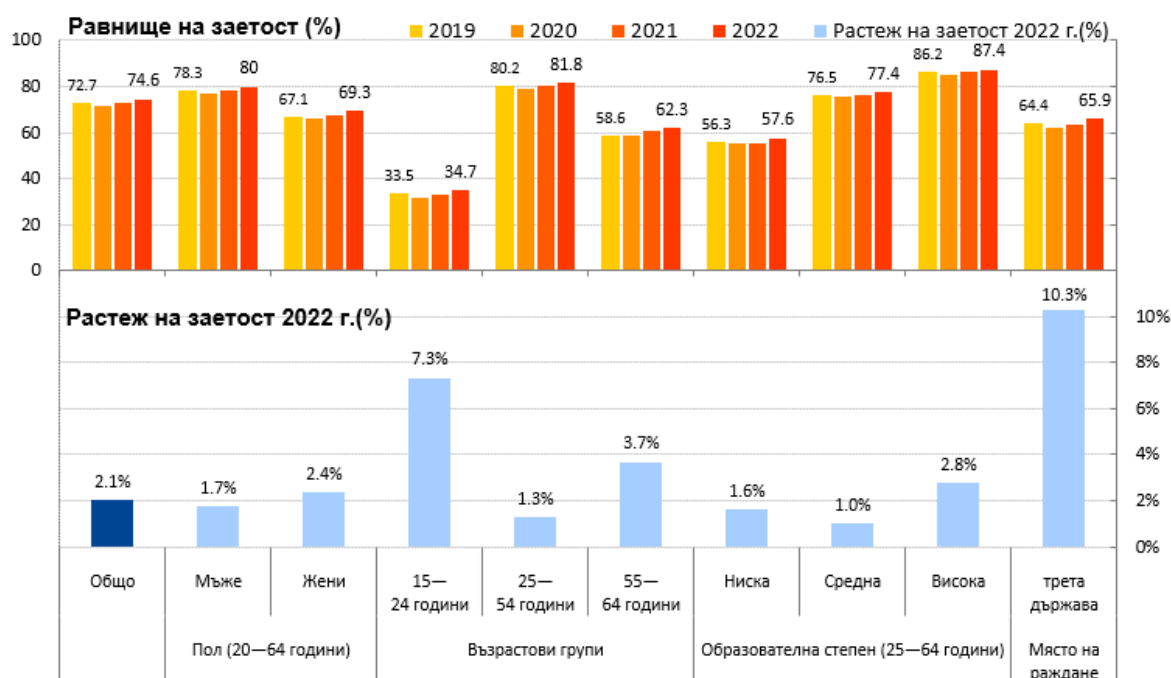
⁵¹ В настоящия параграф са използвани данни на Евростат: [[lfsq_argan](#)], [[lfsi_emp_q](#)], [[lfsi_neet_q](#)], [[lfsi_emp_a](#)].

⁵² Причини за нарастващото участие на работната сила — ролята на пенсионните реформи, Икономически бюлетин на ЕЦБ, брой 5/2020 г.

Докато заетостта се е увеличила за всички нива на умения през 2022 г., разликата между нискоквалифицираните и висококвалифицираните работници в ЕС остава голяма. Равнището на заетост на лицата на възраст 25—64 години надмина най-високите си стойности отпреди пандемията през 2022 г. за всички завършени образователни степени⁵³. С годишен растеж на заетостта от 2,8 %, висококвалифицираните работници все пак отбелязват най-голямо увеличение през 2022 г., достигайки дял от 87,4 % (от 86,2 % през 2019 г.; вж. фигура 1.1.1). Растежът на заетостта е значително по-нисък при работниците с ниска и средна квалификация, съответно с 1,6 % и 1 %, достигайки равнища на заетост съответно от 57,6 % и 77,4 % през 2022 г. Като цяло разликата между равнищата на заетост на нискоквалифицираните и висококвалифицираните работници остава 29,8 процентни пункта през 2022 г. (вж. раздел 2.2).

Фигура 1.1.1: Заетостта продължава да нараства с по-голяма динамика сред младежите, жените и висококвалифицираните работници, но разликите между отделните групи остават значителни.

Равнище на заетост в ЕС—27 по пол, възрастова група, завършена образователна степен и място на раждане в (%)



Бележка: Сезонно изгладени, а не календарно изгладени данни.

Източник: Евростат [[lfsi_emp_a](#)], [[lfsa_ergaed](#)], [[lfsq_ergaed](#)].

⁵³ В настоящия параграф са използвани данни на Евростат: [[lfsa_ergaed](#)], [[lfsq_ergaed](#)].

Въпреки подобренията хората, родени извън ЕС, все още са изправени пред значителни пречки, свързани с интегрирането на пазара на труда, в сравнение с тези, родени в ЕС.

Равнището на заетост на хората, родени извън ЕС (на възраст 20—64 години), се повиши отново до 65,9 % през 2022 г. (поради увеличение на заетостта с 10,3 % през 2022 г.), въпреки че остава с 9,8 процентни пункта под това на родените в ЕС⁵⁴. Равнището на безработица на тези лица (на възраст 15—74 години) спадна значително през последното десетилетие, достигайки 11,4 % през 2022 г. Пречките, пред които те са изправени по отношение на интеграцията на пазара на труда, включват, наред с другото, липсата на признаване на официални квалификации и езикови бариери⁵⁵. Последните бяха най-голямата пречка и в конкретния случай с бежанците от войната в Украйна⁵⁶. От приблизително 4,2 милиона, регистрирани в момента в ЕС съгласно Директивата за временната закрила до август 2023 г., около 60 % са били в трудоспособна възраст (18—64 години) и за около 33 % от тях се смята, че са намерили работа досега⁵⁷.

1.2 Основни социални тенденции

След спад през 2022 г., през първото и второто тримесечие на 2023 г. реалният брутен разполагаем доход на домакинствата (БРДД) се повиши на равнището на ЕС. Докато в периода от 2020 г. до 2021 г. реалният доход на домакинствата в ЕС предимно се увеличава, между първото тримесечие на 2021 г. и второто тримесечие на 2022 г. растежът му е забавен от постепенното премахване на мерките за подкрепа, свързани с COVID-19. Брутният разполагаем доход на домакинствата намалява през третото и четвъртото тримесечие на 2022 г., най-вече поради отрицателното въздействие на инфлацията върху реалните заплати. Постепенното стабилизиране на заплатите и социалните трансфери води до леко увеличение на дохода на домакинствата през първото и второто тримесечие на 2023 г., като данъците също имат положителен принос в това отношение. Това средно увеличение на реалния доход крие значителни разлики между равнищата на доходите, с по-голямо от средното въздействие на все още високата (същинска) инфлация върху домакинствата с по-нисък и някои със среден доход, които отделят по-големи дялове от своите разходи за потребление за храна.

⁵⁴ В настоящия параграф са използвани данни на Евростат: [[lfsa_ergacob](#)], [[lfsa_argacob](#)], [[lfsa_urgacob](#)].

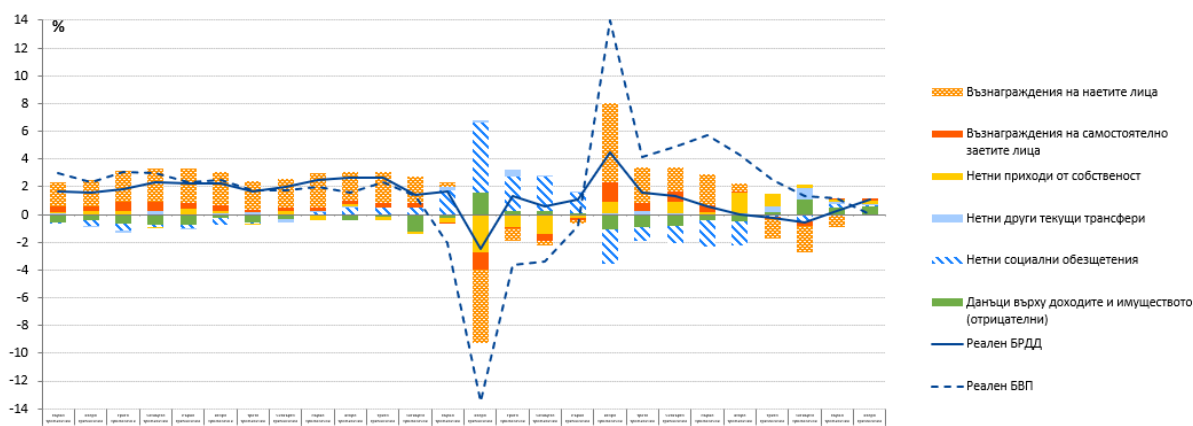
⁵⁵ Евростат, Наблюдение на работната сила, [модул 2021 г.](#)

⁵⁶ Eurofound, [Пречки пред заетостта на разселените украинци](#), 2023 г.

⁵⁷ Европейска комисия, [Европейска икономическа прогноза — есен 2023 г.](#), Институционален документ 258, ноември 2023 г.

Фигура 1.2.1: Растеж на съвкупния реален доход на домакинствата

Растеж на реалния брутен разполагаем доход на домакинствата (БРДД) и неговите основни компоненти и растеж на реалния БВП (ЕС-27, тримесечни темпове на растеж на годишна база)



Бележки: Изчисления на ГД „Трудова заетост, социални въпроси и приобщаване“. Номиналният БРДД е дефлиран с ценовия индекс на разходите на домакинствата за крайно потребление. Растежът на реалния БРДД за ЕС се изчислява като среднопретеглена стойност на стойностите на държавите членки, за които има налични тримесечни данни, въз основа на ЕСС 2010 (общо 95 % от БРДД в ЕС).

Източник: Евростат, национални сметки [[nasq_10_nf_tr](#)] и [[namq_10_gdp](#)]. Сезонно неизгладени.

Неравенството по отношение на доходите намалява в ЕС въпреки пандемията от COVID-19 и високата издръжка на живота. През 2022 г. (по отношение на доходите за 2021 г.) квинтилното съотношение на доходите (S80/S20) намаля до 4,74, от 4,99 през 2021 г. (въз основа на доходите за 2020 г.), и се очаква да остане стабилно през следващата година (въз основа на доходите за 2022 г.)⁵⁸. Това е резултат от решителните действия, свързани с провежданата политика, предприети на равнището на ЕС и на държавите членки и насочени към предотвратяване на отрицателните социални последици от пандемията и справяне с тях, а също така на по-късен етап и към защита на доходите от рязкото увеличение на цените на енергията и последвалия по-широк инфлационен натиск. Тъй като инфлацията има типично регресивно въздействие върху доходите, поради това че домакинствата с по-ниски доходи харчат относително повече за основни потребности, като енергия и храна, мерките за подпомагане на доходите и корекциите на социалните помощи и данъците в държавите членки, насочени към уязвимите домакинства, допринасят за предотвратяване на нарастването на неравенството по отношение на доходите (както и на рисковете от бедност).

⁵⁸ Евростат [[tessi180](#)] и [Експериментални резултати от експресна оценка](#) по отношение на доходите за 2022 г.

Делът на хората в ЕС, изложени на риск от бедност или социално изключване, остава като цяло стабилен. През 2022 г. делът на лицата, изложени на риск от бедност или социално изключване (ИРБИ), възлиза на 21,6 % в Съюза (спрямо 21,7 % през 2021 г. и 21,6% през 2020 г.). Тази широка стабилност през последните три години, белязани от пандемията, агресивната война на Русия срещу Украйна, както и от високите цени на енергията и издръжката на живота, идва след цялостен спад в броя на лицата, изложени на риск от бедност или социално изключване през последното десетилетие. Тази стабилност през последните години е забележителна в сравнение с рязкото увеличение след икономическата и финансова криза в периода 2008—2009 г.⁵⁹ Отразявайки тази обща стабилност на дела на лицата, изложени на риск от бедност или социално изключване, неговите три подкомпонента също показват широка стабилност като обобщени данни за 2022 г.⁶⁰ Процентът на лицата, изложени на риск от бедност (AROP), намаля с 0,3 процентни пункта, достигайки 16,5 % (въз основа на доходите за 2021 г.). Освен това експресните оценки на Евростат, отнасящи се до доходите в ЕС за 2022 г., продължават да показват цялостна стабилност на процента на лицата, изложени на риск от бедност. Делът на лицата, живеещи в тежки материални и социални лишения, напротив, се е увеличил с 0,4 процентни пункта през 2022 г., достигайки 6,7 %. И накрая, като следствие от положителното развитие на пазара на труда, делът на лицата, живеещи в домакинства с много нисък интензитет на икономическа активност, е намалял с 0,7 процентни пункта, до 8,3 % през 2022 г. (въз основа на активността през 2021 г.) (вж. раздел 2.4).

Делът на децата в ЕС, изложени на риск от бедност или социално изключване, се е увеличил леко през 2022 г. и стойността му е по-висока от тази за цялото население. През 2022 г. стойността му се е увеличила с 0,3 процентни пункта до 24,7 % (спрямо 21,6 % за цялото население)⁶¹. Въпреки че все още е под равнището от 2015 г. (от 27,4 %), по отношение на дела на децата в ЕС, изложени на риск от бедност или социално изключване, се регистрира незначително, но стабилно увеличение от 2020 г. насам. Процентът на лицата, изложени на риск от бедност, остава като цяло стабилен (-0,2 процентни пункта) през 2022 г. (по отношение на доходите за 2021 г.), на стойност 19,3 %, а делът на децата, живеещи в тежки материални и социални лишения, се е увеличил с 0,9 процентни пункта, като е достигнал 8,4 %. И накрая, делът на лицата, живеещи в домакинства с много нисък интензитет на икономическа активност, е намалял с 0,7 процентни пункта, до 7,6 % през 2022 г. (въз основа на активността през 2021 г.).

⁵⁹ Евростат [[ilc_pecs01](#)]. За целите на наблюдението на промените в ЕС за по-дълъг период от време, включително за наблюдението на целта на ЕС за 2030 г. за намаляване на бедността, Евростат разработи серия без прекъсвания, за да вземе предвид големия пропуск в данните за Германия за 2020 г. Сериите без прекъсвания включват прогнозни стойности за 2019 г. за Германия и ЕС—27 и се публикуват отделно (вж. връзката по-горе).

⁶⁰ В настоящия параграф са използвани данни на Евростат: [[tessi010](#)], [[tepsr_lm420](#)], [[tepsr_lm430](#)].

⁶¹ В настоящия параграф са използвани данни на Евростат: [[tepsr_lm412](#)], [[tepsr_spi110](#)], [[tepsr_spi120](#)], [[tepsr_spi130](#)].

Бедността на работещите възобнови низходящата си тенденция след леко увеличение през 2021 г., но продължава да бъде предизвикателство. Делът на заетите лица, които са изложени на риск от бедност в ЕС, е намалял с 0,4 процентни пункта, до 8,5 % през 2022 г. (по отношение на доходите за 2021 г.), като стойността му е малко по-ниска от преди 10 години (8,9 % през 2012 г.)⁶². Определени групи работници продължават да са изложени на по-висок риск от други. Те включват най-вече нискоквалифицираните работници (18,4 %), работещите на непълно работно време (13,5 %), работещите на временни договори (12,2 %), лицата, родени извън ЕС (20 %), и гражданите на трети държави (24,3 %).

Делът на възрастните хора (на възраст 65+ години), изложени на риск от бедност или социално изключване, продължава тенденцията си на нарастване от 2015 г. насам. Този дял се е увеличил с 0,7 процентни пункта от 2021 г. насам и възлиза на 20,2 % в ЕС през 2022 г.⁶³ Въпреки че е стабилен за цялото население, процентът на лицата, изложени на риск от бедност (AROP), сред по-възрастното население (по отношение на доходите от 2021 г.) леко се е увеличил, до 17,3 % през 2022 г. Вместо това делът на възрастните хора, живеещи в тежки материални и социални лишения, остава като цяло стабилен, на стойност 5,5 % през 2022 г.

Уязвимите групи от населението са изложени на значително по-висок риск от бедност и социално изключване, отколкото цялото население. Въпреки лекото намаление през 2022 г., процентът на лицата, изложени на риск от бедност или социално изключване, остава много висок за хората с увреждания (28,8 %) и лицата, родени извън ЕС (39,8 %), в сравнение с процента за цялото население (21,6 %)⁶⁴. Ромите също са изложени на много по-висок риск от бедност⁶⁵ (вж. раздел 2.4).

⁶² В настоящия параграф са използвани данни на Евростат: [\[tesov110\]](#), [\[ilc_iw04\]](#), [\[ilc_iw07\]](#), [\[ilc_iw05\]](#), [\[ilc_iw16\]](#), [\[ilc_iw15\]](#).

⁶³ В настоящия параграф са използвани данни на Евростат: [\[tepsr_lm411\]](#), [\[ilc_li02\]](#), [\[ilc_mdspd11\]](#).

⁶⁴ В настоящия параграф са използвани данни на Евростат: [\[hlth_dpe010\]](#), [\[ilc_peps06n\]](#), [\[ilc_peps01n\]](#).

⁶⁵ [Проучване на ромите](#), проведено от Агенцията на Европейския съюз за основните права, 2021 г.

1.3 Напредък по отношение на водещите цели на ЕС за 2030 г. и националните цели

Целите за заетост, умения и намаляване на бедността мотивират действията в съответните области на политиката на равнището на ЕС и в държавите членки. Трите водещи цели на ЕС за 2030 г. са следните: i) равнище на заетост от най-малко 78 % от населението в трудоспособна възраст; ii) коефициент на участие в образование и обучение за възрастни от най-малко 60 % за всяка година; и iii) намаляване с поне 15 милиона на броя на лицата, изложени на риск от бедност или социално изключване (AROPE), в сравнение с 2019 г., от които поне 5 милиона следва да бъдат деца⁶⁶. Тези водещи цели на ЕС бяха представени от Европейската комисия през март 2021 г. като част от Плана за действие на Европейския стълб на социалните права. Държавите членки ги приветстваха на социалната среща на върха в Порто през май 2021 г., както направи и Европейският съвет в заключенията си от юни 2021 г.⁶⁷ След двустранни дискусии със службите на Комисията и многостранни дискусии в Комитетите по заетостта и социалната закрила всички държави членки представиха своите национални цели в трите области. Те бяха обсъдени от Съвета по заетост, социална политика, здравеопазване и потребителски въпроси през юни 2022 г. (вж. приложение 1). В Плана за действие на Европейския стълб на социалните права също така са представени допълнителни цели на равнището на ЕС за намаляване на разликата в заетостта между жените и мъжете, увеличаване на предоставянето на официално образование и грижи в ранна детска възраст, намаляване на броя на младежите, незаети с работа, учене или обучение, повишаване на дела на възрастните, които притежават поне основни цифрови умения и намаляване на преждевременното напускане на системата на образованието и обучението. Повечето държави членки определят допълващи национални цели в тези и/или в допълнителни области, каквито смятат за необходими с оглед на специфичния за държавата контекст, за да гарантират напредък при постигането на трите водещи цели. В настоящия раздел се проследява постигнатият напредък към трите водещи цели на ЕС и националните цели за 2030 г.

Стабилният среден растеж на заетостта през последните две години осигури възможност на ЕС да поддържа курса към постигане на водещата си цел за равнището на заетост до 2030 г. След постигнатото увеличение до 74,6 % през 2022 г., равнището на заетост в ЕС ще трябва да нарасне с още 3,4 процентни пункта до 2030 г., за да се достигне целта от 78 %. Това съответства на среден годишен растеж на заетостта от 0,5 %, като също се вземат предвид демографските прогнози на Евростат (вж. фигура 1.3.1) и се сравнява със среден годишен темп на растеж от 1,1 %, регистриран през периода 2013—2019 г. преди COVID. Дори след като се вземе предвид, че по-бавните темпове на растеж могат да започнат при по-високи начални равнища, това предполага, че Съюзът запазва курса си към постигане на целта за равнище на заетост до 2030 г.

⁶⁶ Вж.: Европейска комисия, [План за действие на Европейския стълб на социалните права](#), Служба за публикации на Европейския съюз, 2021 г.

⁶⁷ Вж. онлайн [Декларацията от Порто](#) и [заключенията на Съвета](#) от 24—25 юни 2021 г.

До 2022 г. всички държави членки отбелязаха напредък към постигането на своите национални цели по отношение на заетостта в контекста на възстановяването след COVID и благоприятното развитие на пазара на труда. На фигура 1.3.2 е показано, че през 2022 г. равнището на заетост за всички държави от ЕС е над равнището от 2020 г., което предполага напредък към съответните поставени национални цели⁶⁸. За по-голямата част от държавите членки са необходими допълнителни усилия до 2030 г. за преодоляване на пропуските по пътя към постигане на националните цели, както е показано на фигура 1.3.2. За пет държави, напротив, равнището на заетост, достигнато през 2022 г., вече е по-високо от съответната национална цел за 2030 г. Това са Естония (+0,6 процентни пункта спрямо националната цел), Холандия (+0,4 процентни пункта), Словакия и Швеция (и двете +0,2 процентни пункта) и Дания (+0,1 процентни пункта), докато Ирландия е точно на равнището на целта си за 2030 г. Всички тези държави, с изключение на Словакия, вече имат равнища на заетост над, а в някои случаи (Холандия, Швеция и Естония) значително над (с около 4 или повече процентни пункта) равнището от 78 %, заложено като цел на ЕС за 2030 г. Сред всички останали държави, за които е налице изоставане през 2022 г. спрямо техните национални цели за 2030 г., Италия (с 8,2 процентни пункта до постигане на целта си за 2030 г.) се стреми към най-голямо увеличение, следвана от Белгия (8,1 процентни пункта), Испания (6,5 процентни пункта) и Румъния (6,2 процентни пункта). Като цяло през 2022 г. по-голямата част от държавите членки са постигнали растеж на заетостта, който е по-висок от съответния среден темп преди пандемията (за периода 2013—2019 г.)⁶⁹. За девет от тях обаче (Словакия, Португалия, Чехия, Унгария, Малта, Хърватия, Полша, Словения и Люксембург) растежът на заетостта през 2022 г. все още изостава от съответния среден растеж преди кризата (вж. фигура 1.3.3).

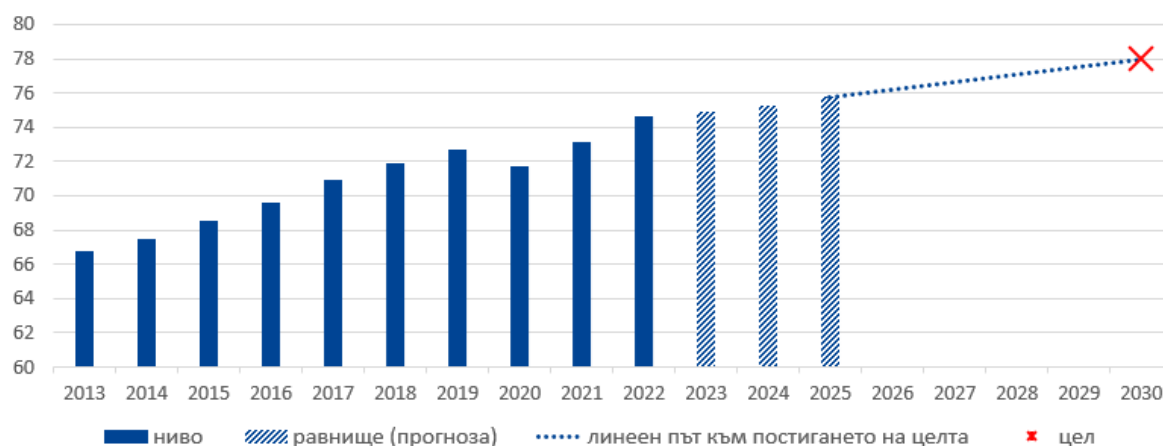
⁶⁸ През октомври 2022 г. Постоянната група по показателите и критериите на Комитета по заетостта постигна съгласие относно методически подход за наблюдение на напредъка към постигане на националните цели за заетостта в контекста на европейския семестър. Настоящият раздел е изготвен на базата на съгласуваната методика. Вж. [Годишния доклад за резултатите в областта на заетостта за 2023 г.](#) на Комитета по заетостта и [Инструмента за наблюдение на резултатите в областта на заетостта за 2023 г.](#)

⁶⁹ Поради намаляването на населението е установено, че за постигане на националните си цели повечето държави членки се нуждаят от по-нисък минимален годишен растеж на заетостта в сравнение с периода преди кризата. Вж. [Годишния доклад за резултатите в областта на заетостта](#) за 2023 г. на Комитета по заетостта.

Освен това за Италия, Белгия и Франция прогнозният минимален годишен растеж на заетостта, необходим за постигане на техните национални цели за 2030 г., е по-висок от съответния растеж преди кризата⁷⁰. В значителен брой държави членки равнището на заетост на нискоквалифицираните работници предлага най-широки възможности за подобрене, включително най-вече чрез повишаване на квалификацията и преквалификация, както и чрез мерки за образование и обучение, които отговарят на нуждите на пазара на труда⁷¹. В голям брой държави членки съществуват и достатъчно възможности за подобрене по отношение на равнището на заетост на възрастните жени (на възраст 55—64 години) и младежите (на възраст 20—29 години).

Фигура 1.3.1: Равнището на заетост в ЕС се увеличи значително след кризата, свързана с COVID-19

Равнище на заетост в ЕС—27 и свързаната водеща цел на ЕС за 2030 г. (20—64 години, % от населението)



Бележка: Стойностите за 2023 г., 2024 г. и 2025 г. се основават на прогнозите на Комисията за растеж на заетостта от есента на 2023 г., както и на прогнозираното увеличаване на населението и населението в трудоспособна възраст съгласно предвижданията на Евростат за населението за 2023 г.

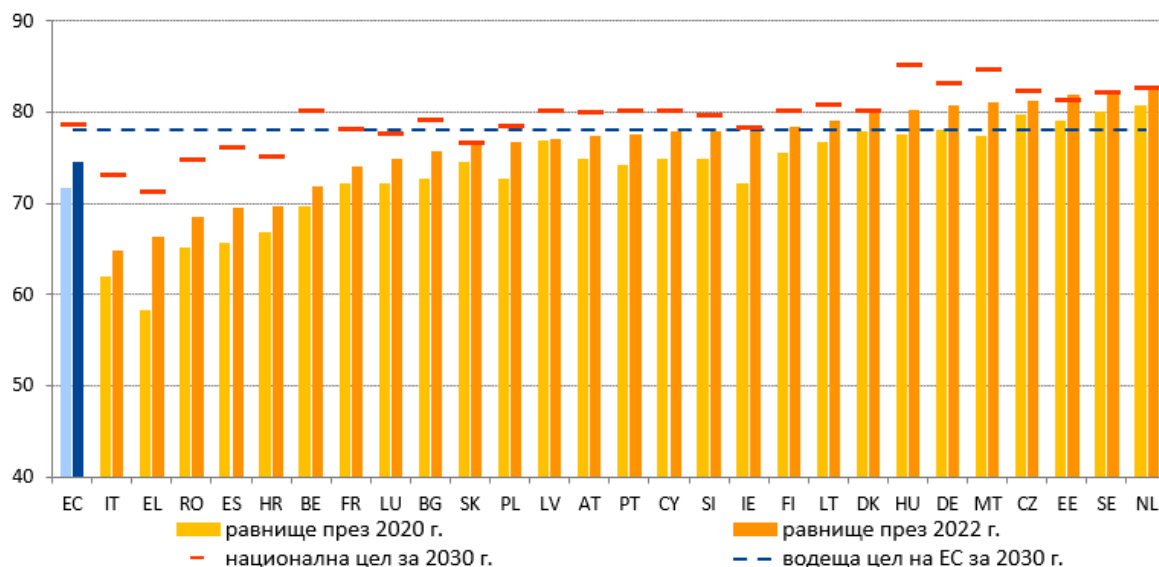
Източник: Евростат [[lfsi_emp_a](#)]; прогноза за растеж на заетостта, прогноза на Комисията от есента на 2023 г.; [данни на Евростат, прогнози за населението „Europop 2023“](#).

⁷⁰ За някои държави членки този минимален необходим растеж на заетостта е отрицателен, като това отразява прогнозирано намаляване на населението в трудоспособна възраст и/или фактът, че техните национални цели вече са постигнати.

⁷¹ През декември 2022 г. Постоянната група по показателите и критериите на Комитета по заетостта постигна съгласие относно методически подход за демонстриране на потенциала на конкретни групи от населението в контекста на наблюдението на напредъка към постигане на целта за заетост за 2030 г. В тази част от доклада е отразена съгласуваната методика. Вж. [Годишния доклад за резултатите в областта на заетостта за 2023 г.](#) на Комитета по заетостта и [Инструмента за наблюдение на резултатите в областта на заетостта за 2023 г.](#)

Фигура 1.3.2: През 2022 г. равнищата на заетост в държавите членки се увеличават, отбелязвайки напредък към постигане на националните им цели

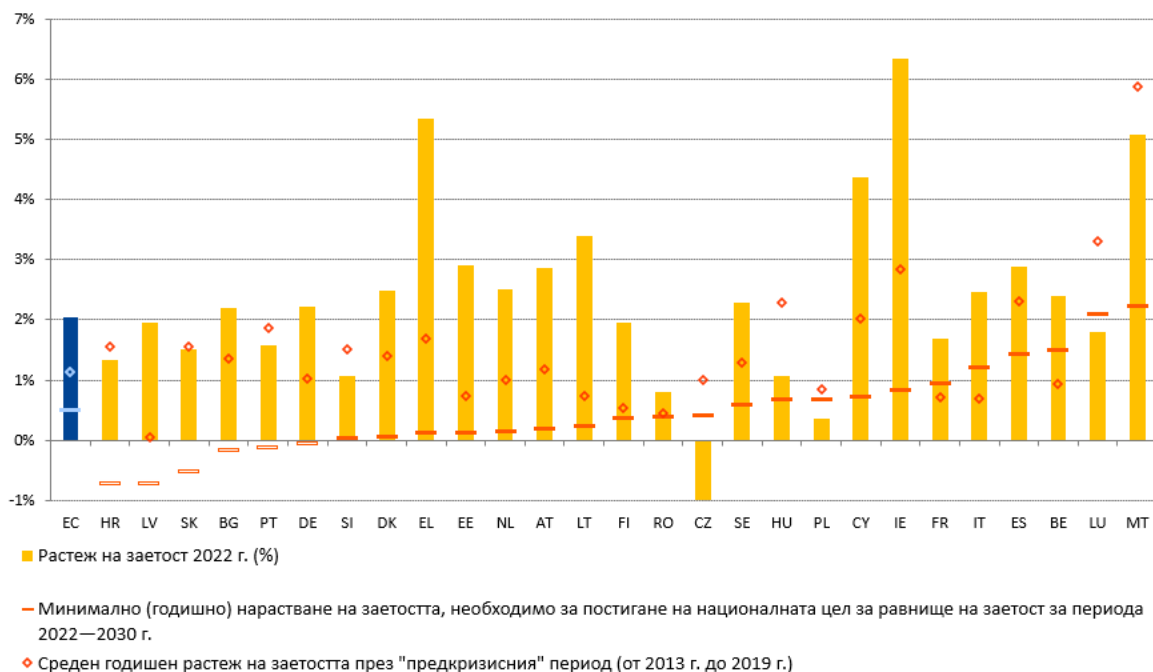
Равнище на заетост (2020 г. и 2022 г., 20—64 години, % от населението) и свързани национални цели за 2030 г.



Източник: Евростат [[lfsi_emp_a](#)] и таблица на националните цели за 2030 г. като в приложение 1.

Фигура 1.3.3: В почти всички държави членки растежът на заетостта през 2022 г. е по-висок от минималното годишно изменение, необходимо за постигане на националната цел за 2030 г.

Растеж на заетостта през 2022 г. спрямо средния годишен растеж на заетостта в периода 2013—2019 г. и минималния годишен растеж на заетостта, необходим за постигане на националната цел за равнище на заетост за 2030 г.

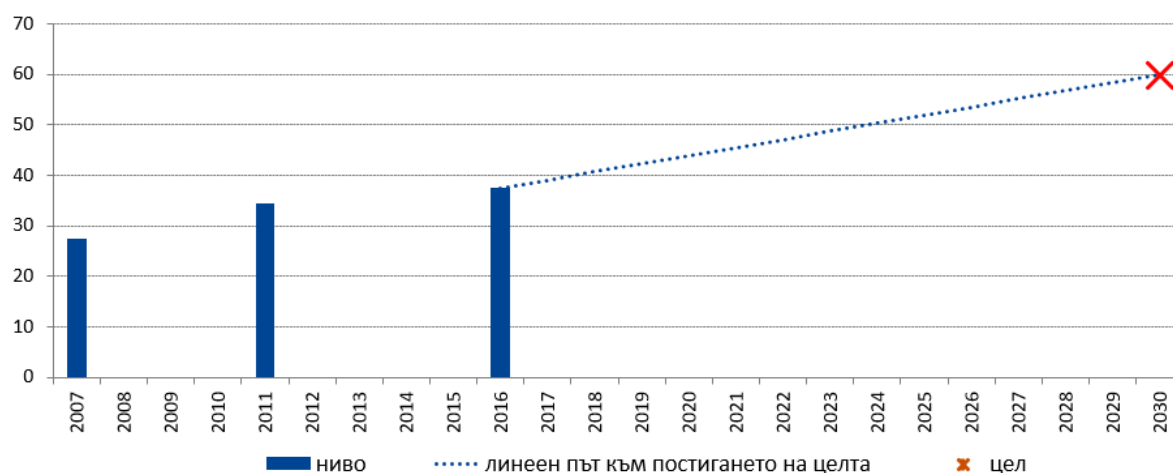


Източник: Годишен доклад за резултатите в областта на заетостта за 2023 г.

Водещата цел на ЕС за 2030 г. относно образованието и обучението на възрастните стимулира мерки на политиката за предоставяне на права на работниците и адаптиране на икономически активните лица към променящите се нужди от умения, също и в контекста на двойния преход и значителния недостиг на работна ръка и умения в Съюза. Водещата цел на ЕС за 2030 г. се измерва като процент на участие на възрастните в образование и обучение през последните 12 месеца. Данните за този показател ще бъдат налични в наблюдението на работната сила (LFS) всяка втора година едва след 2023 г.⁷² Предишни данни, въз основа на Проучването на образованието за възрастни (AES), показват нарастваща тенденция в ЕС в процентите на участие от 2007 г. до 2016 г. (последните налични данни; вж. фигура 1.3.4). Трябва да бъде постигнат значителен напредък на равнището на ЕС, за да се постигне целта по отношение на уменията за 2030 г., в съответствие с необходимата амбиция, за да може Европа да остане конкурентоспособна, иновативна и приобщаваща, процъфтяваща в контекста на предстоящите големи трансформации. Държавите членки определят своите национални цели за 2030 г. по отношение на образованието и обучението на възрастните на различни нива на амбиция, в съответствие с необходимостта да допринесат за водещата цел на ЕС, като същевременно вземат предвид различните изходни позиции (вж. фигура 1.3.5). Обсъжданията относно методическия подход за наблюдение на целта относно ученето за възрастни ще започнат в Комитета по заетостта веднага след като новите данни от LFS станат налични.

Фигура 1.3.4: Участието на възрастните в образование и обучение беше с нарастваща тенденция в ЕС в миналото и са необходими значителни допълнителни усилия, за да се постигне водещата цел на ЕС за 2030 г.

Участие на възрастни в учебни дейности през последните 12 месеца в ЕС-27 и водещата цел на ЕС за 2030 г. (25—64 години, %)

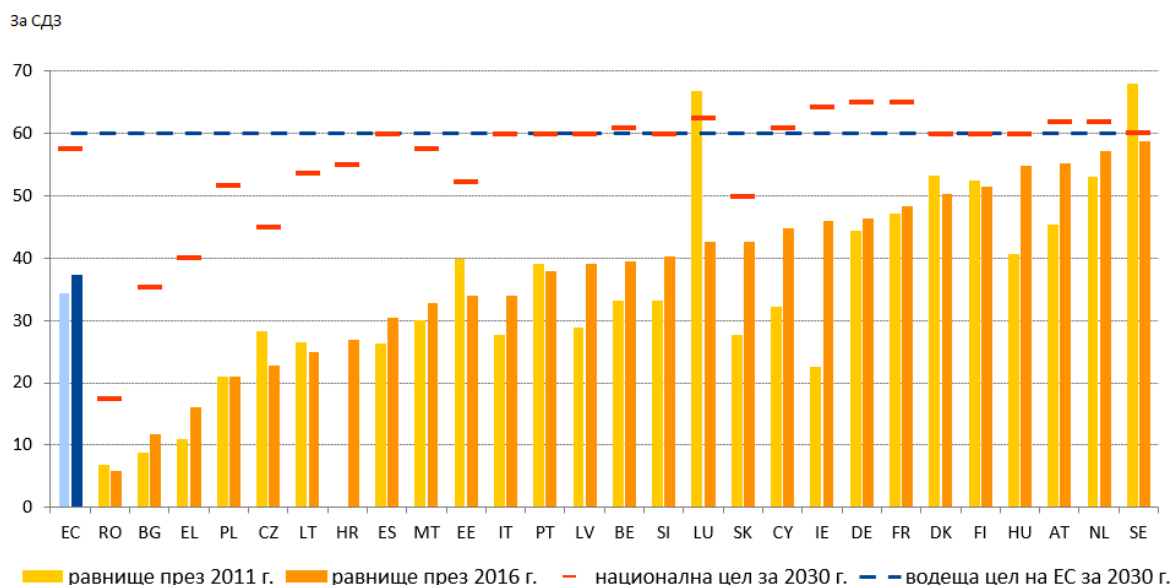


Източник: Специална извадка на Евростат за участието на възрастни в учебни дейности през последните 12 месеца без целенасочено обучение на работното място (GOJT), от Проучването на образованието за възрастни.

⁷² Стойностите на показателя за 2007 г., 2011 г. и 2016 г. са събрани чрез Проучването на образованието за възрастни (AES). От 2023 г. нататък (със стойности на показателя за 2022 г.) е предвидено данните да станат достъпни чрез наблюдението на работната сила в ЕС (LFS). Този нов източник на данни ще осигури високо равнище на съгласуваност с показателите на пазара на труда, както и данни с по-висока честота. Комисията, включително Евростат, извършва задълбочен анализ на данните от двете проучвания, за да намери решения на потенциални проблеми и да гарантира качество и сравнимост на данните.

Фигура 1.3.5: Като цяло са необходими значителни усилия на равнището на съответната държава членка за постигане на поставените национални цели по отношение на образованието и обучението на възрастни

Участие на възрастни в учебни дейности през последните 12 месеца (2011 г. и 2016 г., 25—64 години, %) и националните цели на държавите членки за 2030 г.



- Бележка: Прекъсване в динамичните редове за Ирландия, Люксембург и Швеция през 2016 г.
- Източник: [Специална извадка на Евростат за участието на възрастни в учебни дейности през последните 12 месеца без целенасочено обучение на работното място \(GOJT\), от Проучването на образованието за възрастни](#), и таблица относно националните цели за 2030 г. в приложение 1.

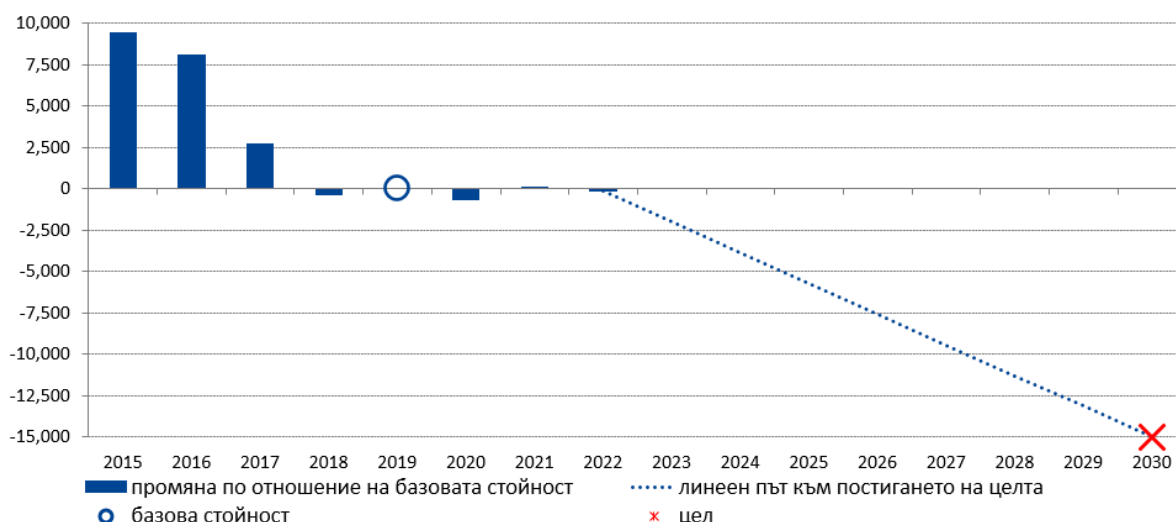
Въпреки трудната социално-икономическа обстановка през последните три години, броят на лицата, изложени на риск от бедност или социално изключване, остава като цяло стабилен в ЕС след значителен спад през последното десетилетие. През 2022 г. общият брой на лицата, изложени на риск от бедност или социално изключване, е намалял само с 279 000, оставяйки близо до базовата си стойност от 2019 г. (вж. Фигура 1.3.6). Докато по-голямата част от държавите членки отбелязват известен напредък към постигане на своите национални цели (и по-специално Гърция, Полша и Хърватия, които отбелязват спад с 11 %), няколко други (Франция, Германия, Испания, Австрия, Финландия, Нидерландия, Словакия, Швеция, Ирландия, Естония, Дания и Люксембург) се движат в обратна посока (вж. фигура 1.3.7). Само Кипър постигна националната си цел през 2022 г.⁷³ В същото време броят на децата, изложени на риск от бедност или социално изключване, в ЕС се е увеличил с 899 000 през 2022 г., в сравнение с 2019 г., с благоприятно развитие само в 11 от 21-те държави членки, които са си поставили такава свързана допълнителна цел (т.е. в Белгия, България, Естония, Ирландия, Гърция, Хърватия, Кипър, Малта, Португалия, Словения и Швеция)⁷⁴. Необходими са значителни допълнителни усилия и непрекъснато наблюдение, за да се гарантира, че целите, определени на национално равнище, са изпълнени, за да се постигне водещата цел на ЕС за 2030 г.

⁷³ Годишен доклад на Комитета за социална закрила за 2023 г.

⁷⁴ Белгия, България, Чехия, Германия, Естония, Ирландия, Гърция, Испания, Франция, Хърватия, Кипър, Люксембург, Малта, Австрия, Полша, Португалия, Румъния, Словения, Словакия, Финландия и Швеция си поставиха цел за намаляване на детската бедност.

Фигура 1.3.6: Процентът на лицата, изложени на риск от бедност или социално изключване, остава като цяло стабилен през последните няколко години, което налага усилия за намаляването му, за да се постигне целта на ЕС за 2030 г.

Промяна в дела на ИРБИ в ЕС—27 и свързаната водеща цел на ЕС за 2030 г. (общо население, хиляди души)

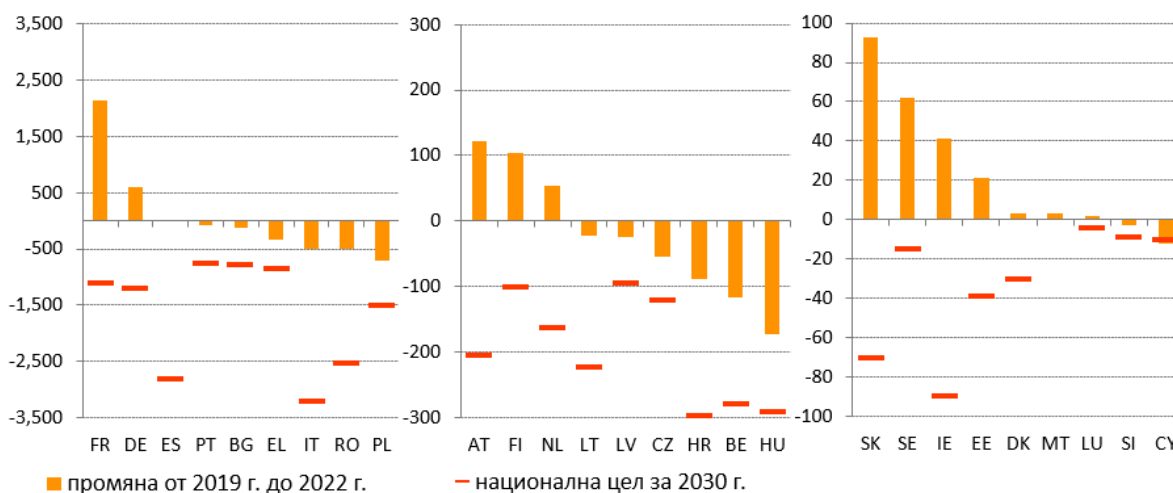


Бележка: Изчисления, въз основа на редове без прекъсване, с прогнозна стойност за 2019 г (вж. бележка под линия 29 в раздел 1.2).

Източник: Евростат [[ilc_pecs01](#)].

Фигура 1.3.7: Повечето държави членки показват известен напредък към постигане на своите национални цели, но са необходими повече усилия

Промени в дела на ИРБИ в периода 2019—2022 г. и национални цели за 2030 г. (общо население, хиляди души)



Бележка: Има прекъсване в динамичните редове през 2020 г. за Франция, Ирландия, Дания, Люксембург, през 2021 г. за Люксембург и през 2022 г. за Франция и Люксембург. Дания и Германия изразяват своите национални цели като намаляване, съответно с 30 000 души и 1,2 милиона души, на броя на лицата, живеещи в домакинства с много нисък интензитет на икономическа активност (МНИИА). Малта изразява своята национална цел като намаляване на дела на ИРБИ с 3,1 процентни пункта. Унгария изразява своята национална цел като намаляване до 13 % на равнището на материални и социални лишения на семействата с деца и по този начин намаляване на броя на лицата, изложени на риск от бедност или социално изключване (ИРБИ), с 292 000. Германия изразява своята национална цел чрез сравнение с 2020 г. като референтна година.

Източник: Евростат [[ilc_pecs01](#)] и таблица относно националните цели за 2030 г. в приложение 1.

1.4 Актуализиране на набора от социални показатели

Наборът от социални показатели способства за наблюдението на Европейския стълб на социалните права и допринася за оценката на основните трудности в областта на заетостта, уменията и социалната сфера в държавите членки и в Съюза. Настоящата версия на набора от социални показатели беше предложена от Комисията като част от Плана за действие на Европейския стълб на социалните права от март 2021 г. и впоследствие беше обсъждана с Комитета по заетостта (EMCO) и Комитета за социална закрила (SPC). Водещите му показатели са одобрени от Съвета по заетост, социална политика, здравеопазване и потребителски въпроси (EPSCO) на 14 юни 2021 г. Това е основният количествен инструмент за наблюдение на напредъка по прилагането на принципите на стълба в контекста на европейския семестър (вж. приложение 2 за техническа информация относно водещите показатели)⁷⁵. По своята същност наборът от социални показатели представлява и основата за първия етап на анализ на държавата въз основа на характеристиките на рамката за социална конвергенция (РСК), както е описано в съответните основни послания на Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила и в свързания с нея доклад на съвместната работна група на Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила⁷⁶.

⁷⁵ Данните са налични на уебсайта на Евростат на равнището на съответната [държава членка](#) и на [регионално](#) равнище. По отношение на последното тази регионална информация е налична за повечето държави членки и избрани показатели. Наборът от социални показатели понастоящем обхваща 18 от 20-те принципа на стълба, с четири повече в сравнение с предишната версия, въпреки че в момента няма данни от последните години за показателя за образование и обучение на възрастни. Двата принципа, които все още не са обхванати, са съответно 7 и 8, т.е. „Информация за условията на работа и защита в случай на уволнение“ и „Социален диалог и участие на работниците“. Съществуват строги изисквания за качество на водещите показатели, които също трябва да имат ясно нормативно тълкуване (въпреки че няма строга връзка „един към един“ между показателите, включени в набора и принципите на стълба). Досега не беше възможно да се намерят показатели за посочените два принципа, които да отговарят на тези изисквания, но Комисията ще продължи да работи.

⁷⁶ Вж. [основните послания на Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила](#), основани на [Доклада на работната група на Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила относно въвеждането на рамка за социална конвергенция в рамките на европейския семестър](#).

Водещите показатели, включени в набора от социални показатели, показват основни трудности в държавите — членки на ЕС, и в трите области — „равни възможности и достъп до пазара на труда“, „справедливи условия на труд“ и „социална закрила и приобщаване“. Водещите показатели за най-голям брой държави членки, които понастоящем са в „критични“ ситуации или такива, които са „за наблюдение“, са делът на децата на възраст под 3 години, за които се полагат официални грижи в ранна детска възраст, разликата в заетостта на хората с увреждания, въздействието на социалните трансфери (различни от пенсии) върху намаляването на бедността⁷⁷ и делът на възрастните, които притежават поне основни цифрови умения (съответно 12 държави членки за първия, 11 за вторите два и 9 за последния; вж. таблица 1.4.1). Въпреки че общият брой на държавите в „критични ситуации“ по водещите показатели е подобен на миналата година, общият брой на ситуациите, които са „за наблюдение“, се е увеличил значително през 2022 г. (60 срещу 49 през 2021 г.). В глава 3 е представен първият етап на анализа по държави, за който в следващия раздел се представят обяснения и обобщение на основните хоризонтални констатации.

⁷⁷

Въпреки че през 2022 г. за този показател е налице прекъсване в динамичните редове за почти всички държави членки поради промяна в методиката (тя беше прилагана преди това за Естония, Финландия и Швеция), (непубликуваните) стойности на показателя, изчислени от Евростат въз основа на старата методика, водят до голяма степен до същата цялостна оценка като публикуваните стойности.

Таблица 1.4.1: Набор от социални показатели: преглед на трудностите в държавите членки по основни показатели

			С най-добри резултати	По-добри от средното	Добри, но изискващи наблюдения	Средно положение	Слаби, но с подобряващи се стойности	За наблюдение	Критични ситуации
Равни възможности	Преждевременно напуснали системата на образованието и обучението (% от населението на възраст 18—24 години)	2022 г.	HR, IE, LT, PL	BE, CY, CZ, LU, NL, PT	EL, SI	AT, FI, FR, LV, SE, SK	BG, IT	DK, EE, MT	DE, ES, HU, RO
	Дял на лицата с основни или по-високи общи цифрови умения (% от населението на възраст 16—74 години)	2021 г.	DK, FI, IE, NL	AT, ES, HR, LU, SE		BE, CZ, EE, EL, FR, LV, MT, PT, SK		CY, DE, HU, IT, LT, SI	BG, PL, RO
	Дял на NEET сред младежите (% от общото население на възраст между 15—29 години)	2022 г.	MT, SE	AT, DE, DK, IE, LU, PL, PT	NL, SI	BE, EE, FR, HU, LT, LV, SK	BG, IT	CZ, ES, FI, HR	CY, EL, HR
	Разлика в заетостта между жените и мъжете (процентни пунктове)	2022 г.	EE, FI, LT, LV	DK, FR, LU, PT	SE	AT, BE, BG, DE, ES, HR, HU, NL, SI, SK	MT, RO	CY, IE, PL	CZ, EL, IT, RO
	Квинтилно съотношение на доходите (S80/S20) 2022 г.	2022 г.	BE, CZ, SI, SK	DE, DK, FI, HU, IE, NL, PL, PT		AT, CY, FR, HR, LU, MT	BG, EL, ES, RO	EE, IT, SI	BG, LT, LV
Справедливи условия на труд	Равнище на заетост (% от населението на възраст 20—64 години)	2022 г.	CZ, EE, NL, SE	BG, DE, DK, HU, IE, LT, MT		AT, CY, FI, FR, LU, LV, PL, PT, SI, SK	EL	BE	ES, HR, IT, RO
	Коефициент на безработица (% от икономически активното население на възраст 15—74 години)	2022 г.	CZ, DE, MT, PL	AT, BG, DK, HU, IE, NL, SI		BE, CY, EE, FI, HR, LT, LU, LV, PT, RO, SK	EL, ES, IT	FR, SE	
	Коефициент на дълготрайна безработица (% от икономически активното население на възраст 15—74 години)	2022 г.	DK	AT, CZ, DE, EE, HU, IE, LU, NL, PL	MT	BE, BG, CY, FI, FR, HR, LT, LV, PT, SE, SI	EL, ES, IT	RO	SK
	Ръст на БРДД на глава от населението (2008 г. = 100)	2022 г.	HU, MT, PL	HR	EE, LT	DE, DK, FI, FR, LU, LV, NL, PT, SE, SI, SK	AT	BE, CY, CZ	EL, ES, IT
Социална закрила и приобщаване	Дял на изложените на риск от бедност или социално изключване (% от общото население)	2022 г.	CZ, SI	AT, CY, DK, LU, NL, PL, PT, SK	FI	BE, DE, HR, HU, IE, MT	EL, ES	EE, FR, IT, LT, SE	BG, LV, RO
	Деца, изложени на риск от бедност или социално изключване (% от населението на възраст 0—17 години)	2022 г.	CZ, DK, FI, NL, SI	CY, EE, HR, HU, LU, PL		AT, BE, DE, IE, LT, LV, MT, PT, SE	EL	FR, IT, SK	BG, ES, RO
	Въздействие на социалните трансфери (различни от пенсии) за намаляване на бедността (% намаление на ИРБ) 2022 г.	2022 г.	BE, DK, IE	AT, CZ, DE, FR, PL, SE	FI	CY, LT, LU, NL	LV, PT	BG, EE, ES, HU, IT, MT, SI, SK	EL, HR, PT
	Разлика в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания (процентни пунктове)	2022 г.	DK, ES, IT, LU, PT	DE, FI, SI		AT, CY, CZ, EL, FR, LV, NL, SK		BG, EE, MT, PL, RO, SE	BE, HR, HU, IE, LT
	Прекомерни разходи за жилище (% от цялото население) 2022 г.	2022 г.	CY, SK	EE, HR, IE, LT, MT, PT, SI		AT, BE, CZ, ES, FI, IT, LV, NL, PL, RO, SE	EL	DE, HU	BG, DK, LU
	Деца на възраст под 3 години в системата за професионални грижи за деца (% от населението на възраст под 3 години) 2022 г.	2022 г.	DK, FR, NL, SE	BE, EE, MT, PT, SI	ES, LU	EL, FI, IT, LV		AT, BG, CY, DE, HR, IE, LT, PL	CZ, HU, RO, SK
	Неудовлетворени по собствена преценка потребности от медицински грижи (% от населението на възраст на и над 16 години) 2022 г.	2022 г.	CY	AT, BE, BG, CZ, DE, ES, HR, LU, MT, NL, SI		DK, FR, HU, IE, IT, LT, PL, PT, SE, SK		RO	EE, EL, FI, LV

Бележка: актуализация от октомври 2023 г. Поради съществени промени в определението на показателя относно дела на лицата, които имат основни или по-високи от основни общи цифрови умения през 2021 г., не е налична сравнима стойност за 2019 г., съответно анализът на този показател по изключение се основава единствено на равнищата от 2021 г. (при допускане „без промяна“ за всички държави членки, а също и за средната стойност за ЕС). Данните за растежа на БРДД на глава от населението не са налични за Ирландия, България и Румъния. Прекъсванията в динамичните редове и другите флагове са посочени в приложения 3 и 4.

1.5 Основни хоризонтални констатации от първия етап на анализа по държави относно социалната конвергенция

В първия етап на анализа по държави се разглеждат пазарът на труда, уменията и социалното развитие във всяка държава членка, за да се открият потенциални рискове за възходящата социална конвергенция, които изискват допълнителен анализ на втория етап. След проведени обсъждания в Съвета по заетост, социална политика, здравеопазване и потребителски въпроси през юни 2023 г. относно рамката за социална конвергенция (РСК) и основните послания на Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила⁷⁸ въз основа на работата, извършена от специалната съвместна работна група на Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила в периода от октомври 2022 г. до май 2023 г., това издание на предложението на Комисията за съвместен доклад за заетостта за 2024 г. включва по-силен акцент върху държавата. В рамките на специфичния за всяка държава анализ се засилва наблюдението в областите на заетостта, уменията и социалната политика в европейския семестър, в съответствие с член 148 от ДФЕС. С него се изпълняват ангажиментите, поети в Плана за действие на Европейския стълб на социалните права и на социалната среща на върха в Порто по отношение на по-засилено прилагане на принципите на Европейския стълб на социалните права. Характеристиките на РСК, както е описано в съответните основни послания на Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила и в свързания с нея доклад на съвместната работна група⁷⁸ на Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила, предвиждат двуетапен анализ, за да се оценят предизвикателствата пред социалното сближаване във възходяща посока в държавите членки. Първият етап се основава предимно на водещите показатели от набора от социални показатели и е насочен към установяване на *потенциалните рискове* за възходящата социална конвергенция. С оглед на това да се определят *реалните предизвикателства* пред възходящата социална конвергенция и основните фактори, водещи до възникването на предизвикателствата, при извършването на по-нататъшен анализ на един втори етап ще се използва по-широк набор от количествени и качествени данни, включително във връзка с напредъка към постигане на националните цели за 2030 г. (вж. методическото каре в края на настоящия раздел за по-подробно обяснение на методиката). В по-нататъшния анализ също така ще бъдат описани мерките, предприети от държавите членки за справяне с тези предизвикателства. В настоящият раздел е представено обобщение на основните хоризонтални констатации от първия етап на анализа по държави на Рамката за социална конвергенция, като се посочва за кои държави следва да се изисква допълнителен анализ на втори етап. Основните констатации се основават на първия етап на анализа по държави, представен в глава 3 на доклада.

⁷⁸ Вж. [основните послания на Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила](#), основани на [Доклада на работната група на Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила относно въвеждането на рамка за социална конвергенция в рамките на европейския семестър](#).

Като цяло отчитането на набора от социални показатели в първия етап на анализа по държави сочи добри резултати на пазара на труда в държавите членки, въпреки че се характеризира с наличие на постоянни предизвикателства пред конкретни групи от населението, както и с редица рискове в областта на уменията и социалната политика, които заслужават допълнително разглеждане. Прилагането на методиката на цветни кодове в рамките на СДЗ по отношение на водещите показатели, включени в набора от социални показатели, позволява да се установят предизвикателства от особено значение за прилагането на Европейския стълб на социалните права (вж. раздел 1.4). Обобщаването на сигналите въз основа на показателите, включени в набора от социални показатели за всяка отделна държава, в съответствие с обсъдената методика (вж. карето в края на настоящия раздел), дава възможност за цялостна оценка на потенциалните рискове за възходящата социална конвергенция, пред които са изправени Европейският съюз и неговите държави членки. По-долу е представено хоризонтално обобщение на основните хоризонтални констатации (вж. също таблица 1.4.1 и фигура 1.5.1):

- **Държавите членки, започнали с по-лоша цялостна ситуация на пазара на труда по отношение на заетостта и безработицата, както и на нейния дългосрочен компонент, през 2022 г. отбелязват по-съществено подобрене от други, което предполага процес на сближаване на тези измерения** (вж. раздел 2.1.1, фигури 2.1.1 и 2.1.5). И все пак не всички групи от населението постигат еднакво добри резултати. Голям брой „критични“ (червени) и „за наблюдение“ (оранжеви) ситуации са установени в държавите членки (въз основа на съгласуваната методика в рамките на СДЗ) във връзка с разликата в заетостта на лицата с увреждания (за единадесет държави членки) и разликата в заетостта между жените и мъжете (за шест държави членки), без очевидна възходяща тенденция на сближаване (вж. данни от раздел 2.2.1, съответно фигури 2.2.15 и 2.2.11), независимо от положителната тенденция на равнището на ЕС (вж. фигура 1.5.1). Обратно, процентът на младежите, незаети с работа, учене или обучение показва общо подобрене и тенденция на сближаване сред държавите от ЕС (вж. данни от раздел 2.2.1, фигура 2.2.9), въпреки че все още високият процент остава повод за безпокойство (седем „критични“ или „за наблюдение“ ситуации са отчетени в държавите членки по този показател). В същото време нарастването на реалния брутен располагаем доход на домакинство на глава от населението спря през 2022 г. за първи път от 2013 г. насам, отразявайки ефекта от високата инфлация, която изпревари растежа на заплатите в много държави, което доведе шест държави членки до „критична ситуация“ или ситуация „за наблюдение“ по този показател.

- **Независимо от положителното развитие през последните години, продължават да съществуват рискове за възходящата социална конвергенция по отношение на уменията, което може да изостри предизвикателствата пред заетостта и неравенствата, освен ако мерките на политиката не бъдат значително засилени.** Това е още по-неотложно в контекста на значителния недостиг на умения и работна ръка в Съюза, което създава затруднения пред иновациите и растежа, включително с оглед на екологичния и цифровия преход. Делът на преждевременно напусналите системата на образованието и обучението намалява в повечето държави членки, но съществува възможност за подобрене, тъй като седем държави членки все още са в „критични“ ситуации или ситуации „за наблюдение“ и възходящата социална и икономическа конвергенция не е очевидна (вж. данни от раздел 2.2.1, фигура 2.2.2). Намаляването на преждевременното напускане на системата на образованието и обучението остава от съществено значение за изграждането на работна сила, която притежава всички необходими умения, за да остане адаптивна и отворена за по-нататъшно учене през целия жизнен цикъл, с оглед на двойния преход и значението за конкурентоспособността и растежа, както и демографските промени. Делът на възрастните, които притежават поне основни цифрови умения, е нисък, като общо девет държави членки са изправени пред „критични“ ситуации или ситуации „за наблюдение“. Понастоящем само малко повече от половината възрастни в ЕС притежават поне основни цифрови умения, срещу дял от почти 90 % от работните места, за които такива умения вече се изискват. Това показва значителния обхват на предизвикателството, което трябва да бъде преодоляно, като се започне от ранното образование и се стигне до ученето през целия живот, за да се гарантира, че работната сила в ЕС е в състояние да се адаптира към променящите се необходими умения на пазара на труда. Междувременно в повечето държави членки дори се наблюдава намаляване на дела на децата на възраст под 3 години, за които се полагат официални грижи в ранна детска възраст, като разликите между държавите остават значителни. Дванадесет държави членки все още са изправени пред „критични“ ситуации или ситуации „за наблюдение“ в това отношение, без видими признаци на възходяща конвергенция (вж. данни от раздел 2.2.1, фигура 2.2.12).

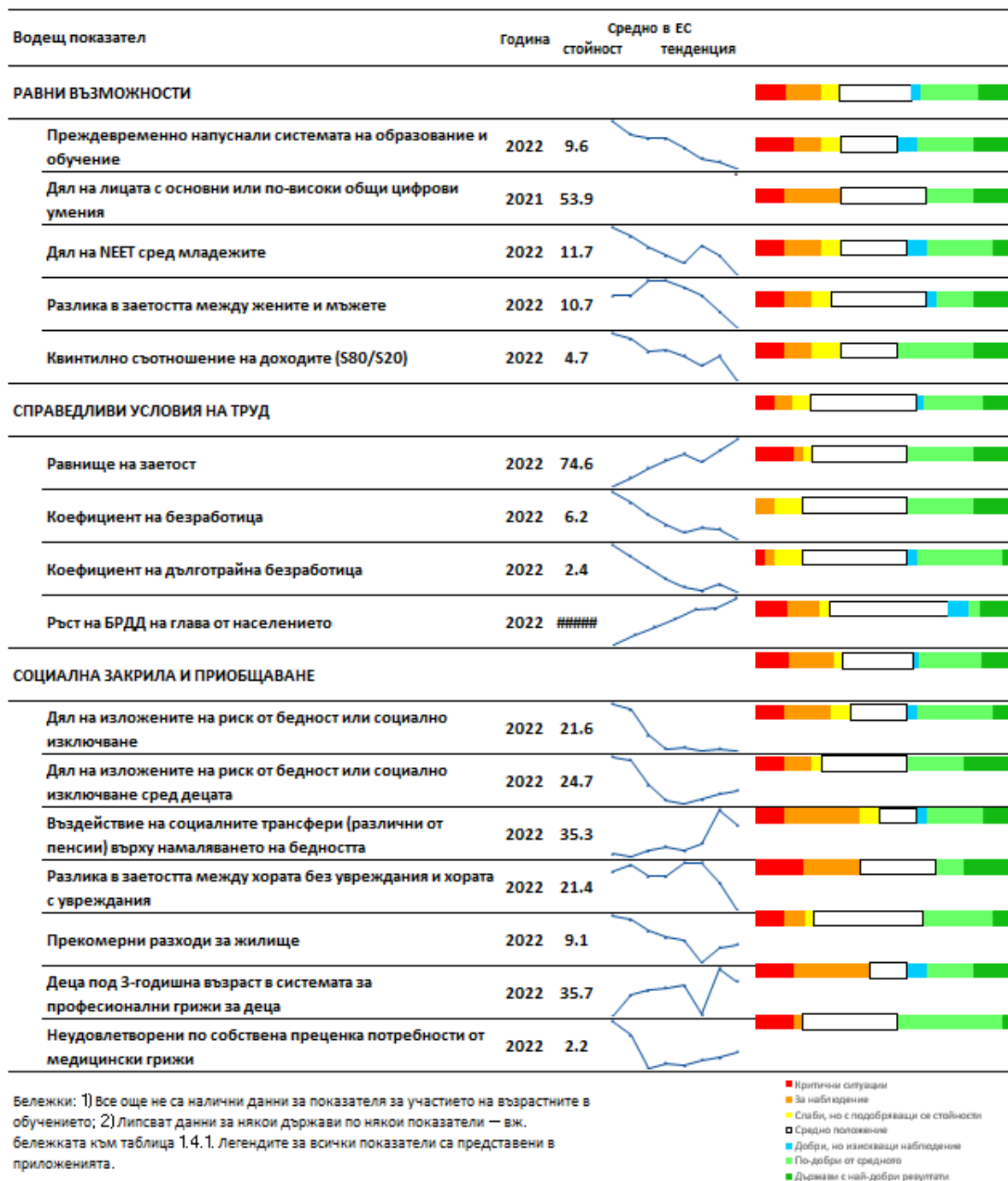
- **Социалните резултати като цяло са стабилни, въпреки множеството кризи, които възникват. Ситуацията в социалната сфера обаче трябва да бъде внимателно наблюдавана в контекста на високата издръжка на живота и свързаните с това рискове за възходящата социална конвергенция, включително по отношение на ефективността на системите за социална закрила.** Мерките за защита на работните места и доходите на национално равнище и на равнището на ЕС като цяло са ефективни, за да се поддържа относително стабилен дялът на лицата, изложени на риск от бедност или социално изключване, по време на кризата, свързана с COVID-19. По същия начин се наблюдава обща стабилност в контекста на неотдавнашното увеличение на издръжката на живота, като в осем държави членки през 2022 г. се отчита процент на лицата, изложени на риск от бедност или социално изключване в „критична“ ситуация или в ситуация „за наблюдение“, независимо от някои признаци на възходяща конвергенция (вж. данни от раздел 2.4.1, фигура 2.4.2). Не се наблюдават ясни признаци на възходяща конвергенция, напротив, по отношение на дела на децата, изложени на риск от бедност или социално изключване, шест държави са в „критична“ ситуация или в ситуация „за наблюдение“ през 2022 г. (вж. данни от раздел 2.4.1, фигура 2.4.4), което може да окаже отрицателно въздействие върху дългосрочните резултати на Съюза в социално-икономическата сфера. Въздействието на социалните трансфери за намаляване на бедността е намаляло през 2022 г. (по отношение на доходите за 2021 г.) в повечето държави членки, което води до много голям брой (единадесет) „критични“ или „за наблюдение“ ситуации, отчасти поради постепенното премахване на извънредните мерки за подкрепа, въведени за справяне със социалните последици от пандемията от COVID-19. Освен това напоследък нараства степента и на прекомерни жилищните разходи, и на неудовлетворената по собствена преценка потребност от медицински грижи, като през 2022 г. пет държави членки са изправени пред „критична“ или „за наблюдение“ ситуация и по двата показателя, и са налице сериозни признаци за различия между държавите от ЕС (вж. данни от раздел 2.4.1, съответно фигури 2.4.11 и 2.4.13).

По отношение на седем държави членки в глава 3 от настоящия доклад е установена необходимост от по-задълбочен анализ на втори етап в контекста на предизвикателствата, посочени от водещите показатели, включени в набора от социални показатели, сигнализиращи за потенциални рискове за възходящата социална конвергенция съгласно методиката на РСК, както е описано в основните послания на Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила и в свързания с нея доклад на работната група⁷⁸ (вж. карето в края на настоящия раздел). Тези държави са България, Естония, Унгария, Италия, Литва, Румъния и Испания. Във всички тези държави са установени потенциални рискове за възходящата социална конвергенция във връзка с предизвикателства, отбелязани в сравнително голям брой области на политиката, като за Литва и влошаването с течение на времето изигра ключова роля за по-малък брой области на политиката (и също са взети предвид в настоящия анализ). Повечето рискове за възходящата социална конвергенция за гореспоменатите държави произтичат от показатели като дял на населението, притежаващо поне основни цифрови умения, разлика в заетостта за хора с увреждания, въздействие на социалните трансфери (различни от пенсиите) върху намаляването на бедността и процент на лицата, изложени на риск от бедност или социално изключване, следвани от дял на децата на възраст под 3 години, за които се полагат официални грижи в ранна детска възраст, дял на преждевременно напусналите системата на образованието и обучението, квинтилно съотношение на доходите и коефициент на ИРБИ за деца.

За тези седем държави членки службите на Комисията ще извършат по-задълбочен анализ на втори етап.

Фигура 1.5.1.: Преглед на заетостта, уменията и социалните тенденции и предизвикателства по водещите показатели, включени в набора от социални показатели

Средна стойност за ЕС, тенденции и разпределение на държавите членки със специфична категоризация в рамките на СДЗ сред всички останали по всеки водещ показател, обобщени за всяка от трите глави на Европейския стълб на социалните права



Методически подход за установяване на потенциални рискове за възходящата социална конвергенция в първия етап на анализа на социалната конвергенция по държави

Анализът се основава на съществуващи инструменти, които са разработени със съответните държави членки през последните години, основани по-специално на набора от социални показатели и така наречената методика на цветни кодове в рамките на СДЗ. Всичко това служи за установяване на потенциални рискове за възходящата социална конвергенция в държавите членки⁷⁹. Анализът по държави на първия етап се основава на пълния комплект от водещи показатели, включени в набора от социални показатели. Всеки от показателите се разглежда въз основа на методиката в СДЗ, с която се определя относителната позиция на държавите членки. Тази относителна позиция се изразява в стандартни отклонения от средната стойност както на абсолютното равнище на стойността на показателя, така и на изменението му спрямо предходната година (за повече технически подробности вж. приложение 4). Резултатите се обобщават в една от седемте възможни категории за всеки показател за съответната държава („с най-добри резултати“, „по-добри от средното“, „средно/неутрално положение“, „добри, но изискващи наблюдение“, „слаби, но с подобряващи се стойности“, „за наблюдение“ и „критична ситуация“). Това съответства на цветова скала от зелено до червено.

Всеки от показателите, включени в набора от социални показатели, се оценява по методиката, обяснена по-горе, за да се установи дали води до потенциални рискове за възходящата социална конвергенция и следователно дали е необходим допълнителен анализ на втори етап.⁷⁹ Категорията „критична ситуация“ се отнася до държавите членки, които имат много по-лоши резултати от средните за ЕС по конкретен показател и в които ситуацията се влошава или не се подобрява достатъчно в сравнение с предходната година. Ситуация се определя като „за наблюдение“ в два случая: а) когато държавата членка има лош резултат от средния за ЕС по конкретен показател и положението в държавата се влошава или не се подобрява достатъчно бързо, и б) когато резултатът по отношение на равнищата е в съответствие със средния за ЕС, но положението се влошава много по-бързо от средното за ЕС.

Смята се, че допълнителен анализ на втория етап е оправдан за държавите членки, за които шест или повече водещи показателя от набора от социални показатели са обозначени в червено („критична ситуация“) или оранжево („за наблюдение“). Допълнителна причина да се смята, че ситуацията изисква по-нататъшен анализ, е когато даден показател, който е в червено или оранжево, се влошава два пъти *последователно* в категоризацията си по СДЗ. Пример за това е промяната от категорията „средно/неутрално положение“ на „слабо, но с подобряващи се стойности“ в СДЗ за 2023 г., последвана от по-нататъшно влошаване до „критична ситуация“ в СДЗ за 2024 г. Това ще се брои за допълнително обозначение към минималния праг от общо шест обозначения. Например, ако през дадена година n дадена държава има 5 водещи показателя от набора от социални показатели, отбелязани в червено или оранжево, и един от тях показва две последователни влошавания през годините n и $n-1$, се смята, че държавата има общо 6 обозначения през тази година n (5 червени/оранжеви предупредителни сигнала от показателите през дадената година + 1 от тях, по който са отчетени две последователни влошавания). В резултат на това ще е необходим и допълнителен анализ на втори етап. При оценката на общия брой обозначения за приближаване към прага се отчитат всяко прекъсване в динамичните редове и всеки проблем, свързан с качеството на данните и тяхното тълкуване.

Водещите показатели, включени в набора от социални показатели и тяхната оценка се основават на най-новите налични данни. Когато липсват подходящи данни за оценка на категоризацията в рамките на СДЗ за дадена държава, съответната категоризация в рамките на СДЗ от предишното издание на СДЗ (ако е налице) се използва за попълване на липсващата информация. Ако показателят има липсващи стойности в най-новото издание и в предходното издание на СДЗ, категоризациите в рамките на СДЗ не се отчитат към индикативния праг от 6 флага за анализа на втори етап.

⁷⁹ Вж. [основните послания на Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила](#), основани на [Доклада на работната група на Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила относно въвеждането на рамка за социална конвергенция в рамките на европейския семестър](#).

ГЛАВА 2. ЗАЕТОСТ И СОЦИАЛНИ РЕФОРМИ — РЕЗУЛТАТИ И ДЕЙСТВИЯ НА ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ

2.1 Насока 5: Насърчаване на търсенето на работна ръка

В настоящия раздел е разгледано прилагането на насока № 5 в областта на заетостта, която съдържа препоръки държавите членки да осигуряват условия за насърчаване на търсенето на работна ръка и създаването на работни места в съответствие с четвъртия и шестия принцип на Европейския стълб на социалните права (съответно активна подкрепа за заетостта и работни заплати). Подраздел 2.1.1 е посветен на най-важните промени на пазара на труда, които отразяват и въздействието на кризата, свързана с COVID-19, и агресивната война на Русия срещу Украйна. Раздел 2.1.2 от доклада се отнася до мерките, прилагани от държавите членки в тези области, със специален акцент върху онези от тях, които имат за цел запазването на заетостта и подпомагат създаването на работни места.

2.1.1 Основни показатели

Пазарът на труда в ЕС остана устойчив през 2022 г. въпреки несигурността, създадена от агресивната война на Русия срещу Украйна и въздействието на високата инфлация. На годишна база равнището на заетост за ЕС (възрастова група 20—64 години) е подобро с 1,5 процентни пункта, до 74,6 % през 2022 г., като по този начин се осигурява възможност да се постигне напълно водещата цел на ЕС най-малко 78 % от хората на възраст 20—64 години да бъдат заети до 2030 г. Равнището на заетост се е повишило във всички държави членки и особено силно в Гърция, Ирландия, Естония, България, Словакия и Италия — вж. фигура 2.1.1. Умерено подобрене е регистрирано в Люксембург и Франция. Според методиката на набора от социални показатели все още в „критична ситуация“ са Италия, Румъния, Испания и Хърватия, където са налице сравнително ниски равнища — под 70 %, въпреки увеличението на заетостта около средното увеличение за ЕС или малко по-високо от него (в Испания и Италия). Ситуацията в Белгия е „за наблюдение“, след подобрене под средното от сравнително ниско равнище. От друга страна, Нидерландия, Швеция, Естония и Чехия са „държави с най-добри резултати“ (с равнища над 80 % през 2022 г.). Като цяло се наблюдава сближаване на равнището на заетост в държавите членки. На тримесечна база равнището на заетост продължава да нараства през първата половина на 2023 г. и се увеличава с 0,6 процентни пункта въпреки забавянето на икономическата дейност през втората половина на предходната година. В повечето държави членки се наблюдават значителни регионални различия в равнището на заетост (вж. фигура 5 в приложение 5).

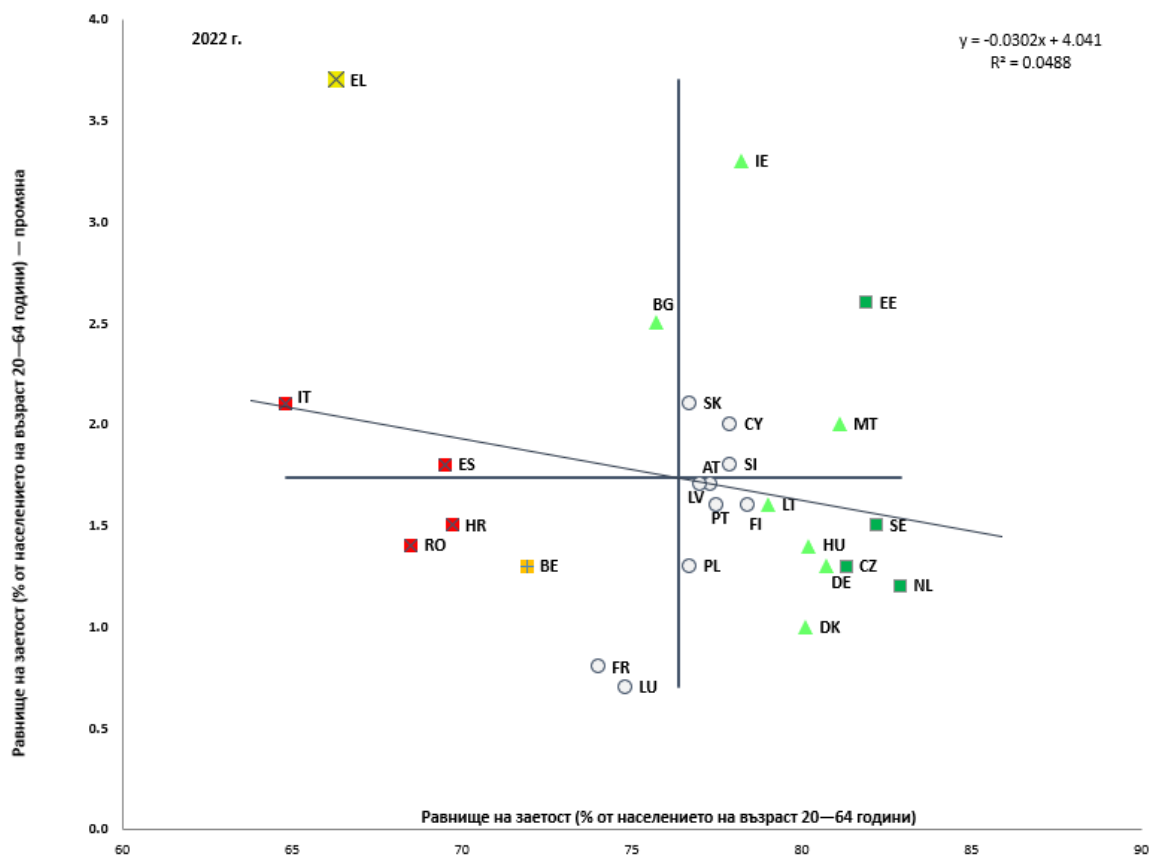
Растежът на заетостта е съсредоточен в сектора на услугите и по-малко енергоемките сектори на икономиката. Създаването на работни места е особено засилено в онези дейности, върху които пандемията оказва неблагоприятно влияние. Премахването на ограниченията предизвика скок в търсенето и допринесе за значителен растеж на заетостта в сектора на услугите с интензивен контакт, където заетостта (въз основа на национални сметки) се е увеличила с 1,9 % през 2022 г. и за първи път надхвърля равнищата отпреди пандемията⁸⁰. Значително нарастване на заетостта също е регистрирано в областта на професионалните услуги и ИКТ. За разлика от това, създаването на работни места се забавя в сектора на производството поради прекъсвания в глобалните вериги на доставки по време на възстановяването и последващи увеличения на разходите за енергия след руската военна инвазия в Украйна. Енергийният ценови шок допринесе за задържането на ниско търсене на работна ръка в енергийно интензивните производства, като заетостта все още е с 3,5 % под равнището отпреди пандемията. Секторите с ниска енергийна интензивност осигуряват сравнително по-голям принос за общия растеж на заетостта, като заетостта в такива сектори е със 7 % над равнището отпреди пандемията⁸¹.

⁸⁰ Услугите с интензивен контакт са търговията на едро и дребно, транспортът, хотелиерството и ресторантьорството, както и изкуството и развлеченията.

⁸¹ Вж. Европейска комисия, *Пазар на труда и развитие в областта на трудовите възнаграждения в Европа: годишен преглед за 2023 г.*, 2023 г.

Фигура 2.1.1: Равнището на заетост се увеличи във всички държави членки през 2022 г.

Равнище на заетост (възраст 20—64 години), стойности за 2022 г. и изменения спрямо предходната година (%), водещ показател в набора от социални показатели)



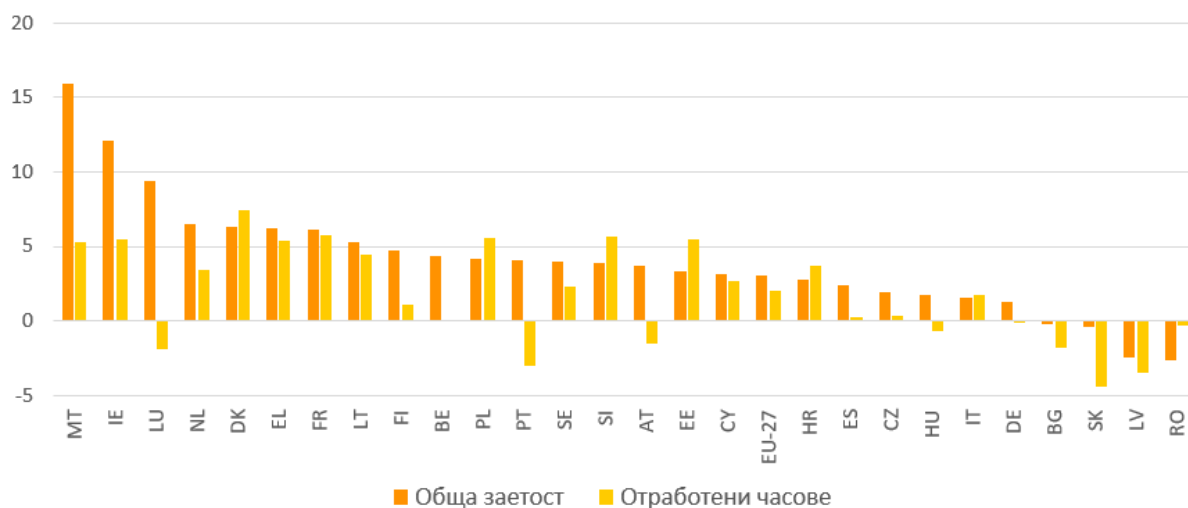
Бележка: Осите са разположени централно по непретеглената средна стойност за ЕС. Легендата е представена в приложението. Определението се различава за Испания и Франция.

Източник: Евростат [[lfsi_emp_a](#)], EU LFS.

В повечето държави членки растежът на заетостта изпревари растежа на общия брой отработени часове, което води до спад в средния брой отработени часове на служител в сравнение с 2019 г. Заетостта се възстановява бързо след пандемията и през второто тримесечие на 2023 г. е над равнището отпреди пандемията във всички държави членки с изключение на Латвия, Румъния, Словакия и България, с допълнителни 6,4 милиона работници в ЕС като цяло — вж. фигура 2.1.2. След значителния спад по време на пандемията, дължащ се на широкото използване на схеми за запазване на работните места, общият брой отработени часове също се възстановява, макар и по-бавно от заетостта в повечето държави членки. През второто тримесечие на 2023 г. той все още е под равнището отпреди пандемията в Германия, Португалия, Австрия, Латвия, Словакия, Люксембург, България, Унгария и Румъния. Слабият растеж на общия брой отработени часове в сравнение със заетостта предполага, че средният брой отработени часове на работник е намалял като средна стойност в сравнение с 2019 г., връщайки се към дългогодишна низходяща тенденция. Това отчасти може да бъде обяснено с по-интензивния растеж на заетостта в сектора на услугите и секторите, характеризиращи се с по-нисък брой отработени часове на работник от средния. Той също така може да отразява ефекта от ускоряването на цифровизацията след пандемията. Освен това „запазването на работни места“ може да е изиграло роля: изправени пред продължаващо напрежение на пазара на труда и недостиг на умения, предприятията обикновено имат по-силни стимули да задържат съществуващия персонал, като същевременно временно намаляват работното време⁸².

Фигура 2.1.2 Броят на отработените часове на работник намалява в повечето държави членки

Промяна в общата заетост и броя на отработените часове между четвърто тримесечие на 2019 г. и второ тримесечие на 2023 г. (%)



Бележка: Сезонно и календарно изгладени данни. Данните за общата заетост са само сезонно изгладени за Чехия, Гърция, Франция, Малта, Полша, Португалия. Данните за броя на отработените часове са само сезонно изгладени за Малта и не са налични за Белгия.

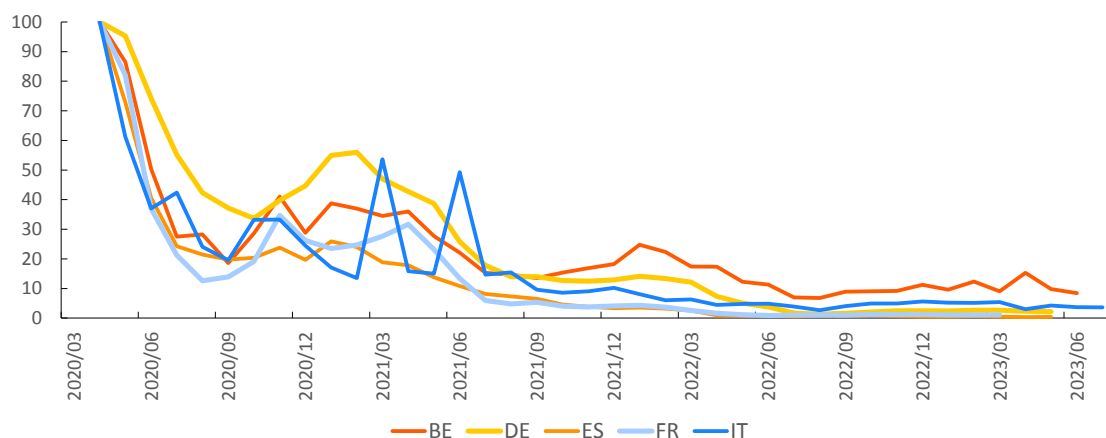
Източник: Евростат [namq_10_a10_e], национални сметки.

⁸² Вж. Arce et al., *Повече работни места, но по-малко работни часове*, ECB Blog, юни 2023 г.

Схемите за подпомагане на работата на непълно работно време все повече се разглеждат като ефективен политически инструмент за справяне с временни външни смущения в икономиката. Добре организираната работа на непълно работно време и подобни схеми за запазване на работни места се оказват ефективни за запазване на работни места и доходи по време на кризата, свързана с COVID-19. Финансовата помощ, предоставена в рамките на Европейски инструмент за временна подкрепа с цел смекчаване на рисковете от безработица при извънредни обстоятелства (SURE) също предостави стимули за държавите членки да прилагат ефективни политики за запазване на работни места чрез създаване на нови схеми или разширяване на съществуващите. В ранните етапи на пандемията използването на схеми за подпомагане на работата на непълно работно време достигна безпрецедентно равнище⁸³. То беше последвано от рязък спад в контекста на възстановяването през 2021 г., когато бяха облекчени ограниченията за икономическите дейности. Редица държави членки, включително Белгия и Италия, разчитат отново на схеми за подпомагане на работата на непълно работно време, за да смекчат икономическото въздействие на агресивната война на Русия срещу Украйна и последвалия енергиен ценови шок. Въпреки това използването на схеми за подпомагане на работата на непълно работно време остава доста ограничено, което не води до значително съвкупно увеличение — вж. фигура 2.1.3.

Фигура 2.1.3: Схемите за подпомагане на работата на непълно работно време са въведени отново или разширени в някои държави членки, за да се смекчи въздействието на внезапното и рязко увеличение на цените на енергията.

Използване на схеми за подпомагане на работата на непълно работно време във връзка с пандемията от COVID-19 (2020/04 = 100)



Бележка: Изчисления на ГД „Трудова заетост, социални въпроси и приобщаване“ въз основа на месечни административни данни (брой работници на непълно работно време; брой часове за ИТ), налични за пет държави членки, в които вече съществуват схеми за подпомагане на работата на непълно работно време. Налични данни за Франция само за първото тримесечие на 2023 г.

Източник: Office national de l'emploi (ONEM), Statistik der Bundesagentur für Arbeit, Seguridad Social: Estadísticas, Ministère du Travail - Direction de l'Animation de la Recherche, des Études et des Statistiques (Dares), Istituto Nazionale della Previdenza Sociale (INPS).

⁸³ От общо 122 милиарда евро публични разходи за допустими мерки за целия срок на SURE 49 % са изразходвани за схеми за подпомагане на работата на непълно работно време, 31 % — за „подобни мерки“ за самостоятелно заетите лица, и 9 % — за схеми за субсидиране на заплатите. По-голямата част от средствата са изразходвани през най-острата фаза на пандемията. Източник: [SURE след изтичане на срока му на действие — окончателен двугодишен доклад; COM\(2023\) 291 final](#).

Дейността като самостоятелно заето лице продължава да следва низходяща тенденция, с някои разлики между държавите и секторите. Делът на самостоятелно заетите лица в общата заетост е намалял от 14,8 % през 2010 г. на 13,1 % през 2022 г.⁸⁴ През този период най-голямото намаление на дела на самостоятелно заетите лица се наблюдава в селското стопанство и търговията, докато най-значително увеличение се наблюдава в публичния и свързаните с него сектори (държавна администрация, образование и здравеопазване) и ИКТ. Структурата на уменията на самостоятелно заетите лица също се променя, като 38 % от тях са с висше образование през 2022 г., в сравнение със само 27 % през 2010 г. По време на пандемията средното работно време на самостоятелно заетите лица е намаляло повече от това на наетите лица (със 7 % в сравнение с 1,9 %), отчасти поради прекомерно високия им дял в най-засегнатите сектори⁸⁵. В периода между 2019 г. и 2021 г. равнището на риск от бедност за самостоятелно заетите лица също се е повишило в сравнение с това за служителите. Такива разлики могат отчасти да се дължат и на разликите в покритието на социалната закрила и по-ниското равнище на подпомагане на доходите, предоставяно на самостоятелно заетите лица⁸⁶. През 2022 г. делът на самостоятелно заетите лица сред всички работници варира значително в отделните държави членки, като дяловете са близки до или над 20 % в Италия и Гърция и около 8 % в Германия и Дания. Лицата, работещи за собствена сметка, представляват най-големия дял от самостоятелно заетите лица в ЕС (приблизително 70 %) и в повечето държави членки през 2022 г.

⁸⁴ Настоящият параграф се основава на данни от Евростат [lfsa_egaps], [lfsa_esgan2], [lfsa_esgaed], EU LFS.

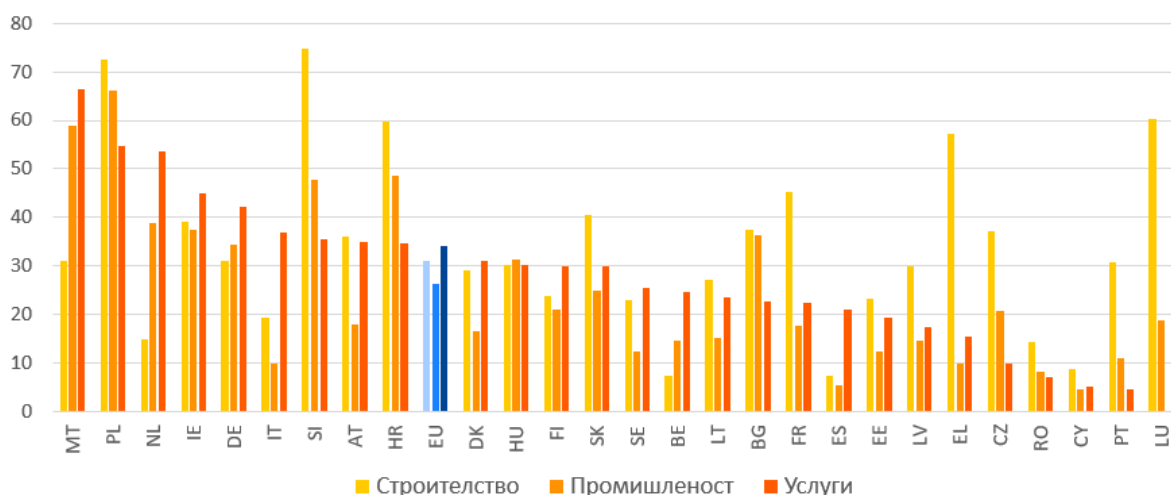
⁸⁵ За последните тенденции в областта на работното време и определящите фактори за тях, вж. Европейска комисия, *Пазар на труда и развитие в областта на трудовите възнаграждения в Европа: годишен преглед за 2023 г.*, 2023 г.

⁸⁶ Европейска фондация за подобряване на условията на живот и труд, *Социална закрила за самостоятелно заетите лица: уроци от пандемията*, 2024 г. (предстояща публикация).

Търсенето на работна ръка не се повлиява от забавянето на икономическия растеж в края на 2022 г., което допринася за трайното ограничаване на пазара на труда. В края на годината и въпреки лекия спад, равнището на свободните работни места достигна 2,8 %, което е доста над средното равнище от 1,7 % преди пандемията за периода 2013—2019 г.⁸⁷ През второто тримесечие на 2023 г. около 34 % от предприятията в сектора на услугите, 31 % в строителството и 26 % в производството смятат недостига на работна ръка за фактор, ограничаващ производството — вж. фигура 2.1.4⁸⁸. През същото тримесечие недостиг в сектора на промишлеността, със стойности близки до 50 % или над тази стойност, е отчетен в Полша, Малта, Хърватия и Словения. В сектора на услугите отчетеният недостиг е най-висок в Малта, Полша и Нидерландия. Въпреки че има някои временни признаци за облекчаване на напрежението на пазара на труда, продължаващият преход към цифрова и неутрална по отношение на въглеродните емисии икономика се очаква да бъде придружен от недостиг и несъответствие между уменията и изискванията на пазара на труда, при липса на подходяща политическа подкрепа. Недостигът на работна ръка в секторите, които са ключови за екологичния преход, се е удвоил от 2015 г. насам, докато предоставянето на обучение в тези сектори остава под средното равнище⁸⁹. Ефективните политики за подпомагане на работниците да развият и укрепят уменията си, свързани с пазара на труда, остават особено важни за справяне с постоянния недостиг на работна ръка и умения и за подкрепа на справедлив двоен преход.

Фигура 2.1.4: Докладваният недостиг на работна сила остава значителен в повечето държави членки

Дял на работодателите, които съобщават, че наличието на работна сила е фактор, ограничаващ производството, сортиран по стойности за сектора на услугите (% , второ тримесечие на 2023 г.)



Източник: Европейско проучване сред предприятията и потребителите (EU-BCS, Евростат).

⁸⁷ Евростат [jvs_q_nace2]. Процентът на свободните работни места е общият брой на свободните работни места (т.е. платени длъжности, които са новосъздадени, незаети или предстои да станат свободни) като процент от заетите и свободните длъжности.

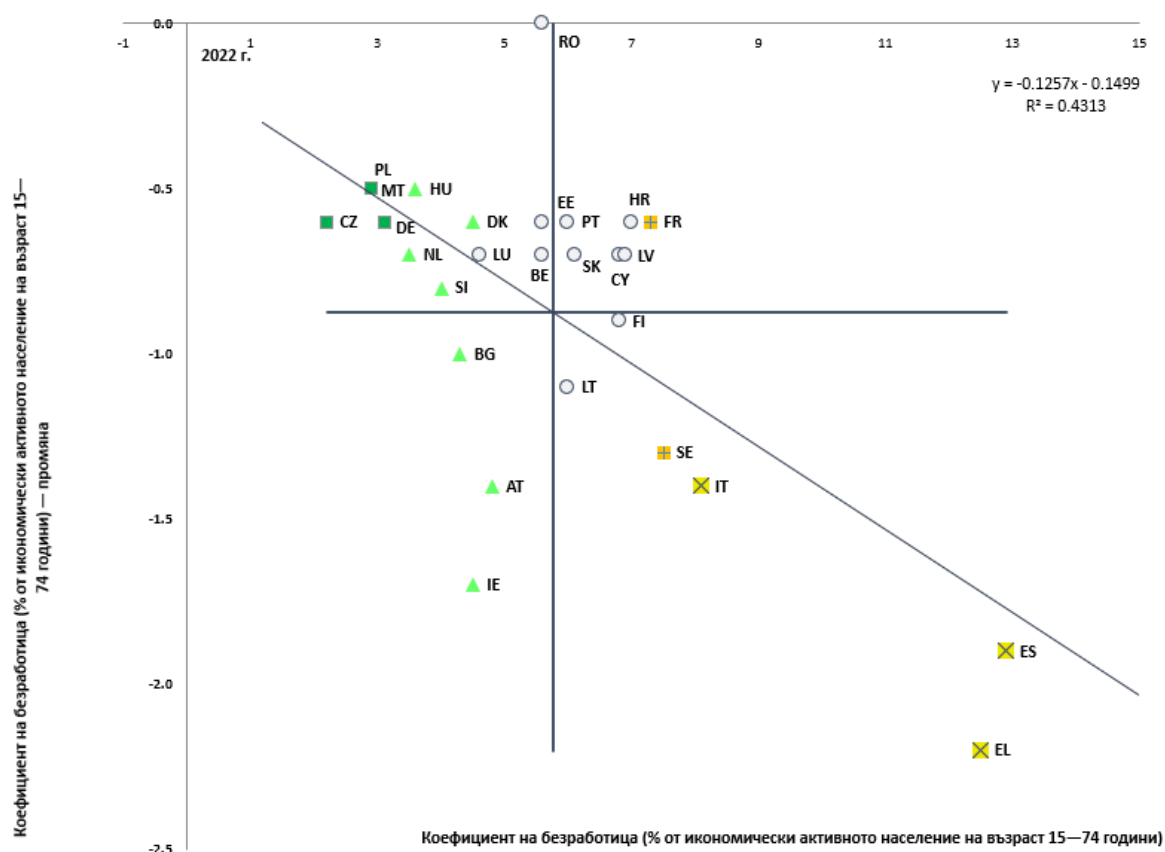
⁸⁸ За четвъртото тримесечие на 2022 г. този процент е съответно 30,8 %, 32,7 % и 26 %, като се има предвид делът на предприятията в ЕС, които посочват, че недостигът на работна сила е фактор, ограничаващ тяхното производство, измерен от Европейското проучване сред предприятията и потребителите (EU-BCS).

⁸⁹ Това са секторите на строителството, енергетиката, управлението на отпадъци, транспорта и производството, класифицирани в рамките на NACE.

Равнището на безработица достигна рекордно ниски стойности в много държави членки през 2022 г. Средното равнище на безработица в ЕС (възраст 15—74 години) е намаляло до 6,2 % (от 7,1 % през 2021 г.), достигайки най-ниската стойност за годините, за които са налични обобщени данни за ЕС. Намаляването на безработицата е по-голямо в държави с относително високи равнища на безработица, което води до сближаване на равнищата на безработица между държавите членки — вж. фигура 2.1.5. През 2022 г. Гърция и Испания отбелязаха най-големи спадове съответно с 2,2 процентни пункта и 1,9 процентни пункта, докато ситуацията остана непроменена в Румъния и се подобри в по-малка степен в Унгария, Полша и Малта (с 0,5 процентни пункта). Според методиката на набора от социални показатели положението в Гърция, Испания и Италия сега е „слабо, но с подобряващи се стойности“ в следствие на постигнатите от тях резултати, по-високи от средното равнище. В същото време ситуацията е „за наблюдение“ във Франция и Швеция, въпреки подобренията около или над средните стойности за ЕС, поради относително високите равнища на безработица. В повечето държави членки се наблюдават значителни регионални различия в равнището на безработица (вж. фигура 6 в приложение 5).

Фигура 2.1.5: Равнището на безработица достигна рекордно ниски стойности в много държави членки през 2022 г.

Коефициент на безработица (възраст 15—74 години), стойности за 2022 г. и изменения спрямо предходната година (%), водещ показател в набора от социални показатели)



Бележка: Осите са разположени централно по непрегледната средна стойност за ЕС. Легендата е представена в приложението. Определението се различава за Испания и Франция.

Източник: Евростат [une_rt_a], EU LFS.

В осъществяването на екологичния преход се крие сериозен потенциал да се създават качествени работни места и да сепредизвика значително преразпределение на работната сила поради диференцираното въздействие върху секторите и регионите.

При паралелно изпълнение на подходящи политики за заетост и обучение, с неутралните по отношение на климата политики може да бъдат създадени до 1 милион допълнителни работни места в ЕС до 2030 г., като се насърчава създаването на работни места в секторите, в които вероятно ще има нарастващо търсене, свързано с екологизирането, както и в други косвено засегнати сектори⁹⁰. През 2020 г. заетостта в екологичната индустрия достигна 2,5 % от общата заетост в ЕС (в сравнение с 2,2 % през 2015 г.), макар и с големи разлики между държавите членки. Неотдавнашни политически инициативи за използване на нововъзникващите възможности в зелените индустрии, например промишленият план на Зеления пакт и Законодателният акт за промишленост с нулеви нетни емисии, биха могли да създадат търсене на 450 000 до 550 000 допълнителни работни места за разработване, производство и внедряване на стратегически технологии за нулеви нетни емисии⁹¹. Секторите, в които се очаква нарастване на заетостта, включват строителството, възобновяемата енергия и електроенергията, производството на електрически стоки, управлението на отпадъците и селското стопанство. Независимо от това недостигът на работна ръка и умения и недостатъчните инвестиции в сравнение с реалните нужди могат да възпрепятстват увеличаването на заетостта. Ефективните политики за насърчаване на повишаването на квалификацията и за преквалификация, стимулите за наемане на работа, подходящите условия на труд и преходът на пазара на труда са от решаващо значение, за да се гарантира, че всички работници могат да се възползват от възможностите за работа, предлагани от екологичния преход (вж. тематично каре 2 за насърчаване на умения и компетентност за справедлив преход към неутралност по отношение на климата).

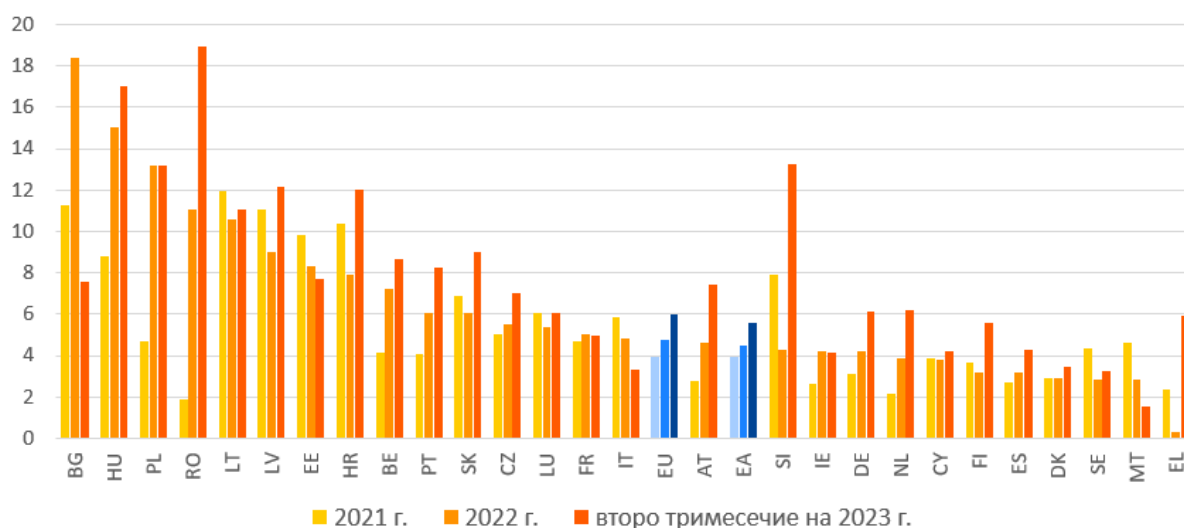
⁹⁰ Вж. Европейска комисия, *Stepping up Europe's 2030 climate ambition Investing in a climate-neutral future for the benefit of our people* (Засилване на европейската амбиция в областта на климата за 2030 г. — Инвестиция в неутрално по отношение на климата бъдеще в полза на нашите граждани), SWD(2020) 176 final. Прогнози, основани на EQUEST, с използването на сценария с „по-ниско данъчно облагане на нискоквалифициран труд“.

⁹¹ Вж. Европейска комисия, *Заетост и социално развитие в Европа през 2023 г.*, Служба за публикации на Европейския съюз, 2023 г.

Растежът на номиналните заплати започна да се ускорява през 2022 г. в контекста на висока инфлация и неблагоприятни условия на пазара на труда. Ръстът на номиналното възнаграждение на наето лице достигна 4,8 % в ЕС през 2022 г., доста над средното равнище от 2013 г. до 2019 г. — около 1,9 %. Той се повиши до 5,5 % на годишна база през първото тримесечие на 2023 г. — вж. фигура 2.1.6. Това развитие отразява високата инфлация (с най-висока стойност от 11,5 % на годишна база през октомври 2022 г.) и трайно неблагоприятните условия на пазара на труда. През втората половина на 2022 г. и началото на 2023 г. повечето държави членки регистрират най-висок ръст на номиналната заплата от 2000 г. насам. През второто тримесечие на 2023 г. номиналната заплата е нараснала с повече от 10 % на годишна база в Румъния, Унгария, Полша, Словения, Латвия, Литва и Хърватия, но с по-малко от 2 % в Малта. Предвижда се растежът на номиналните заплати да се ускори допълнително през 2023 г., преди постепенно да се забави през 2024 г. и 2025 г.⁹², въпреки забавянето на икономиката, тъй като инфлацията и недостигът на работна ръка остават високи, а въздействието им върху заплатите обикновено е забавено поради поетапния характер на договарянето на работната заплата⁹³.

Фигура 2.1.6: Номиналната заплата продължава да нараства през 2022 г. в контекста на висока инфлация и неблагоприятни условия на пазара на труда

Номинално възнаграждение на наето лице (годишно изменение в %, 2021 г., 2022 г. и второ тримесечие на 2023 г.).



Бележка: 1) Работната заплата се измерва с показателя „номинално възнаграждение на наето лице“, изчислен като общата стойност на компенсацията на наетите лица се раздели на общия брой наети лица. Общата стойност на възнаграждението на наетите лица се определя като общото възнаграждение, в брой или в натура, което се изплаща от работодателя на наетото лице срещу работа, извършена от последното през отчетния период, която има два компонента: работна заплата, която се изплаща в брой или в натура; и ii) вноски за социално осигуряване, които се заплащат от работодателите. 2) Всички използвани данни са данни от национални сметки. Показателите се основават на стойности в национална валута. 3) Държавите са подредени в низходящ ред по растеж на номиналната работна заплата през 2022 г.

Източник: Европейска комисия, база данни на АМЕСО, Номинално възнаграждение на наето лице [hwcdw]. За първото и второто тримесечие на 2023 г.: изчисления на ГД „Трудова заетост, социални въпроси и приобщаване“ въз основа на данни на Евростат, Компенсация на наетите лица [namq_10_gdp] и Обща заетост (вътрешно понятие) [namq_10_a10_e], национални сметки.

⁹² Вж. Европейска комисия, *Европейска икономическа прогноза — есен 2023 г.*, Институционален документ 258, ноември 2023 г.

⁹³ Колективните трудови договори влизат в сила поетапно, в смисъл че предоговарянето се извършва по различно време, докато свързаните с тях решения относно заплатите са валидни за определен период. В ЕС за повечето предприятия предоговарянето на заплатите се извършва само веднъж годишно или по-рядко. Вж. Fabiani, S., Kwapił, C., Rõõm, T., Galuscak, K. and Lamo, A., *Wage rigidities and labor market adjustment in Europe* (Липса на гъвкавост при трудовите възнаграждения и адаптирането на пазара на труда в Европа), *Journal of the European Economic Association*, том 8, № 2—3, стр. 497—505, 2010 г.

Растежът на договорените заплати в еврозоната се ускори през 2022 г. и продължи с рекордно високи темпове през първата половина на 2023 г. За разлика от промените в компенсацията на наето лице, показателят за договорените заплати отразява резултата от процесите на колективно договаряне в еврозоната и не се влияе от броя на отработените часове. В някои сектори този показател представлява минимална работна заплата. Договорените заплати са се увеличили с 4,3 % (на годишна база) през първото и второто тримесечие на 2023 г., значително над темповете на растеж, наблюдавани през предходните тримесечия (между 2,6 % и 3,1 % през 2022 г.)⁹⁴. Тези проценти са най-високите от 2009 г. насам, в контекст, в който в процеса на договаряне на работната заплата са отправени призови за компенсиране на загубите на покупателна способност. В много колективни трудови договори от последните години постоянните увеличения на заплатите са комбинирани с еднократни обезщетения и еднократни плащания, които облагодетелстват най-вече лицата, които получават ниска работна заплата.

Въпреки увеличението на номиналната заплата, реалните заплати са намалели в почти всички държави членки през 2022 г. и средно с 3,7 % в ЕС, като намалението продължава и през първата половина на 2023 г., макар и с по-бавни темпове (вж. фигура 2.1.7). Увеличението на номиналната заплата изостава от инфлацията, което води до намаление на реалните заплати през 2022 г. във всички държави членки с изключение на България, Унгария и Полша. По-големи загуби (със 7 % или повече) се наблюдават в Естония, Гърция, Нидерландия и Латвия. Въпреки това, поради по-сериозното увеличение на възнагражденията и забавянето на инфлацията, намаляването на реалните заплати се забавя. През второто тримесечие на 2023 г. реалните заплати продължават да намаляват средно в ЕС (с 0,8 % на годишна база), но са се увеличили в почти половината от държавите членки. Постепенното възстановяване на покупателната способност и смекчаването на по-нататъшните загуби е от съществено значение за ограничаване на социалните последици от високата издръжка на живота, особено за лицата, които получават ниска работна заплата. Промените в маржовете на печалба създават потенциални възможности за по-нататъшно увеличение на работните заплати в някои сектори, като същевременно се държи сметка за вторичните последици върху инфлацията⁹⁵. В този контекст ефективното колективно договаряне, в съответствие с националните закони и практики, е от решаващо значение за постигането на цялостен ръст на работната заплата, който допринася за увеличаване на покупателната способност, особено на лицата, които получават ниска и средна работна заплата, като същевременно подкрепя създаването на работни места и се явява защитна мярка за конкурентоспособността.

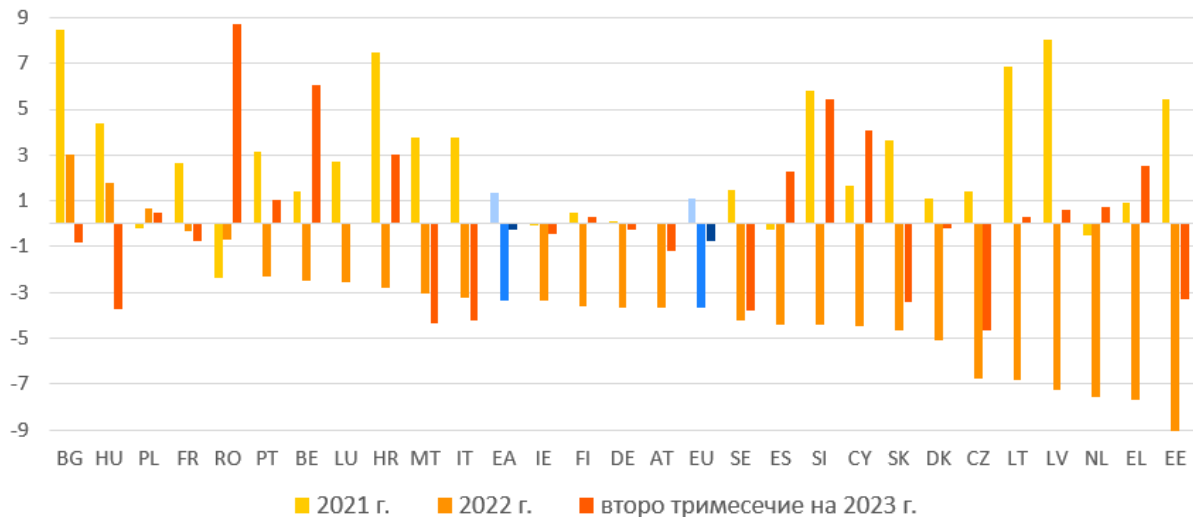
⁹⁴ Показателят на ЕЦБ „договорени заплати за еврозоната“ е среднопретеглена стойност на националните годишни темпове на растеж на колективно договорените заплати за повечето държави от еврозоната. Източник: [Статистическа складова база на ЕЦБ](#).

⁹⁵ Вж. Европейска комисия, [Пазар на труда и развитие в областта на трудовите възнаграждения в Европа: годишен преглед за 2023 г.](#), 2023 г.

Фигура 2.1.7: Реалната заплата намаля през 2022 г. и продължава да намалява, макар и с по-бавни темпове

Реална брутна работна заплата на наето лице

(годишно изменение в %; 2021 г., 2022 г. и второто тримесечие на 2023 г.)



Източник: Европейска комисия, база данни на АМЕСО, Номинална брутна работна заплата на наето лице [hwwdw]; дефлатор: Хармонизиран индекс на потребителските цени [zcpih]. За второ тримесечие на 2023 г.: изчисления на ГД „Трудова заетост, социални въпроси и приобщаване“ въз основа на данни на Евростат, Работна заплата [namq_10_gdp], Обща заетост (вътрешно понятие) [namq_10_a10_e] и Хармонизиран индекс на потребителските цени [prc_hicp_midx].

От януари 2022 г. до юли 2023 г. законоустановената минимална работна заплата се е увеличила значително в номинално изражение, компенсирайки въздействието на високата инфлация върху покупателната способност на лицата, които получават минимална работна заплата в половината от държавите членки, в които се прилага законоустановена минимална работна заплата. Между януари 2022 г. и януари 2023 г. законоустановената минимална работна заплата се е увеличила с повече от 5 % в номинално изражение във всички държави членки, в които се прилага, и с повече от 10 % в повечето от тези държави — вж. фигура 2.1.8. Това развитие е резултат както от значителните увеличения през 2022 г., така и от актуализациите от януари 2023 г., в контекст, в който лицата, които получават ниска работна заплата са особено засегнати от високата издръжка на живота. Увеличението през 2022 г. отразява както адаптирането, което се извършва редовно (напр. Нидерландия), включително също автоматичното индексване, когато такива механизми се прилагат (напр. Белгия, Франция и Люксембург), така и други дискреционни актуализации (напр. Германия и Гърция)⁹⁶. Между януари 2022 г. и юли 2023 г. лицата, които получават минимална работна заплата, разполагат с възможност да се възползват от значителни увеличения в реално изражение (с 2 % или повече) само в Германия, Белгия, Гърция, Люксембург, Нидерландия и България. В Полша, Румъния, Латвия, Испания и Франция законоустановената минимална работна заплата остава като цяло постоянна в реално изражение, като все още се запазва покупателната способност. Тази заплата обаче е намаляла с повече от 3 % (в реално изражение) в десет държави членки, включително с повече от 10 % в Чехия и Унгария и с около 10 % в Естония, Малта и Словения⁹⁷. Освен това в редица държави членки, в които не се прилага законоустановена минимална работна заплата, при колективно договорените минимални заплати се регистрира слаб растеж, водещ до значителни загуби в реално изражение⁹⁸.

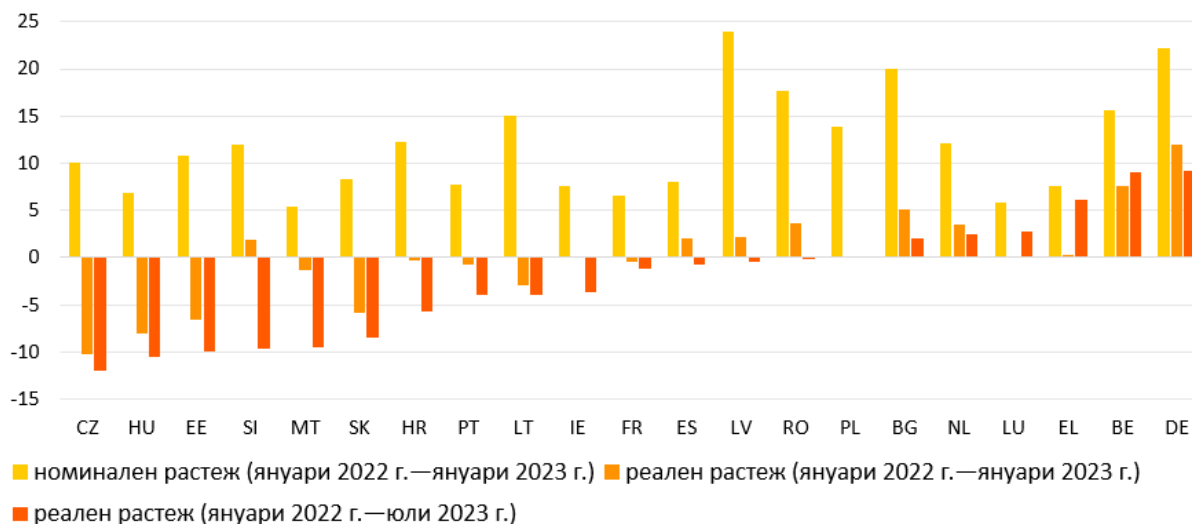
⁹⁶ За повече информация, вж. Европейска комисия, Генерална дирекция „Заетост, социални въпроси и приобщаване“, *Пазар на труда и развитие в областта на трудовите възнаграждения в Европа — годишен преглед за 2022 г.*, Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург, 2022 г.

⁹⁷ Тъй като стойностите на номиналната заплата обикновено се определят през месец януари на всяка година и не се преразглеждат през годината в повечето държави, само в няколко държави членки се извършва актуализиране след януари 2023 г.

⁹⁸ За повече подробности вж. Eurofound, *Минимални работни заплати през 2023 г.: Годишен преглед, поредица Минимални заплати в ЕС*, Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург, 2023 г.

Фигура 2.1.8: Актуализациите на законоустановената минимална работна заплата компенсират въздействието на високата инфлация в половината от държавите членки

Промяна в законоустановените минимални работни заплати в реално и номинално изражение (темп на растеж, %)



Бележка: Държавите членки са подредени в низходящ ред според размера на увеличението на законоустановените минимални работни заплати в реално изражение през 2023 г.

Източник: Изчисления на мрежата от кореспонденти на Eurofound и ГД „Трудова заетост, социални въпроси и приобщаване“ въз основа на данни на Евростат, [[earn_mw_cur](#)] и [[prc_hicp_midx](#)].

Наличието на работа все още не гарантира изход от бедността. Делът на наетите лица на 18 и повече години, които са изложени на риск от бедност в ЕС, възлиза на 8,5 % през 2022 г. (по отношение на доходите за 2021 г.) и е по-нисък в сравнение със стойността преди десетилетие, но е намалял в по-малко от половината държави членки през този период⁹⁹. В Румъния и Гърция е отбелязан най-рязък спад между 2012 г. и 2022 г. (с 4,5 процентни пункта за всяка), но все още са налице равнища над средните за ЕС през 2022 г. (съответно 14,5 % и 10,6 %). Стойностите в Люксембург, Испания, Италия, Естония, Португалия, България и Полша също са над средните за ЕС и (с изключение на Полша) показват увеличение през последните десет години. Въпреки напрежението, което кризата, свързана с COVID-19, наложи на много работници, бедността сред работещите остава като цяло стабилна от 2019 г. насам (по отношение на доходите за 2018 г.) в повечето държави членки. Между 2019 г. и 2022 г. само в Словакия, Кипър и Ирландия са регистрирани големи увеличения (съответно с 2,7 процентни пункта, 1,2 процентни пункта и 1 процентен пункт), докато в Унгария, Белгия, Румъния и Испания е регистриран спад с 1 процентен пункт или повече. Според предварителните оценки на Евростат, отнасящи се до доходите през 2022 г., се очаква бедността сред работещите да намалее средно в ЕС, и по-специално в Хърватия, Австрия, Естония и Италия, в съответствие с очакваното по-високо увеличение на доходите от заетост на работниците с по-ниски доходи¹⁰⁰. Както и в предходните години, в ЕС бедността сред работещите е по-висока сред нискоквалифицираните работници (18,4 %), работещите на непълно работно време (13,5 %), тези на временни договори (12,2 %) и особено лицата, родени извън ЕС (19,9 %) и гражданите на трети държави (24,3 %).

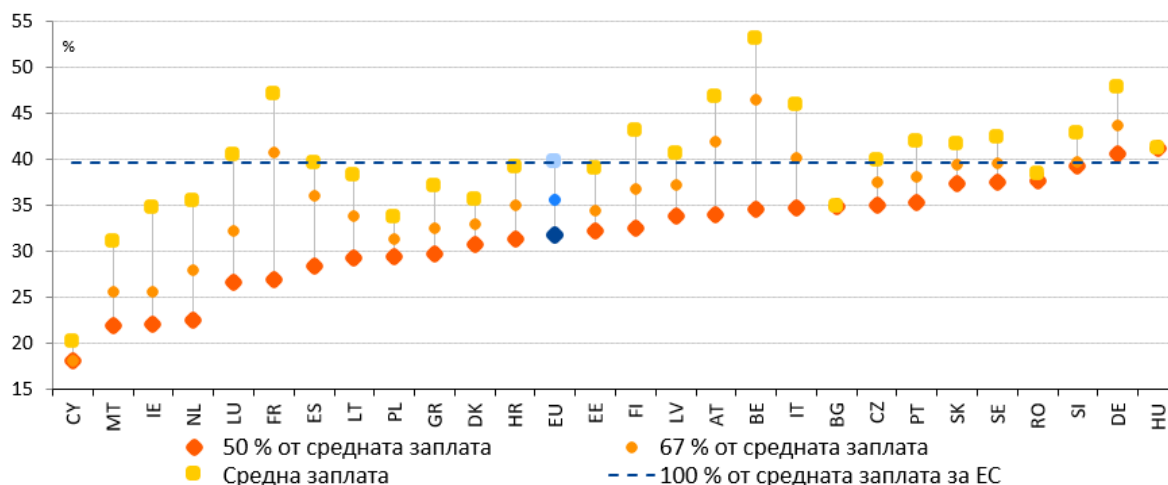
⁹⁹ Евростат [ilc_iw01], EU-SILC.

¹⁰⁰ Вж. [Предварителни оценки на неравенствата в доходите](#).

Стимулите за работа и наемане могат да бъдат повлияни от данъчното облагане на труда. Данъчната тежест за несемейно лице върху средната заплата е намаляла с 2,2 процентни пункта в ЕС от 2012 г. насам, достигайки 39,7 % през 2022 г.¹⁰¹ През същия период четиринадесет държави членки регистрират значителни намаления (с повече от 1 процентни пункта) на данъчно-осигурителната тежест при това равнище на заплатите, като най-големите намаления са в Унгария (8,7 процентни пункта), Румъния (6,2 процентни пункта), Гърция (5,7 процентни пункта), Латвия (3,7 процентни пункта), Нидерландия и Франция (3,1 процентни пункта). Обратно, през същия период се наблюдават значителни увеличения в шест държави, включително Португалия (4,3 процентни пункта), Люксембург (3,3 процентни пункта) и Малта (2,4 процентни пункта). Важно е, че данъчната тежест за несемейно лице, което получава ниска работна заплата (50 % от средната заплата), е намаляла в ЕС с 3,3 процентни пункта от 2016 г. насам и с 0,4 процентни пункта от 2021 г. насам. Тази тежест обаче се различава значително в отделните държави членки през 2022 г. — от 18 % в Кипър до 41 % в Унгария и Германия — вж. фигура 2.1.9. Въздействието на данъчното облагане на труда зависи не само от средната данъчна тежест, но и от структурата на системата, определяща разпределението на данъчната тежест между работодателите и наетите лица.

Фигура 2.1.9: Данъчно-осигурителната тежест е по-ниска за лицата, които получават ниска работна заплата

Данъчна тежест за несемеен работник с ниска заплата (50 % и 67 % от средната заплата) в сравнение със средната заплата през 2022 г.



Източник: Европейска комисия, ГД „Икономически и финансови въпроси“, база данни „Данъци и обезщетения“, въз основа на модела „данъци/обезщетения“ на ОИСР (актуализация от март 2023 г.).

Бележки: Държавите членки са класирани във възходящ ред според равнището на данъчната тежест за несемейно лице, което получава ниска работна заплата (50 % от средната заплата).

¹⁰¹ Данъчно-осигурителната тежест измерва разликата между разходите за труд на работодателя и нетното трудово възнаграждение на работника.

Системите за данъчно облагане на доходите на физическите лица обикновено са прогресивни, с по-ниска данъчна тежест за тези, които получават по-ниски възнаграждения. Във Франция, Белгия, Люксембург това е силно изразено, за разлика от България и Унгария, където се прилага система за облагане с плосък данък — вж. фигура 2.1.9. По-ниската данъчна тежест за лицата с ниски доходи има по-малко изкривяващо въздействие върху търсенето и предлагането на работна ръка и намалява пречките пред наемането на нискоквалифицирани работници, които като цяло се характеризират с по-лоши резултати на пазара на труда, като същевременно мерките следва да бъдат разработени по начин, който да не пречи на преминаването към работно място с по-високо възнаграждение. Инфлацията може също да причини изкривявания в данъчните системи, включително по отношение на прогресивността и справедливостта на данъците. Изкривявания в данъчните системи могат да възникнат поради номинално определени прагове, като доходни интервали, данъчни кредити, приспадания или освобождавания. Като цяло инфлацията ще доведе до постепенно нарастване на доходните интервали в прогресивните данъчни системи, когато праговете са определени в номинално изражение¹⁰². В резултат на това по-голям дял от данъкоплатците може да се окаже в по-високи доходни интервали. По-високата данъчна тежест, съчетана с намаляване на данъчни кредити и обезщетения, има потенциал да увеличи рисковете от бедност при липса на (автоматични) корекции спрямо инфлацията или други интервенции на политиката.

¹⁰²

Постепенното увеличаване на доходните интервали описва ситуация, при която данъчната тежест за домакинствата се увеличава, защото номиналните заплати (или номиналният доход като цяло) се увеличават поради инфлацията (например поради индексирането на заплатите или други доходи). По-високите номинални доходи могат да изтласкат данъкоплатците в по-високи доходни интервали, което води до по-високи пределни и средни данъчни ставки, въпреки че заплатите (доходите) в реално изражение остават постоянни.

Прехвърлянето на данъчната тежест от труда към данъчната основа на екологичните данъци може да доведе до подобрени стимули на пазара на труда и по-голяма справедливост, и същевременно да допринесе за постигане на целите, свързани с климата, чрез интернализация на екологичните разходи за производство¹⁰³. С плана REPowerEU държавите членки се насърчават да обмислят мерки за данъчно облагане, които стимулират икономията на енергия и намаляват потреблението на изкопаеми горива¹⁰⁴. Това може да включва данъчни мерки, като например намаления и освобождаване от данък върху превозните средства както за закупуването, така и за използването на електрически и водородни превозни средства, данъчни облекчения, свързани с енергоспестяването, и поетапното премахване на вредните за околната среда субсидии. Освен това с предложените изменения на Директивата за данъчно облагане на енергийните продукти и електроенергията се допринася за постигането на тази цел, като се определят ценови сигнали, които намаляват потреблението на изкопаеми горива и насърчават икономията на енергия. Освен това с Препоръката на Съвета за осигуряване на справедлив преход към неутралност по отношение на климата също се насърчава изместването на данъчната тежест от труда, по-специално намаляването на данъчната тежест за групите с ниски и средни доходи, към източници на доходи, допринасящи за постигането на целите, свързани с климата и околната среда¹⁰⁵. Такова изместване на данъчната тежест може да бъде приложено по начин, който предотвратява регресивните въздействия и запазва устойчивостта на публичните финанси, включително финансирането на адекватна социална закрила¹⁰⁶. Мерките за подкрепа, осигуряващи достъпна енергия, насочена към уязвимите групи, особено в контекста на изключително високите цени на енергията, наблюдавани през 2022 г., са в съответствие с тези цели.

¹⁰³ Вж. глава 4 от *годишния доклад относно данъчното облагане за 2023 г.*, Европейска комисия.

¹⁰⁴ Вж. Съобщение на Комисията, *План REPowerEU*, COM(2022) 230 final.

¹⁰⁵ Вж. *Препоръка на Съвета от 16 юни 2022 г. относно гарантирането на справедлив преход към неутралност по отношение на климата*, 2022/C 243/04.

¹⁰⁶ *Работен документ на службите на Комисията придружаващ предложението за Препоръка на Съвета относно гарантирането на справедлив преход към неутралност по отношение на климата*, SWD(2021) 452 final.

Тематично каре 1: Разлики в заплащането на жените и мъжете и съответните свързани с провежданата политика действия

Премахването на неоправданите разлики в заплащането на жените и мъжете е от решаващо значение за постигане на равенство между половете и подкрепа за приобщаващ и устойчив растеж. Неравенството в заплащането допринася за неравенството между половете на пазара на труда и в обществото през целия жизнен цикъл. Първо, по-ниските доходи на жените, които не са оправдани въз основа на различни лични или трудови характеристики, възпрепятстват икономическата им независимост в течение на професионалния живот. Те също така влияят отрицателно върху участието на жените на пазара на труда, което предполага икономически и социални загуби поради непълното използване на потенциала на пазара на труда. Второ, разликите в заплащането на жените и мъжете се превръщат в разлики в пенсиите на жените и мъжете (средно 26 % в ЕС през 2022 г.) с по-големи рискове от бедност, на които са изложени жените в напреднала възраст. Справянето с дискриминацията и неравенството по отношение на заплащането, основаващи се на пола, и подобряването на функционирането на данъчните системи¹⁰⁷ може да осигури по-големи стимули за повече жени да станат икономически активни. Това е от решаващо значение за справяне със значителния недостиг на работна ръка и умения в Съюза, както и за гарантиране на адекватността и устойчивостта на системите за социална закрила в контекста на застаряването на населението. Премахването на неоправданите разлики в заплащането на жените и мъжете също допринася за прилагането на принцип 2 от Европейския стълб на социалните права (относно равенството между половете), и по-специално правото на равно заплащане за равностоен труд в съответствие с член 157 от ДФЕС.

Постоянните разлики в заплащането на жените и мъжете отразяват структурни фактори и се влияят от дискриминацията в заплащането и системните предубеждения в структурите на работната заплата. Независимо от напредъка през последните години, жените продължават да печелят средно по-малко от мъжете въпреки по-високите си средни образователни постижения. Разликата в заплащането на жените и мъжете¹⁰⁸ е била 12,7 % в ЕС през 2021 г., с големи различия в отделните държави — от 0,2 % в Люксембург до 20,5 % в Естония. В повечето държави членки разликата намалява през последното десетилетие, но с относително бавни темпове, в контекста на стесняването на дългогодишните различия между половете при участието на пазара на труда и равнищата на завършено висше образование сред жените. Причините за тези различия в заплащането на жените и мъжете са сложни и взаимосвързани. Те може да бъдат отчасти свързани с i) прекомерно високия дял на жените, заемащи сравнително нископлатени работни места и сектори, както и длъжности на непълно работно време; ii) прекомерно ниския дял на жените, заемащи по-високи длъжности; и iii) по-големите трудности за жените при съчетаването на работата с отговорностите за полагане на грижи (които също водят до прекъсване на трудовата дейност). Въпреки това по-голямата част от разликата в заплащането на жените и мъжете в ЕС не е свързана с обективни и измерими характеристики на лицата¹⁰⁹. Това предполага, че други фактори, включително дискриминация и непрозрачни структури на работната заплата, вероятно значително допринасят за съществуващите разлики в заплащането на жените и мъжете.

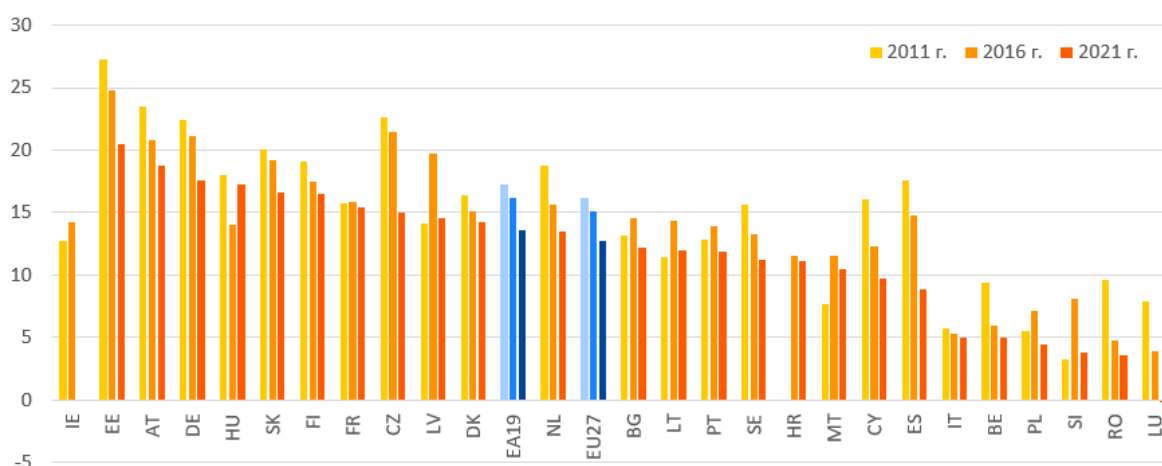
¹⁰⁷ Вж. раздел 2.2.1.

¹⁰⁸ Определение на Евростат (вж. графика). Не се вземат предвид други фактори, които определят заплащането, като ниво на длъжността, стаж, образование, опит и постигнати резултати.

¹⁰⁹ Евростат, Statistical Working Papers, [разлика в заплащането на жените и мъжете в Европейския съюз — статистически анализ](#), 2021 г.

Некоригираните разлики в заплащането на жените и мъжете продължават да са големи въпреки подобренията

Разлика между средните брутни почасови доходи на наетите мъже и жени като процент от средните брутни почасови доходи на наетите мъже (%; 2021 г., 2016 г. и 2011 г.)



Бележка: Данните са подредени по числените стойности за 2021 г. Липсват данни за Гърция за референтните години (Гърция през 2018 г.: 10,4 %), за Хърватия за 2011 г. и за Ирландия за 2021 г.

Източник: Евростат [[earn_gr_gpgr2](#)].

Мерките за прозрачност в заплащането са от съществено значение за разкриване на полово обусловените предубеждения в структурите и условията на заплащането и за осигуряване на възможност на работниците ефективно да отстояват правото си на равно заплащане за работа с еднаква стойност. Директивата за прозрачност на заплащането (приета на 10 май 2023 г.) е насочена към борба с дискриминацията в заплащането и осигуряване на принос за намаляване на разликата в заплащането между жените и мъжете в ЕС, чрез увеличаване на прозрачността на системите на заплащане и повишаване на осведомеността относно различията между половете в равнищата на заплащане за лица, извършващи една и съща работа или работа с еднаква стойност. Държавите членки разполагат с три години, за да транспонират директивата в националното си законодателство. Отчитането на заплащането като инструмент за колективно въздействие под влияние на мнозинството, подсилен от оценката на заплащането в предприятия с повече от 100 служители, в които съществуват основателни съмнения относно зачитането на правото на равно заплащане, се очаква да представляват подходящи мерки за справяне със системното подценяване на работата на жените на равнището на работодателите. С директивата се определят ясна рамка и критерии за прилагане на концепцията за „труд с еднаква стойност“. С нея значително се подобрява достъпът до правосъдие и се ограничават процедурните пречки пред жертвите на дискриминация в заплащането. Освен това се очаква с Директивата относно адекватната минимална работна заплата в ЕС също да се осигури принос за намаляване на разликата в заплащането на жените и мъжете, като се има предвид прекомерно високият дял на жените, заемащи нископлатени работни места.

През последните години няколко държави членки въведоха или обявиха мерки, включително като част от своите ПВУ, за подобряване на прозрачността на заплащането и отчитането на разликата в заплащането на жените и мъжете. В Чехия правителството одобри през декември 2022 г. Плана за действие за равно заплащане на жените и мъжете за периода 2023—2026 г., който включва мерки за насърчаване на по-широкото използване на инструменти за анализ на системите за възнаграждение и отчитане на разликата в заплащането. През юли 2021 г. **Ирландия** актуализира Закона за информация за разликите в заплащането на жените и мъжете, с който се изисква организацията с над 250 служители да докладват за разликите в заплащането на жените и мъжете, включително за бонуси. Като част от изпълнението на Плана за развитие на благосъстоянието за периода 2023—2030 г. и нейния ПВУ **Естония** обяви въвеждането на цифров инструмент, наречен „Pay Mirror“, за подпомагане на работодателите при анализирането и докладването на разликите в заплащането на жените и мъжете в собствените им организации. В **Испания**, като част от прилагането на разпоредбите относно плановете за равенство, прозрачността и равното заплащане, приети през 2020 г. съгласно ПВУ, правителството и социалните партньори подготовиха поредица от инструменти и ръководства за предприятия и лица, участващи в преговорите за плановете за равенство и оценка на работата, които улесняват прилагането на принципа за равно заплащане за труд с еднаква стойност.

2.1.2 Мерки, предприети от държавите членки

Няколко държави членки въведоха стимули за наемане на работа и субсидии за създаване на работни места. През 2022 г. **Хърватия** въведе субсидии за заетост, дейност като самостоятелно заето лице и стажове на регистрирани лица, които търсят работа в екологични и цифрови сектори, като част от своя план за възстановяване и устойчивост (ПВУ). **Литва** въведе субсидия за заплатите на украинските бежанци, която покрива 75 % от разходите за заплати за максимален срок от 36 месеца. В **Гърция** програмата Proto Ensimo беше стартирана с цел подпомагане на първото навлизане на младите хора на пазара на труда, като се предоставят субсидии в размер на 600 евро на месец: 300 евро за младите служители и 300 евро за работодателите (или 150 евро за служители на непълно работно време) за период до 6 месеца. През септември 2023 г. Гърция въведе и финансирана по линия на МВУ програма за обучение и сертифициране за 15 000 безработни лица на възраст между 25 и 45 години с акцент върху уменията в области с голямо търсене, като например екологичните и цифровите технологии. Като част от широка реформа на стимулите за наемане на работа в рамките на своя ПВУ **Испания** прие през януари 2023 г. закон, с който се предвиждат отстъпки за социално осигурителните вноски за специфични групи с ниска пригодност за заетост, като дълготрайно безработни лица и младежи, незаети с работа, учене или обучение. С новата правна уредба се поставя специален акцент върху създаването на постоянна заетост, включително минимална продължителност на договора от три години, и се предвижда общото правило, че сумата от отстъпките за социално осигурителни вноски и всеки друг стимул за наемане не може да надвишава 60 % от разходите за заплати по договора. През юни 2023 г. **Италия** въведе временни стимули в размер на 60 % от brutното месечно възнаграждение за период от 12 месеца за постоянно наемане на хора с увреждания и младежи, които не участват в програми за обучение. През юли 2023 г. **Португалия** въведе нова програма („*Avançar*“), по линия на която се предоставя финансова подкрепа на работодатели за предлагане на безсрочни трудови договори със заплати равни на или по-високи от началната заплата на дипломиран висшестоящ служител в публичната администрация на младежи с висока академична квалификация, регистрирани като безработни. Като част от по-широка реформа във **Финландия** правителството въведе субсидия за заплати за наемане на безработни, търсещи работа, която покрива 50 % от разходите за заплати (70 % за наемане на хора с увреждания). В **Словения**, като част от националния ПВУ, е въведена схемата за заетост „По-бързо навлизане на младите хора на пазара на труда“, по линия на която за срок от 18 месеца се предоставят субсидии за наемане на безсрочен трудов договор на 4000 лица на възраст под 29 години, на обща стойност 27,36 милиона евро. Освен това е започнат пилотен проект за стимули за заетост „Екологични работни места“, за назначаване на около 300 безработни на екологични работни места, като месечните субсидии от 680 евро се изплащат на работодателите за срок от една година.

Съвсем наскоро схемите за запазване на работните места са използвани за справяне с въздействието на екстремни промени в околната среда върху местния бизнес и пазара на труда. През 2023 г. някои държави членки предприеха спешни мерки за справяне с екологични бедствия, като пожари, екстремни горещи вълни и наводнения. **Гърция** въведе тримесечна схема за спиране на трудовите договори през юли и септември 2023 г. за предприятия, засегнати съответно от горски пожари и наводнения. **Словения** въведе компенсация за спешен принудителен отпуск за предприятия, засегнати от наводнения през август 2023 г. **Италия** разшири до строителния сектор схемата за компенсации, която вече е въведена в селскостопанските предприятия за борба с ефектите от екстремните горещи вълни.

Някои държави членки удължиха своите схеми за работа с намалено работно време през първата половина на 2023 г. В **Германия** федералното правителство удължи облекчените правила за използване на схемата за работа с намалено работно време, която остава в сила до края на юни 2023 г. Работниците, които се възползват от работата на непълно работно време, получават финансова подкрепа, изплащана от местната агенция по заетостта за максимален срок от 12 месеца, за да се покрият загубите на доходи поради намаленото работно време. Докато предприятията не трябва да плащат заплати за тях, работниците получават 60 % от нетния си доход (67 %, ако имат деца) за всички неотработени часове. Освен това вноските за социално осигуряване, които обикновено се плащат от работодателите, се възстановяват изцяло от Федералната агенция по заетостта. В **Италия** правителството одобри 40-седмична схема за подпомагане на работата на непълно работно време за предприятия от национален стратегически интерес с повече от 1000 служители, които не са завършили предвидените програми за комплексни планове за реорганизация, изпълнени чрез специфични интервенции за корпоративно реструктуриране и широкомащабни инвестиции. В **Словения** беше въведена схема за субсидиране на работата на непълно работно време, за да се поеме забавеното въздействие на шоковото увеличение на цената на енергията между януари и март 2023 г., както и схема за принудителен отпуск, ограничен до 30 дни през първата половина на 2023 г. Освен това се водят преговори за постоянно прилагане на извънредни субсидии за работа на непълно работно време.

Няколко държави членки увеличиха значително законоустановената минимална работна заплата, за да защитят покупателната способност на работниците с ниски доходи в контекста на високата издръжка на живота. Между януари 2022 г. и януари 2023 г. най-големи увеличения са регистрирани в **Латвия** (24 %), следвана от **Германия** (22,2 %), **Румъния** (17,6 %), **Унгария** (16 %), **Белгия** (15,6 %), и **Литва** (15,1 %). **Чехия, Естония, Словения, Нидерландия, Хърватия и Полша** също отбелязват значителни увеличения, между 10 % и 15 %. В някои от тези държави увеличенията бяха въведени чрез дискреционни актуализации в допълнение към обичайните преговори или механизми за индексирание. Други държави членки също обявиха или приложиха увеличения на минималната работна заплата през 2023 г. Трябва да се отбележи, че **Гърция и Франция** актуализираха законоустановената си минимална работна заплата през април и май 2023 г., което доведе до увеличения съответно с 9,4 % и 2,2 %, а в Румъния минималната заплата ще бъде повишена с още 10 % през октомври.

Няколко държави членки наскоро въведоха реформи в своите системи за определяне на минималната работна заплата. От януари 2023 г. **Кипър** въведе законоустановена минимална работна заплата, която е определена на 885 евро на месец при назначаване и се увеличава до 940 евро след шест месеца непрекъсната работа. **България** измени своя Кодекс на труда, за да въведе нов механизъм за определяне на законоустановеното равнище на минималната работна заплата на 50 % от средната брутна заплата, като се позовава на една от индикативните референтни стойности, посочени в Директивата относно адекватната минимална работна заплата в ЕС¹¹⁰, което доведе до увеличение на минималната работна заплата с 19,6 %, считано от януари 2024 г. По подобен начин **Естония** изрази съгласие постепенно да увеличи минималната работна заплата до 50 % от средната заплата до 2027 г., докато Ирландия се съгласи до 2026 г. постепенно да увеличи минималната работна заплата до 60 % от медианната работна заплата. Индикативните референтни стойности се разглеждат при обсъждане на възможни реформи в Белгия, Испания и Словакия.

¹¹⁰ [Директива 2022/2041 на Европейския парламент и на Съвета от 19 октомври 2022 г. относно адекватните минимални работни заплати в Европейския съюз \(ОВ L 275, 25.10.2022 г., стр. 33\).](#)

Няколко държави членки промениха други аспекти на своите системи за определяне на работната заплата, по-специално във връзка с колективното договаряне. В края на 2022 г., като част от своя ПВУ, **Румъния** прие закон за социалния диалог, насочен към подобряване на колективното договаряне и обхвата на колективните трудови договори чрез предоставяне на по-големи правомощия на синдикатите и установяване на по-лесна процедура за представителство на служителите. През ноември 2022 г. **Белгия** изрази съгласие да запази настоящата система за автоматично индексирание на работната заплата въз основа на инфлацията, в съчетание с ограничаване на всяка допълнителна възможност за увеличения на работната заплата спрямо развитието на заплатите в съседните държави. Въпреки това социалните партньори са упълномощени да договорят еднократен бонус на работник до 500 евро или 750 евро. **Кипър** актуализира размера на своята надбавка за издръжка на живота, използвана като основа за адаптиране на работните заплати, като увеличи надбавката до 66,7 % от инфлацията, регистрирана през предходната година (от 50 %, въведени през 2022 г.). През 2023 г. **Испания** прие „Споразумение V“ за заетост и колективно договаряне, с което освен че се предлага увеличение на заплатите, се предоставят и официални препоръки към по-ниските преговорни звена по редица въпроси, свързани със заетостта, включително трудови договори, обучение и умения или пенсиониране. През май 2023 г. **Португалия** въведе няколко реформи в уредбата на колективните трудови договори, свързани с техния обхват, арбитражен механизъм и подновявания.

Няколко държави членки също предприеха различни мерки, свързани със заплатите в публичния сектор. **Испания** увеличи заплатите на държавните служители с 1,5 % със задна дата, считано от януари 2022 г., в допълнение към одобреното увеличение от 2 % за 2022 г. Заплатите на държавните служители са увеличени с 3,5 % във **Франция** след приемането на извънредни законодателни мерки. **Хърватия** е в процес на изменение на системата за определяне на заплатите в държавния сектор като част от своя ПВУ, чрез въвеждане на обща база за заплатите и коефициентите за сложност на работата въз основа на по-последователни длъжностни характеристики и рамки на компетентност, чрез които следва да се хармонизират заплатите в държавната администрация. Заплатите в държавния сектор в **Словения** са увеличени с близо 9 % (на две стъпки) за повечето служители в държавния сектор и се очакват допълнителни реформи в края на 2023 г.

В съответствие с плана за действие за социалната икономика някои държави членки обявиха или разработиха специфични правни рамки за субектите на социалната икономика. В Испания Съветът на министрите одобри през април 2023 г. проект на Всеобхватен закон за социалната икономика, който е насочен към i) подобряване на съществуващата правна екосистема с изменения на Закона за кооперациите, Закона за дружествата за включване и Закона за социалната икономика; ii) разширяване на определението за уязвимост и социално изключване; и iii) изясняване на обхвата на социалната икономика, включвайки нови субекти, като социалните предприятия. В **Малта** се очаква Законът за социалните предприятия, приет през 2022 г., да създаде регистър на социалните предприятия и да въведе нова форма на „дружество със социална цел“. През 2022 г. **Швеция** прие Закон за регистрация на ръководени от идеи организации, с който се осигурява възможност за тези регистрирани субекти да извършват публично финансирани дейности и да получават преференциално третиране при процедури за възлагане на обществени поръчки. От приемането на Закона за социалната икономика на **Полша** през август 2022 г., както е предвидено в националния ПВУ, повече от 420 субекта са регистрирани със статут на социално предприятие.

Всеобхватните стратегии за социалната икономика са важни също за разработването на подкрепящи рамкови условия. През септември 2023 г. **Германия** прие своята Национална стратегия за социални иновации и предприятия след обществена консултация със заинтересованите страни, в рамките на която са установени единадесет области за действие. През 2023 г. **Гърция** предложи План за действие за социалната икономика и социалните иновации за укрепване на екосистемата на социалната икономика чрез инвестиране в пет стълба (развитие на институционалната рамка, разработване на финансови инструменти, изграждане на капацитет, укрепване на партньорствата и повишаване на осведомеността). През април 2023 г. **Испания** прие своята нова Стратегия за социална икономика за периода 2023—2027 г. и номинира специален комисар, който да координира проектите по Стратегическия инвестиционен план за социалната икономика и икономиката на грижите. Препоръката на Съвета относно разработването на рамкови условия за социална икономика, приета от Съвета на 27 ноември 2023 г., се очаква да създаде допълнителна осведоменост и да насърчи държавите членки да се ангажират с разработването на политически и регулаторни рамки, като по този начин стимулира растежа на социалната икономика¹¹¹.

¹¹¹ [Препоръка на Съвета от 27 ноември 2023 г. относно разработването на рамкови условия за социалната икономика.](#)

Редица държави членки въведоха мерки за подобряване на справедливостта на своите данъчни системи и насърчаване на участието на пазара на труда. **Литва** повиши минималния праг на необлагаемия доход от 540 евро на 625 евро, считано от януари 2023 г., като увеличи нетния доход предимно на наетите лица, получаващи минимална работна заплата. От 1 февруари 2023 г. в **Чехия** влезе в сила нова мярка, която намалява дължимите от работодателите социалноосигурителни вноски до 19,8 % (от стандартните 24,8 %) за избрани групи служители, работещи на непълно работно време. Данъчното облекчение е насочено към увеличаване на заетостта на лица, които са по-уязвими, изправени са пред ранно напускане на пазара на труда или изпитват трудности при съчетаването на професионалния и семейния живот. В **Португалия** със Средносрочното споразумение за подобряване на доходите, заплатите и конкурентоспособността, подписано от правителството и социалните партньори, се въведе допълнително данъчно приспадане на 50 % от всички разходи за заетост, свързани с увеличения на заплатите, установени чрез колективно договаряне. Споразумението беше преразгледано през октомври 2023 г. с цел опростяване на мярката и разширяване на нейния обхват. Това важи само за служители, чието възнаграждение през 2023 г. се е повишило с най-малко 5,1 % спрямо предходната година и е над минималната месечна работна заплата. В **Италия** Законът за бюджета, одобрен през декември 2022 г., предвижда намаляване на дължимите от служителите социалноосигурителни вноски с 3 процентни пункта за брутни доходи до 25 000 евро (и 2 процентни пункта за брутни доходи до 35 000 евро). С одобрението на Декрета за труда на 1 май 2023 г. тези намаления на данъчната тежест за служителите са временно увеличени с още 4 процентни пункта до края на годината. Някои държави членки също коригираха своите данъчни системи специално за да отчетат въздействието на инфлацията. В **Германия** правителството одобри Закона за компенсиране на инфлацията, с който се коригират праговете на доходни интервали за облагане на доходите и основната лична надбавка за 2023 г. и 2024 г., за да се смекчат ефектите от постепенното увеличаване на доходните интервали. Като част от мерките в бюджета за 2023 г. **Ирландия** увеличи стандартната ставка на данъка върху доходите с 3200 евро, до 40 000 евро за несемейно лице и до 49 000 евро за семейни двойки с един работещ. В **Словакия**, считано от 1 януари 2023 г., социалноосигурителните вноски се прилагат за сезонните работници в секторите на селското стопанство и туризма, като подлежащата на приспадане сума представлява 50 % от средната работна заплата през предходните две години (605,5 EUR на месец през 2023 г.).

2.2. Насока 6: Повишаване на предлагането на работна ръка и подобряване на достъпа до заетост, умения и компетентности

В настоящия раздел се разглежда прилагането на насока за заетост 6, в която се препоръчва на държавите членки да създадат условия за увеличаване на предлагането на работна сила, уменията и компетентностите в съответствие с принципите 1 (образование, обучение и учене през целия живот), 2 (равенство между половете), 3 (равни възможности), 4 (активна подкрепа за заетостта), 9 (равновесие между професионалния и личния живот), 11 (грижи и подкрепа за децата) и 17 (интеграция на хората с увреждания) на Европейския стълб на социалните права. В раздел 2.2.1 са докладвани основните промени в областта на образованието, обучението¹¹² и уменията, както и положението на пазара на труда на уязвимите и слабо представените групи. В раздел 2.2.2 са докладвани мерките на политиката, предприети от държавите членки в тези области на политиката.

¹¹² Вж. Европейска комисия, *Обзор за образованието и обучението за 2023 г.*

2.2.1 Основни показатели

Намалява участието в образование и грижи в ранна детска възраст. През 2021 г. 92,5 % от всички деца на възраст между 3 години и задължителна начална училищна възраст са участвали в образование и грижи в ранна детска възраст (ОГРДВ) в ЕС, което е с 0,5 процентни пункта по-малко в сравнение с предходната година, след увеличението през периода 2018—2020 г. През последните години повечето държави членки се доближават до или се задържаха около равнище на участието над 90 % (вж. фигура 2.2.1). Шест държави членки (Франция, Белгия, Дания, Ирландия, Испания и Швеция) вече са постигнали целта от 96 % за 2030 г. на равнище ЕС¹¹³. В същото време равнището на участие остава под 80 % в четири други държави (България, Хърватия, Словакия и Румъния). Тъй като все повече държави въвеждат задължителна предучилищна възраст и законово право на място в ОГРДВ преди задължителното начално образование, достъпът остава предизвикателство главно за по-малките деца и тези в неравностойно социално-икономическо положение. По-специално участието на ромски деца в ОГРДВ е около половината от средното за ЕС (42—44 %) за всички деца през 2021 г. (което е в противоречие с целта за 2030 г. от поне 70 % в новата стратегическа рамка на ЕС за равенство, приобщаване и участие)¹¹⁴. Освен това достъпът до качествени услуги в областта на ОГРДВ е възпрепятстван от ограниченията на капацитета в някои географски райони, утежнен и от недостига на квалифициран персонал,¹¹⁵ а в някои случаи и от предизвикателствата, свързани с достъпността.

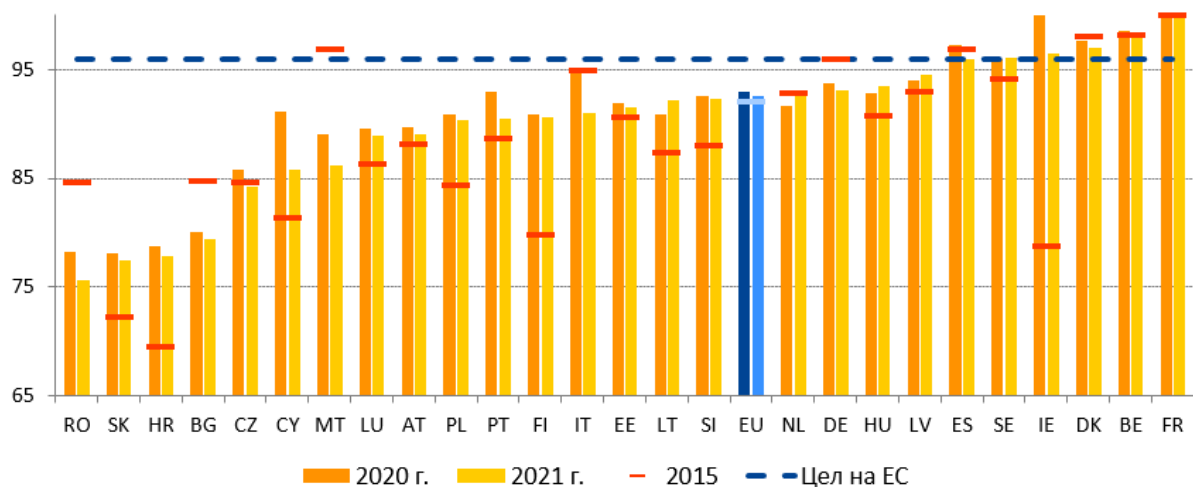
¹¹³ Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите от 30.09.2020 г. относно „[постигането на европейското пространство за образование до 2025 г.](#)“.

¹¹⁴ Въз основа на последните резултати от [проведеното от Агенцията за основните права \(FRA\) проучване на ромите за 2021 г.](#), публикувано през 2022 г. За повече информация вж. [Стратегическата рамка на ЕС за равенство, приобщаване и участие на ромите за периода 2020—2030 г.](#)

¹¹⁵ Докато повечето държави изискват придобита бакалавърска степен за учители в сферата на ОГРДВ (за възрастова група 3+), те получават средно с 22 % по-ниско възнаграждение от другите лица, завършили висше образование. Вж. База данни на ОИСР: [Действителни заплати на учителите и директорите на училища](#).

Фигура 2.2.1: Участието в ОГРДВ като цяло намалява.

Участие в ОГРДВ на децата на възраст между три години и възрастта за започване на задължителното начално образование (%)



Бележка: 2015 г.: определението е различно за Белгия, Гърция, Португалия. 2020 г.: определението е различно за Португалия. 2021 г.: определението е различно за Португалия, ЕС. Данните са предварителни за Франция за 2020 г. и 2021 г. Няма на разположение данни за Гърция.

Източник: Евростат, [educ_uoe_enra21].

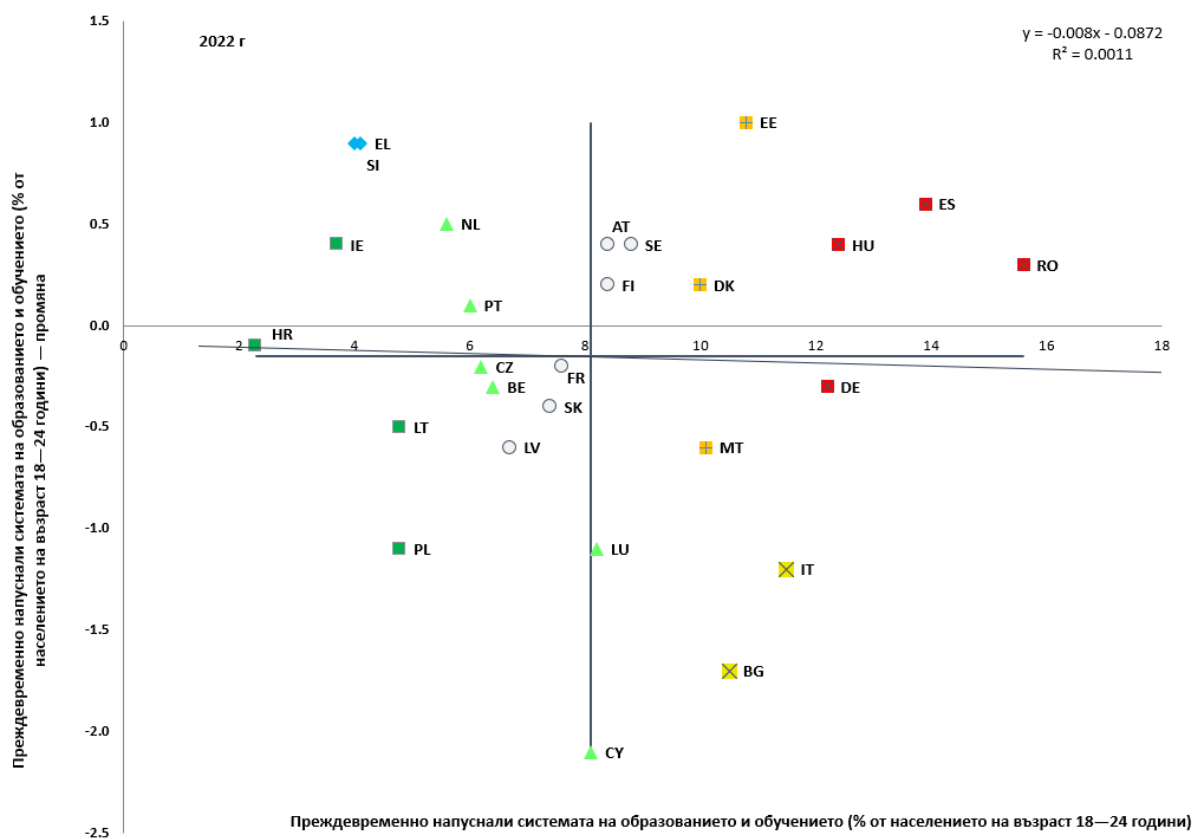
Делът на лицата, преждевременно напуснали системата на образованието и обучението, продължава да намалява бавно, но неравномерно в държавите членки, като остават предизвикателствата по отношение на пригодността за заетост, ученето и способността за адаптиране на по-късен етап в живота. През 2022 г. 9,6 % от всички лица на възраст 18—24 години в ЕС са имали завършено най-много прогимназиално образование и са напуснали преждевременно системата на образованието или обучението, което е с 0,2 процентни пункта по-малко, отколкото през 2021 г. (и с 5,1 процентни пункта по-малко, отколкото през 2007 г.). През 2022 г. в 18 държави членки делът на преждевременното напускане на системата на образованието и обучението е бил под 9 % (т.е. целта на европейското пространство за образование за 2030 г.). Въпреки това в Румъния, Испания, Унгария и Германия този дял остава над 12 % (също се увеличава от последната година за последните три години) и представлява „критична ситуация“ (вж. фигура 2.2.2). В Естония, Дания и Малта този дял е малко над 10 % и намалява само леко за Малта, докато дори нараства в Естония и Дания, поради което ситуацията в тези държави е „за наблюдение“. Напротив, Хърватия (2,3 %), Ирландия (3,6 %), Полша и Литва (4,8 %) са с „най-добри резултати“. Въпреки цялостната положителна тенденция, няма ясен признак за възходяща конвергенция в държавите членки, а различията по пол, държава на раждане и местоживеене (напр. градски спрямо селски райони) остават значителни. Младите мъже напускат рано системата на образованието и обучението много по-често от младите жени, както и хората с увреждания — в сравнение с тези без увреждания¹¹⁶. Младежите, родени извън ЕС, са почти три пъти по-склонни да напуснат системата на образованието рано, отколкото връстниците им, родени в съответната държава от ЕС (21,6 % срещу 8,3 %), докато 71 % от младите роми в ЕС (на възраст от 18 до 24 години) са напуснали системата на образованието, преди да достигнат гимназиално ниво (според проучването на Агенцията на ЕС за основните права, FRA, за периода 2020—2021 г.). Освен това през 2022 г. е имало 8,6 % преждевременно напуснали системата на образование и обучение в големите градове на ЕС, срещу 10,6 % в по-малките градове и предградията и 10 % в селските райони¹¹⁷. В някои държави членки, например България, Унгария и Испания, се отчитат значителни регионални различия в дела на преждевременно напускащите училище (вж. фигура 1 в приложение 5).

¹¹⁶ Вж. EDE, *Европейски сравнителни данни за хората с увреждания*, 2021 г. По-високият дял на лицата, преждевременно напуснали системата на образование и обучение, сред хората с увреждания може да се дължи, наред с другото, на проблеми с достъпността (напр. физически и архитектурни пречки) и липсата на адаптирани програми.

¹¹⁷ Евростат [edat_lfse_30].

Фигура 2.2.2: Делът на преждевременно напусналите системата на образованието и обучението продължава бавно да намалява, със значителни разлики между държавите членки

Дял на преждевременно напусналите системата на образованието и обучението (на възраст 18—24 години), стойности за 2022 г. и изменения спрямо предходната година (%), водещ показател в набора от социални показатели)



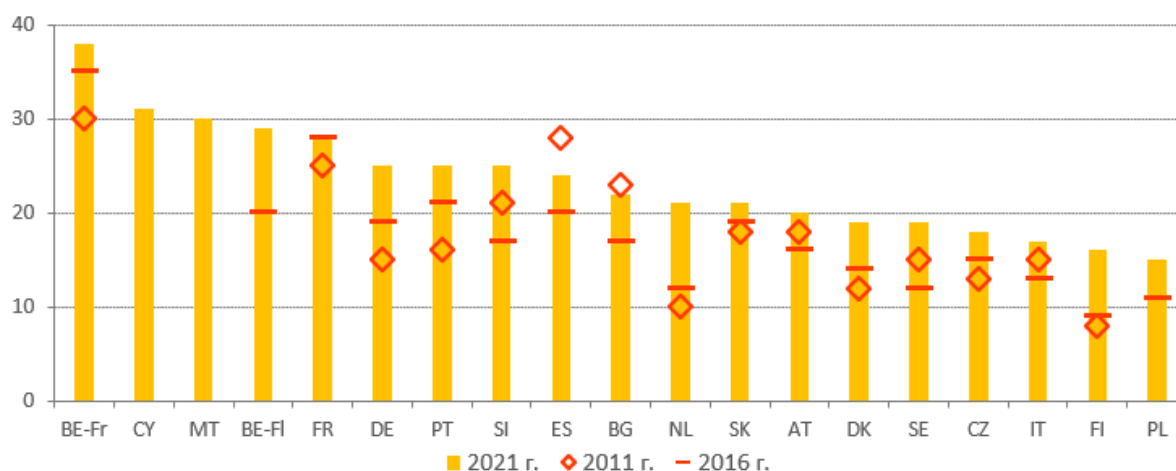
Бележка: Осите са разположени централно по непретеглената средна стойност за ЕС. Легендата е представена в приложението. Прекъсване в динамичните редове за Словакия. Ниска надеждност на данните за Словакия.

Източник: Евростат [edat_lfse_14], EU-LFS.

Компетентността за четене се е влошила в целия ЕС, като социално-икономическият статус остава силен фактор за прогнозирането на тази компетентност. Според резултатите от Международното проучване за напредъка на учениците в четенето за 2021 г. (PIRLS)¹¹⁸, уменията за четене на учениците в четвърти клас показват низходяща тенденция в периода 2016—2021 г. във всички държави членки, с изключение на Франция, където резултатите остават стабилни (вж. фигура 2.2.3). Почти една четвърт от всички ученици постигат незадоволителни резултати по скалата PIRLS¹¹⁹, като този дял е особено висок във френскоговорящата общност на Белгия (38 %), Кипър (31 %) и Малта (30 %). Освен това, в сравнение с 2016 г., увеличението на дела на учениците, които постигат незадоволителни резултати, в повечето държави е придружено от намаляване на дела на тези с най-добри резултати, което показва влошаване на системно равнище. Резултатите от проучването също така потвърждават силното влияние на социално-икономическия произход върху постиженията в училище. Средната разлика в постигнатите резултати на децата с по-висок социално-икономически статус в сравнение с останалите е значителна (80 точки), което приблизително съответства на две учебни години.

Фигура 12.3: Четивната грамотност в ЕС се е влошила.

Пропорционален дял на учениците от четвърти клас, достигащи едва ниския международен показател, в Международното проучване за напредъка на учениците в четенето (PIRLS) (% , 2021 г.).



Бележка: BE-Fr се отнася до френската общност на Кралство Белгия, докато BE-Fl се отнася до фламандскоезичната общност. Показани са само образователни системи, при които се събират данни в края на четвърти клас, като по този начин са изключени Естония, Гърция, Хърватия, Унгария, Ирландия, Литва, Люксембург, Латвия и Румъния. Няма налични данни за Белгия — фламандскоезичната общност, Кипър, Малта и Полша за 2011 г.; за Кипър и Малта за 2016 г.

Източник: Изчисления на генерална дирекция „Образование, младеж, спорт и култура“ въз основа на резултатите от Международното проучване за напредъка на учениците в четенето (PIRLS) за 2021 г.

¹¹⁸ Вж. Mullis, I. V. S., von Davier, M., Foy, P., Fishbein, B., Reynolds, K. A., & Wry, E., *PIRLS 2021 International Results in Reading*. Boston College, TIMSS & PIRLS International Study Center, 2023.

¹¹⁹ С PIRLS се установяват четири равнища на компетентност за четене, наречени „международни показатели“: Учениците, достигащи най-много до ниския международен показател, се определят като „слаби ученици“.

В този контекст недостигът на учители допълнително излага на риск предоставянето на качествено образование, като наемането, условията на труд, перспективите за професионално развитие и първоначалната подготовка на учителите се различават значително в ЕС. В повечето държави членки изпитват трудности при запълването на преподавателски позиции във всички сектори на задължителното образование, както и при привличането на достатъчно ученици и задържане на начинаещите учители в професията. Недостигът на учители също е различен за отделните предмети, но е особено забележим в областта на науката, технологиите, инженерството, математиката (STEM)¹²⁰. Недостигът на учители се дължи отчасти на демографските тенденции, като около една четвърт от учителския състав в Европа (24,5 % при нива 1—3 по ISCED) е на възраст над 55 години и достига пенсионна възраст. В Естония, Латвия, Литва и Италия делът на учителите на възраст над 55 години дори надвишава 35 %. В много държави членки учителската професия не е привлекателен избор на кариера за младежите. Заплатите на учителите в долния курс на средното образование са средно с 11 % по-ниски от тези на професионалистите с висше образование¹²¹. Тази разлика в заплащането е още по-голяма за учителите, работещи в сферата на ОГРДВ и основното образование. Всеки пети учител в държавите членки, участващи в проучването TALIS, смята, че работата му е ценена от обществото, докато много учители съобщават за стрес и голямо натоварване, свързани с работата¹²². Въпреки усилията на държавите членки да привлекат повече студенти в програми за обучение на учители, в няколко държави броят на записаните в програмите за начално обучение на учители намалява, докато много начинаещи учители напускат професията през първите пет години.

¹²⁰ Вж. Европейска комисия, *Обзор за образованието и обучението за 2023 г.*, 2023 г.

¹²¹ База данни на ОИСР: Учители и училищни директори: реални заплати. Средната стойност се отнася за средната стойност за държавите — членки на ЕС, които са членки на ОИСР.

¹²² ОИСР, *Резултати от проучването TALIS за 2018 г.: Преподавателите и директорите на училища като лица, обучаващи се през целия живот*, OECD Publishing, Париж, 2019 г.

Завършилите професионално образование и обучение обикновено имат сравнително добри перспективи за заетост, особено когато се възползват от възможностите за учене в процеса на работа. Сред учениците и студентите в среден курс на образователната система¹²³ повече от половината (52,1 %) са били записани в програми с професионална ориентация през 2021 г. (т.е. програми за предоставяне на умения и преподаване на знания, свързани с конкретна търговия, професия или занаят). Също така, в контекста на разнообразните национални системи за образование и обучение в ЕС, този дял варира от 17,6 % в Кипър до 70 % в Словения¹²⁴. През 2022 г. 60,1% от наскоро завършилите ПОО в ЕС са се възползвали от възможности за учене в процеса на работа по време на своето образование и обучение. Въпреки това в държавите членки продължават да съществуват големи несъответствия, вариращи от над 90 % в Испания, Германия и Нидерландия до по-малко от 20 % в Румъния, Чехия и Полша. Наскоро завършилите ПОО, които са се възползвали от възможности за учене в процеса на работа, е значително по-вероятно да бъдат наети на работа (82,5 % през 2022 г. в ЕС), отколкото тези, които не са се възползвали от такива възможности (71,6 %). Въпреки че като цяло равнището на заетост на наскоро завършилите ПОО в ЕС се развива благоприятно през изминалата година, достигайки 79,7 % през 2022 г., съществуват големи различия в отделните държави, от 93,9 % в Люксембург до 57,7 % в Румъния.

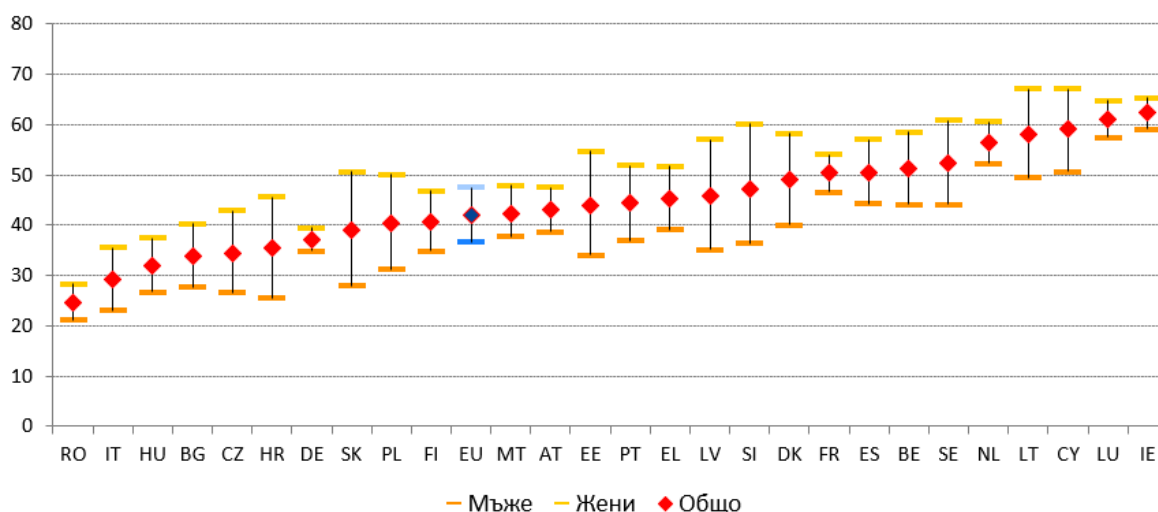
¹²³ Средно образование (ниво 3 по ISCED) или професионално обучение след завършено средно образование, но не висше (ниво 4 по ISCED).

¹²⁴ Настоящият параграф се основава на данни от Евростат [[educ_uoe_enra16](#)], [[tps00215](#)], [[edat_lfse_24](#)].

Въпреки че постиженията във висшето образование непрекъснато се увеличават, несъответствията продължават да съществуват, включително между половете и регионите. През 2022 г. 42 % от лицата на възраст 25—34 години в ЕС са завършили висше образование, което представлява увеличение в сравнение със стойността от 41,2 % през 2021 г. и 36,8 % през 2016 г. Ако положителната тенденция от последното десетилетие продължи, целта на европейското пространство за образование от 45 % може да бъде постигната преди 2030 г.¹²⁵ Въпреки значителния напредък на равнището на ЕС, делът на лицата, завършили висше образование, остава под 40 % в осем държави от ЕС. През 2022 г. този дял е дори под 30 % в Румъния и Италия, и е над 60 % в Ирландия и Люксембург (вж. фигура 2.2.4). Освен това делът на мъжете, завършили висше образование, е по-малък от този на жените (36,5 % срещу 47,6 %). Разликите между половете варират от 4,6 процентни пункта до 23,8 процентни пункта в целия ЕС. През 2021 г. разликата във висшето образование на лицата със и без увреждания (на възраст 30—34 години) е била 11,3 процентни пункта, като само около една трета от хората с увреждания са завършили висше или еквивалентно образование¹²⁶. Освен това продължават да съществуват сериозни регионални различия и някои региони, в които делът на лицата с висше образование е под средния за ЕС, са изложени на риск от изоставане от по-динамичните региони, тъй като различията в талантите и икономиката се увеличават¹²⁷.

Фигура 2.2.4: Различията между половете в нивата на висшето образование са значителни

Дял на лицата на възраст от 25 до 34 години, регистриран в наблюдението на работната сила, чието най-високо постигнато ниво на образование или обучение е висше образование (нива 5—8 по ISCED, %, 2022 г.).



Бележка: Държавите са подредени във възходящ ред по общ процент на завършили висше образование. Източник: Евростат [edat_lfse_03], EU LFS.

¹²⁵ Вж. Европейска комисия, *Обзор за образованието и обучението за 2023 г.*, 2023 г.

¹²⁶ EDE, Европейски сравнителни данни за хората с увреждания, данни за 2021 г.

¹²⁷ За повече информация, вж. [Съобщение на Европейската комисия относно оптимално използване на талантите в регионите на Европа \(COM\(2023\) 32 final\)](#).

Все по-голям дял от завършилите висше образование са мобилни или пребивават в чужбина, като някои държави членки са предимно изпращащи¹²⁸. Съществуват значителни различия между държавите членки в броя на завършилите, пребиваващи в чужбина, и броя на завършилите в друга държава от ЕС, пристигащи в държавата. Средният дял на мобилните учащи, завършващи образователна степен, т.е. тези студенти, които са завършили средно образование някъде другаде извън държавата — членка на ЕС, в която са учили, се е увеличил от 4,4 % на 4,8 % между 2017 г. и 2021 г. в ЕС—27, докато дялът на завършилите, пребиваващи в чужбина, изразени като процент от завършилите в изпращащата държава, се е увеличил от 3,4 % през 2007 г. на 5,3 % през 2022 г.¹²⁹ Десет държави от ЕС са били нетни изпращащи през 2022 г., докато девет други държави членки са били нетни получатели. Най-големият отрицателен нетен баланс в относително изражение за държавите, за които има налични данни, е регистриран за Хърватия, Литва, Естония, Унгария и Португалия, докато Австрия, Ирландия и Белгия имат най-големи положителни нетни баланси.

С цел да се подкрепи конкурентоспособността, за да се насърчи качествената заетост и да се запази социалният модел на ЕС, са необходими устойчиви действия за по-нататъшно развитие на уменията на икономически активните лица, включително с оглед на екологичния и цифровия преход. В този контекст добре функциониращите и ефективни системи за първоначално образование и обучение са от основно значение, за да се предоставят на младежите умения, подходящи за пазара на труда, а засиленото участие на икономически активните лица в образование и обучение на възрастни е от първостепенна важност за осигуряване на постоянното актуализиране на уменията. Съгласно водещата цел за 2030 г. относно обучението за възрастни най-малко 60 % от възрастните трябва да участват в обучение в ЕС всяка година до 2030 г.

¹²⁸ Eurofound, *Ролята на неравенствата в човешкия капитал в сближаването и конвергенцията*, 2024 г. (предстояща публикация).

¹²⁹ Не са налични данни за България, Кипър, Люксембург, Латвия, Малта, Полша, Румъния и Словакия.

Целта на ЕС и свързаните с нея национални цели се определят по отношение на участието в учебни дейности през последните 12 месеца (с изключение на целенасоченото обучение на работното място), за да отразяват по-добре реалността на непрекъснатото обучение, което се предоставя до голяма степен чрез кратки, целеви курсове. Последните налични данни от изследването на образованието за възрастни (AES) сочат среден процент на участие от 37,4 % от възрастното население на ЕС (през 2016 г.), което е значително под целта за 2030 г. (вж. раздел 1.3). Във връзка с това в Препоръката на Съвета относно индивидуални сметки за обучение, приета през юни 2022 г., е очертано как държавите членки могат да съчетават финансова и нефинансова подкрепа по ефективен начин, за да се даде възможност на всички възрастни да развиват своите умения през целия си трудов живот¹³⁰. Освен това микроудостоверенията разполагат със сериозен потенциал за предлагане на бързо и целенасочено повишаване на квалификацията и преквалификация на работниците и търсещите работа, също и в контекста на недостига на умения (вж. Препоръката на Съвета от юни 2022 г. относно европейски подход към микроудостоверенията)¹³¹. Европейската година на уменията, надграждаща Европейска програма за умения за постигане на устойчива конкурентоспособност, социална справедливост и издръжливост за 2020 г., е насочена към насърчаване на промяна в отношението към повишаването на квалификацията и преквалификацията през целия живот, което помага на хората да придобият подходящи умения за качествена работа и да се възползват от множеството възможности, предлагани от екологичната и цифровата трансформация¹³².

¹³⁰ За повече подробности вж.: [ПРЕПОРЪКА НА СЪВЕТА от 16 юни 2022 г. относно индивидуални сметки за обучение, 2022/С 243/03](#).

¹³¹ За повече подробности вж.: [ПРЕПОРЪКА НА СЪВЕТА от 16 юни 2022 г. относно европейски подход към микроудостоверенията с цел стимулиране на ученето през целия живот и пригодността за заетост, 2022/С 243/02](#).

¹³² Съобщение на Европейската комисия „Европейска програма за умения за постигане на устойчива конкурентоспособност, социална справедливост и издръжливост“, COM(2020) 274 final; Предложение за решение на Европейския парламент и на Съвета относно обявяване на 2023 г. за Европейска година на уменията.

Недостигът на работна ръка и умения е широко разпространен в различните професии и равнища на умения, породен от голямото търсене на работна ръка, но също и от някои по-структурни детерминанти, като демографските тенденции. Широко разпространеният недостиг на работна ръка се дължи на голямото търсене на работна ръка въпреки неотдавнашното забавяне на икономиката, но намаляването на икономически активните лица поради демографските промени също може да е оказало влияние. Докато ефектът от застаряването досега беше компенсиран от увеличеното участие на пазара на труда, през следващите десетилетия се очаква намаляване на броя на икономически активните лица в ЕС. В същото време недостигът на работна ръка в някои сектори и професии е свързан и с новите работни места, създадени в контекста на екологичните и цифровите трансформации, както и с недостига на умения и несъответствията, които съществуват при икономически активните лица, също и с оглед на изискванията за нови умения. И накрая, в определени случаи недостигът е свързан и с лоши условия на труд, особено в сектори като здравеопазване, резидентна грижа и транспорт¹³³. Насърчаване на успешното обединяване на пазара на труда на настоящите по-слабо представени групи (напр. жени, младежи, по-възрастни работници, мигранти или роми) може да допринесе за компенсиране на въздействието на демографските промени върху предлагането на работна ръка¹³⁴. Подпомагането им в развиването и ефективното използване на умения и компетентност, свързани с пазара на труда, чрез адекватно предоставяне на възможности за повишаване на квалификацията и преквалификация е от съществено значение за ефективното използване на техния потенциал. Например в професиите в областта на STEM и здравеопазването ограниченото предлагане на специфични за работата умения е от съществено значение за обясняване на недостига¹³⁵. Подобряването на условията на труд би помогнало за привличането и задържането на работници в определени сектори и професии, при които е налице недостиг. Освен това насърчаването на мобилността в рамките на ЕС, както и привличането на квалифицирани работници от трети държави, като същевременно се гарантират зачитането и прилагането на трудовите и социалните права, и насочването на законната миграция към професии, за които е налице недостиг, в допълнение към задържането на таланти в рамките на Съюза, също могат да допринесат за справяне с недостига на висококвалифицирани работници и умения¹³⁶.

¹³³ Европейска комисия, *Преодоляване на недостига на работна ръка и недостига на умения в ЕС, Заетост и социално развитие в Европа (ESDE)*, годишен преглед. Служба за публикации на Европейския съюз, 2023 г.

¹³⁴ Вж. Съобщение на Комисията, *Демографските промени в Европа: инструментариум за действие*, COM(2023) 577 final.

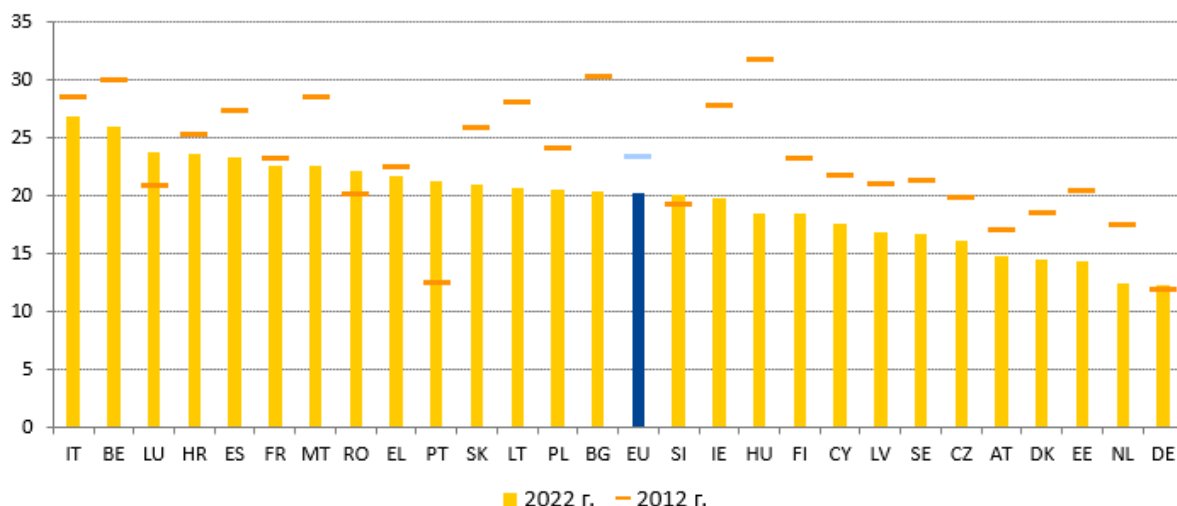
¹³⁵ Европейска комисия, *Заетост и социално развитие в Европа през 2023 г.*, Служба за публикации на Европейския съюз, 2023 г.

¹³⁶ Най-вече чрез Резерва на ЕС от таланти, създаден като част от пакета „Мобилност на уменията и талантите“, приет от Комисията на 15 ноември 2023 г.

Макроикономическото несъответствие между уменията и изискванията на пазара на труда в ЕС намалява през последното десетилетие¹³⁷. То намалява от 2012 г. насам в повечето държави-членки на ЕС (вж. фигура 2.2.5). До голяма степен това намаление се дължи на нарастващите образователни постижения в държавите членки, докато делът на работните места, за които се изисква поне средно образование, нараства в повечето от тях. В по-малка степен то отразява и намаляващата разлика в резултатите от заетостта на групите от населението с ниска, средна и висока квалификация. Макроикономическото несъответствие между умения и изискванията на пазара на труда обаче остава относително високо в Италия, Белгия, Люксембург, Хърватия и Испания. Укрепването на обучението за възрастни може да помогне за намаляване на несъответствията в уменията чрез по-добро съгласуване на предлагането и търсенето на умения.

Фигура 2.2.5: Макроикономическото несъответствие между уменията и изискванията на пазара на труда намалява през последното десетилетие

Относителна дисперсия на равнищата на заетост на работниците с различни образователни степени, претеглени с дела на всяка група в цялото население в трудоспособна възраст (20—64 години)



Бележка: Този показател отразява относително по-голямата трудност на ниско и средноквалифицираните работници при навлизане на пазара на труда в сравнение с висококвалифицираните.

Източник: изчисления на ГД „Трудова заетост, социални въпроси и приобщаване“ въз основа на данни на Евростат, [lfsq_egaed]; lfsq_pgaed; lfsq_agaed], EU LFS.

¹³⁷ Макроикономическото несъответствие между уменията и изискванията на пазара на труда възниква, когато разпределението на уменията се различава между наличните работници и тези, които се наемат.

Недостигът на умения може да създава затруднения за икономическия растеж и може да забави осъществяването на екологичния и цифровия преход, ако не се намери подходящ начин за преодоляването му. През 2021 г. повече от 60 % от предприятията в ЕС, които са наемали или са се опитвали да наемат специалисти в областта на ИКТ, са изпитвали затруднения в попълването на такива свободни работни места¹³⁸. Липсата на кандидати с подходящо образование и обучение или професионален опит често се посочва сред основните трудности. Резултатите от проучване от 2023 г., проведено в рамките на Европейската година на уменията, подчертават широко разпространения недостиг на умения в МСП, като 78 % от тях смятат, че е много трудно (52 %) или умерено трудно (26 %) да намерят работници с подходящите умения¹³⁹. Около две трети от МСП (63 %), а в седем държави членки дори около три четвърти от тях, смятат, че недостигът на умения ограничава общата им стопанска дейност. За почти половината от тях (45 %) това се отнася по-специално до използването на цифрови технологии, докато ограниченията в екологизирането на техните дейности са проблем за 39 %. На свой ред, 63 % от възрастните работници, заявяват че трябва да развият знанията и уменията си допълнително, за да вършат работата си по-добре, като 52 % признават нуждата да подобрят своите цифрови умения¹⁴⁰.

¹³⁸ Евростат [isoc_ske_itcrs].

¹³⁹ Проучване на Евробарометър 529 относно *недостига на умения, стратегии за набиране и задържане на персонал в малките и средните предприятия*, 2023 г.

¹⁴⁰ Второ европейско проучване на уменията и на работните места на Европейския център за развитие на професионалното обучение, 2021 г.

Тематично каре 2: Насърчаване на умения и компетентност за справедлив преход към неутралност по отношение на климата

По-нататъшното развитие на уменията и компетентността, необходими за екологичен преход, допринася за по-голям капацитет за иновации, конкурентоспособност и устойчив и приобщаващ растеж. Чрез него се осигурява подкрепа за прилагането на принципи 1 (за образование, обучение и учене през целия живот), 3 (равни възможности) и 4 (активна подкрепа за заетостта) на Европейския стълб на социалните права. Преходът към неутрална по отношение на климата икономика, насочен към борба с изменението на климата и използване на възможностите на екологичните технологии и промишленото развитие, ще предизвика фундаментална трансформация в широк кръг от сектори. Ще бъдат създадени нови работни места, някои от тях ще бъдат заменени, а други ще бъдат преобразувани. Екологизирането на икономиката на ЕС в рамките на Европейския зелен пакт предлага значителни възможности за качествена заетост и може да допринесе за създаването на около един милион работни места до 2030 г., а вероятно на повечето от тях до 2050 г., но изисква подходяща подкрепа и правилните съпътстващи политики¹⁴¹. Съгласно [промишления план на Зеления пакт](#) уменията са определени като един от стълбовете за конкурентоспособна промишленост с нулеви нетни емисии и катализатор за бърз преход към неутралност по отношение на климата. В допълнение, Законът за промишленост с нулеви нетни емисии ще подобри уменията за технологии с нулеви нетни емисии чрез създаване на специални програми за обучение чрез академиите за нулеви нетни емисии. Въз основа на [Европейската програма за умения](#), Пактът за уменията е насочен към обединяване на публични и частни организации и насърчаването им да поемат конкретни ангажименти за повишаване на квалификацията и преквалификацията на възрастните. С [Европейската година на уменията](#) се дава нов тласък за повишаване на квалификацията и за преквалификация и се цели съчетаване на стремежите и набора от умения на лицата с възможностите за работа, най-вече с оглед на екологичния и цифровия преход. Освен това, и като допълнителна подкрепа за професионалните екологични умения, всяко лице ще трябва да развие компетентност в областта на устойчивостта, за да мисли, планира и действа с оглед на екологичната устойчивост, така че обществото като цяло да може да подкрепи екологичния преход. В това отношение програмите за образование и обучение могат да се основават на европейска рамка за компетентности в областта на устойчивостта „GreenComp“, която се състои от дванадесет компетентности в областта на устойчивостта.

¹⁴¹ Вж. Европейска комисия, Murauskaite-Bull, I., Scapolo, F., Muench, S., et al., *The future of jobs is green* [Бъдещето на работните места е зелено], 2021 г.

С нарастването на усилията за декарбонизация уменията за екологичния преход са все по-необходими в секторите и на работните места. Според Европейската класификация на уменията, компетентностите, квалификациите и професиите (ESCO) почти 300 професионални профила в ЕС изискват поне едно умение, обозначено като екологично¹⁴². През 2022 г. всички държави — членки на ЕС, се сблъскаха с недостиг на професии, изискващи умения за екологичен преход, макар и със значителни различия между отделните държави (вариращи от 108 до 3 професии с недостиг съответно в Нидерландия и Гърция)¹⁴³. В секторите на строителството и производството, които играят централна роля в екологичния преход, се отчита широко разпространен недостиг. Недостиг в професиите на зидари, дърводелци и мебелисти или водопроводчици и монтажници е установен в над две трети от държавите членки. Значителен недостиг има и в други професии, свързани с веригите на създаваната стойност на възобновяемата енергия, внедряването или логистиката, като шофьори на камиони (в седемнадесет държави членки) или техници по електроинженерство (в дванадесет държави членки). Справянето с този недостиг на работна ръка и умения е от ключово значение за постигане на целите за неутралност по отношение на климата и устойчивост на околната среда¹⁴⁴.

Държавите членки предприемат мерки в различни области на политиката за насърчаване на уменията и компетентностите, необходими за екологичния преход. Някои държави членки, например **Финландия, Дания и Гърция**, актуализират своите национални умения и стратегии за финансиране, за да дадат приоритет на уменията, необходими за екологичната икономика. **Франция** обяви мерки, които превръщат развитието на компетентности в областта на устойчивостта във „всеобхватен приоритет“ във всички учебни предмети в задължителното образование, включително рамка за измерване и развитие на компетентности в областта на устойчивостта въз основа на „GreenComp“. В **Словакия** учебните програми за образование и обучение се актуализират съгласно ПВУ с оглед на насърчаване на екологичните умения, свързани с пазара на труда, а в **Румъния** професионалните училища ще получат подкрепа за модернизиране на своите учебни програми и повече от десет от професионалните стандарти за професиите, обхванати от ПОО, ще бъдат актуализирани. Това също така включва непрекъснато професионално развитие на учители и обучители, както и надграждане на инфраструктурата на класните стаи, центровете за обучение и учене в процеса на работа, като част от ПВУ. Освен всичко друго, **Испания и Дания** коригираха своите активни политики на пазара на труда, за да свържат по-добре търсещите работа лица с възможностите в екологичната икономика. Освен това няколко държави, например **Франция, Малта и Швеция**, разработват или надграждат своите системи за определяне на необходимите умения, за да идентифицират или предвидят специфични умения, които са необходими за екологичния преход. Това обикновено включва тясно сътрудничество със сектора на промишлеността, социалните партньори и публичните служби по заетостта, включително на регионално или местно равнище. **Португалия** създаде специален център за обучение в областта на енергийния преход, който има за цел да насърчи разработването на модели за обучение и участието на работниците в тях, за да бъдат квалифицирани в областта на енергийния преход и действията в областта на климата, например енергия от възобновяеми източници, енергийна ефективност и устойчива мобилност.

¹⁴² [Европейска класификация на уменията, компетентностите, квалификациите и професиите \(ESCO\)](#), Европейски център за развитие на професионалното обучение, 2012 г.

¹⁴³ Въз основа на [Доклад на EURES относно недостига и излишъците на работна ръка за 2022 г.](#) на Европейския орган по труда, 2023 г.

¹⁴⁴ Вж.: Европейска комисия, [Заетост и социално развитие в Европа през 2023 г.](#), Служба за публикации на Европейския съюз, 2023 г.

В този контекст са необходими значителни допълнителни усилия за подобряване на цифровите умения на населението, особено сред нискоквалифицираните работници, по-възрастните хора и гражданите на трети държави. През 2021 г. между 60 % и 70 % от работниците в ЕС са използвали цифрови устройства на работа, за които се изисква основно или умерено равнище на цифрови умения¹⁴⁵. И все пак само 53,9 % от възрастните европейци (на възраст 16—74 години) имат поне основни цифрови умения, оставяйки значителна разлика спрямо целта от 80 % до 2030 г., както е определена в Плана за действие на Европейския стълб на социалните права и Цифровия компас за цифровото десетилетие на Европа¹⁴⁶. В Румъния и България по-малко от една трета от възрастното население е имало поне основни цифрови умения през 2021 г., като двете държави, заедно с Полша, се намират в „критична ситуация“ по този показател (вж. фигура 2.2.6). Освен това Италия, Германия, Литва, Унгария, Словения и Кипър са в ситуация „за наблюдение“ поради равнища, доста под средните за ЕС. В същото време Нидерландия, Финландия, Ирландия и Дания, като държави с „най-добри резултати“, вече са постигнали равнища, близки до 80 % от възрастното население с поне основни цифрови умения. Съществуват и значителни различия между отделните групи от населението. Докато 71 % от младежите (на възраст 16—29 години) са имали поне основни цифрови умения в ЕС, само 34,6 % от по-възрастното население (на възраст 55—74 години) са имали такива умения. С дялове от съответно 45 % и 33 % безработните и неактивните лица също изостават повече с основните цифрови умения от останалата част от населението. И накрая, значително по-малък дял от гражданите на трети държави (41,8 %) са имали поне основни цифрови умения през същата година.

Фигура 2.2.6: Наблюдават се големи различия между отделните държави в цифровите умения на възрастните

Дял от населението с основни или по-високи общи цифрови умения (на възраст 16—74 години), стойности за 2021 г. (%), водещ показател в набора от социални показатели)



Бележка: Легендата е представена в приложението. Поради съществени промени в определението на показателя през 2021 г., по изключение при оценката на този показател се използват само равнища (при допускане „без промяна“ за всички държави членки, също и за средната стойност за ЕС).

Източник: Евростат, [tepsr_sp410].

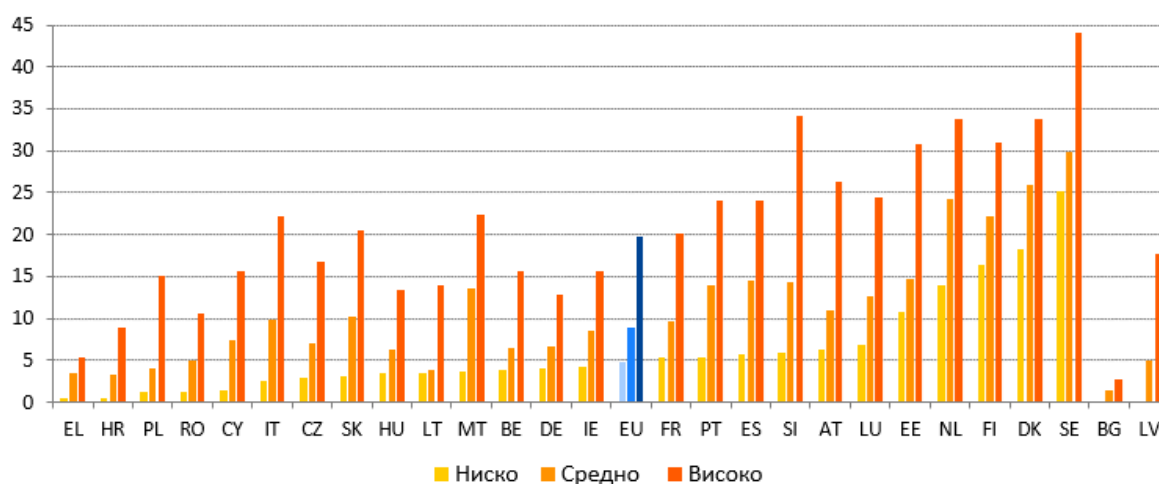
¹⁴⁵ Европейски център за развитие на професионалното обучение, *Насочване на хората в Европа към цифров преход: нови данни от второто европейско проучване на уменията и на работните места на Европейския център за развитие на професионалното обучение*. Люксембург: Служба за публикации. Референтни серии на Европейския център за развитие на професионалното обучение; № 123, 2022 г.

¹⁴⁶ Цифровото десетилетие е ориентираната към бъдещето стратегическа визия на Европейската комисия за развитието на цифровата икономика и трансформацията на европейските предприятия до 2030 г. Планът беше представен от Европейската комисия през март 2021 г. В допълнение към целта за цифровите умения, в него е поставена цел за 20 милиона специалисти по ИКТ до 2030 г. (спрямо около 9 милиона през 2021 г.).

Лицата с ниска завършена образователна степен заслужават специално внимание при прилагане на мерки на политиките, насочени към увеличаване на участието в образование и обучение на възрастни. Лицата, завършили само прогимназиално образование, съставляват 20,5 % от населението на възраст 25—64 години в ЕС и голям дял (15,1 %) от младежите (на възраст 25—34 години). През 2022 г. процентът на участие на възрастните в програми за образование и обучение през последните четири седмици е повече от четири пъти и почти двойно по-висок съответно сред лицата с висока (19,8 %) и средна (9 %) квалификация в сравнение с нискоквалифицираните лица (4,7 %) (вж. фигура 2.2.7). Въпреки това тази разлика варира в зависимост от държавата, от по-малко от два пъти по-голяма в държави като Швеция, Дания и Финландия до повече от десет пъти в държави като Гърция, Хърватия и Полша. Подобряването на участието в програми за образование и обучение на възрастни сред цялото население, и особено сред нискоквалифицираните работници, е от решаващо значение в контекста на широко разпространен недостиг на работна ръка и умения и с оглед на подкрепата за приобщаващ и устойчив растеж. Пакетът за оценка на възможностите за повишаване на уменията, наскоро приет като част от Европейската година на уменията, подчертава необходимостта на нискоквалифицираните възрастни да се предоставят допълнителни възможности за развиване на основни умения или по-широк набор от умения, необходими за активно участие в обществото и на пазара на труда¹⁴⁷.

Фигура 2.2.7: Участието в програми за образование и обучение на възрастни е силно повлияно от завършената образователна степен

Участие на възрастни (на възраст 25—64 години) в обучение през последните четири седмици през 2022 г. по равнище (ниско, средно или високо) на завършена образователна степен



Бележки: Няма налични данни за България и Латвия за нискоквалифицираните лица. Ниска надеждност на данните за Люксембург. Прекъсване в динамичните редове за Словакия.

Източник: Евростат [trng_lfse_03], EU LFS.

¹⁴⁷ Пакетът за оценка на възможностите за повишаване на уменията е приет през юли 2023 г. и е насочен към оценяване на действията, предприети в отговор на Препоръката на Съвета относно възможностите за повишаване на уменията.

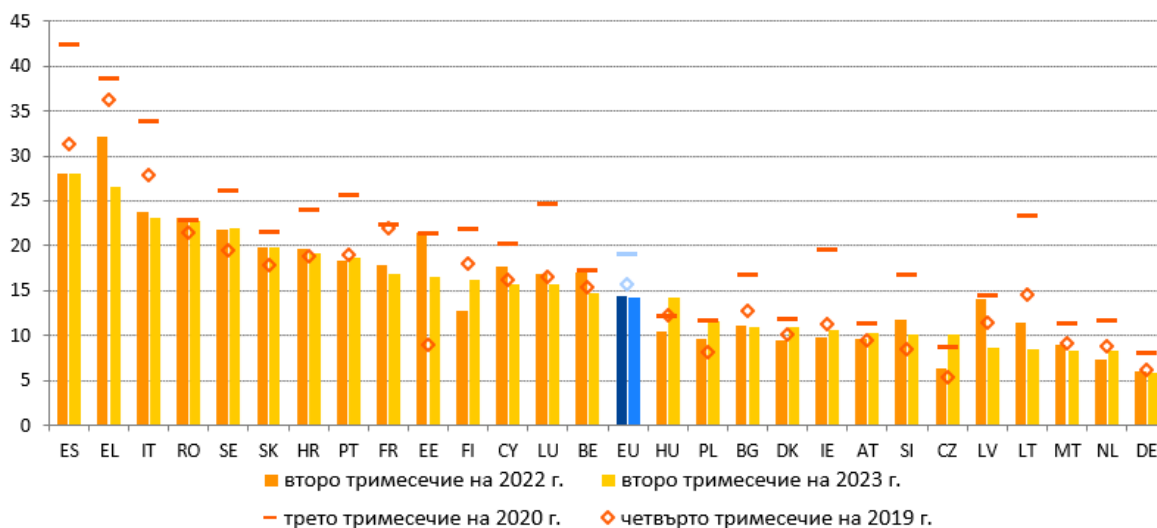
По-голямата част от обучението за възрастни се провежда в неформална среда. През 2022 г. трима от четирима възрастни, участвали в обучение през последните четири седмици в ЕС, са го направили по неформален начин, т.е. структуриран начин на учене извън официалните традиционни образователни институции. Такова обучение се състои предимно от кратки курсове за обучение, предоставяни от предприятието или от специализирани центрове. В двадесет държави членки делът на неформалното образование е над 80 %, докато в пет други държави членки е бил две трети или по-малко. Само в България и Гърция делът на неформалното образование съставлява по-малко от половината от общите образователни дейности¹⁴⁸.

След подобряване при икономическото възстановяване след COVID-19 младежката безработица се стабилизира под равнищата, наблюдавани преди, но остава сравнително висока в много държави членки. След като достигна предкризисното равнище от 14,4 % през второто тримесечие на 2022 г., като се възстанови от най-високата стойност от 19,1 % през третото тримесечие на 2020 г., равнището на младежка безработица (възраст 15—24 години) като цяло се запазва в ЕС през второто тримесечие на 2023 г. (вж. фигура 2.2.2.8) Процентът е намалял в 15 държави членки в сравнение с второто тримесечие на 2022 г. и по-специално с повече от 5 процентни пункта в Гърция, Естония и Латвия, докато се е увеличил значително в Унгария (3,8 процентни пункта), Чехия (3,7 процентни пункта) и Финландия (3,5 процентни пункта). Младежката безработица остава почти три пъти по-висока от тази за цялото население в трудоспособна възраст в ЕС. Процентът варира от над 20 % в Испания, Гърция, Италия, Румъния и Швеция до най-ниския процент (5,9 %) в Германия. Необходими са постоянни усилия за преодоляване на структурните предизвикателства, които представляват пречки пред младежите на пазара на труда, особено в контекста на широко разпространения недостиг на работна ръка и умения, както и за противодействие на евентуални дълготрайни отрицателни ефекти върху перспективите им за професионално развитие.

¹⁴⁸ Евростат [[trng_lfs_09](#)], EU LFS.

Фигура 2.2.8: Равнището на младежката безработица се подобри в съответствие със силното икономическо възстановяване, но ситуацията остава трудна в някои държави членки

Коефициент на безработица сред младите хора (на възраст 15—24 години, % от икономически активното население) за четвъртото тримесечие на 2019 г. (преди кризата), третото тримесечие на 2020 г. (в разгара на кризата) и второто тримесечие на 2022 г. (след кризата), второто тримесечие на 2023 г.



Бележки: Сезонно изгладени данни. Ниска степен на надеждност за Естония, Хърватия, Люксембург, Малта и Словения през четвъртото тримесечие на 2019 г. и третото тримесечие на 2020 г., както и за Люксембург, Малта и Словения през второто тримесечие на 2022 г. и второто тримесечие на 2023 г. Определението се различава за Франция и Испания през второто тримесечие на 2022 г. и второто тримесечие на 2023 г.

Източник: Евростат [une_rt_q], EU LFS.

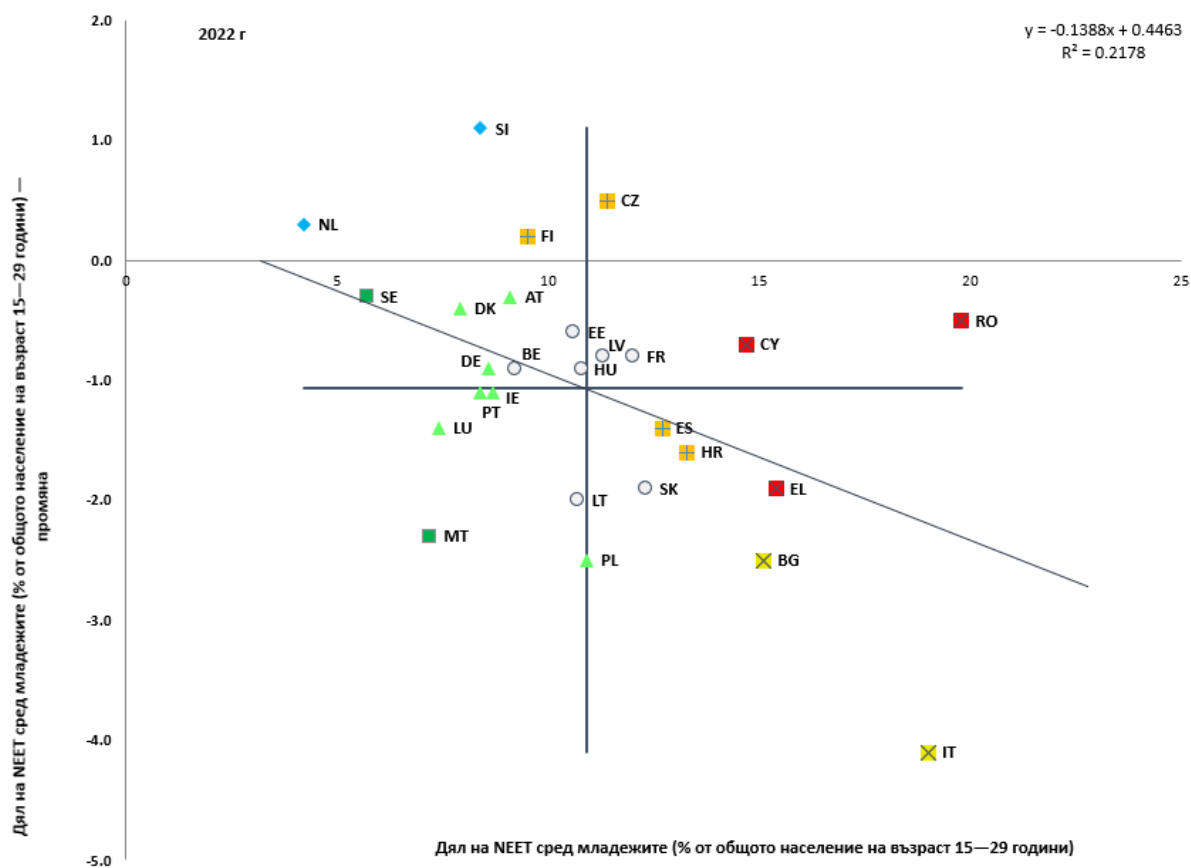
С възстановяването след кризата, свързана с COVID-19, делът на младежите, незаети с работа, учене или обучение (NEETs), намаля значително до равнищата отпреди пандемията, но предизвикателствата продължават да съществуват. След значителен скок по време на кризата, свързана с COVID-19, от 13,9 % през 2020 г. делът на младежите, незаети с работа, учене или обучение (на възраст 15—29 години), в ЕС продължи да намалява от 13,1 % през 2021 г. до 11,7 % през 2022 г. В Румъния (в която този дял е най-висок, 19,8 %), Гърция и Кипър ситуацията с младежите, незаети с работа, учене или обучение, все пак е „критична“ поради постоянно високи равнища и недостатъчно сериозни подобрения за някои от държавите (вж. фигура 2.2.9). В Хърватия, Испания, Чехия и Финландия ситуацията е „за наблюдение“. Държавите „с най-добри резултати“ в ЕС са Малта и Швеция, които отбелязват както ниски равнища, така и все още значителни подобрения. В по-голямата част от държавите членки се наблюдават и регионални различия в равнищата на дела на младежите, незаети с работа, учене или обучение (вж. фигура 2 в приложение 5). Докато процентът на безработните младежи, незаети с работа, учене или обучение, значително се подобри, като намаля с 0,7 процентни пункта от 2021 г. до 4,3% през 2022 г. и сега е доста под равнището отпреди кризата (4,9 % през 2019 г.)¹⁴⁹, по-голям дял от младежите, незаети с работа, учене или обучение (7,4 % през 2022 г., което е намаление спрямо 7,8 % през 2019 г.), не се включват към икономически активните лица, както е подробно описано в съответното тематично каре 3¹⁵⁰. За да се постигне амбицията за 9 % дял на младежите, незаети с работа, учене или обучение, до 2030 г., заложена в Плана за действие на Европейския стълб на социалните права, са необходими непрекъснати усилия, които да надграждат последните подобрения.

¹⁴⁹ Евростат [[edat_lfse_20](#)].

¹⁵⁰ Вж. Европейска комисия, *Заетост и социално развитие в Европа през 2022 г.*, Служба за публикации на Европейския съюз, 2022 г.

Фигура 2.2.9: Делът на младежите, незаети с работа, учене или обучение, намалява значително, но предизвикателствата продължават да съществуват

Дял на младежите, незаети с работа, учене или обучение (на възраст 15—29 години), стойности за 2022 г. и изменения спрямо предходната година (%), водещ показател в набора от социални показатели)



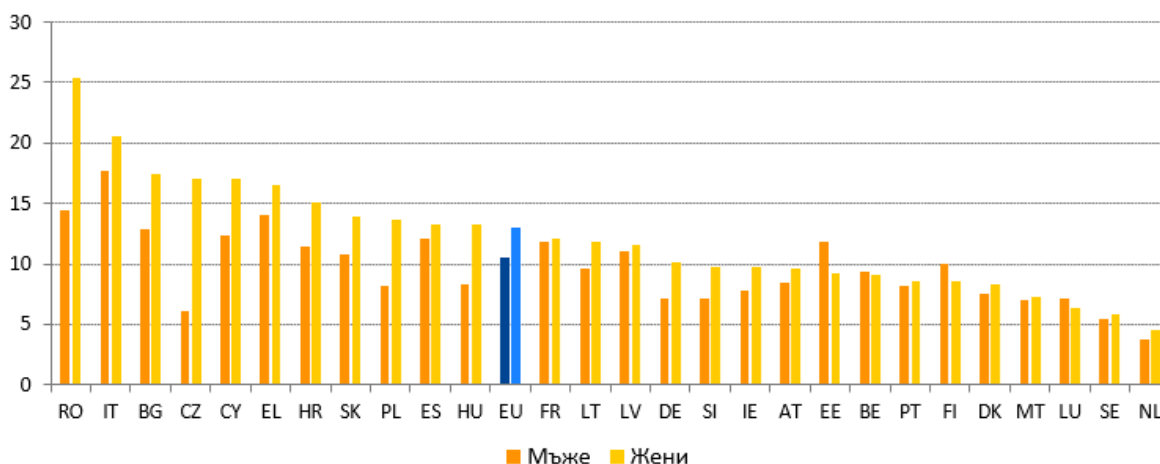
Бележка: Осите са разположени централно по непрегледената средна стойност за ЕС. Легендата е представена в приложението. Определението се различава за Испания и Франция.

Източник: Евростат [[lfsi_neet_a](#)], EU LFS.

Жените и мигрантите са повече на брой сред младежите, незаети с работа, учене или обучение. Въпреки че се подобрява от 2021 г. до 2022 г., в ЕС делът на жените, незаети с работа, учене или обучение (13 %), все още е с 2,5 процентни пункта по-висок от този на мъжете (10,5 %) (вж. фигура 2.2.10). Разликата е над 10 процентни пункта в Чехия и Румъния. Само в Естония, Финландия, Люксембург и Белгия равнището на младежи, незаети с работа, учене или обучение, за мъжете е по-високо от това за жените. Докато сред мъжете, незаети с работа, учене или обучение, неактивността е само малко по-често срещана в сравнение с безработицата (5,7 % срещу 4,8 %), значително по-голям дял от жените, незаети с работа, учене или обучение, са неактивни (9,2 % срещу 3,8 %). И накрая, през 2022 г. значително по-голям дял от младежите, родени извън ЕС, не са заети с работа, учене или обучение, в сравнение с родените в ЕС, особено сред жените. Укрепената гаранция за младежта може да осигури целева помощ за NEET чрез предлагане на качествена заетост, продължаване на образованието, чиракуване или стаж в рамките на четири месеца след оставане без работа или напускане на системата на формалното образование¹⁵¹. За да допълни това, инициативата „стреми се, учи, овладей, постигай“ (ALMA) помага на младежите в неравностойно положение, незаети с работа, учене или обучение, да придобият професионален опит в чужбина, включително интензивно персонализирано обучение в родината им по време на подготвителната фаза и продължаваща подкрепа за намиране на работа или продължаване на образованието в родината им по време на последващата фаза¹⁵².

Фигура 2.2.10: Макар да се подобрява като цяло, разликата между половете сред младежите, незаети с работа, учене или обучение, остава значителна

Дял на мъжете и жените сред младежите, незаети с работа, учене или обучение (възраст 15—29 години, %, 2022 г.)



Бележка: Определението се различава за Испания и Франция.

Източник: Евростат [lfsi_neet_a], EU LFS.

¹⁵¹ Препоръка на Съвета от 30 октомври 2020 г. относно „Мост към работни места — Укрепване на гаранцията за младежта“, и за замяна на Препоръката на Съвета от 22 април 2013 г. за създаване на гаранция за младежта, 2020/C 372/01 (ОВ С 372, 4.11.2020 г., стр. 1).

¹⁵² Допълнителна информация е налична на ALMA (Aim, Learn, Master, Achieve) — Заетост, социални въпроси и приобщаване — Европейска комисия (europa.eu).

Тематично каре 3: Преодоляване на пропуските във възможностите за младежите, незаети с работа, учене или обучение

Младежите, незаети с работа, учене или обучение (NEETs), представляват неизползван източник на таланти и иновации, който, ако бъде използван, може да допринесе за екологичните и цифровите трансформации и да засили икономическата и обществената динамика. Подходящата и своевременна интеграция на младежите на пазара на труда или в системите за образование и обучение е от ключово значение за избягване на така наречения дългосрочен „ефект на белега“. Тази ситуация може да навреди на бъдещите перспективи за кариерно развитие и способността за придобиване на доходи и води до потенциално по-големи рискове от бедност и социално изключване и до проблеми с физическото или психическото здраве в по-екстремни случаи¹⁵³. Предстоящите големи трансформации, свързани с осъществяването на екологичния и цифровия преход на нашите икономики, увеличават необходимостта да се гарантира, че младите поколения са добре интегрирани на пазара на труда и в обществото и са в състояние да приемат промяната и да се ориентират добре в предстоящите трансформации. Въпреки че бързата политическа намеса на равнището на ЕС и на държавите членки помогна за намаляване на дела на младежите, незаети с работа, учене или обучение (на възраст 15—29 години), от неговата най-висока стойност от 16,4 % в ЕС през 2013 г. до 12,8 % през 2019 г.¹⁵⁴, а след това до рекордно ниско равнище от 11,7 % през 2022 г., все пак 8,3 милиона младежи, незаети с работа, учене или обучение, продължават да представляват значително предизвикателство за Съюза. Справянето с това предизвикателство трябва да бъде осъществено в съответствие с принцип 4 от Европейския стълб на социалните права (относно активната подкрепа за заетостта), който подчертава правото на младежите на продължаване на образованието и бързо предлагане на чиракуване, стаж или работа¹⁵⁵.

Разнообразна ситуация за младежите, незаети с работа, учене или обучение в ЕС, изискваща комбинация от различни политически подходи

Категоризиране на младежите, незаети с работа, учене или обучение, по причини да не участват в заетост, образование или обучение



Източник: Изчисления на Eurofound въз основа на микроданни от наблюдение на работната сила.

¹⁵³ Европейска комисия, *Преодоляване на недостига на работна ръка и недостига на умения в ЕС, Заетост и социално развитие в Европа (ESDE)*, годишен преглед. Служба за публикации на Европейския съюз, 2023 г.

¹⁵⁴ Инициативата за младежка заетост (YEI) е започната през 2013 г., за да предостави подкрепа на младежи, живеещи в региони, където младежката безработица е по-висока от 25 %.

¹⁵⁵ В *Плана за действие на Европейския стълб на социалните права* е предложено намаляване на процента на младежите, незаети с работа, учене или обучение, заедно с целта на ЕС за равнище на заетост от 78 % до 2030 г.

Младежите, незаети с работа, учене или обучение, представляват силно разнородно население, което налага индивидуализирани политически подходи. През 2022 г. в ЕС процентът на безработните младежи, незаети с работа, учене или обучение, е бил 4,3 %, докато процентът на неактивните младежи, незаети с работа, учене или обучение, е бил значително по-висок — 7,4 %. По-специално Румъния (14,2 %), Италия (12,7 %) и България (11,9 %) регистрират най-висок процент на неактивни младежи, незаети с работа, учене или обучение в Съюза. Румъния също представи значителна разлика между половете в тази статистика, с 13,3 процентни пункта по-висок процент за жените, отколкото за мъжете, следвана от България (5,9 процентни пункта) и Италия (3,8 процентни пункта). Според проучване на Eurofound младежите може да са неактивни лица, незаети с работа, учене или обучение поради причини като семейни отговорности, болест или увреждане (вж. фигурата). Други може да се обезсърчават, тъй като не могат да намерят подходяща работа, като същевременно се изправят пред допълнителни пречки с течение на времето. Разбирането на причините зад икономическата неактивност на младежите, незаети с работа, учене или обучение, във всяка държава е от ключово значение за разработването на целенасочени политически интервенции, които обхващат от мерки за заетост до предоставяне на грижи и социално подпомагане¹⁵⁶. Подпомагането на младежите, незаети с работа, учене или обучение, да намерят пътя си към пазара на труда е още по-важно в контекста на значителния недостиг на работна ръка и умения, пред които е изправен Съюзът.

Въпреки че няма универсален подход, мерките за обхващане и активиране, развитието на уменията и достъпните и качествени грижи и социални услуги като цяло са важни за справяне с предизвикателството на младежите, незаети с работа, учене или обучение. Стратегията „Пътища към работа“ за периода 2021—2025 г., приета от Ирландия, предвижда активиране на пазара на труда, програми за повишаване на квалификацията и преквалификация, както и субсидии за работодатели за стимулиране на участието на пазара на труда на младежите, незаети с работа, учене или обучение. В Румъния проектът „STONE“ е насочен към укрепване на уменията на младежите, незаети с работа, учене или обучение. Други държави членки подкрепят младежите, незаети с работа, учене или обучение, за повишаване на цифровите умения, като например Италия („Crescere in Digitale“), Испания („Empleando Digital“) и Белгия („BeCode“ и „MolenGeek“).

¹⁵⁶

Източници: Eurofound, *Въздействие на COVID-19 върху младежите в ЕС*, и Eurofound (2016 г.), *Проучване на многообразието сред младежите, незаети с работа, учене или обучение*, Служба за публикации на Европейския съюз, 2021 г. Изчисления въз основа на [микроданни от EU-LFS](#). „Презаписващи се“ включва работници в принудителен отпуск и лица, току-що наети или записани в програмата за образование и обучение.

Възрастните хора са по-активни от всякога на пазара на труда, но все още съществува възможност за по-нататъшно подобрене, особено по отношение на по-възрастните жени. През 2022 г. половината от населението на ЕС е било на възраст над 44,4 години и се очаква средната възраст да нарасне с 4,4 години, за да достигне 48,8 години през 2100 г.¹⁵⁷ Равнището на заетост на по-възрастните работници (на възраст 55—64 години) се е увеличило значително в ЕС, от 44,7 % през 2010 г. до 62,3 % през 2020 г., на фона на увеличението на относителния дял на участието им от 48 % на 65,4 %. През 2022 г. равнището на заетост от 56,2 % за по-възрастните жени все пак е било с 12,5 процентни пункта по-ниско от това на мъжете — 68,7%, въпреки че е намаляло (с 3,5 процентни пункта) от 2010 г. насам. В сравнение с други възрастови групи по-възрастните работници имат по-стабилна работа, което се отразява и в относително ниското равнище на безработица в тази възрастова група. През 2022 г. равнището на безработица на по-възрастните работници (на възраст 55—74 години) от 4,6 % е с 1,6 процентни пункта по-ниско от общото равнище от 6,2 %. Въпреки това загубата на работа, когато се случи, може да бъде по-вредна в по-напреднала възраст, също и защото по-възрастните работници са склонни да се сблъскват с по-големи трудности при поддържането на актуални умения. През 2022 г. 51,1 % от безработните на възраст между 55 и 64 години са търсили работа над една година (при 35,3 % за цялото население). В контекста на широко разпространения недостиг на работна ръка и умения в ЕС и негативните демографски тенденции, по-дългият трудоспособен живот играе важна роля в подкрепа на предлагането на работна ръка и осигуряване на фискалната устойчивост на системите за социална закрила, като същевременно гарантира социално сближаване, солидарност и трансфер на знания между поколенията. Тъй като по-възрастните работници потенциално могат да бъдат изложени на по-голям риск от остарели работни умения, политиките за обучение и учене през целия живот, включително за осигуряване на подходящи цифрови умения, са особено важни за запазването на тяхната пригодност за заетост и насърчаването на активен живот на възрастните хора.

¹⁵⁷ Вж. Евростат, [Структура на населението и застаряване](#) — Статистиката в достъпна форма (Statistics Explained), 2023 г.

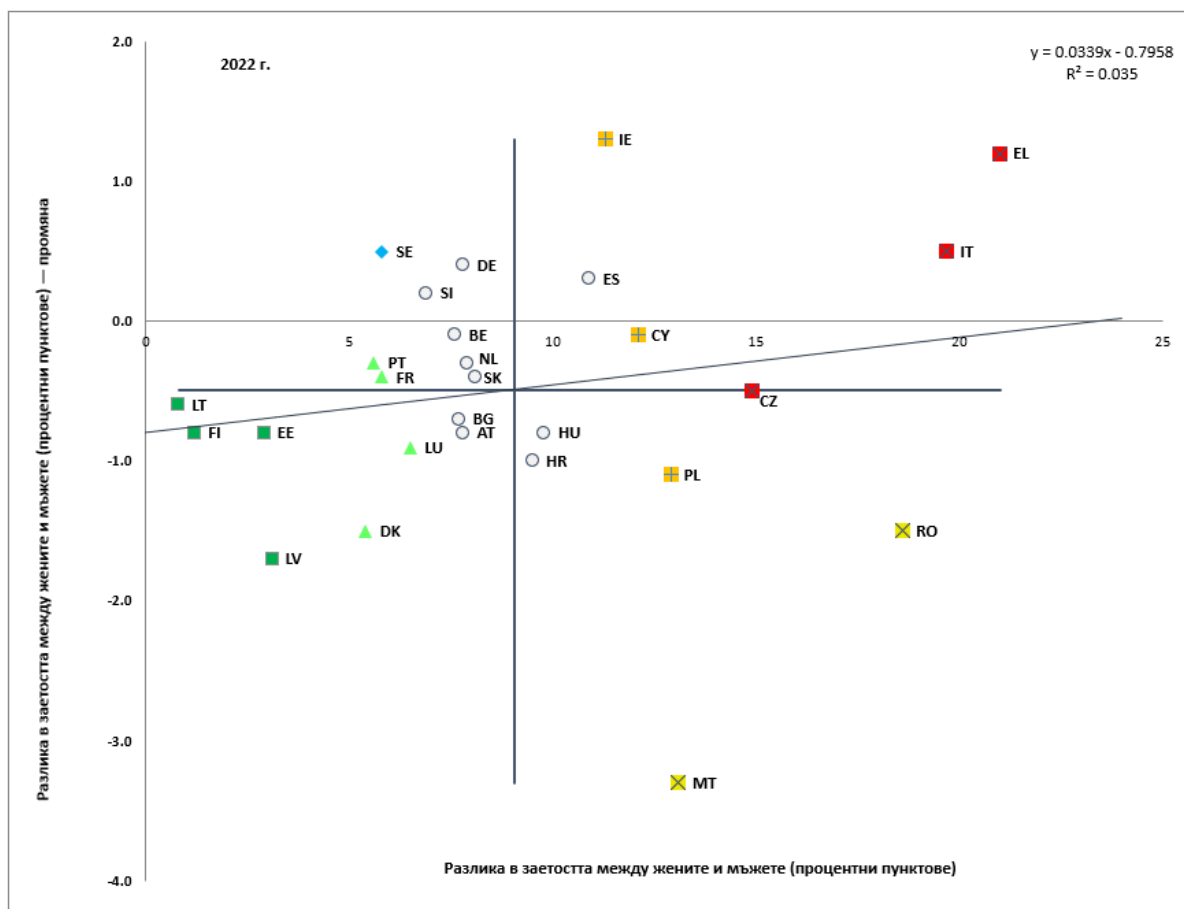
Неравенствата между половете на пазара на труда остават широко разпространени, с големи различия между държавите членки и без признаци за възходяща конвергенция. През 2022 г. равнището на заетост при мъжете в ЕС е било 80 %, докато при жените е било 69,3 %, което води до разлика в заетостта между половете от 10,7 процентни пункта. Тази разлика леко намалява през последните години (от 11,1 процентни пункта през 2020 г. и 10,9 процентни пункта през 2021 г.). Най-големите разлики в заетостта между жените и мъжете се наблюдават в Гърция и Италия, където малко над половината жени са били наети на работа (съответно 55,9 % и 55 %) в сравнение с около три четвърти от мъжете (съответно 76,9 % и 74,7 %), което показва „критична ситуация“ (вж. фигура 2.2.11). Такъв е и случаят с Чехия, където разликата се подобри донякъде, но все още е голяма, 14,9 процентни пункта. В ситуация „за наблюдение“ са Полша, Кипър и Ирландия, като в последната държава е регистрирано значително увеличение спрямо стойността от 2021 г. (+ 1.3 процентни пункта) след спад през предходната година. Обратно, най-малките разлики в заетостта между жените и мъжете през 2022 г. са регистрирани в Литва (0,8 процентни пункта), Финландия (1,2 процентни пункта), Естония (2,9 процентни пункта) и Латвия (3,1 процентни пункта), като всички те са „държави с най-добри резултати“. В някои държави членки, например Австрия, Германия и Испания, се наблюдават значителни разлики в равнището на заетост на жените и мъжете в различните региони (вж. фигура 3 в приложение 5). С оглед постигане на целта за равнище на заетост за 2030 г., определена в Плана за действие на Европейския стълб на социалните права, държавите членки се стремят да намалят поне наполовина разликата в заетостта между жените и мъжете до 2030 г. За постигане на тази цел са необходими по-нататъшни мерки на политиките за справяне с пречките пред участието и интеграцията на жените на пазара на труда, в съответствие със Стратегията на ЕС за равенство между половете за периода 2020—2025 г.¹⁵⁸

¹⁵⁸

За повече информация вж. Европейска комисия, *Доклад относно равенството между половете в ЕС за 2023 г.*, Служба за публикации на Европейския съюз, 2023 г.

Фигура 2.2.11: Разликата в заетостта между жените и мъжете е намаляла в повечето държави, но остава значителна, без признаци на възходяща конвергенция в държавите членки

Разлика в заетостта между жените и мъжете (възраст 20—64 години), стойности за 2022 г. и изменения спрямо предходната година (п.п., водещ показател в набора от социални показатели)



Бележка: Осите са разположени централно по непретеглената средна стойност за ЕС. Легендата е представена в приложението. Определението се различава за Испания и Франция.

Източник: Евростат [tesem060], EU LFS.

Разликата в заетостта между жените и мъжете е още по-голяма, когато се вземе предвид заетостта на пълно работно време (на база ЕПРВ), тъй като жените по-често работят на непълно работно време. През 2022 г. делът на жените, работещи на непълно работно време, е значително по-висок, отколкото този на мъжете (28,4 % срещу 8,2 %), въпреки че разликата в заетостта на непълно работно време между жените и мъжете намалява през последните години (от 21,1 процентни пункта през 2020 г. на 20,2 процентни пункта през 2022 г.). Когато се разглежда заетостта на пълно работно време, разликата в заетостта между жените и мъжете във възрастовата група 20—64 години в ЕС възлиза на 16 процентни пункта през 2022 г., значително над разликата от 10,7 процентни пункта, когато не се взема предвид пълното работно време¹⁵⁹. Родителството има противоположно въздействие върху заетостта на бащите и майките. През 2022 г. равнището на заетост в ЕС за жените на възраст 25—54 години с деца е с 5 процентни пункта по-ниско в сравнение с техните връстници без деца, докато равнището на заетост на мъжете с деца е с 8,5 процентни пункта по-високо от това на тези без деца¹⁶⁰. Разликата в заетостта между жените и мъжете достига 17,3 процентни пункта за хората с деца, а е на стойност 3,8 процентни пункта за тези без деца. При работещите жени с деца делът на работещите на непълно работно време достига 31,5 %, в сравнение с 4,9 % при мъжете. В повечето държави влиянието на родителството се отразява в по-ниски равнища на заетост и по-висок дял на заетостта на непълно работно време за жените — това важи в особена степен в държави като Германия, Австрия и Ирландия. Разликите в заплащането на жените и мъжете намаляват през последното десетилетие, но все още са големи в повечето държави, както е описано в посветеното на това тематично каре 1¹⁶¹.

¹⁵⁹ Коефициентът на заетост на пълно работно време показва разликите между групите по отношение на средния брой на отработените часове. Той се изчислява, като общият брой на отработените часове в икономиката (първа работа, втора работа и т.н.) се раздели на средния брой часове на пълно работно време (около 40) и на броя на хората на възраст 20—64 години. Източник: Съвместна рамка за оценка (CPO), изчисление по данни на Евростат.

¹⁶⁰ Евростат [[lfst_hheredty](#)].

¹⁶¹ Евростат [[tesem189](#)].

Подобряването на предоставянето и достъпността на качествено и достъпно образование и грижи в ранна детска възраст е от ключово значение за увеличаване на участието на жените на пазара на труда и развитието на децата; участието в ОГРДВ продължава да намалява¹⁶². След като достигна 37,9 % през 2021 г. в ЕС, участието на деца под 3-годишна възраст в официалното ОГРДВ значително намаля през 2022 г.

(с 2,2 процентни пункта), до 35,7 %, като в държавите членки продължават да съществуват важни разлики. Във връзка с преразгледаните цели от Барселона само девет държави членки са постигнали своята преразгледана цел от 45 % за 2030 г., която допълва анализа на набора от социални показатели, за да се стимулират политическите действия в тази област¹⁶³. През 2022 г. процентът на участие е дори под 15 % в Словакия, Чехия, Румъния и Унгария, което представлява „критична ситуация“ (вж. фигура 2.2.12). В Полша, България, Ирландия, Литва, Австрия, Германия, Кипър и Хърватия само между 15 % и 28 % от децата на възраст под 3 години са участвали в ОГРДВ, което представлява ситуация „за наблюдение“. Държавите „с най-добри резултати“ в ЕС са Дания, Нидерландия, Франция и Швеция, където са участвали повече от 50 %, а в Дания и Нидерландия дори над 70 % от децата. Финансовите, културните и езиковите бариери, както и регионалните неравенства, могат да представляват пречки за участие в официално ОГРДВ, което се нуждае от подходящи действия, свързани с провежданата политика¹⁶⁴. Освен това равнищата на участие се влияят и от националните политики, например по отношение на родителските отпуски и надбавките или законните права на дневни грижи за деца от определена възраст. Като цяло по-нататъшните мерки на политиките изглеждат оправдани в съответствие с Европейската гаранция за децата, Европейската стратегия за грижите и Препоръката на Съвета относно образованието и грижите в ранна детска възраст.

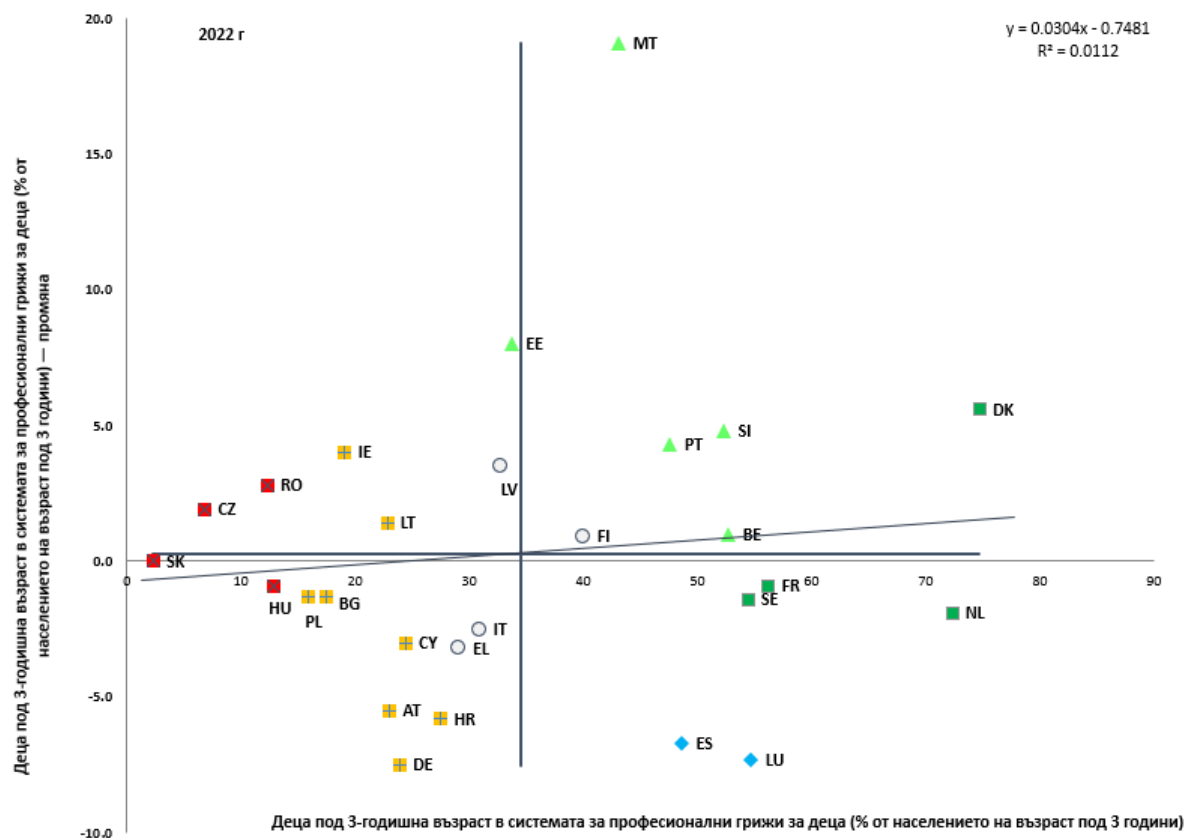
¹⁶² Вж. Европейска комисия, *Заетост и социално развитие в Европа през 2023 г.*, Служба за публикации на Европейския съюз, 2023 г.

¹⁶³ През 2002 г. Европейският съвет в Барселона определи цели относно грижите за децата, които трябва да бъдат постигнати до 2010 г., а именно да се осигури ОГРДВ на най-малко 33 % от децата на възраст под 3 години и на поне 90 % от децата на възраст между 3 години и задължителната училищна възраст. Тъй като тези цели бяха постигнати, през ноември 2022 г., те бяха преразгледани в [Препоръката на Съвета относно образованието и грижите в ранна детска възраст](#), след като през септември 2022 г. Европейската комисия предложи европейска стратегия за грижите. С препоръката се определят нови цели относно образованието и грижите в ранна детска възраст, които отразяват целите, определени в инициативата за европейско пространство за образование. До 2030 г. най-малко 45 % от децата на възраст под 3 години и 96 % от децата на възраст между 3 години и началната възраст за задължително начално образование следва да бъдат включени в образование и грижи в ранна детска възраст. Държавите членки, чието средно участие в периода 2017—2021 г. е било под 20 %, ще трябва да го увеличат с 90 %, докато държавите членки, чието средно участие е било 20—33 %, ще трябва да го увеличат с 45 %, с ограничение от 45 %.

¹⁶⁴ Европейска комисия, *Заетост и социално развитие в Европа, годишен преглед за 2022 г.*, Служба за публикации на Европейския съюз, 2022 г.

Фигура 2.2.12: Посещаемостта на заведенията за образование и грижи в ранна детска възраст намалява в повечето държави членки.

Деца под 3-годишна възраст в системата за професионални грижи за деца и годишно изменение, стойности за 2022 г. и изменения спрямо предходната година (%), водещ показател в набора от социални показатели)



Бележка: Осите са разположени централно по непретеглената средна стойност за ЕС. Легендата е представена в приложението. Прекъсване на динамичните редове за Франция и Люксембург.

Източник: Евростат [tepsr_sp210], EU-SILC.

Грижата за лица, които се нуждаят от дългосрочни грижи, е друг фактор, който има отрицателно въздействие върху участието на жените на пазара на труда. Докато делът на жените и мъжете, предоставящи дългосрочни грижи, е сходен през 2022 г. (22 % от жените и 21 % от мъжете), 17 % от жените са намалили работното си време поради отговорности за полагане на грижи, включително неформални грижи или полагане на грижи за собствени или други деца, спрямо 12 % от мъжете. Възможно обяснение е по-високият интензитет на труда по полагане на грижи за жените. Делът на мъжете, предоставящи неформални дългосрочни грижи, подкрепени от други услуги за грижи, използвани от получателя, за когото полагат грижи, е 73 %, докато делът на жените от същата категория е само 61 %¹⁶⁵. В Препоръката на Съвета относно достъпа до финансово приемливи висококачествени дългосрочни грижи се подчертава необходимостта от подкрепа на лицата, полагащи неформални грижи, чрез обучение, консултиране, психологическа подкрепа, грижи за почивка, мерки за баланс между професионалния и личния живот, достъп до социална закрила и/или подходяща финансова подкрепа. Освен това в препоръката се подчертава необходимостта държавите членки да приведат предлагането на услуги за дългосрочни грижи в съответствие с нуждите от грижи, като същевременно предоставят балансирана комбинация от възможности. Освен това адекватната социална закрила в областта на дългосрочните грижи следва да гарантира, че услугите са навременни, всеобхватни и финансово приемливи¹⁶⁶.

¹⁶⁵ Европейски институт за равенство между половете, *Различия между жените и мъжете в използването на времето: въздействие върху грижите и баланса между професионалния и личния живот* (предстояща публикация).

¹⁶⁶ За повече информация вж. [ПРЕПОРЪКА НА СЪВЕТА от 8 декември 2022 г. относно достъпа до финансово приемливи висококачествени дългосрочни грижи \(2022/С 476/01\)](#).

Структурата на данъчното облагане може да насърчи по-голямо равенство между половите на пазара на труда, включително чрез премахване на съвместното данъчно облагане, тъй като 78 % от вторите работещи членове на домакинствата в ЕС, са жени. Системите за съвместно прогресивно данъчно облагане могат да окажат отрицателно въздействие върху започването на работа от вторите работещи членове на домакинствата и броя на отработените от тях часове, като създават висока пределна данъчна тежест¹⁶⁷. Степента на съвместното данъчно облагане на общия доход на двойката (включително прехвърляеми данъчни кредити) и структурата на системата за обезщетения (например прекратяване на обезщетенията, за които се прилагат условия за имуществено състояние) оказват влияние върху равнището на капана на неактивността за вторите работещи членове на домакинството. През 2015 г. оценките показват, че доходите на жените съставляват средно само около една трета от общия доход на двойката¹⁶⁸. Доходите на двойките се облагодетелстват от по-ниски данъци чрез съвместно данъчно облагане (задължително или доброволно), но това също така увеличава пределните данъчни ставки на вторите работещи членове на домакинството, което ги възпира да работят¹⁶⁹¹⁷⁰. Наистина последните изследвания показват, че премахването на всички елементи на съвместното данъчно облагане би увеличило значително предлагането на работна ръка сред жените¹⁷¹. Капанът на неактивност за вторите работещи членове на домакинство е най-висок в Дания, Литва, Словения, Белгия и Германия, а в повечето държави членки данъчното облагане значително допринася за това (вж. фигура 2.2.13). Например, ако неактивна съпруга с две деца започне работа на 67 % от средната работна заплата в Дания, 65 % от нейните доходи ще бъдат загубени под формата на допълнителни данъци и прекратени обезщетения. Обратно, този капан е по-малък от 25 % в Швеция, Испания, Гърция и Естония и по-малък от 20 % в Кипър. Приносът на данъчното облагане е най-силно изразен в Белгия, Германия и Румъния, където потенциалната загуба на доходи е над 40 % за второ лице, получаващо 67 % от средната заплата, когато започне платена заетост.

¹⁶⁷ За повече информация относно данъчното облагане на трудовите възнаграждения вж. Европейска комисия, *Годишен доклад относно данъчното облагане за 2023 г.*, раздел 2.1.3.

¹⁶⁸ Европейска комисия, Генерална дирекция „Правосъдие и потребители“, Rastrigina, O., Verashchagina, A., *Secondary earners and fiscal policies in Europe*, Служба за публикации на Европейския съюз, 2015 г.

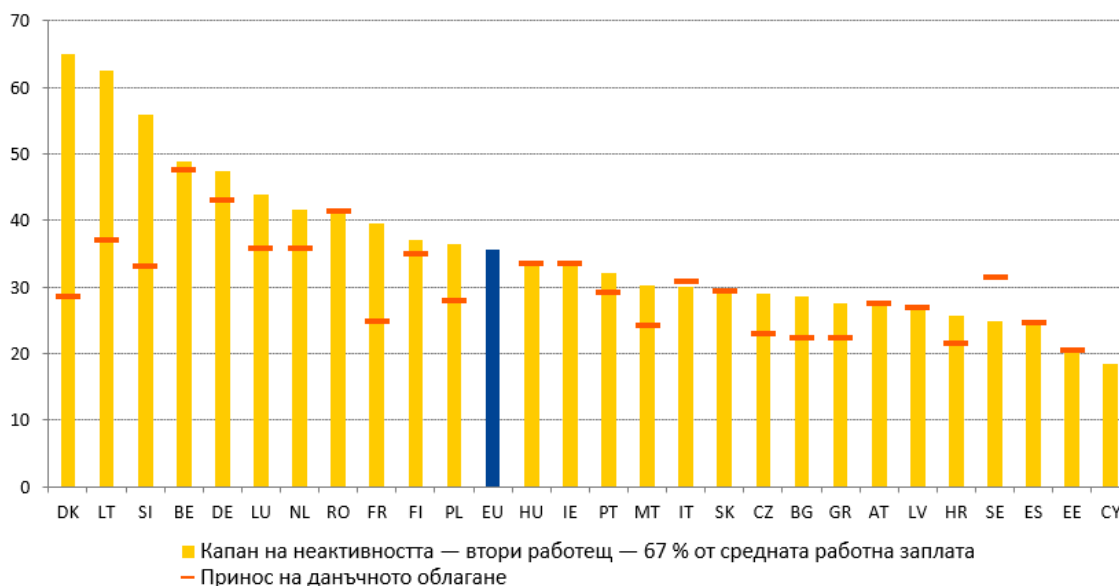
¹⁶⁹ Съвместното данъчно облагане може да намали цялостната данъчна тежест на двойки с един или двама работещи, в сравнение с отделното облагане, когато доходите са неравномерно разпределени между партньорите. В някои държави членки, където такъв вид облагане съществува, двойките могат да се откажат от съвместното данъчно облагане.

¹⁷⁰ За допълнителна информация вж.: Chen, Q. et al., *The Role of Structural Fiscal Policy on Female Labor Force Participation* (Ролята на структурната фискална политика за участието на жените в труда на жените), Работни документи на МВФ 23/186, Вашингтон, окръг Колумбия, Международен валутен фонд, 2023 г.

¹⁷¹ Вж. Bick, Alexander, and Nicola Fuchs-Schündeln, *Quantifying the Disincentive Effects of Joint Taxation on Married Women's Labor Supply*. American Economic Review, 107 (5): 100-104., 2017 and Bachmann, Ronald, Jäger, Philipp and Jessen, Robin. *A Split Decision: Welche Auswirkungen hätte die Abschaffung des Ehegattensplittings auf das Arbeitsangebot und die Einkommensverteilung?* Zeitschrift für Wirtschaftspolitik, vol. 70, no. 2, pp. 105—131, 2021

Фигура 2.2.13: Данъчното облагане може да бъде силно демотивиращо за платената работа на вторите работещи

Капан на неактивността за вторите работещи (% , 2022 г.)



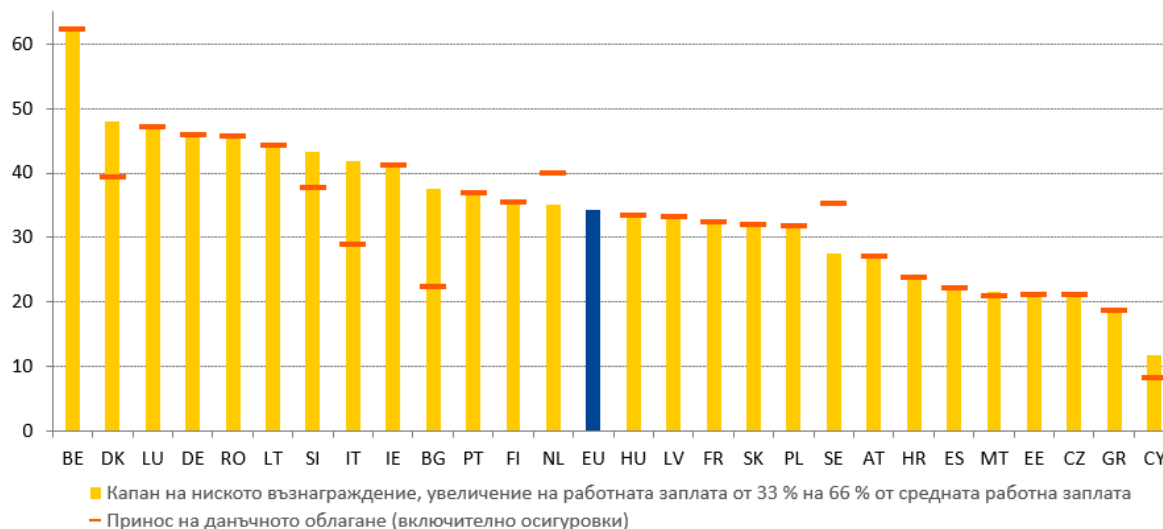
Бележка: Данните се отнасят за втори работещ на 67 % от средната заплата в семейство с двама работещи с две деца; в което основният работещ е на средната заплата. „Принос на данъчното облагане (включително осигурителните вноски)“ се отнася до процента от допълнителния брутен доход, който се отнема поради данъчно облагане и осигурителни вноски (други елементи, които допринасят за капана на ниските заплати, са прекратените обезщетения за безработица, социални помощи и жилищни помощи).

Източник: Европейска комисия, ГД „Икономически и финансови въпроси“, база данни „Данъци и обезщетения“, въз основа на модела „данъци/обезщетения“ на ОИСР (актуализация от март 2023 г.).

„Капанът на ниските заплати“ може да засегне непропорционално жените, ако данъците се увеличат и обезщетенията се оттеглят твърде бързо, когато доходите се повишат. В повечето държави членки данъчното облагане играе ключова роля за определянето на тежестта на капана на ниското възнаграждение за вторите работещи. На фигура 2.2.14 е показан процентът на допълнителните доходи, които се „отнемат с данъци“, когато вторите работещи увеличат доходите си от една трета на две трети от средната заплата, ако увеличат работното си време. Средно вторите работещи губят около една трета (34,2 %) от допълнителните си доходи в ЕС. Ефектът от данъчното облагане в този капан е най-висок в Белгия, над 60 %, следвана от Люксембург. Както е посочено по-горе, наличието на достъпни и качествени услуги за грижи, както и широк набор от добре разработени политики за баланс между професионалния и личния живот, могат допълнително да повлияят на решенията на хората дали да увеличат работно си време.

Фигура 2.2.14: В много държави членки данъчното облагане демотивира хората с ниски заплати да увеличат работното си време

Капан на ниските заплати за вторите работещи (% , 2022 г.)



Бележка: Капан на ниските заплати, когато заплатата на втория работещ се увеличи от 33 % на 66 %, а основният работещ получава 100 % от средната заплата, с две деца.

Източник: Европейска комисия, ГД „Икономически и финансови въпроси“, база данни „Данъци и обезщетения“, въз основа на модела „данъци/обезщетения“ на ОИСР.

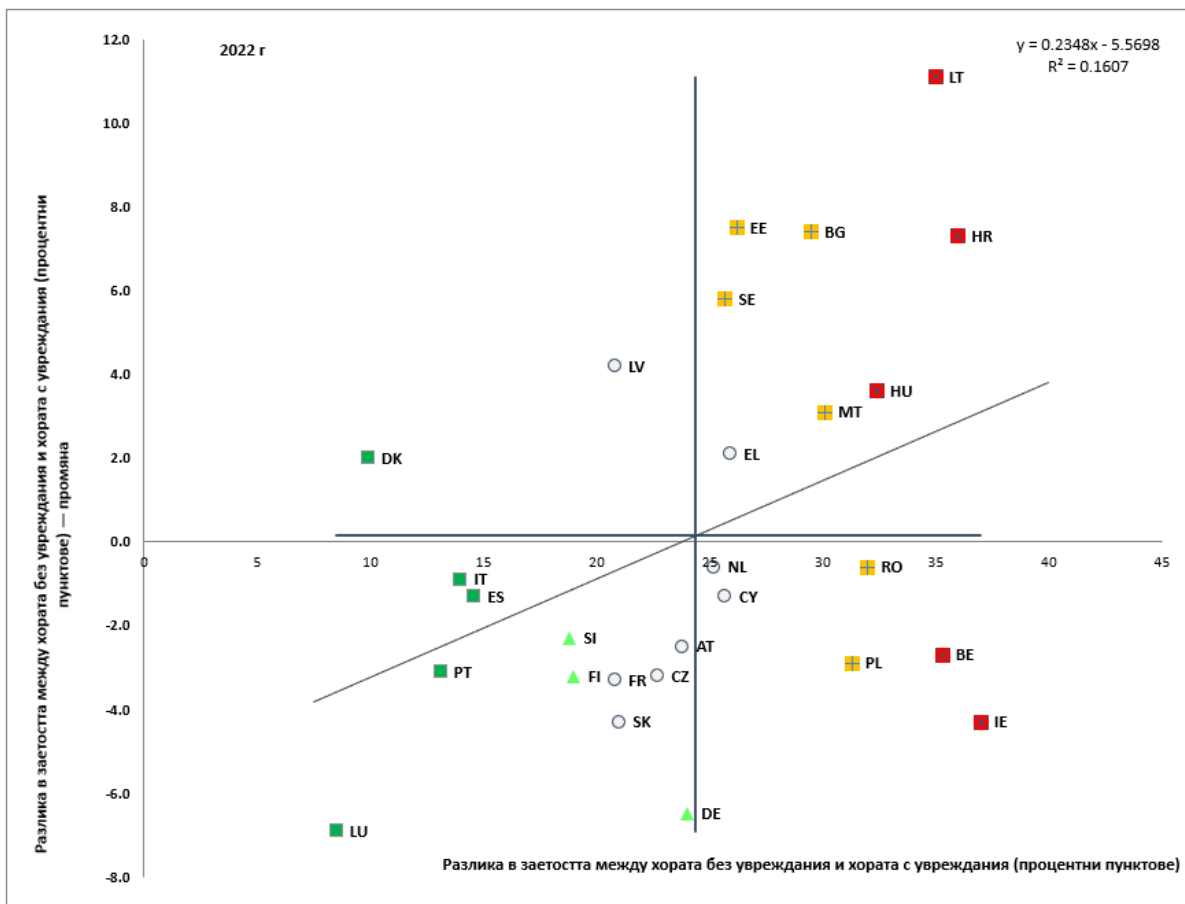
Въпреки подобрението през последните години, хората с увреждания имат по-ниско равнище на заетост, без признаци на възходяща конвергенция в държавите членки.

През 2022 г. разликата в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания в ЕС е 21,4 процентни пункта, след намаляване с 1,7 процентни пункта от 2021 г. Водещият показател в набора от социални показатели показва голямо разнообразие от ситуации в държавите членки (вж. фигура 2.2.15 и съответното тематично каре 4). Отразявайки „критична ситуация“, разликата е най-голяма в Ирландия, Хърватия, Белгия и Литва (около или над 35 процентни пункта) и в Унгария (с 32,4 процентни пункта). В България, Естония, Швеция, Малта, Полша и Румъния ситуацията е „за наблюдение“ поради големи увеличения или пропуски, които са относително по-високи от средните. Разликата е най-малка в Люксембург, Дания, Португалия, Италия и Испания (под 15 процентни пункта), като те са държавите „с най-добри резултати“ в ЕС. В съответствие със Стратегията за правата на хората с увреждания за периода 2021—2030 г. са необходими допълнителни политически усилия и целенасочени мерки, както е описано в пакета от мерки за заетостта на хората с увреждания,¹⁷² за да се подобри положението за хората с увреждания на пазара на труда.

¹⁷² Вж. [Пакет за заетостта на хората с увреждания с цел подобряване на резултатите на пазара на труда за хората с увреждания — Заетост, социални въпроси и приобщаване — Европейска комисия \(europa.eu\)](#).

Фигура 2.2.15: Разликата в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания продължава да е голяма, с ясно изразена различна тенденция в отделните държави членки

Разлика в заетостта между хората с увреждания и без увреждания (на възраст 20—64 години), стойности за 2022 г. и изменения спрямо предходната година (%), водещ показател в набора от социални показатели)



Бележка: Осите са разположени централно по непретеглената средна стойност за ЕС. Легендата е представена в приложението. Прекъсване в динамичните редове за Люксембург.

Източник: Евростат [[tepsr_sp200](#)], EU-SILC.

Тематично каре 4: Засилване на интеграцията на пазара на труда на хората с увреждания

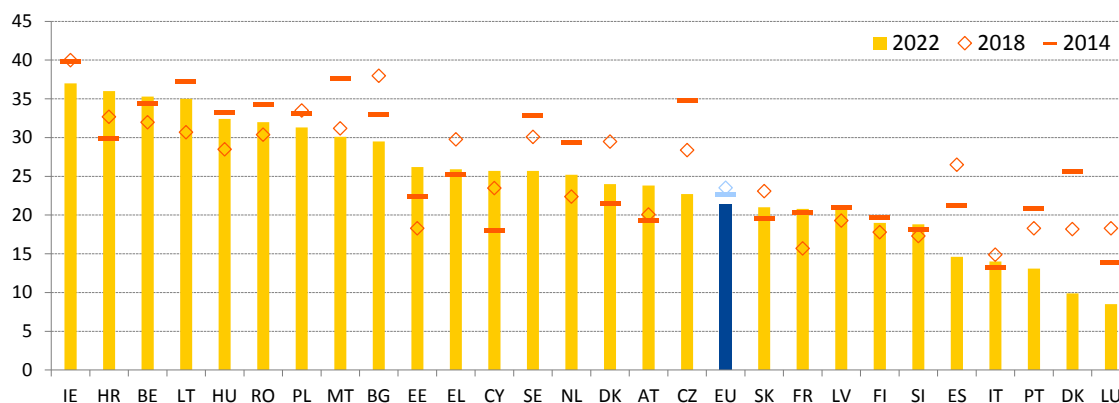
Подобряването на резултатите на пазара на труда на хората с увреждания е от ключово значение за повишаване на равенството и може също така да допринесе за справяне с недостига на работна ръка, в съответствие с принципи 3 (за равни възможности) и 17 (за приобщаване на хората с увреждания) от Европейския стълб на социалните права. Пакетът за заетост за хора с увреждания, обявен през септември 2022 г. от Европейската комисия, е една от седемте ключови инициативи на Стратегията за правата на хората с увреждания за периода 2021—2030 г. Той е насочен към увеличаване на възможностите за заетост на хората с увреждания чрез предоставяне на насоки на държавите членки, работодателите и органите, обхващащи всички етапи на заетостта, от наемане през задържане на служители до връщане на работа. За укрепване на интеграцията на хората с увреждания на пазара на труда е от ключово значение да се засили капацитетът на службите за заетост и интеграция, да се насърчи наемането на работа и да се преодолеят стереотипите, като същевременно се гарантират разумни условия на работа, в зависимост от техните нужди, за да се гарантира, че хората с увреждания могат участват в заетостта.

Въпреки непрекъснатите усилия на държавите членки през последното десетилетие, хората с увреждания все още са изправени пред значителни пречки на пазара на труда. През 2022 г. около 47 милиона души (около 17 %) от населението в трудоспособна възраст в ЕС са декларирали увреждане. Техните резултати на пазара на труда все още са значително по-ниски, отколкото резултатите на останалата част от населението. Докато равнището на заетост на хората с увреждания се увеличи от 48,7 % през 2014 г. (в ЕС—28) до 50,7 % през 2020 г. (в ЕС—27, от които една трета на пълно работно време), разликата между хората със и без увреждания остава широка, 21,4 процентни пункта през 2022 г., след като е намаляла само с 1,3 процентни пункта през десетилетието¹⁷³. В някои държави членки разликата намалява, докато в други се увеличава допълнително (вж. графиката). Освен това през 2020 г. равнището на безработица при хората с увреждания е много по-високо от това при хората без увреждания, съответно 17,1 % спрямо 9,7 %. Освен това много хора с увреждания не участват на пазара на труда, което води до относителен дял на икономически активните лица от 60,7 % (срещу 83,4 % за хората без увреждания). В някои случаи хората с увреждания са наети в сегрегирани условия, като защитени работилници, които невинаги могат да осигурят адекватни условия на труд, права, свързани с труда, нито да насърчат прехода към отворения пазар на труда.

¹⁷³ Данните, представени в този раздел, се основават на проучването [EU-SILC](#), което използва самоопределен статус в заетостта и дава проценти на заетост с 1,5 процентни пункта под показателя LFS (въз основа на определението на MOT) от 2009 г. насам, макар и силно свързани с него. Вж. Европейска комисия: [European Comparative data on Europe 2020](#), 2021, and European Disability Expertise (EDE), *The Employment of Persons with Disabilities*, 2023 (все още не са публикувани).

Значителна разлика в заетостта на хора с увреждания, с големи различия между държавите членки

Разлика между равнищата на заетост на хората с увреждания и на тези без увреждания (възраст 20—64 години, п.п.)



Бележка: Данни за ЕС—27. Прекъсване в динамичните редове за Люксембург за 2022 г. и предварителни данни за Франция за 2022 г.

Източник: Евростат [hlth_dlm200], EU-SILC.

Всички държави членки предоставят известна подкрепа за улесняване на наемането на хора с увреждания. Това включва данъчни облекчения, намаления на социалноосигурителните вноски или задължителните здравноосигурителни плащания, заплати или други субсидии, безвъзмездни средства, повишаване на осведомеността и предоставяне на информация, обучение или съвети. Например през 2022 г. **Ирландия** започна да въвежда подход за ранно ангажиране, насочен към подобряване на услугите по заетостта, предлагани чрез публични служби по заетостта на търсещи работа хора с увреждания, чрез активно предлагане и предоставяне на услуги и подкрепа по заетостта при най-ранна възможност. В **Литва** с реформа от 2023 г. се разширява приложимостта на мерките на активната политика по заетостта и социалните услуги към хората с увреждания, за да се улесни навлизането им на отворения пазар на труда, и се премахва подкрепата за социалните предприятия, които създават сегрегирани работни места. През 2022 г. **Нидерландия** въведе няколко мерки за подобряване на възможностите за заетост на хората с увреждания. Беше въведено, наред с другото, понятието „*proefplaats*“, с което се дава възможност на хората с увреждания за двумесечен срок на изпитване, който не е платен, но включва запазване на правото на обезщетение за безработица и различни услуги за подкрепа.

Докато равнището на заетост за гражданите на ЕС, живеещи в друга държава членка, е по-високо от това за гражданите на съответната държава, те са склонни да бъдат свръхпредставени в професии, неизискващи специална квалификация. След значителен спад в контекста на пандемията от COVID-19 равнището на заетост за гражданите на ЕС в трудоспособна възраст, живеещи в друга държава членка, се възстанови до 77,1 % през 2022 г.¹⁷⁴, т.е. с 1,7 процентни пункта по-високо от средното равнище на заетост на гражданите (75,4 %) и с 15,2 процентни пункта по-високо от това на гражданите на трети държави. Както гражданите на ЕС, живеещи в друга държава членка, така и гражданите на трети държави са били свръхпредставени, спрямо гражданите на съответната държава, в професии, неизискващи специална квалификация, като работници в сферата на услугите и продажбите, както и в занаятите и свързаните с тях професии¹⁷⁵. Краткосрочно пребиваващите мобилни работници, като например сезонните работници, са склонни да бъдат особено уязвими по отношение на лоши условия на труд и експлоатация, тъй като различните държави на пребиваване и работа създават трудности при прилагането на равните права¹⁷⁶. Като цяло, въпреки че интеграцията на пазара на труда на лицата, родени извън ЕС, също се подобрява, изглежда, са необходими допълнителни усилия. Равнището на заетост на лицата, родени извън ЕС (на възраст 20—64 години), се увеличи от 63,4 % през 2021 г. на 65,9 % през 2022 г., а разликата между тяхното равнище на заетост и това на родените в държавата намаля от 10,7 процентни пункта през 2021 г. до 9,7 процентни пункта през 2022 г. Разликата е най-голяма в България (над 20 процентни пункта), Нидерландия, Швеция, Белгия и Германия (повече от 16 процентни пункта), като дори е отрицателна в Румъния, Чехия, Полша, Малта и Словакия.

¹⁷⁴ Няма налични данни за 2022 г. за България, Полша и Румъния. Вж. Евростат [[lfsa_ergaедn](#)], LFS.

¹⁷⁵ Европейска комисия, Годишен доклад относно трудовата мобилност в рамките на ЕС, Служба за публикации на Европейския съюз, 2023 г. (предстояща публикация).

¹⁷⁶ Европейска комисия, *Доклад относно сезонните работници и трудовата мобилност в рамките на ЕС*, Служба за публикации на Европейския съюз, 2023 г.

Ситуацията на пазара на труда на лицата, родени в чужбина, варира в зависимост от тяхното равнище на образование и държава на раждане. В ЕС средно 77 % от лицата, родени в друга държава от ЕС, са били заети, срещу 75,6 % от родените в съответната държава. Сред лицата с прогимназиално или по-ниско образование равнището на заетост на тези, родени извън ЕС, възлиза на 57,3 %, т.е. с 1 процентен пункт по-високо от това на родените в държавата на пребиваване, докато нискоквалифицираните лица, родени в друга държава от ЕС, регистрират равнище на заетост от 68,3 %, т.е. с 11 процентни пункта по-високо от това на родения в държавата. Сред лицата с висше образование тези, родени в държавата на пребиваване, регистрират най-високо равнище на заетост през 2022 г., 87,3 %, в сравнение с 85,7 % сред родените в друга държава от ЕС и 74,5 % сред родените извън ЕС. Несъответствието между равнището на квалификация и заетостта е значително по-високо за гражданите на трети държави, което води до процент на свръхквалификация от 39,4 % през 2022 г., спрямо 21,1 % за гражданите на ЕС¹⁷⁷.

¹⁷⁷ Източник: Евростат [[lfsa_eoqgan](#)].

2.2.2. Мерки, предприети от държавите членки

Държавите членки продължават да подобряват достъпа до образование и грижи в ранна детска възраст (ОГРДВ), като се съсредоточават по-специално върху децата в неравностойно положение, в съответствие с Европейската гаранция за децата. С подкрепата на Механизма за възстановяване и устойчивост (МВУ) петнадесет държави членки се ангажираха с големи реформи и инвестиции в тази област на политиката на стойност почти 8 милиарда евро. От учебната 2023—2024 година **България** въведе тригодишна задължителна предучилищна подготовка от 4-годишна възраст, с постепенно прилагане, съгласно своята Стратегическа рамка за развитие на образованието, обучението и ученето за периода 2021—2030 г. В **Словакия** нова законодателна поправка установи законово право на място в детска градина за 4-годишните от септември 2024 г. и за 3-годишните от септември 2025 г. От януари 2023 г. семействата, които имат достъп до регистрирано ранно обучение и грижи за деца в **Ирландия**, имат право да получават увеличена почасова субсидия чрез Националната схема за грижи за деца (NCS). В **Швеция** общините трябва да предложат място в ОГРДВ на деца, които са живели в Швеция за кратко време, дори ако техните родители или законни настойници не са кандидатствали за това. В **Словакия** Европейският социален фонд плюс (ЕСФ+) подкрепя целеви мерки за увеличаване на участието на деца в неравностойно положение, включително деца с увреждания и роми. През 2023 г. **Португалия** разшири безплатното ОГРДВ за деца под 3-годишна възраст. Това се отнася за всички деца, които постъпват за първа година в детската ясла и преминават към втората година, включително тези, които са записани в частни ясли, когато няма предлагане от организации с нестопанска цел. От 2024 г. нататък всички деца на възраст до 3 години ще имат право да посещават ОГРДВ безплатно, но предлагането на детски ясли все още е недостатъчно. В **Хърватия** финансовите споразумения между държавата и общините се преразглеждат, за да се подобри устойчивостта на новата инфраструктура и да се гарантират равни възможности. В **Австрия** с нова поправка относно финансирането на грижите за деца се предоставят общо 200 милиона евро годишно под формата на субсидии със специално предназначение за федералните провинции за периода 2022—2023 г. до 2026—2027 г. за осигуряване на напредък в разширяването на услугите за начално образование и грижи за деца, в допълнение към мерките за подобряване на достъпа до ОГРДВ в националния ПВУ.

В **Белгия** регион Валония предвижда финансиране по линия на МВУ за създаване и обновяване на инфраструктура за грижи за деца в ранна възраст с цел подобряване на покритието. Фокусът ще бъде върху места с ниско покритие на грижите за деца, съчетано с ниски равнища на заетост на жените, висок дял на самотни родители и нисък доход на глава от населението. Възползвайки се от средствата по линия на МВУ и политиката на сближаване, **Унгария** планира да създаде нови места за ОГРДВ за деца на възраст под 3 години, за да достигне 60 000 места до края на 2026 г., като през 2026 г. ще бъде извършена оценка на нуждите. Предвижда се изграждане на нови места в населени места (особено в неравностойно положение), в които досега не е имало детски ясли. В **Румъния** предучилищното образование от 3-годишна възраст става задължително от учебната 2030—2031 г. и като част от нейния ПВУ се предвиждат инвестиции в изграждането, оборудването и пускането в експлоатация на 110 детски ясли и предоставянето на 412 допълнителни услуги за групи в неравностойно положение.

Налице е повишен акцент на политиката върху развитието на качеството на услугите за ОГРДВ, също и в контекста на недостига на квалифициран персонал. В края на 2022 г. **Ирландия** увеличи заплащането на над 70 % от работещите в ОГРДВ, като мярката се прилага по отношение на около 27 000 служители, и подкрепи професионализацията на работниците, които полагат грижи за деца чрез въвеждането на специфични за сектора минимални ставки на заплащане, обвързани с различни роли и квалификационни равнища. В **Дания** нов закон за минималните стандарти за съотношението между деца и служители ще влезе в сила в началото на 2024 г. **Германия** продължава да подкрепя федералните провинции да увеличат предоставянето на качествени услуги, които обхващат, наред с друго, области като съотношението персонал/деца, набиране и задържане на квалифициран персонал, лидерство, езиково обучение. **Естония** има за цел да разработи интегрирана система за ОГРДВ с общи стандарти за качество, включително обща учебна програма. В **Литва** бяха приети нови насоки относно съдържанието на програмите за предучилищно образование, както е предвидено в нейния ПВУ. В **Гърция** е засилено продължаващото професионално развитие на персонала в ОГРДВ. С подкрепата на ЕС в рамките на Инструмента за техническа подкрепа (TSI) **Чехия** разработва система за мониторинг и оценка на качеството на ОГРДВ, с която ще се ръководи и подкрепя текущото разширяване на сектора, финансиран по линия на МВУ и фондовете на политиката на сближаване. В **Белгия** фламандският регион ще инвестира допълнителни 270 милиона евро в ОГРДВ, за да създаде 5000 допълнителни места и да намали съотношението деца/персонал. През юли 2023 г. **Малта** стартира „Рамка за осигуряване на качество на образованието (0—16 години)“ и „Национални стандарти за качество в образованието (3—16 години)“, за да изясни осигуряването на качество в образователните институции и да предостави на преподавателите инструменти за размисъл относно лидерството, преподаването и училищния етос.

Има възможност да се увеличат усилията за повишаване на привлекателността на учителската професия, по-специално чрез подобряване на условията на труд в контекста на недостига. През последните години бяха въведени широк набор от мерки, но в повечето държави тяхното въздействие предстои да бъде наблюдавано. В **България**, след големи увеличения на заплатите от 2016 г. насам (при което началните заплати се увеличиха повече от два пъти), броят на студентите в бакалавърските програми в сферата на образованието се увеличи с 24,5 %, заедно с 40 % увеличение в съответните магистърски програми в периода между 2018 г. и 2022 г. **Нидерландия** и **Естония** неотдавна приеха планове за действие за учителите, които се отнасят *inter alia* до заплатите на учителите, условията на труд, възможностите за кариерно развитие и обучение, алтернативните пътища за навлизане в професията, както и по-тясното сътрудничество между различни заинтересовани страни и училища. Някои държави с особено ниски учителски заплати се ангажираха със значителни увеличения, като си поставиха цели, съотнесени към средната национална заплата. Такъв е случаят например за **Литва**, **Чехия**, **България** и **Естония**. През юни 2023 г. **Румъния** реши да увеличи заплатите на учителите средно с 25 %. В допълнение към общото увеличение на заплатите бяха въведени и допълнителни финансови стимули. Например **Нидерландия** въведе така наречената „надбавка на пазара на труда“ (*arbeidsmarkttoelage*) за учители, които преподават в училища в неравностойно положение. В **Швеция** доставчиците на училищно образование могат да получат допълнителни безвъзмездни средства, за да назначават и възнаграждават особено квалифицирани учители. Училищата с много ученици в неравностойно положение получават повече финансиране. Някои държави се фокусират върху условията на труд и възможностите за кариерно развитие. **Гърция** разработи национална кариерна рамка и въведе оценка на учителите. **Швеция** и **Нидерландия** въведоха политики, насочени към намаляване на работното натоварване, които например позволяват наемането на допълнителни помощник-учители. **Белгия**, **Чехия**, **Румъния** и **Словакия** разработват програми за наставничество със специален фокус върху начинаещите учители. **Малта** въведе редица мерки за развитие на възнаграждението на учителите в съответствие с действащия колективен трудов договор, включително увеличаване на заплатите и надбавките за класове, възможност за ускорено повишение, намаляване на щатната бройка на преподавателите и по-малък брой ученици в клас, за да се насочи вниманието към задържането на учителите.

Държавите членки се стремят структурно да привлекат повече кандидати за учителската професия, като същевременно въвеждат и незабавни мерки за отстраняване на недостига. За да се справят с острия недостиг на учители, много държави членки все повече разчитат на заместващи или неквалифицирани учители, което има потенциални последици за качеството на образованието. В **Словения** ново законодателство позволява временно наемане на лица без квалификация за преподавателски задачи, като същевременно процедурата за наемане е опростена. **Белгия** въведе пилотни платформи и групи от заместващи учители през учебната 2022—2023 г. за борба с недостига на учители. В **Ирландия** беше обявена пилотна схема за споделяне на учители между училищата. В същия дух с новия закон за предуниверситетското образование в **Румъния** се предвижда възможност за споделяне на ресурси, включително учители. В **Нидерландия** Министерството на образованието разреши на училищата в петте най-големи града да експериментират със седмични графици. Училищата могат да организират обучението по различен начин за един ден в седмицата, например като поканят външни професионалисти да провеждат часове за малка част от учебната програма, и имат право да решават кога да ползват ваканции по време на експеримента. Като цяло около две трети от държавите вече са създали алтернативни пътища към професията. Съвсем наскоро **Латвия** въведе нови ускорени инициативи за придобиване на преподавателска квалификация за млади професионалисти, по-специално тези от областите на STEM, и създаде възможности за учителите да разширят своите квалификации в областта на други предмети. Ново по-кратко допълнително педагогическо образование се въвежда пилотно в **Швеция**, за да се осигури по-бърз достъп до учителската професия. В **Австрия** учителите могат да завършат магистърската си степен, докато вече работят като учители. В **Чехия** завършилите, които притежават магистърски степени по специалности, съответстващи на училищни предмети, могат да се присъединят към професията за максимален срок от три години, през който трябва да получат необходимите квалификации. В **Литва**, за да се насърчи навлизането в професията, изискванията за квалификация на учителите бяха направени по-гъвкави. **Белгия** признава 10 години прослужено време за идващите от частния сектор, за да привлече повече кандидати за преподаване (наскоро беше предложено коригиране на 15 години във Фландрия, като се очаква одобрение от парламента). Допълнителни места за обучение в програмите за подготовка на учители се създават в **Естония, Финландия, Ирландия и Люксембург**, докато в **България, Хърватия, Естония, Литва и Словения** са въведени стипендии, за да се насърчат младите хора да учат за преподавателска степен.

Държавите членки продължават да прилагат мерки за ограничаване на преждевременното напускане на системата на образованието и обучението и справяне с неравенствата в образованието. Например през 2022 г. **Румъния** стартира Национална програма за намаляване на отпадането от училище, със сериозна финансова подкрепа по линия на МВУ и ЕСФ+ (от 2024 г.). Дял от 37 % от основните и прогимназиалните училища оттогава са получили безвъзмездни средства за намаляване и предотвратяване на отпадането, включително чрез допълнителна педагогическа подкрепа, мерки за социална подкрепа и извънкласни дейности. С новия закон за образованието се предвижда тези усилия да продължат чрез няколко национални програми. В **Испания** Програмата за образователно ориентиране, напредък и обогатяване в центрове със специална образователна сложност (PROA+) за периода 2021—2023 г., финансирана по линия на ЕСФ+ и МВУ, има за цел да подобри училищния успех чрез предоставяне на целева подкрепа на учениците. Центровете са в райони с висок дял на младежи в неравностойно положение и уязвими, младежи с обучителни затруднения или друго състояние, което може да попречи на успеха в образованието. В **Люксембург** задължителната училищна възраст беше увеличена от 16 на 18 години през юли 2023 г., за да се намалят преждевременното напускане на училище и младежката безработица. Законът ще влезе в сила от 2026—2027 г. През 2023 г. в **Словакия** беше създадена мрежа от около 160 центъра за консултиране и превенция, които ще си сътрудничат с училищните екипи за включване. Те ще помогнат на учители и друг персонал да предоставят специализирана подкрепа, наред с другото, за деца с аутизъм или увреждания. По същия начин **Полша** създаде 23 центъра за подкрепа на приобщаващото образование и разширява заестостта на приобщаващи екипи в училищата, които ще подкрепят приобщаването и на ученици с увреждания. От април 2023 г. **Швеция** засилва финансовата подкрепа за учителите за специално образование и здравните служби на учениците. През 2023 г. **Малта** публикува преработена стратегия относно преждеременно напускане на системата на образование и обучение, основана на превенция, интервенция и компенсация. През септември 2022 г. **Ирландия** разшири своята програма за подпомагане на училищата в неравностойно положение (DEIS). От това се възползваха 361 училища. Тези училища получиха допълнителни ресурси, като например финансова подкрепа и допълнителен персонал. Понастоящем програмата включва над 1 200 училища и подкрепя приблизително 240 000 ученици. **Португалия** одобри плана 21|23 Escola+, насочен към преодоляване на трудностите на учениците и социалните и образователните асиметрии, причинени от затварянето на училищата и условията, дължащи се на пандемията.

Укрепването на придобиването на основни умения и преминаването към преподаване и учене, основано на компетентност, остава ключов приоритет. Няколко държави членки се ангажираха с големи реформи на учебните програми през последните години, които биха могли да помогнат да се обърне тенденцията на влошаване на резултатите от обучението. За да насърчи придобиването на ключови компетентности, **Словакия** въведе цялостна реформа на учебната програма за началните училища, подкрепена в рамките на нейния ПВУ. Реформата се съсредоточава върху повишаване на цифровите умения, критичното мислене и креативността на учащите, засилване на приобщаването на образованието и подобряване на наставничеството за учителите. Към септември 2022 г. **Нидерландия** осигурява подкрепа на приблизително 2200 училища и 650 000 ученици от образование в ранна детска възраст до средно и професионално образование в рамките на своя „главен план за основни умения“. Планът насърчава уменията на холандските ученици за четене и писане, математика, гражданско образование и цифрова грамотност. През учебната 2023—2024 г. **Франция** въвежда един седмичен час диференцирано преподаване по френски език и математика за всички ученици, като разширява схемата за подкрепа за всички училища („*Devoirs faits*“) и предоставя педагогически насоки на учителите. След реформите на учебните програми в средното образование **Ирландия** публикува през март 2023 г. нова рамка на началните учебни програми, която поставя по-голям акцент върху областите на STEM, благосъстоянието и преподаването на чужди езици в началното образование. През ноември 2022 г. **Словения** стартира покана за предложения за проекти, в рамките на своя ПВУ, за прилагане на широкомащабно обучение на професионалисти в областта на образованието по цифрови умения, компетентност в областта на устойчивост на околната среда и финансова грамотност, като целта е до 20 000 учители и главни учители да бъдат обучени до юни 2026 г. През септември 2023 г. **Литва** прие конкретен план за подобряване на образователните резултати по предмети в областите на STEM. Тя също така подкрепя STEM обучението от новосъздадени центрове, оборудвани с лаборатории. **Хърватия** се готви да започне реформата на целодневното училище през 2023 г., която ще увеличи броя на учебните часове по всички предмети за основни умения. **Малта** разшири догонващото учене и обучение за лятото и зимата, предназначено да предостави допълнителна академична подкрепа на уязвимите ученици.

Цифровата трансформация на образователните системи се ускорява. След пандемията реформите и инвестициите за насърчаване на цифровото образование получиха сериозен тласък по линия на МВУ, с общо разпределение на 29 милиарда евро за инвестиции в човешки капитал и цифровизация. В редица държави членки цифровата трансформация на образованието се разглежда чрез различни стратегии за цифровизация на образованието и цифровите умения. Например **Франция** прие нова стратегия за цифрово образование (за периода 2023—2027 г.), с която се цели да се засили сътрудничеството между националните и местните участници, да се развият цифровите умения на учениците и да се предоставят на учителите цифрови ресурси и непрекъснато професионално развитие. **Австрия** прие стратегическа рамка „Университети и цифрова трансформация 2030“, с която определя набор от принципи за университетите и поредица от действия за насърчаване на цифровизацията на висшето образование. В контекста на училищата беше стартиран планът от 8 точки за цифрово образование (2020—2024 г.), включващ както педагогически инициативи, така и инфраструктурни мерки. Фламандската общност в **Белгия** създаде Фонд за развитие на висшето образование, с подкрепата на МВУ, с цел постигане на ориентирано към бъдещето и цифровизирано висше образование и укрепване на ученето през целия живот във висшите учебни заведения (HEI). Освен това и трите белгийски общности предвиждат да използват МВУ за предоставяне на цифрово оборудване и ИТ инфраструктура на училищата. В **Румъния** беше одобрена законодателната рамка за цифровизация на образователните процеси и образователното съдържание, с която също така се определя и профилът на цифровите компетентности на учителите. В **Литва** проектът EdTech е насочен към оборудване на образователните институции на всички нива с цифрови инструменти, тестване на иновативни решения за цифрово обучение и онлайн обучение за цифрови умения, проектирано в съответствие с цифровите рамки на ЕС. До 2024 г. най-малко 3000 учители и академичен персонал трябва да завършат курса по ИТ компетентност и най-малко 500 учители трябва да са придобили магистърска степен по ИКТ, както се предвижда в ПВУ.

Държавите членки предприемат мерки да се засили приносът на висшето образование към уменията, свързани с пазара на труда, и да се стимулират иновациите. Повечето от тях са започнали специфични програми за подновяване на своите предложения за обучение и подобряване на тяхната относимост на пазара на труда, като много от тях се фокусират върху цифровата трансформация на висшето образование и върху въвеждането на микроудостоверения. Други прилагат цялостни реформи, включително големи промени в механизмите за управление, акредитация и осигуряване на качеството, засилване на научните изследвания и насърчаване на интернационализацията. Например **България** изпълнява мащабна програма за модернизиране на системата за висше образование със съфинансиране от ЕСФ. Целите са да се въведе модел на компетентностите, да се подкрепи разработването на съвместни университетски програми, да се улесни развитието на трансверсални умения и да се подобрят компетентностите на преподавателите. Освен това учебните програми ще бъдат актуализирани и с подкрепата на ЕСФ+, за да се засили фокусът върху компетентностите за екологичен преход. Съгласно Националния план за развитие на образователната система за периода 2021—2027 г., приет през март 2023 г., **Хърватия** реформира своята система за висше образование, за да насърчи върховите постижения, да подобри приложимостта на пазара на труда и интернационализацията, отчасти в рамките на своя ПБУ. Тя е въвела споразумения за изпълнение и ревизирани методи за вътрешно осигуряване на качеството и външно оценяване на институциите за висше образование (ВУЗ), както и процедури за акредитация на ВУЗ и нови учебни програми. **Румъния** подписа 61 договора за отпускане на безвъзмездни средства с университети за финансиране на интегрирани мерки, насочени към подобряване на цифровата инфраструктура и развитие на цифровите компетентности на студентите, заедно с развиване на цифровите умения на преподавателския и изследователския персонал чрез участие в изследователски и практически проекти. Последните реформи в **Гърция** включват предоставяне на по-голяма автономия на висшите учебни заведения, подобряване на тяхното функциониране, въвеждане на цели и критерии за изпълнение, свързани с финансирането, и повишаване на качеството. В рамките на своя ПБУ **Словения** е инвестирала 56,5 милиона евро в 38 пилотни проекта, които ще тестват решения за интегриране на компетентност за цифрово и устойчиво развитие в учебните програми за висше образование с цел подобряване на резултатите на пазара на труда. В рамките на своя ПБУ **Португалия** стартира инициативата Youth STEAM (наука, технологии, инженерство, изкуство и математика) (*Impulso Jovem STEAM*), която има за цел да увеличи броя на младите хора, следващи висше образование, в областите на STEAM с 10 % през следващите 5 години в съответствие с нуждите на пазара на труда. В рамките на инициативата се предоставя финансова подкрепа и проектите се изпълняват от висши учебни заведения в сътрудничество с предприятия, публични субекти и средни училища. **Малта** увеличи допълнително стипендиите за студенти, които следват курс на обучение, свързано със зелената икономика и дисциплините в областта на STEM, за да стимулира по-нататъшното обучение в сектори от критично значение.

Съгласуването на системите за професионално образование и обучение (ПОО) с нововъзникващите потребности от умения заема видно място в политическия дневен ред на държавите членки. Френската общност в **Белгия** въведе реформа, за да направи ПОО по-подходящо за пазара на труда, която ще се прилага от 2024 г. В **България**, като част от нейния ПВУ, регулаторната рамка за ПОО се изменя в подкрепа на адаптирането на ПОО към нуждите на пазара на труда. Като част от своя ПВУ Естония инвестира в актуализиране и разработване на нови професионални стандарти, уточнявайки резултатите от обучението, свързани с екологичните умения и идентифицирайки конкретни области и умения с най-голям потенциал за екологичния преход. По мярката, приета през юни 2022 г., се насърчават възприемането на екосъобразни технологии чрез трансфер на знания и модернизиране на съдържанието и организирането на програми за обучение за придобиване на квалификации в рамките на висшето образование и на ПОО, както и осигуряването на повишаване на квалификацията и преквалификация. **Швеция** разширява своята схема за висше професионално образование (ВПО), както по отношение на обема, така и с по-гъвкави пътища за преквалификация и повишаване на квалификацията, като също така използва успешната си схема за ВПО за пилотиране на професионални училища за възрастни на по-ниско равнище на квалификация, в тясно сътрудничество със сферата на труда. През 2023 г. **Испания** работи в рамките на своя ПВУ върху цифровата трансформация, иновациите и интернационализацията на ПОО, като инвестира в цифрово и екологично обучение на учители по ПОО, преобразува класни стаи в съответствие с технологичните нужди и създава мрежа от 50 центъра за върхови постижения, стимулиращи научни изследвания и иновации, които ще бъдат завършени през 2024 г. През април 2023 г. **Кипър** прие мерки, като част от своя ПВУ, които са насочени към хора, заети в професии или сектори, свързани с екологичната и синята икономика, и безработни, които желаят да работят в такива професии, за да им бъде предоставена възможност за преквалификация и повишаване на квалификацията в центрове за професионално обучение. Въз основа на своя ПВУ **Словакия** ще актуализира програмите за образование и обучение, за да отрази текущите нужди на пазара на труда, свързани и с екологичния преход. Това също включва създаване на нови учебни програми за ПОО, обучение на учители, ново оборудване за ПОО и обучение на служители. През 2023 г. **Малта** създаде Дирекция за програмите в областта на STEM и ПОО в рамките на своето министерство, отговарящо за образованието, с цел да продължи ПОО с оглед на нововъзникващите потребности от умения и да наблюдава ангажимента и изпълнението на националния план за изпълнение в съответствие с Декларация от Оснабрюк от 2020 г.

Няколко държави от ЕС насърчават ученето в процеса на работа и чиракуването чрез нови политически мерки, включително във висшето ПОО. В **Белгия** Фландрия въведе дуално обучение в образованието за възрастни през септември 2022 г. и финансова подкрепа за предприятията и учениците, участващи в обучението на работното място, през септември 2023 г. В **Литва** беше създадена система за подпомагане на чиракуването, със специален акцент върху малките и средните предприятия, в рамките на своя ПБУ, след приемането на схемата за чиракуване през септември 2022 г. С подкрепата на ЕС, програмата включва възстановяване на разходите на работодателите и съфинансиране на заплати за чиракуване. От септември 2022 г. **Австрия** въведе своята „Дуална академия“, предлагаща обучение чрез работа, съчетано с образование в професионално училище и задължителен период на мобилност в чужбина, водещ до по-висока квалификация за ПОО. През септември 2022 г. **Румъния** разшири дуалното обучение във висшето (техническо) образование в рамките на своя ПБУ, което ще започне да се прилага през учебната 2024—2025 г. В резултат на това ще има пълен цикъл на дуално образование от гимназиално до висше образование. Освен това **Германия** актуализира своята инициатива „Отлични постижения за ПОО“ през семестър есен—зима на 2022 г., един от компонентите на нейната стратегия „Квалифицирана работна ръка“. Мерките попадат в три области на действие: 1) насърчаване на възможности за таланти в ПОО, 2) създаване на привлекателно и иновативно ПОО, и 3) разширяване на международната ориентация на ПОО. Новите характеристики включват: подобрени възможности за финансова подкрепа за обучаващи се с високи резултати, разширяване на професионалното ориентиране, включително цифрови формати, кампания за увеличаване на видимостта на ПОО, разработване и тестване на допълнителни иновативни концепции за повишаване на качеството в междуетерното обучение, разработване на нов портал, който ще направи предложенията за квалификация за учители и обучители прозрачни, както и стимули за стажантите и младите служители да отидат в чужбина за професионално обучение и учене. Освен това Законът за уменията (*Aus- und Weiterbildungsgesetz*) ще доразвие и разшири инструментите за финансиране на политиката за пазара на труда за обучение на търсещите работа, като целта е да се избегне безработицата, причинена от структурни промени, да се обучат спешно необходимите квалифицирани работници и да се задържат квалифицираните работници.

В държавите членки се въвеждат нови системи и модели за предвиждане на бъдещи умения и потребности от обучение. След изменение на Закона за услугите по заетостта през декември 2022 г. **Словакия** ще използва финансиране от ЕСФ+, за да засили сътрудничеството със секторните съвети по отношение на предвиждането на търсенето на знания и умения. В рамките на Алианса на секторните съвети тези органи ще имат функцията да привеждат системата за учене през целия живот в съответствие със специфичните нужди на пазара на труда. През 2023 г., като част от своя ПВУ, **Финландия** разработи система за прогнозиране на нуждите от труд и компетентност. Моделът ще включва прогнозиране на средносрочното търсене на труд, образование и потребности от умения. Това включва прогнозиране на броя на квалификациите, завършени на различни нива на образование, оценка на професионалните преходи, както и трудовия потенциал на безработните и тези извън икономически активните лица.

В много държави бяха въведени мерки за укрепване на цифровите умения на възрастното население в подкрепа на ускорения цифров преход. В **Белгия** Валония прие през август 2022 г. рамка за предоставяне на основни цифрови умения съгласно валонски закон за основно цифрово обучение. От февруари 2023 г. като част от нейния ПВУ **Чехия** въведе надбавка за курсове за цифрово обучение като нов инструмент за активна политика по заетостта, който покрива 82 % от разходите за курсове за придобиване на цифрови умения. **Естония** работи, в рамките на своя ПВУ, върху реформа за цифровата трансформация на предприятията, като обръща особено внимание на укрепването на техния капацитет на управленско равнище за насочване и насърчаване на цифровия преход, както и върху осигуряването на наличието на достатъчно специалисти в областта на ИКТ. С реформата, приета през 2022 г. и в сила до 2026 г., целта също е да се предложат нови възможности за кариерно развитие и да се увеличи участието на жените в обучение и професии в областта на ИКТ.

През 2023 г. **Кипър** инвестира в уеб портал на Digital Citizen's Academy, който включва инструмент за подпомагане на хората да оценят своето ниво на цифрови умения и нужди, формулиране на план за тяхното развитие и предлагане на свободен избор на курсове. Освен това Кипър, в рамките на своя ПВУ, инвестира в програми за обучение за придобиване на цифрови умения в центрове за професионално обучение. В рамките на своя ПВУ **Латвия** е включила няколко мерки, свързани с укрепване на цифровите умения. Това включва подпомагане на установяването и планирането на нуждите от обучение въз основа на обща оценка на основните цифрови умения. Много от тези мерки са в съответствие с разпоредбите на Европейската рамка за цифрова компетентност. През февруари 2023 г. **Полша** представи нова програма за развитие на цифровата компетентност, насочена към повишаване на равнището на цифрова компетентност на цялото население и специалистите в областта на ИКТ. За да се справи с пропуските в цифровата грамотност, **Словакия** прие през декември 2022 г. Национална стратегия за цифрови умения и план за действие с различни мерки, насочени към специалисти в областта на ИКТ, жени в областта на ИКТ, учители на всички нива на образование, служители, търсещи работа, и групи в неравностойно положение, както и възрастни хора. През 2023 г. **България** разработи електронни модули за заявление за предоставяне на ваучер за обучение, както и за изпитване и сертифициране на дигитални умения в електронна среда. Предоставянето на електронни ваучери за обучение на заети и безработни лица за придобиване на цифрови умения на базово и средно равнище започва през декември 2023 г., а обучението — в началото на 2024 г. През декември 2022 г.

Португалия въведе Portugal Digital Academy, която има за цел да предостави цифрови компетентности на всички хора, като инвестира в приобщаването и цифровата грамотност, образованието на новите поколения, квалификацията на активното население, напреднало и специализирано обучение на висши служители и научните изследвания. В рамките на португалската схема Emprego + Digital 2025 Португалия предоставя безплатно цифрово обучение за работници, управители и директори на дружества, субекти от социалната икономика и обучители.

Няколко държави от ЕС въведоха мерки за укрепване на развитието на умения чрез микроудостоверения. В Малта със стратегическа мярка в рамките на Националната стратегия за учене през целия живот за периода 2023—2030 г. се въвеждат микроудостоверения, за да се гарантира достъп до програми за компенсаторно образование. **В Унгария**, с изменение от 2023 г. на Закона за обучение на възрастни, се въведе правно определение за ключови термини и процедури за предоставяне на кратки (главно онлайн) курсове и тяхното сертифициране. През лятото на 2023 г. в **Унгария** стартира проект за ТСОС, с който се подкрепя създаването на всеобхватна правна рамка и база данни за микроудостоверения, обхващащи всички нива на образование и обучение. След като тази рамка бъде въведена, финансирането по линия на МВУ и ЕСФ+ ще се използва, за да се стимулира разработването и използването на микроудостоверения. **В Естония** Законът за образованието на възрастни е в процес на изменение, за да включи елементи за осигуряване на качество при предоставянето на микроудостоверения. Изпълнението ще бъде подкрепено с финансиране от ЕС (ЕСФ+, МВУ, ФСП). Като първата държава в ЕС Ирландия е създала съгласувана национална рамка за акредитирани микроудостоверения с гарантирано качество. Това се осъществява чрез MicroCreds — 5-годишен проект - Human Capital Initiative, на стойност 12,3 милиона евро (2020—2025 г.), ръководен от Асоциацията на ирландските университети в партньорство с няколко университета и в тясно сътрудничество с предприятията. Проектът се финансира от Министерството на допълнителното и висшето образование, научноизследователската дейност, иновациите и науката. **В Испания**, в рамките на своя ПБУ, нов Национален каталог на стандартите за компетентност ще замени настоящия Национален каталог на професионалните квалификации и ще даде възможност за микрообучение и микроудостоверения в съответствие с Органичния закон за ПОО от 2022 г. Испания също така насърчава университетските микроудостоверения чрез специален план за действие, съгласно който ще бъдат създадени около 1000 нови курса и ще се предоставят 60 000 микроудостоверения от 15 ECTS годишно.

Увеличаването на участието на възрастните в обучението е цел, преследвана от всички държави членки, което изисква спешни политически действия в няколко държави от ЕС, в които равнищата на участие остават относително ниски. Съгласно водещата цел на ЕС за 2030 г. относно обучението за възрастни най-малко 60 % от възрастните трябва да участват в обучение в ЕС всяка година до 2030 г. Подобряването на участието на възрастни в ученето също беше една от основните цели на Препоръката на Съвета относно индивидуалните сметки за обучение, която 15 държави членки досега са започнали да прилагат, също и чрез действия, финансирани от ЕСФ+ и МВУ¹⁷⁸. В **Белгия** се прилага всеобхватен подход, съгласно нейния ПВУ, с разработването на специална информационна система и специфични правни корекции. В тази рамка федералното правителство въведе от 2023 г. право на четири дни (пет от 2024 г.) годишно платен отпуск за обучение за работници в предприятия с най-малко 20 служители. Освен това такива предприятия следва да установяват възможности за обучение на своите служители. През 2023 г. три държави членки завършиха изпълнението на проекти, за да положат основата за стартиране или преразглеждане на своите стратегии за умения, с техническата помощ на ОИСР или съфинансирана чрез ТСОС. Приоритетите на **Люксембург** включват възможности за възрастните да развият умения, подходящи за пазара на труда, по-добри насоки и задържане на чуждестранни таланти. **Ирландия** започна прилагане на своята национална стратегия за умения през 2016 г. с цели за 2025 г., от оценките на които се установиха допълнителни приоритетни действия, включително необходимостта от по-балансирано и разнообразно предлагане на умения и от по-добро използване на уменията за насърчаване на иновациите. Ирландия приключи прегледа на своята стратегия за уменията през 2023 г., предприет в партньорство с ОИСР. От октомври 2022 г. **България** се ориентира към разработване на план за действие относно уменията (с подкрепата на ТСОС), насочен към нуждите от умения за младежи и възрастни, както и към необходимостта от по-добро използване на наличните умения.

¹⁷⁸ Те са Белгия, България, Кипър, Чехия, Естония, Гърция, Франция, Хърватия, Унгария, Литва, Латвия, Полша, Португалия, Румъния, Словакия.

Засилената гаранция за младежта продължава да насърчава пригодността за заетост на младежите. Сред неотдавнашните мерки, предприети от държавите членки в рамките на засилената гаранция за младежта и подкрепена от ЕСФ+, **Испания** работи върху изменение по отношение на регулирането на системата за национална гаранция за младежта, която има за цел да се справи с недостатъците в процедурите за регистрация на младежи, незаети с работа, учене или обучение, в рамките на гаранцията за младежта. През октомври 2022 г. **Словакия** прие своя Национален план за гаранция за младежта, с който ще се засилят подкрепата за младежка заетост, индивидуализираното консултиране, наставничеството, информационните кампании, инструментите за профилиране на младежи търсещи работа, по-нататъшното образование и развитие на умения и оценка (по-специално цифрови, екологични и предприемачески умения), подкрепата за създаване на работни места, стажове и самостоятелна заетост. Като част от националния си план за гаранция за младежта, **Гърция** прие „Национална стратегия за младежка заетост за периода 2021—2027 г.“, която е насочена към справяне с младежката безработица, като се улесни достъпът на младежите до пазара на труда чрез подобряване на техните умения и пригодност за заетост, както и с подкрепата на ЕСФ+ и МВУ. През юни 2022 г. **България** прие инициативата „Младежка заетост+“, подкрепена от ЕСФ+, в която е заложена целта да се повиши пригодността за заетост на младежите и да се улесни преходът от образование към пазара на труда, наред с другото чрез стажове, обучение на работното място и по-общо придобиване на преносими и социални умения. С проектът се цели да се подкрепят 15 200 неактивни и безработни, включително дълготрайно безработни лица. В рамките на програмата Trajetos **Португалия** има за цел да насърчава достъпа до образование, обучение, заетост или предприемачески възможности за младите NEET.

Държавите членки се стремят да подобрят прехода на младежите от образование към пазара на труда, често с подкрепа по линия на МВУ. **Испания** включи в своя ПВУ инициативата „Инвестиции във връзка с безработицата сред младите хора“, която се състои от три програми. С програма „Тандем“ се цели да се постигне професионална компетентност чрез обучение в съчетание с наемане на работа, като най-малко 25 % от програмата са съсредоточени върху умения, свързани с климата, а 25 % — върху цифрови умения. Втората е програмата „Първи опит“, с която се улеснява първият професионален опит, като най-малко 20 % от програмата са посветени на умения, свързани с климата, а 20 % — на цифрови умения; Накрая, по програма „*Investigo*“ се предоставя работа, свързана с разработването на изследователски проект. В **Кипър** Министерството на образованието, спорта и младежта планира да разшири пилотния механизъм за проследяване на завършилите до 2023 г. във всички висши учебни заведения. Освен това през май 2023 г. в **Португалия** бяха приети две реформи, които изискват месечна надбавка за пробация по време на изпитателния период, в размер на не по-малко от 80 % от законоустановената минимална работна заплата, и позволяват на млади работещи студенти (на възраст под 27 години) да натрупват семейни надбавки и стипендии за обучение със своята заплата. И накрая, **Швеция** стартира две инициативи, първата от които е проучване, изследващо пътищата към професионалния живот на младежите в гимназиалния етап на средното образование, което предстои през 2024 г. По втората инициатива през 2023 г. общините с висока безработица могат да получат до 150 милиона шведски крони (приблизително 12,8 милиона евро) безвъзмездни средства за мерки за създаване на работни места за младежи и временни работни места през лятото.

Някои държави членки стартираха и разшириха инициативи за подобряване на интеграцията на по-възрастните работници на пазара на труда, които имат за цел да помогнат за справяне с предизвикателството на застаряването на населението и огромния към момента недостиг на работна ръка и умения. В **Люксембург** действието на закона, с който се въвежда облекчаване на правилата, ограничаващи платената заетост за лица, които са се пенсионирали по-рано, беше удължено през март 2023 г., за да покрие нуждата от персонал в различни сектори, особено в сектора на здравеопазването, в светлината на недостига на квалифициран персонал. През януари 2023 г. във **Финландия** влезе в сила законодателна поправка, насочена към увеличаване на заетостта на лицата на възраст над 55 години, с 10 000 души до 2029 г., премахване на допълнителните дни обезщетение за безработица и въвеждане на нова целенасочена защита за приспособяване за лицата на възраст над 55 години.

Държавите членки приеха мерки за подобряване на баланса между професионалния и личния живот, в много случаи за транспониране на Директивата относно равновесието между професионалния и личния живот. Например в **Румъния** отпускът за бащинство беше удължен през септември 2022 г. от 5 на 10 работни дни (и с още 5 дни за бащи, които са получили удостоверение за завършен курс за отглеждане на деца). Въведени са и нови правила относно задължението на работодателите да одобряват отпуск за бащинство, забраната за уволнение на работника по време на отпуск за бащинство, както и санкции в случай на нарушения. В **Словения** измененията на Закона за родителска закрила и семейни обезщетения ще влязат в сила през април 2024 г. и засягат правото на родителски отпуск (сега всеки родител има право на 160 дни родителски отпуск, за разлика от предишните 130 дни, като 60 дни са непрекъснати и за двамата родители), на отпуск за бащинство, заплащане/компенсация на заплатата по време на такива отпуски и гъвкави работни условия. Във **Финландия** от септември 2022 г. и двамата родители получават по-висока квота от 160 дни отпуск като родителски надбавки, от които максимум 63 дни могат да бъдат прехвърлени. В **Полша** ново изменение на Кодекса на труда и други актове от април 2023 г. включва разпоредби относно отпуска за лица, полагащи грижи (до 5 дни в годината), родителски отпуск, който трябва да бъде споделен между родителите, отпуск за бащинство и отсъствие от работа на основания на непреодолима сила. През април 2023 г. **Португалия** въведе промени в Кодекса на труда, удължавайки изключителния отпуск за бащинство до 28 дни, вместо сегашните 20, както и възможност за вземане на родителски отпуск на непълно работно време. В своя Закон за бюджета за 2023 г. **Италия** предостави допълнителен месец незадължителен отпуск по майчинство или, алтернативно, отпуск за бащинство, платен на 80 %, до шестата година от живота на детето. През декември 2022 г. **Кипър** въведе в националното си законодателство правото на платен родителски отпуск, на гъвкав родителски отпуск, на отпуск за лица, полагащи грижи, както и правото на работещи родители (с деца до 8-годишна възраст) и „болногледачи“ да поискат гъвкави условия на работа. Всеки работещ родител с дете на възраст до 8 години има индивидуално право на родителски отпуск от осемнадесет седмици. В **Испания** правата на отпуск бяха разширени за несемейни двойки през юни 2023 г., което допринася за транспонирането на Директивата на ЕС относно равновесието между професионалния и личния живот за родители и лица, полагащи грижи. Те се отнасят до: i) отпуск поради сериозна злополука или заболяване; ii) отпуск поради смърт; iii) право на намалено или адаптирано работно време; iv) отпуск поради регистрация на партньорство; и v) лични отпуски (*excedencias*) за полагане на грижи.

Държавите членки въведоха мерки за подкрепа на заетостта на жените и за справяне с разликата в заплащането на жените и мъжете. В **Естония**, като част от националния ПВУ, прототипът на инструмент за разликата в заплащането на жените и мъжете, наречен „Огледало в заплащането“, е разработен в Министерството на социалните въпроси в сътрудничество с Талинския университет и Статистическата служба на Естония. Инструментът ще бъде въведен до 31 март 2024 г., предлагайки на работодателите лесен начин да получават и анализират данни и информация относно разликата в заплащането на жените и мъжете и възможните причини за нея в техните организации, като по този начин им осигурява подкрепа при вземането на информирани решения и предприемането на ефективни действия за прилагане на принципа на равно заплащане за работа с еднаква стойност. В **Испания** финансирането по линия на МВУ ще бъде насочено към подкрепа на заетостта на жените в три основни области: а) обучение в областта на цифровите технологии, екологичните технологии, дългосрочните грижи, предприемачеството и социалната икономика; б) пътища за интеграция на жени, станали жертва на насилие или трафик; и в) интегриране на принципа за равенство между половете във всички елементи на годишните планове за заетост на публичните служби по заетостта. **Австрия** отправи покана за проекти за мерки за предоставяне на права на момичетата и жените в цифровия свят и разнообразяване на образователните и професионалните пътеки, с акцент върху областта на STEM (наука, технологии, инженерство и математика). Във **Франция** нов закон от юли 2023 г. повишава до 50 % задължителната квота на жените за нови назначения на висши и ръководни длъжности в държавния сектор. С този закон също така се въвежда индекс за професионално равенство между мъжете и жените в сектора на обществените услуги, по модел от частния сектор и приложим за органи с над 50 служители. В **Белгия** федералното правителство стартира през април 2023 г. проекта „Хляб и рози“, като се фокусира върху заетостта на жените, по-специално тези в уязвимо положение. В **Германия**, чрез програмата „Интеграционен курс с дете: градивни елементи за бъдещето“ (*Integrationskurs mit Kind — Bausteine für die Zukunft*), федералното правителство предоставя подкрепа за грижи за деца за участници в интеграционни курсове с деца под задължителната училищна възраст, ако няма достатъчно редовни общински услуги за грижи за деца. В **Швеция** правителството и Шведската асоциация на местните власти и региони се споразумяха за съвместна инициатива в подкрепа на жени, родени в чужбина, с деца на възраст до 6 години. Споразумението е на стойност малко под 20 милиона шведски крони (приблизително 1,7 милиона евро) и ще обхване периода 2023—2025 г. В **Малта** националната комисия за насърчаване на равенството (NCPE) стартира през ноември 2023 г. своя инструмент за равно заплащане. С този инструмент се проверява „равното заплащане на жените и мъжете за труд с равна стойност“ на сертифицирана организация (над 50 служители), за установяване на евентуални неоправдани разминавания в заплатите или надбавките на служителите.

Няколко държави членки приемат мерки за подобряване на приобщаващия характер на своите образователни системи и за подобряване на достъпа до учене през целия живот за хората с увреждания. В Ирландия пилотен проект е насочен към повишаване на капацитета на училищата да проектират и прилагат специализирани услуги в подкрепа на приобщаващото образование в масови среди, повишаване на уменията на учителите за осигуряване на качествено приобщаващо образование, както и за насърчаване на информираността на заинтересованите страни за приобщаващото образование. Проектът е подкрепен от ТСОС и ще продължи две учебни години, завършвайки през юни 2025 г. В допълнение, с 4-тия национален план за достъп до висше образование ще продължи улесняването на достъпа сред уязвимите групи, включително студенти с увреждания, и успешното им завършване. **Белгия** прие нов федерален закон през 2022 г., с който се установява задължение за работодателите на 20 или повече работници всяка година да изготвят план за обучение в предприятието, след консултация със съвета на представителството на работниците, представителството на синдикатите или работниците, с който да се определят целевите групи сред работещите. Тази мярка е насочена по-специално към групите в риск, определени в колективните трудови договори (включително хора с увреждания), и към профилите на работни места в недостиг. **Франция** прие закон, с който се цели да се подобрят условията за работа на помощния персонал за ученици с увреждания и асистенти в образованието, като се подобри достъпът до договори за неопределен срок. **Малта** започна да се осъществява реформа съгласно ПВУ за подобряване на пътищата към приобщаващо и качествено образование.

Няколко държави членки приеха мерки в подкрепа на интеграцията на пазара на труда на лица, разселени от Украйна. От март 2022 г. до април 2024 г. **Австрия** позволява на учители от Украйна да бъдат наемани чрез специален договор въз основа на техните квалификации, като временно отменя изискването да имат поне основни умения по немски език. **България** въведе целева подкрепа от 6,9 милиона евро от ресурсите на REACT-EU за насърчаване на бързата интеграция на пазара на труда на повече от 3220 бежанци от Украйна. В **Швеция** от март 2023 г. общините имат достъп до 100 милиона шведски крони (приблизително 8,5 милиона евро) държавни субсидии, за да предложат общинско образование за възрастни на шведски език за хора, защитени от директивата за временна закрила. От юни 2022 г. украинските бежанци, които са кандидатствали за разрешение за пребиваване в **Германия** съгласно директивата за временна закрила и не са намерили работа, имат право на достъп до редовно социално подпомагане и обезщетения за търсещи работа, включително достъп до интеграционни и езикови курсове, предложения за работа и подкрепа при организиране на грижи за деца.

2.3 Насока 7: Подобряване на функционирането на пазарите на труда и ефективността на социалния диалог

В настоящия раздел се разглежда прилагането на насока № 7 в областта на заетостта, с която се препоръчва държавите членки да подобрят функционирането на пазарите на труда и ефективността на социалния диалог. Разделът обхваща, наред с друго, постигането на баланс между гъвкавост и сигурност в политиките по заетостта, борбата с недекларирания труд, предотвратяването на сегментацията на пазара на труда, насърчаването на прехода към безсрочни договори, както и гарантирането на ефективността на активните политики по заетостта. Тези цели са в съответствие с принципи 4 (активна подкрепа за заетостта), 5 (сигурна и гъвкава заетост), 7 (информация за условията на работа и защита в случай на уволнение), 8 (социален диалог и участие на работниците), 10 (здравословна, безопасна и добре приспособена работна среда) и 13 (обезщетения за безработица) на Европейския стълб на социалните права. Въз основа на съществуващите национални практики се обсъждат също насърчаването на социалния диалог и ангажирането на организации на гражданското общество. В раздел 2.3.2 се представят мерки на политиките, предприети от държавите членки в тези области.

2.3.1 Основни показатели

Макар различните договорни споразумения да отговарят на различни индивидуални предпочитания и потребности, като предлагат по-голяма гъвкавост, сегментацията на пазара на труда остава една от множеството причини за неравенството. Това е така по-специално когато временните договори не действат като трамплин към постоянни работни места. Такива договори (и особено тези с много кратка продължителност) често са свързани с по-неблагоприятни условия на труд, по-малко стимули за достъп или инвестиране в продължаващо образование и специфично за длъжността обучение, както и с пропуски в социалната закрила, в сравнение с постоянната заетост¹⁷⁹. Самостоятелно заетите лица без служители (известни като работници за собствена сметка) обикновено също са изложени на по-висок риск от несигурност и в някои случаи може да прикриват зависими трудови правоотношения („фиктивна“ самостоятелна заетост), в допълнение към продължаващите пропуски в обхвата на социалната закрила¹⁸⁰. В по-общ план широкото използване на нестандартни форми на заетост може да направи секторите и професиите по-малко привлекателни за работниците и по този начин да допринесе за увеличаване на недостига на работна ръка¹⁸¹. Широкият избор на договорни споразумения трябва да върви ръка за ръка с подходящ достъп до социална закрила и до възможности за учене и развитие, като по този начин работниците се подготвят за предстоящите трансформации. С предотвратяването на трудови правоотношения, които водят до по-ниска сигурност на работното място и по-голяма несигурност, както и на злоупотребите с нетипични договори, се допринася за прилагането на принцип 5 от Европейския стълб на социалните права относно сигурната и адаптивна заетост.

¹⁷⁹ Eurofound, *Сегментация на пазара на труда, Обсерватория*, 2019 г.

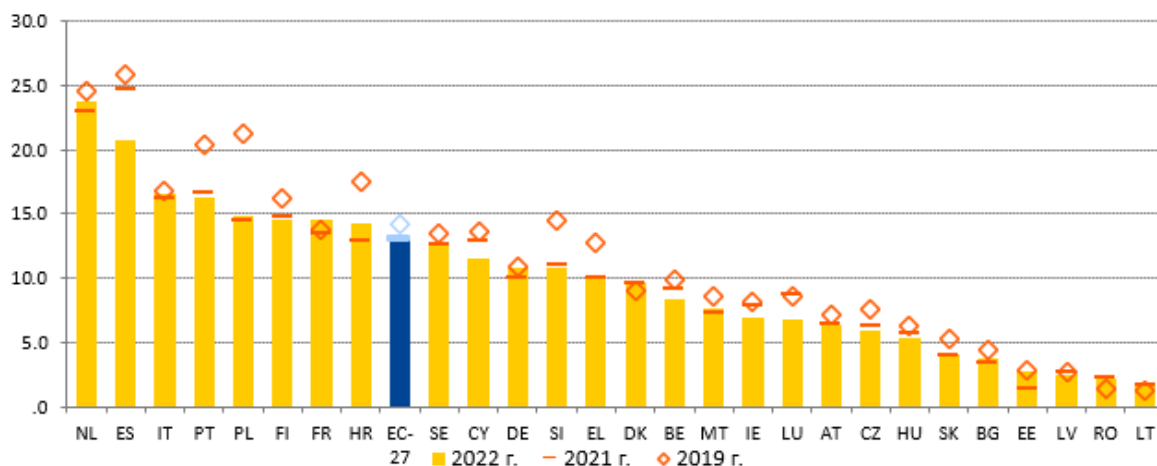
¹⁸⁰ Вж. доклада относно изпълнението на Препоръката на Съвета от 2019 г. относно достъпа на работниците и самостоятелно заетите лица до социална закрила, COM(2023) 43 final.

¹⁸¹ Европейска комисия, *Заетост и социално развитие в Европа, годишен преглед за 2023 г.*, Служба за публикации на Европейския съюз, 2023 г.

Постоянното нарастване на заетостта след кризата с COVID-19 не доведе до увеличаване на дела на временните работници в ЕС. Процентът на заетите на временни договори в ЕС сред всички наети лица на възраст 20—64 години остана като цяло стабилен — 12,9 % през 2022 г., което е с 1,3 процентни пункта под върховата си стойност през 2019 г.¹⁸² Все още обаче съществуват значителни различия между държавите членки, като разликата между най-високите и най-ниските дялове е 22 процентни пункта. Докато Нидерландия, Испания, Италия, Португалия, Полша и Финландия отчитат дял на временната заетост около 15 % или повече, стойностите са под 4 % в България, Естония, Латвия, Румъния и Литва (вж. фигура 2.3.1). Що се отнася до по-актуалните данни на тримесечна основа, делът на временно наетите лица (20—64 години; сезонно изгладен) в ЕС е 12,3 % през второто тримесечие на 2023 г., което е с 1 процентен пункт по-ниско, отколкото през второто тримесечие на 2022 г. Между второто тримесечие на 2020 г. и второто тримесечие на 2023 г. Испания и Полша отчитат значително намаление на дела на временно наетите лица (съответно с 5,2 процентни пункта и 3,9 процентни пункта), докато във Франция и Италия се наблюдава увеличение (над 2 процентни пункта).

Фигура 2.3.1: Временната заетост е под равнищата отпреди кризата, макар и със значителни разлики между държавите членки

Дял на временно наетите лица сред всички наети лица (20—64 г., %, годишни данни)



Бележка: Определението се различава в Испания и Франция през 2021 г. и 2022 г. (вж. метаданните).

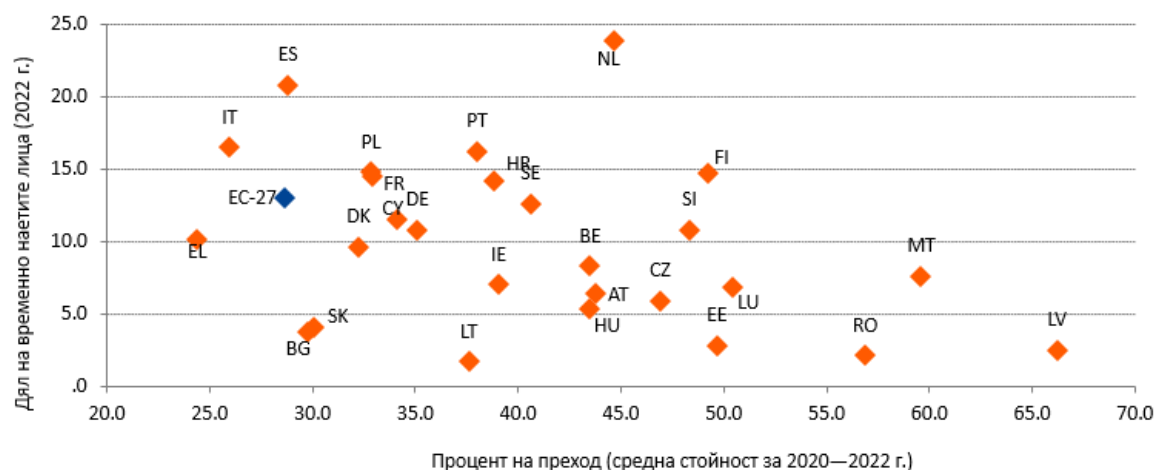
Източник: Евростат, [\[lfsi_pt_a\]](#), EU-LFS.

¹⁸² Това се определя като наличие на нестандартна схема на работа (например гъвкави, временни договори, договори на повикване и договори за нула часове), договор с агенция за временна заетост или работа на непълно работно време (показатели на Евростат [\[lfsi_pt_a\]](#) и [\[lfsi_pt_q\]](#))

В някои държави членки високият дял на временната заетост е съчетан с ниски равнища на преход към постоянни договори, което поставя предизвикателства пред добре функциониращите и приобщаващи пазари на труда. През 2022 г. Испания и Италия имаха висок процент на временни договори (над 15 %, като Испания дори надхвърли 20 %), в съчетание с нисък процент на преход (под 30 %) (средните стойности за ЕС са съответно 12,9 % и 28,7 % за данните от двете статистики — вж. фигура 2.3.2). В други държави членки, като Нидерландия, Португалия, Полша, Финландия, Франция и Хърватия, все още се наблюдаваха равнища на временна заетост над средното за ЕС, но в съчетание с относително високи равнища на преход към постоянни договори (между 32 % и 50 %). За разлика от това, Латвия, Румъния и Естония показваха нисък дял на временните договори (под 4 %), придружен от много висок процент на преход (близо до или над 50 %).

Фигура 2.3.2: В някои случаи временните договори са с нисък процент на преход към постоянни работни места

Временно наети лица като процент от общия брой наети лица (20—64 г.) през 2022 г. и процент на преход към постоянни работни места (15—64 г.) (средна стойност за 2020 г., 2021 г. и 2022 г.).



Бележка: По-широката възрастова граница 15—64 години е разгледана за процента на преход от временни към постоянни договори. Процентът на преход към заетост за Германия, Франция, Литва, Австрия, Португалия и средната стойност за ЕС-27 се отнасят за 2020 г.; стойностите за Ирландия, Словакия и Швеция се отнасят за 2021 г. Възрастовата група 20—64 години е използвана за временна заетост в съответствие с водещия показател за заетостта в набора от социални показатели и свързания с него анализ в раздела. Определението се различава за Испания и Франция през 2022 г.

Източник: Евростат, [lfsa_etpgan] EU-LFS и [ilc_lvhl32] EU- SILC.

Някои служители са на временни договори, тъй като не могат да намерят постоянна работа или длъжността е достъпна само по този вид договор, със значителни различия в отделните държави от ЕС. Делът на недоброволните временни работници е важен показател за сегментацията на пазара на труда, която не отговаря на предпочитанията за по-голяма гъвкавост от страна на служителите. Процентът на наетите лица (на възраст 20—64 години), които са недоброволно наети на временни договори, е 7,3 % в ЕС през 2022 г., което е с 0,6 процентни пункта по-ниско, отколкото през 2021 г. Въпреки това продължават да съществуват значителни разлики между държавите членки, като цифрите варират от над 10 % в Испания, Италия, Португалия, Финландия и Кипър до 3 % или по-малко в Австрия, България, Дания, Унгария, Румъния и Литва¹⁸³. Делът на недоброволната временна заетост като цяло е по-висок сред заетите жени (с някои изключения като България, Литва и Люксембург), въпреки че разликата като цяло е относително малка (под 1,5 процентни пункта), с изключение на Кипър, Гърция, Испания и Финландия, където е по-голяма от 4 процентни пункта.

Делът на работниците на временна заетост остава значителен сред младежите, жените и мигрантите. През 2022 г. той достигна 50 % сред младежите (на възраст 15—24 години) в ЕС (увеличение с 1 процентен пункт в сравнение с 2021 г.). Тази цифра е с 39,1 процентни пункта по-висока от тази при лицата на възраст 25—59 години. През 2022 г. най-голям дял на младежите с временни договори беше отчетен за Нидерландия, Словения, Португалия, Италия и Испания (около или над 60 %), докато най-нисък е в Румъния и Литва (под 10 %, вж. фигура 2.3.3). Делът на заетите жени (на възраст 20—64 години) на временни договори в ЕС беше 14 %, като цяло остана непроменен спрямо 2021 г. Неравенството между половете по отношение на временната заетост се увеличи от 1,5 процентни пункта през 2021 г. на 2 процентни пункта през 2022 г., със значителни разлики между държавите членки. Най-голям дял на временно наетите лица сред жените беше наблюдаван в Нидерландия, Испания, Финландия и Италия (около или над 18 %), следвани от Хърватия, Португалия, Полша, Франция, Кипър и Швеция (всички те със стойности над средните за ЕС). В Румъния, Литва, Естония, Латвия и България процентът е около или под 4 %. През 2021 г. един на всеки пет мигранти е бил нает на временен договор, в сравнение с около един на всеки осем местни работници¹⁸⁴. Като цяло през 2022 г. работниците на временна заетост също са били изложени на по-висок риск от бедност (12,2 %, въз основа на доходите от 2021 г.), отколкото работниците на постоянни договори (5,2 %)¹⁸⁵.

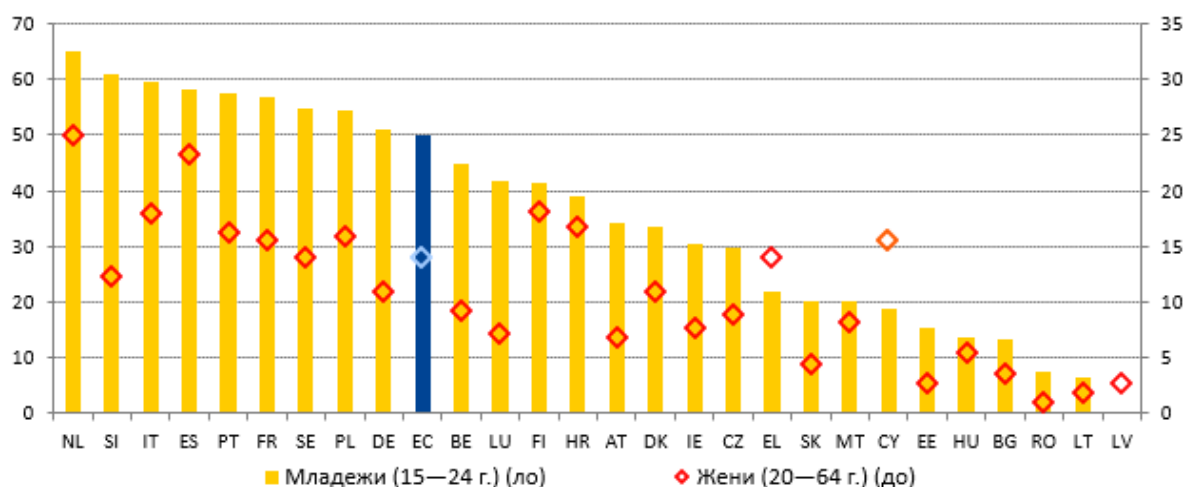
¹⁸³ Евростат [[lfsa_etgar](#)]. Ниска степен на надеждност за Естония, Латвия и Словакия през 2022 г. Определението се различава за Испания и Франция.

¹⁸⁴ Европейска комисия, *Заетост и социално развитие в Европа, годишен преглед за 2023 г.*, Служба за публикации на Европейския съюз, 2023 г.

¹⁸⁵ Евростат [[ilc_iw05](#)].

Фигура 2.3.3: Случаите на временна заетост сред младежите и жените се различават значително в отделните държави членки

Дял на временно наетите жени сред всички заети жени (% , 2022 г., дясна ос) и дял на младите временно заети лица (на възраст между 15 и 24 години) сред всички наети лица в тази възрастова група (% , 2022 г., дясна ос).



Бележка: Няма данни за Латвия.

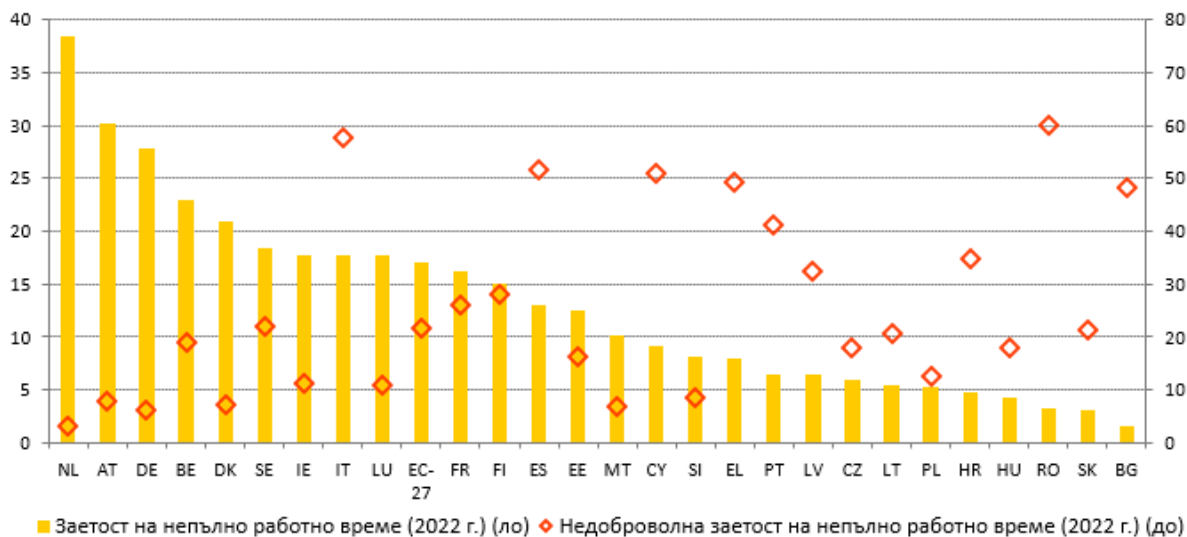
- Източник: Евростат, [lfsi_pt_a], EU-LFS.

Делът на заетостта на непълно работно време в ЕС продължи да намалява бавно, но стабилно, през 2022 г., макар и с все още значителен недоброволен компонент в няколко държави членки. През 2022 г. около 32,8 милиона заети лица (на възраст 20—64 години) са работили на непълно работно време в ЕС, което е с 2,7 милиона по-малко в сравнение с 2019 г. Това се равнява на дял от 17 % през 2022 г. (с 1,7 процентни пункта по-малко в сравнение с 2019 г.). Тази низходяща тенденция може също така да допринесе значително за поне частично преодоляване на значителния недостиг на работна ръка и умения в Съюза. Въпреки това разликите между държавите членки продължават да бъдат значителни. Нидерландия, Австрия, Германия, Белгия и Дания отчитат дял на работниците на непълно работно време над 20 %, докато в България, Словакия, Румъния, Унгария и Хърватия е под 5 % (вж. фигура 2.3.4). Делът на недоброволната работа на непълно работно време в общата заетост на непълно работно време в ЕС намаля с 2,5 процентни пункта, до 21,5 % през 2022 г., отново със значителни разлики между отделните държави¹⁸⁶. Румъния, Италия, Испания, Кипър, Гърция и България отчетоха стойности около или над 50 %, докато Нидерландия, Австрия, Германия, Дания, Малта и Словения отчетоха стойности под 10 %.

¹⁸⁶ Евростат [lfsa_eppgai], EU LFS.

Фигура 2.3.4: Делът на заетостта на непълно работно време продължава бавно да намалява, но със значителни разлики в недоброволния компонент в отделните държави членки

Дял на заетостта на непълно работно време в общата заетост (20—64 години) и недоброволната заетост на непълно работно време като процент от общата заетост на непълно работно време (20—64 години) (% , годишни данни).



Бележка: Определението се различава в Испания и Франция през 2021 г. и 2022 г. (вж. метаданните).
Източник: Евростат, [lfsi_pt_a] и [lfsa_eppgai], EU-LFS.

Делът на „самостоятелно заетите лица без служители“ е относително висок в няколко държави членки, като младежите често разчитат на един основен или един-единствен клиент. През 2022 г. самостоятелно заетите лица без наети лица (т.е. „самостоятелно заети лица без служители“) представляваха 9 % от общата заетост в ЕС (за възрастовата група 20—64 години), което е около 17,5 милиона души¹⁸⁷. След значителното намаляване през 2020 г. делът все още не се е възстановил до равнището отпреди кризата (9,4 % през 2019 г.). Най-високите проценти (над 14 %) се наблюдават в Гърция, Полша и Италия, следвани от Чехия, Нидерландия, Словакия, Малта, Белгия, Литва и Румъния (над 10 %). За разлика от това, най-ниски дялове (под 6 %) са отчетени за Германия, Дания, Швеция и Люксембург. През 2022 г. около 770 000 самостоятелно заети лица без служители (или около 4 % от общия брой на самостоятелно заетите лица без служители) в ЕС са били изложени на риск от така наречената „зависима самостоятелна заетост“ (т.е. работещи през последните 12 месеца само за един или предимно за един клиент, като този клиент е определял работното им време). В доклад на Европейския орган по труда се показва, че характеристиките на тази зависима самостоятелна заетост могат да бъдат по-често срещани сред младите самостоятелно заети лица (дял от 6 % от лицата на възраст 15—34 години). Що се отнася до видовете професии, такива характеристики на икономическа и организационна зависимост преобладават при операторите на съоръжения и машини, монтажниците, както и при професиите, неизискващи специална квалификация (9,8 %), в образователния, здравния и социалния сектор (5,8 %), както и в информационните и комуналните, финансовите и застрахователните дейности и дейностите, свързани с недвижими имоти (4,1 %)¹⁸⁸.

¹⁸⁷ Не е направено сравнение със стойности на този показател от преди 2021 г., тъй като през 2021 г. има прекъсване на динамичните редове за всички държави членки поради [влизането в сила на новата регулаторна рамка за европейската социална статистика](#). Евростат [lfsa_esgais] и [lfsa_egaps], EU-LFS. Вж. също Milasi, Santo, et al., *Дейност като самостоятелно заето лице без служители и липса на платена работа: перспектива на заетостта в държавите от ЕС*, 2022 г.

¹⁸⁸ Възможно е тези цифри да не съответстват на определенията, използвани в националното законодателство, и поради това следва да се третират предпазливо. Вж.: Williams, C., et al., [Степен на зависима самостоятелна заетост в Европейския съюз](#). Европейски орган по труда: Европейска платформа за противодействие на недеклаирания труд, 2023 г.

Възстановяването на пазарите на труда в ЕС засили ролята на основаната на платформи икономика, която допринася за създаването на възможности на пазара на труда, като същевременно може да породви предизвикателства за условията на труд и социалната закрила. Средно 2,4 % от респондентите в ЕС съобщават, че през 2022 г. са предоставяли работа чрез онлайн цифрови платформи, а 1,9 % — чрез цифрови платформи на място¹⁸⁹. На фигура 2.3.5 са показани големи разлики между отделните държави по отношение на дела на респондентите, които са заявили, че са предоставяли работа чрез цифрови трудови платформи, 8,5 % в Малта и 7,5 % в Словакия и Португалия, в сравнение с 2,5 % в Нидерландия и 1,4 % в Дания. Въпреки че делът на мъжете и жените, които са извършвали работа през платформа, е относително сходен, съществуват различия между половете в съответните мотиви за извършване на такъв вид работа (т.е. жените използват работата през платформа, за да получат допълнителни доходи и гъвкавост, за да я съчетаят със семейните ангажименти, докато мъжете са привлечени към нея заради възможности да работят в световен мащаб и да разширяват своята клиентска база)¹⁹⁰. Като цяло предизвикателствата, свързани с работата през платформа, се отнасят до непрозрачността на системите за алгоритмично управление (АУ) и тяхното влияние върху разпределението на задачите, а оттам и върху доходите, за работещите през платформи (подробно анализирано в специално тематично каре 5), както и до възможното неправилно класифициране на трудовия статус на тези работници (които може да се окажат погрешно посочени като самостоятелно заети лица и следователно да нямат права и защита като наети лица). Нещо повече, досега достъпът до колективно представителство и колективно договаряне е останал ограничен в контекста на работата през платформа¹⁹¹.

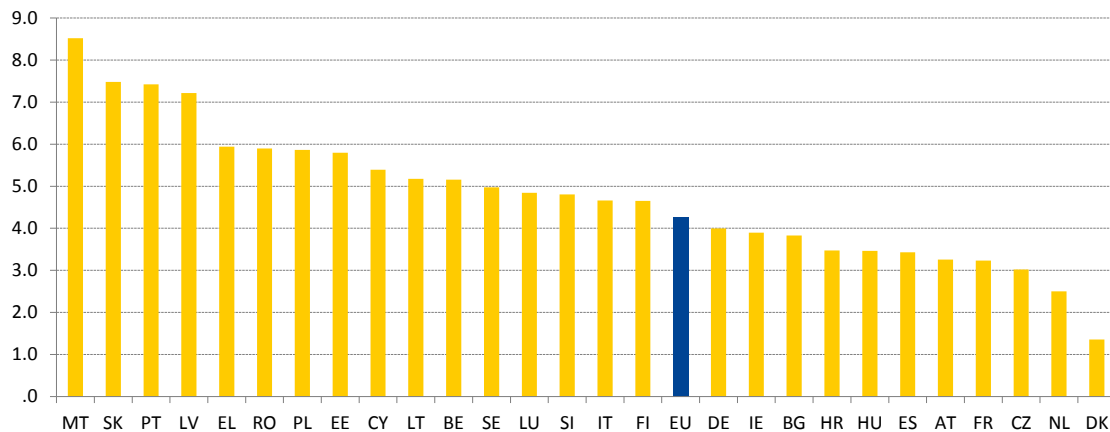
¹⁸⁹ Онлайн и на място са примери за специфични видове платформи. Неизчерпателен списък на онлайн цифровите платформи включва Upwork, Freelancer, Clickworker или PeoplePerHour; Uber, Deliveroo, Handy или TaskRabbit са примери за платформи на място. Вж.: Fernandez Macias, E., *et al.*, [The platformisation of work](#) (Платформизацията на работата), Служба за публикации на Европейския съюз; и [База данни на Eurofound за икономиката на платформите](#), 2023 г.

¹⁹⁰ Вж.: Eurofound, [Разлики между половете в мотивацията за участие в работа през платформа](#), Служба за публикации на Европейския съюз, 2023 г.

¹⁹¹ Европейска комисия, *Съвместен доклад за заетостта за 2023 г.* — Приет от Съвета на 13 март 2023 г., Служба за публикации на Европейския съюз, 2023 г. <https://data.europa.eu/doi/10.2767/372552>.

Фигура 2.3.5: Различна интензивност на работата през цифровите трудови платформи в държавите членки

Дял на респондентите, които някога са предоставяли работа чрез цифрови трудови платформи в ЕС, юни 2023 г.



Източник: Eurofound, електронно проучване, 2023 г.

Проучванията относно изкуствения интелект (ИИ) сочат потенциално силно въздействие на машинното самообучение върху пазарите на труда, като се очаква квалифицираните наети лица и творческите професии да бъдат засегнати в по-голяма степен, в сравнение с технологичното развитие в миналото. Според ОИСР като цяло през 2019 г. 26,7 % от работната сила в държавите членки е била на работни места с висок риск от автоматизация, като Унгария, Словакия, Чехия и Полша са най-силно засегнати на съвкупно равнище в ЕС, с около 35 % от заетостта в тези професии (вж. фигура 2.3.6)¹⁹². В този контекст социалният диалог и колективното договаряне са от решаващо значение, за да се гарантира основан на участието подход към управлението на промените, дължащи се на технологичното развитие, като се обърне внимание на потенциалните проблеми (т.е. свързани с евентуална загуба на работни места, остаряване на уменията или намалено моделиране на работните места (job crafting), като същевременно се насърчава адаптирането на работниците (включително чрез предоставяне на умения). Освен това ефективните активни политики по заетостта, включително системите за повишаване на квалификацията и за преквалификация, както и службите по заетостта, са от съществено значение, за да съпътстват тези промени, като същевременно гарантират големи ползи за обществото като цяло, също и благодарение на ефективната подкрепа за прехода от едно работно място на друго, когато е необходимо. Що се отнася до генеративния ИИ, според Eurofound използването на машинно самообучение като цяло се възприема като положително от анкетираните работници, тъй като то може да помогне да се освободи време от рутинни задачи и да се даде възможност за съсредоточаване в по-голяма степен върху задачи с висока добавена стойност¹⁹³. ИИ би могъл също така да подпомага хората с увреждане на пазара на труда чрез създаване на по-приобщаваща и съобразена с нуждите среда¹⁹⁴.

¹⁹² ОИСР, *OECD Employment Outlook 2023: Artificial Intelligence and the Labour Market* [ОИСР Перспективи за заетостта 2023 г.: Изкуственият интелект и пазарът на труда], Издателство на ОИСР, 2023 г., и Gmyrek, P., et al., *Generative AI and Jobs: A global analysis of potential effects on job quantity and quality* [Генеративен ИИ и работни места: Глобален анализ на потенциалното въздействие върху количеството и качеството на работните места], Работен документ на МОТ № 96, 2023 г.

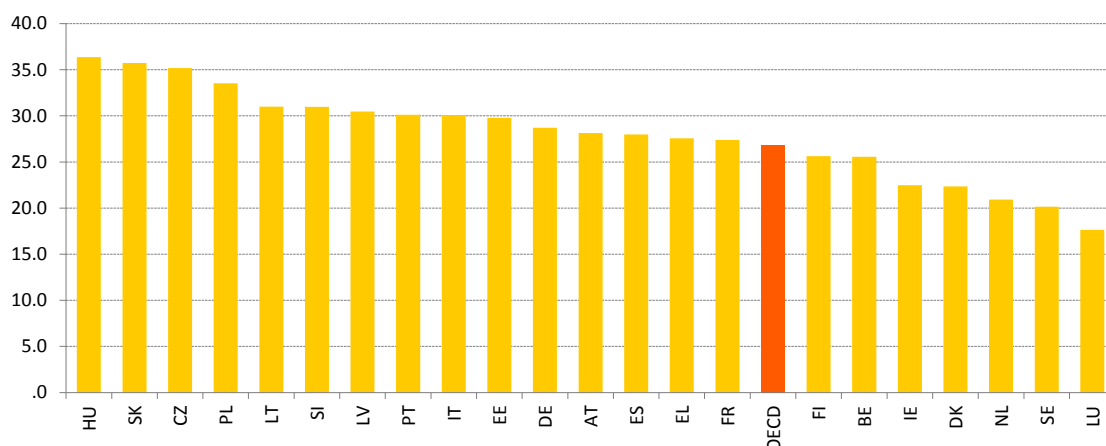
¹⁹³ Eurofound, *Етична цифровизация на работното място: от теория към практика*, 2023 г.; Eurofound, *Ethics in the digital workplace* [Етика на цифровото работното място], 2022 г.; и Eurofound, *Digitisation in the workplace* [Цифровизация на работното място], Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург, 2021 г.

¹⁹⁴ Touzet, C., *Using AI to support people with disability in the labour market: Opportunities and challenges, OECD Artificial Intelligence Papers*, (Използване на ИИ за подпомагане на хората с увреждания на пазара на труда: Възможности и предизвикателства, документи на ОИСР относно изкуствения интелект) № 7, Издателство на ОИСР, Париж, 2023 г.

Като цяло, въпреки че изкуственият интелект и моделите за машинно самообучение, особено тези, които се основават на генеративни предварително обучени трансформатори (като ChatGPT), носят големи възможности, те могат да окажат силно въздействие върху квалифицираните наети лица в бъдещето,¹⁹⁵ и дори да засегнат творческите професии¹⁹⁶. Бързият напредък в тези технологични подходи изисква внимателен надзор, за да се оползотворят ползите от тях, като същевременно се предвидят потенциалните отрицателни въздействия и се изготвят подходящи ответни мерки на политиката, включително по отношение на пазарите на труда и адекватното участие на работниците в повишаването на производителността, генерирано от ИИ. В този контекст ИИ поставя предизвикателства по отношение на прозрачността, отчетността и възможното си въздействие върху правата и доходите на работниците. Например в предложения Законодателен акт за изкуствения интелект системите с ИИ, използвани при набирането и управлението на работниците, се определят като високорискови, като се налагат изисквания за обмен на информация, безопасност, точност и човешки надзор.

Фигура 2.3.6: Отчетени са разлики между отделните държави по отношение на очакваното въздействие на автоматизацията върху заетостта

Дял на заетостта в професии с най-висок риск от автоматизация; %, 2019 г.



Бележка: Резултатите се основават на проучване сред експерти, които оценяват степента на автоматизация на редица умения и способности по професии. Държави от ОИСР, които са част от ЕС-27.

Източник: ОИСР, *OECD Employment Outlook 2023* [ОИСР Перспективи за заетостта 2023 г.], Издателство на ОИСР, 2023 г.

¹⁹⁵ Gmyrek, P., Berg, J., Bescond, D. 2023 г. *Generative AI and Jobs: A global analysis of potential effects on job quantity and quality* [Генеративен ИИ и работни места: Глобален анализ на потенциалното въздействие върху количеството и качеството на работните места], Работен документ на МОТ №96 (Женева, МОТ), <https://doi.org/10.54394/FHEM8239>.

¹⁹⁶ Вж. например споразумението между Гилдията на американските сценаристи и Алианса на филмовите и телевизионни продуценти за преодоляване на съществуващите опасения относно влиянието на ИИ върху филмовата индустрия. Новият договор включва разпоредби относно използването на ИИ във филмови и телевизионни проекти, постигнати в края на една от най-дългите стачки в Холивуд.

Тематично каре 5: Въздействие на алгоритмичното управление на работното място, включително в контекста на цифровите трудови платформи

Насърчаването на справедливи условия на труд и приобщаващи работни места е от ключово значение, особено като се има предвид ускореното използване на алгоритми и изкуствен интелект. Алгоритмичното управление (АУ) се отнася до използването на алгоритми и техники за изкуствен интелект (ИИ) (т.е. машинно самообучение и други изчислителни методи). Въпреки че първоначално се свързваше с основаната на платформи икономика, АУ набира скорост и в традиционни икономически сектори, като например финансите, търговията на дребно или логистиката. Основният му акцент е координацията и управлението на вложения труд, например за изготвяне на прогнози и оптимизиране на бизнес решенията, като разпределение на ресурсите, възлагане на задачи, планиране и оценка на работата на работниците. Някои от принципите на Европейския стълб на социалните права са особено важни за разработването и използването на техники за АУ и ИИ по ориентиран към човека, прозрачен и отговорен начин. Например в принцип 10 се подчертава значението на здравословния, безопасен и добре адаптиран труд, включително правата на работниците на неприкосновеност на личния живот, управление и защита на данните. С Принцип 3 се цели да се предотврати дискриминацията чрез установяване на правото на равно третиране и равни възможности, наред с другото, по отношение на заетостта, включително при използване на алгоритми.

Може да се очаква алгоритмичното управление да допринесе за повишаване на ефективността и подобряване на цялостното качество на услугите в основаната на платформи икономика. Цифровите трудови платформи използват автоматизирани системи за наблюдение и вземане на решения, оправомощени от алгоритми и основани на данни технологии, за да координират и оптимизират разпределението на задачите за работниците¹⁹⁷. При тези алгоритми се вземат предвид фактори като местоположение, наличност, умения и данни за минали периоди за съчетаване на задачите с най-подходящите работници в реално време, като по този начин се подобрява ефективността. Мониторингът на работата на работниците при АУ чрез рейтинги и други показатели осигурява обратна информация в реално време, която може да се използва за прилагане на стандартите на платформите. Динамичното ценообразуване и стимулите на АУ (т.е. бонуси) също могат да дадат възможност на платформите да привличат работници по време на периоди на върхово натоварване.

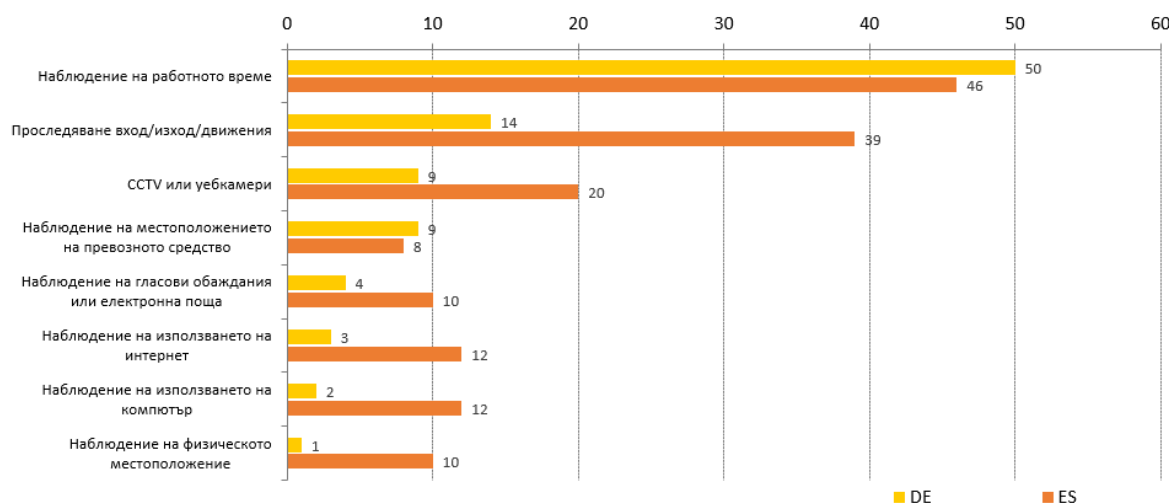
Същевременно алгоритмичното управление създава и някои предизвикателства за работниците, включително етични съображения и последици за условията на труд. Приемането на АУ от страна на дружествата може да доведе до повишено наблюдение и излагане на оценка, което може да окаже въздействие върху правото на служителите на благосъстояние. Например алгоритъмът за вземане на решения в цифровите платформи на пазара на труда, включително възможността за прекратяване на договорите, може да окаже отрицателно въздействие върху работниците. Интегрирането на системите с ИИ в АУ носи риск от засилване на съществуващите предубеждения и дискриминационни практики. Зависимостта на АУ от обработването и съхранението на данни допълнително излага работниците на потенциални нарушения на сигурността на данните. В този контекст предпазните мерки и мерките за намаляване на риска са от съществено значение за справяне с последиците от потенциални нарушения и за защита на физическите лица. Освен това автоматизираните механизми за контрол на АУ биха могли да намалят автономността на работниците, като ограничат техните правомощия за вземане на решения и контрола им върху техните работни задачи, което в голяма степен засяга техните психосоциални и здравни резултати.

¹⁹⁷ Третото издание на COLLEEM е разширено и преименувано като [AMPWork: Algorithmic Management and Platform Work Survey](#) [Работа: Проучване на алгоритмичното управление и работата през платформи]. В предишните [COLLEEM проучвания \(I и II\)](#) се прави количествена приблизителна оценка на равнището на разпространение и условията на работа през платформа в Европа.

Алгоритмичното управление на работните места е относително новаторска концепция и данните за политиката в държавите членки и промишлените отрасли все още са доста ограничени. Неотдавнашно проучване на Съвместния изследователски център на Европейската комисия предоставя информация за приемането и равнището на разпространение на автоматизирани инструменти за наблюдение и вземане на решения в Германия и Испания¹⁹⁸. В него се вижда, че приблизително 20 % и 35 % съответно от германските и испанските работници са изложени на риск от експозиция на поне една от автоматизираните системи за вземане на решения. Те включват използване на алгоритми за автоматизиране на разпределянето на задачите, предоставяне на инструкции или оценка на изпълнението чрез автоматизирано класиране (вж. примерите и равнището на разпространение на видовете цифрово наблюдение в графиката). Проучването показва също така, че едва 5 % и 15 % съответно от германските и испанските работници са били запознати с политиката на своята организация по отношение на цифровата информация, събрана за тях или за техните работни дейности.

Проследяването на работното време се съобщава от около половината от всички анкетиранни работници в Германия и Испания

Използване на видове цифрови инструменти за наблюдение и наблюдение на работата, % от респондентите, посочващи всеки вид.



Източник: Fernández-Macías, E., et al., The platformisation of work. Evidence from the JRC [Платформизацията на работата. Данни от Съвместния изследователски център (JRC)].

Досега само няколко държави членки са приели мерки на политиката, за да гарантират, че алгоритмичното управление повишава ефективността на работното място, без да се излага на риск благосъстоянието на наетите лица. В Португалия Закон № 13/2023 изисква наетите лица да получават информация относно параметрите на алгоритмите, които оказват въздействие върху решенията на работодателя. По подобен начин в Испания Закон 12/2021 предоставя на представителите на работниците правото да бъдат информирани за параметрите, правилата и инструкциите на алгоритмите, които оказват влияние върху условията на труд. Предложената директива за подобряване на условията на труд при работа през платформи ще послужи за смекчаване на потенциалните опасности, свързани с алгоритмите, за лицата, ангажирани в цифрови трудови платформи. С нея също така се установяват колективни права на информиране на представителите на работниците. Тези нови права не само ще повишат прозрачността на автоматизираните системи за работещите през платформи, но и ще изискват от цифровите трудови платформи систематично да оценяват въздействието на тези системи върху условията на труд. Освен това тези права ще гарантират, че значимите автоматизирани решения подлежат на преглед от човек в контекста на работата през платформа.

¹⁹⁸ Fernández Macías, E., et al., *The platformisation of work* [Платформизацията на работата], Служба за публикации на Европейския съюз, 2023 г.

Налице са признаци за намаляване на недекларирания труд в ЕС, макар и с големи различия между отделните държави. Последните оценки¹⁹⁹ сочат, че 9,7 % от общото количество вложен труд в частния сектор на ЕС е било недекларирано през 2019 г. (спрямо 10,2 % през 2013 г.). Недекларираният труд представлява 14,6 % от брутната добавена стойност в частния сектор в ЕС през 2019 г., спрямо 14,9 % през 2013 г. Между 2013 г. и 2019 г., изглежда, е налице спад в 19 държави членки (от общо 26, тъй като няма налични оценки за Малта през 2013 г.), с изключение на България, Франция, Германия, Италия, Литва, Нидерландия и Румъния. Това може да отразява напредъка, постигнат в борбата с недекларирания труд, наред с другото, чрез промени в трудовото законодателство, увеличаване на ресурсите за инспекциите по труда, както и действия за справяне с нарушенията и осигуряване на съответствие (вж. раздел 2.3.2). Според Eurofound²⁰⁰ ресурсите, отпуснати за укрепване на институциите, действително са се увеличили през последното десетилетие в повечето държави от ЕС. През 2021 г. обаче много държави членки все още бяха под препоръчания брой инспектори на 10 000 наети лица. Европейската платформа за противодействие на недекларирания труд подкрепя обмена на най-добри практики между държавите от ЕС, включително разработването и мониторинга на ключови показатели за ефективност (КПЕ), за да се оцени ефективността на инспекциите по труда²⁰¹.

¹⁹⁹ Оценките на реалния размер на недекларираната икономика трябва да се разглеждат предпазливо. Вж. Franic, J., *Extent of undeclared work in the European Union* (Обхват на недекларирания труд в Европейския съюз). Европейски орган по труда: Европейска платформа за противодействие на недекларирания труд, 2023 г.

²⁰⁰ Мрежа на Eurofound от европейски кореспонденти. Вж.: Eurofound, *Минимални работни заплати: Несъответствие и правоприлагане в целия ЕС*, 2023 г. (предстоящо публикуване).

²⁰¹ Williams, C., et al., *Key Performance Indicators measuring the effectiveness of labour inspectorates* [Ключови показатели за ефективност, измерващи ефективността на инспекциите по труда]. Европейски орган по труда: Европейска платформа за противодействие на недекларирания труд, 2023 г.

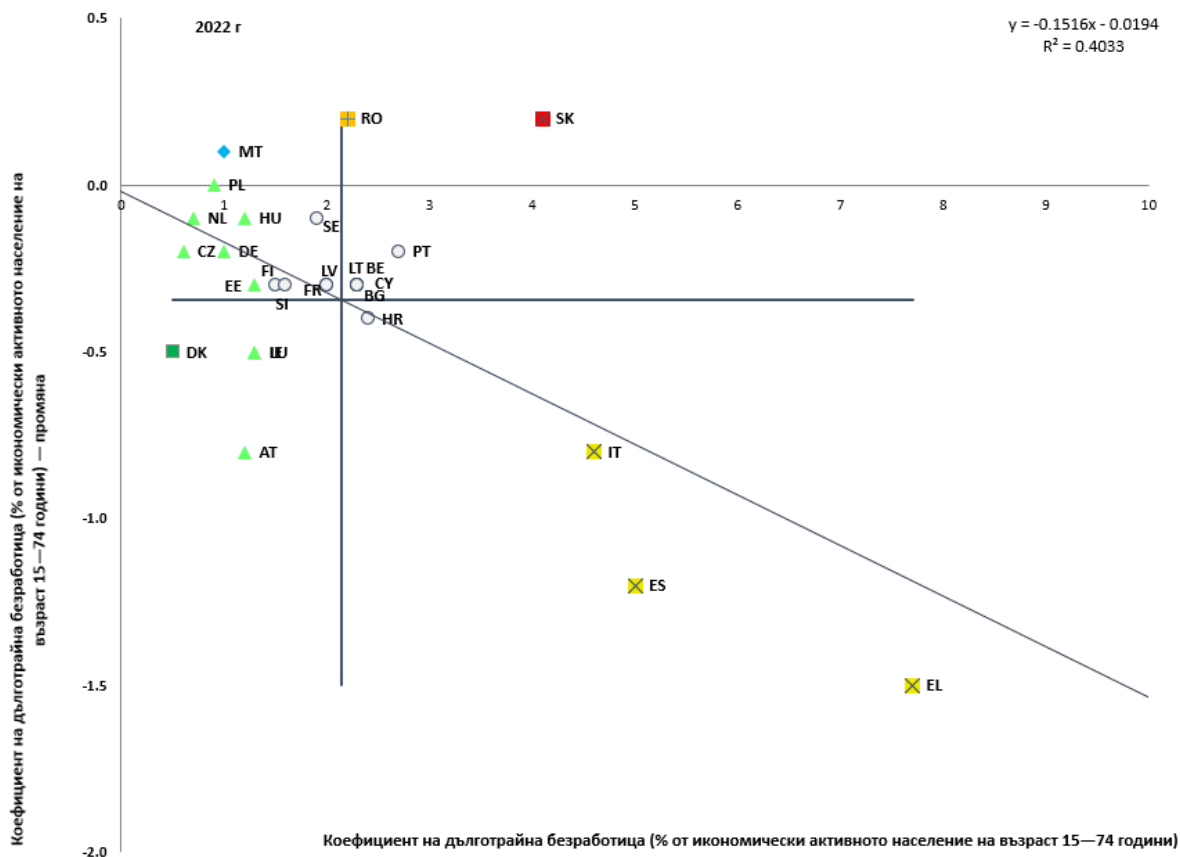
Дълготрайната безработица спадна на фона на възстановяването след COVID-19, въпреки че някои държави членки все още са изправени пред значителни предизвикателства. През 2022 г. равнището на дълготрайната безработица в ЕС е било 2,4 %, което е с 0,4 процентни пункта по-ниско от предходната година, като е намаляло в почти всички държави членки (вж. фигура 2.3.7). Разликата между най-високите и най-ниските равнища в държавите от ЕС е намаляла от 8,4 процентни пункта през 2021 г. на 7,2 процентни пункта през 2022 г., което е знак за сближаване във възходяща посока, благодарение на държавите членки с най-високи равнища през 2022 г., които са регистрирали най-значителните годишни подобрения. Това са Гърция (-1,5 процентни пункта, до 7,7 %), Испания (-1,2 процентни пункта, до 5 %) и Италия (-0,8 процентни пункта, до 4,6 %). Австрия също отбеляза значителен спад (-0,8 процентни пункта), но на относително ниски равнища (1,2 % през 2022 г.). От друга страна, равнищата на дълготрайна безработица се увеличиха в Словакия, понастоящем в „критична ситуация“, Румъния, която понастоящем е „за наблюдение“, и Малта, която е „добре, но изискваща наблюдение“. Обратно, Дания, Австрия, Чехия, Германия, Естония, Ирландия, Люксембург, Унгария, Нидерландия и Полша са „по-добре от средното“ равнище, с ниски и като цяло намаляващи равнища през 2022 г. През 2022 г. неравенството между половете по отношение на дълготрайната безработица беше ниско (под 0,5 процентни пункта) в повечето държави членки, с изключение на Гърция, Испания и Латвия (съответно 5 процентни пункта, 2 процентни пункта и 1,2 процентни пункта). Наблюдават се и големи регионални различия (вж. фигура 7 в приложение 5), като най-високите разлики в равнищата на дълготрайната безработица са на ниво NUTS-II в Австрия (79,7 %), Италия (69,9 %), България (67,9 %) и Белгия (64,1 %) ²⁰². Напредъкът на държавите членки в изпълнението на Препоръката на Съвета от 2016 г. относно интеграцията на дълготрайно безработните лица на пазара на труда продължава да бъде от ключово значение за справяне с предизвикателството ²⁰³.

²⁰² Евростат [[lfst_r_lmdltu](#)].

²⁰³ [COM\(2019\) 169 final](#), за оценката на Препоръката на Съвета относно интеграцията на дълготрайно безработните лица на пазара на труда.

Фигура 2.3.7: Намаляващи равнища на дълготрайната безработица в почти всички държави членки, и по-специално в тези с най-високи равнища

Коефициент на дълготрайна безработица, стойности за 2022 г. и изменения спрямо 2021 г. (%), водещ показател в набора от социални показатели)



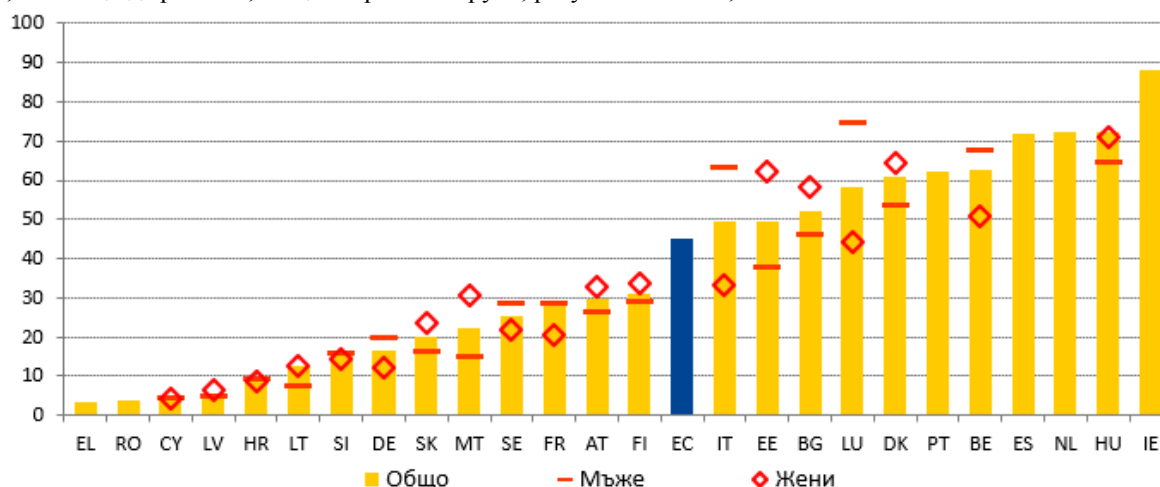
Бележка: Осите са разположени централно по непретеглената средна стойност за ЕС. Легендата е представена в приложението. Определението се различава за Испания и Франция.

Източник: Евростат [tesem130](#)], EU-LFS.

Равнищата на участие в мерките за активизиране се различават в отделните държави членки, дори когато се вземат предвид разликите в равнищата на дълготрайната безработица между отделните държави. През 2021 г. делът на безработните лица, които желаят да работят и които са участвали в активни мерки на политиката по заетостта, се различава значително в отделните държави членки. От една страна, държави като Гърция, Румъния, Кипър, Латвия и Хърватия имат стойности под 10 %. От друга страна, процентът е бил почти 90 % в Ирландия и над 70 % в Унгария, Нидерландия и Испания. В някои държави (Люксембург, Италия, Естония, Белгия, Малта) разликите между половете по отношение на участието са ясно изразени (т.е. равни на или значително по-високи от 15 процентни пункта, вж. фигура 2.3.8)²⁰⁴. В държавите членки с относително високо, но подобряващо се равнище на дълготрайната безработица по-тясното наблюдение на участието в мерки за активизиране и оценката на качеството и ефективността на интервенциите, включително връзките със социалната закрила, продължават да бъдат от ключово значение за справяне с предизвикателството.

Фигура 2.3.8: Различни равнища на участие в активните политики по заетостта в различните държави членки, с големи неравенства между половете за някои

Участници в редовни интервенции в рамките на политиката по заетостта (категория 2—7) на 100 безработни лица, желаещи да работят, обща възрастова група, резултати по пол, 2021 г.



Бележка: Няма динамичен ред за Чехия. Последни налични данни за жените в Ирландия, Нидерландия, Португалия, Полша (2019 г.). Динамичните редове се изчисляват за Дания, Гърция, Нидерландия и Швеция. Ниска степен на надеждност на данните за Литва. На равнището на ЕС няма разбивка по пол. Стойности над 100 % биха означавали, че хората се регистрират повече от веднъж в набора от данни на активната политика по заетостта като част от участието си в различни категории мерки или поради участници, които не са регистрирани като търсещи работа.

Източник: Евростат [[imp_ind_actsup](#)].

²⁰⁴ Мерките на политиката по заетостта (ПЗ) (категории 2—7) включват наред с другото предоставяне на обучение (2), стимули за заетост (4), подкрепена заетост и рехабилитация (5), пряко създаване на работни места (6) и стимули за стартиращи предприятия (7). Въпреки това този показател следва да се тълкува предпазливо, тъй като с него се измерва само участието в политиките по заетостта (а не ефективността им).

Една от ключовите цели на Препоръката на Съвета относно интеграцията на дълготрайно безработните лица на пазара на труда е да се изготвят споразумения за трудова интеграция на всички регистрирани за период от най-малко 18 месеца. През 2021 г. 54,4 % от всички дълготрайно безработни в ЕС, на които е било предложено специално споразумение за интегриране на пазара на труда (СИПТ), са се върнали на пазара на труда. Тази цифра нараства до 61,1 % за дълготрайно безработните лица, участващи в индивидуални планове за действие (ИПД) със задълбочена оценка. Въпреки това делът на дълготрайно безработните лица в редовните ИПД, които са приключили работа, е по-нисък — 47,7 %, което е под средната стойност от 49,9 % за 2021 г. Въпреки че половината от държавите членки са постигнали поне 95 % покритие през 2021 г., остават девет държави, в които поне едно на всеки три дълготрайно безработни лица, регистрирани в продължение на 18 месеца или повече, не е получило предложение за СИПТ седем години след приемането на препоръката на Съвета. Това подчертава значението на увеличаването на целенасочените усилия в засегнатите държави членки²⁰⁵.

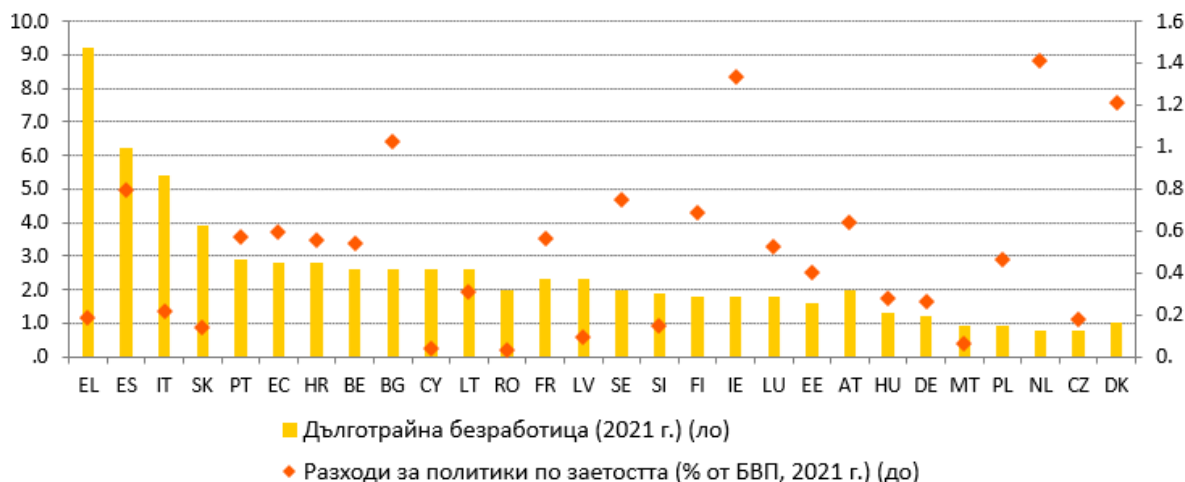
Ефективните активни политики по заетостта играят ключова роля за повишаване на равнищата на заетост, подпомагане на прехода от едно работно място към друго и справяне с недостига на работна ръка и умения в ЕС, със значителни разлики в разходите в отделните държави членки. Анализът на разходите за мерки по заетостта като процент от БВП може да послужи като ориентир за усилията на държавите членки да се справят с предизвикателствата, свързани с интеграцията на пазара на труда, по-специално когато се разглежда заедно с равнищата на дълготрайната безработица²⁰⁶. Например през 2021 г. Испания е изразходвала относително повече за активни интервенции на политиката по заетостта (т.е. 0,8 % от БВП), като е имала относително високо равнище на дълготрайна безработица — над 6 % (вж. фигура 2.3.9). Напротив, в Гърция, Италия и Словакия, всички с равнища на дълготрайна безработица над средното за ЕС (съответно над 9 %, 5 % и около 4 %), разходите за мерки по заетостта бяха относително ниски (т.е. в размер на или около 0,2 % от БВП). В Нидерландия, Ирландия и Дания разходите за мерки по заетостта бяха относително високи — равни или над 1,2 % от БВП през 2021 г., но с нисък дял на дълготрайно безработните лица (т.е. под 2 %). И накрая, в държави като Португалия, Хърватия и Белгия равнището на разходите е било около средното за ЕС, както и съответните им равнища на дълготрайна безработица.

²⁰⁵ Европейска комисия, *Събиране на данни за наблюдение на препоръката за дълготрайно безработните лица: 2021 г.*, 2022 г.

²⁰⁶ Що се отнася до ефективността на активните политики по заетостта, финансирани от ЕСФ, неотдавнашният метаанализ на съпоставителните оценки на въздействието на ЕСФ показва, че средно те оказват положително въздействие върху вероятността участниците да започнат работа.

Фигура 2.3.9: Съществуват значителни различия между държавите членки по отношение на разходите за активизиране

Разходи за активни интервенции на политиката по заетостта (категории 2—7, в проценти от БВП, 2021 г.) и дълготрайна безработица като процент от населението (на възраст 15—74 години) в работната сила (% , 2021 г.)



Бележка: Данни за прогнозните разходи за ПЗ за Дания, Германия, Гърция, Хърватия, Нидерландия, Полша и Швеция. Определението за дълготрайна безработица се различава за Испания и Франция.

Източник: Евростат [[imp_expsumm](#)], база данни за политиката по заетостта (ПЗ) и [[tesem130](#)], EU LFS.

Публичните служби по заетостта (ПСЗ) допълнително цифровизираха своите услуги и засилиха сътрудничеството с работодателите. След пандемията от COVID-19 ПСЗ развиха прогресивно своите услуги (т.е. регистрация, профилиране, намиране на съответствия между свободни работни места и профили на търсещи работа лица и предоставяне на консултации и обучение) чрез цифрови платформи. Те също така допълнително са интегрирали в своята работа използването на инструменти за определяне на необходимите умения²⁰⁷. ПСЗ са засилили сътрудничеството си с работодателите, включително в някои случаи чрез разработване на нови услуги за работодателите във връзка с търговските марки, връзките с обществеността и управлението на човешките ресурси. Като цяло сътрудничеството с местните и регионалните власти е засилено, например по отношение на уязвимите групи. След агресивната война на Русия срещу Украйна ПСЗ изиграха ключова роля в подкрепа на интеграцията на пазара на труда на разселените лица от Украйна. През април 2023 г. общият им брой, регистриран в ПСЗ, възлиза на 344 000. Данните, докладвани от 19 ПСЗ, показват, че около 1,5 милиона разселени лица са заети с работа в съответните държави²⁰⁸.

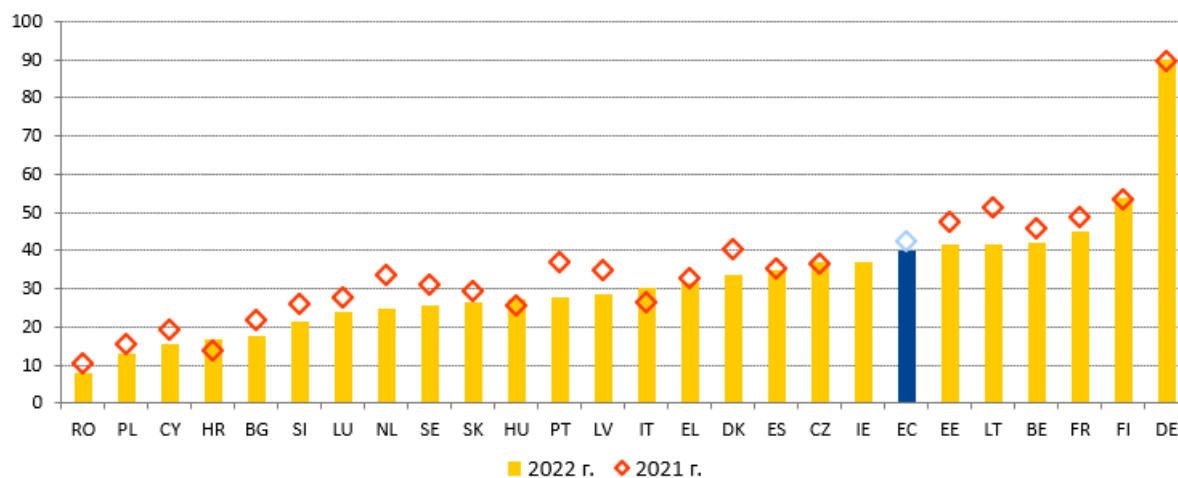
²⁰⁷ Вж. Европейска комисия, *Годишен доклад: Европейска мрежа на публичните служби по заетостта (ПСЗ)*, 2022 г.; Европейска комисия, *Основни резултати от третия цикъл на сравнителния анализ на ПСЗ*, Мрежа на публичните служби по заетостта, 2022 г.; и Европейска комисия, Peters, M., *Assessment report on PES capacity: 2022 [Доклад за оценка на капацитета на ПСЗ — 2021 г.]*, Служба за публикации на Европейския съюз, 2022 г.

²⁰⁸ Използването на различни източници в отделните държави може да повлияе на съпоставимостта на данните за заетостта. Поради това статистическите данни следва да се тълкуват с известна доза предпазливост. Вж. Европейска комисия, ГД „Трудова заетост, социални въпроси и приобщаване“, *Въпросник на мрежата на ПСЗ към ПСЗ* (новини) и *Европейски орган по труда, Преглед на мерките, предприети от държавите от ЕС и ЕАСТ по отношение на заетостта и социалната сигурност на разселените лица от Украйна*, февруари 2023 г.

Броят на краткосрочно безработните лица, обхванати от обезщетения за безработица, е намалял леко в ЕС и в почти всички държави членки през 2022 г. Техният дял е намалял от 42,2 % през 2021 г. на 40 % през 2022 г. (вж. фигура 2.3.10)²⁰⁹. Това крие значителни различия между държавите членки. Докато в Литва (-9,9 процентни пункта), Нидерландия (-9,1 процентни пункта) и Португалия (-9,1 процентни пункта) се наблюдава най-голям спад, обхватът се е увеличил в Италия (3,9 процентни пункта) и Хърватия (2,8 процентни пункта). През 2022 г. най-високи равнища на обхват са наблюдавани в Германия (90 %) и Финландия (над 50 %), следвани от Франция, Белгия, Литва и Естония с по-ниски стойности, но все още със стойности от 40 % или повече. На противоположната страна, най-нисък обхват е отчетен в Румъния, Полша и Кипър (под 15 %). През 2022 г. 35 % от безработните лица в ЕС, регистрирани в продължение на по-малко от една година, са получавали обезщетения или помощ, в сравнение с 37,8 % през 2021 г.

Фигура 2.3.10: Лек спад в равнищата на обхват на обезщетенията за безработица в почти всички държави членки, като продължават да съществуват различия

Обхват на обезщетенията за безработица за краткосрочно безработните (по-малко от 12 месеца, възрастова група 15—64 години, %)



Бележка: Няма налични данни за 2021 г. за Ирландия и Малта. Няма налични данни за 2022 г. за Австрия и Малта.

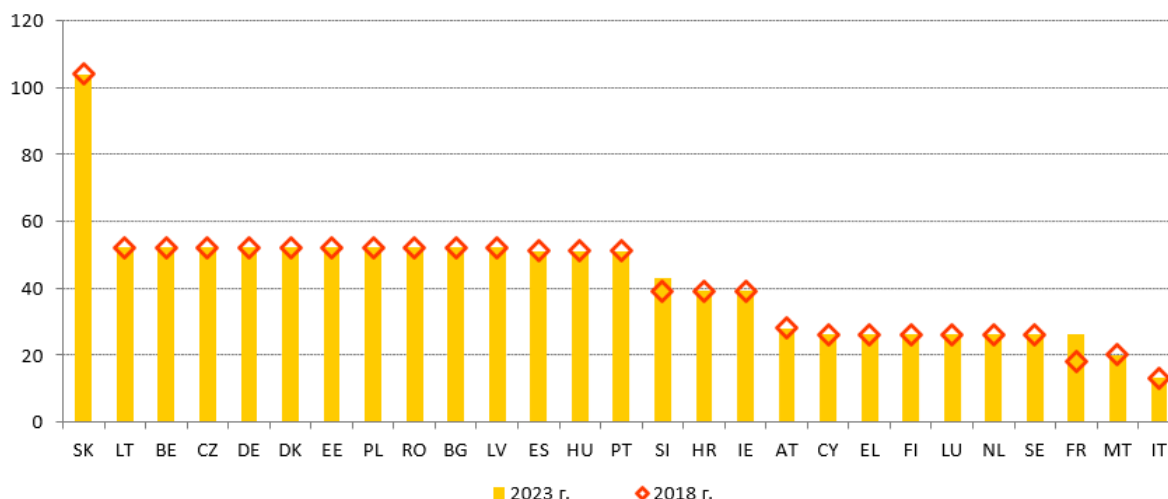
Източник: Евростат, [lfsa_ugadra], EU-LFS.

²⁰⁹ Краткосрочно безработни са лицата, които са останали без работа за по-малко от 12 месеца.

През 2023 г. периодът на придобиване на право на обезщетения за безработица и максималният срок, за който могат да бъдат поискани обезщетенията, останаха като цяло стабилни²¹⁰. Периодът на придобиване на права остана стабилен в почти всички държави членки, като варира от 13 седмици с осигурителни вноски в Италия до 104 седмици в Словакия (вж. фигура 2.3.11). Във Франция максималната продължителност на обезщетенията беше намалена през 2023 г. от 104 на 78 седмици с възможност за още 26 седмици при влошаващи се икономически обстоятелства, докато в Латвия беше намалена от 39 на 35 седмици през 2020 г. За всички останали държави членки продължителността е останала непроменена през последните 5 години, като между държавите членки продължават да съществуват значителни разлики (вж. фигура 2.3.12). Като цяло в 16 държави от ЕС обезщетения за безработните лица с едногодишен трудов стаж могат да се получават най-много 6 месеца (24 седмици). Заместването на доходите остава тясно свързано с продължителността на периода на безработица. На фигура 2.3.13 са сравнени нетните коефициенти на заместване на доходите за лицата с ниски заплати (67 % от средния национален доход) с кратък трудов стаж (12 месеца социалноосигурителни вноски) в ЕС, на втория и дванадесетия месец от периода на безработицата. Нетните коефициенти на заместване на доходите през втория месец варират от 7,9 % от предишните (нетни) доходи в Унгария до 90 % в Белгия. В Люксембург, Дания, Франция и Финландия коефициентът на заместване на доходите (за всички над 60 %, а в някои случаи значително над него) остава същият през 12-ия месец от периода на безработица.

Фигура 2.3.11: С много малко изключения, през последните пет години периодът на внасяне на осигурителни вноски за придобиване на право на обезщетения за безработица остава стабилен

Продължителност на необходимия период за придобиване на право на обезщетения за безработица (седмици, 2023 г. и 2018 г.)



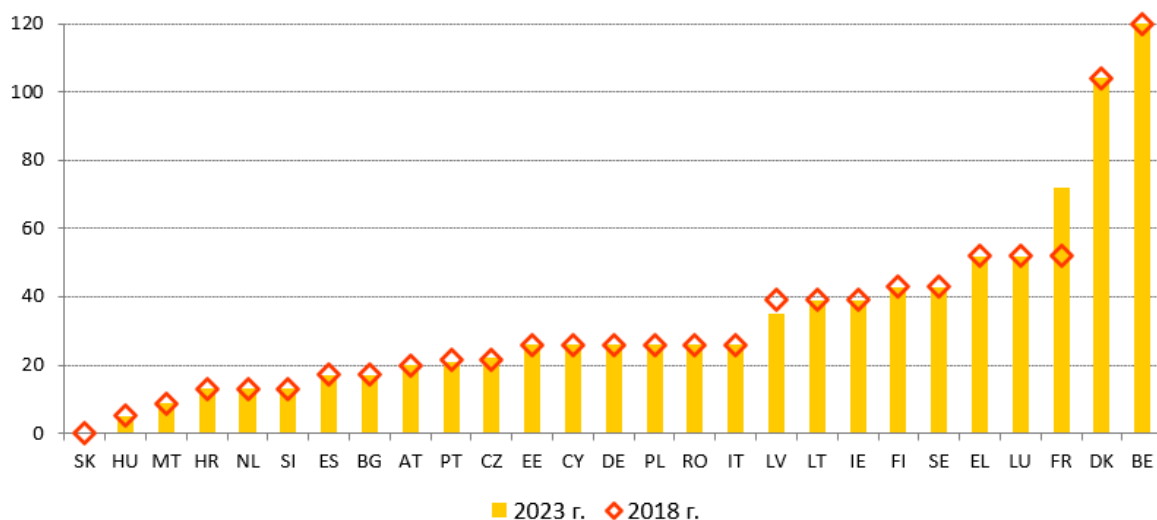
Бележка: В Малта (2018 г. и 2023 г.) трябва да са платени най-малко 50 седмични вноски, от които най-малко 20 платени или кредитирани през предходните 2 календарни години, откакто лицето е започнало работа; в Ирландия (2018 г. и 2023 г.) трябва да са платени най-малко 104 седмични вноски, откакто лицето е започнало работа; в Австрия (2023 г.) трябва да са платени най-малко 52 седмични вноски за лицата, кандидатстващи за първи път, и най-малко 28 седмични вноски при последващи заявления за обезщетения при безработица.

Източник: база данни на Центъра за изследвания на микросоциалните промени, MISSOC (януари 2018 г. и януари 2023 г.).

²¹⁰ Анализът се отнася до обезщетенията за безработица, които обикновено се дават на онези лица, които се регистрират като безработни не по своя вина, без да се включват схеми с временен характер, които може да са били приети в отговор на кризата, свързана с COVID-19.

Фигура 2.3.12: В повечето държави членки едногодишен трудов стаж осигурява достъп до обезщетения за безработица за максимален период от 6 месеца

Максимална продължителност на обезщетенията, в брой седмици, при едногодишен трудов стаж (седмици, 2023 г. и 2018 г.)

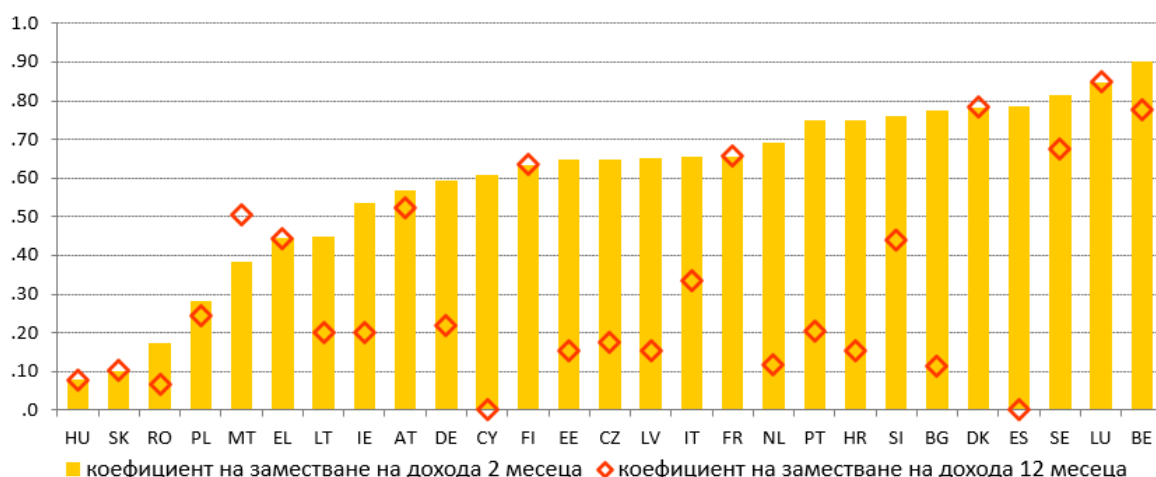


Бележка: В Белгия няма ограничение за продължителността на получаване на обезщетенията. В Кипър седмиците се изчисляват на базата на 6 работни дни в седмицата. В Ирландия обезщетението се изплаща в продължение на 39 седмици (234 дни) само на лица с 260 или повече платени седмични социалноосигурителни вноски. В Словакия лице с едногодишен трудов стаж не може да получи обезщетение за безработица (изискват се поне 2 години осигурителни вноски за безработица през последните 4 години). В Полша продължителността зависи от равнището на безработица в региона спрямо средното в национален мащаб.

Източник: База данни на Центъра за изследвания на микросоциалните промени, MISSOC (януари 2018 г. и януари 2023 г.) и национално законодателство.

Фигура 2.3.13: Коефициентите на заместване на дохода от обезщетенията за безработица през втория месец на безработица са по-високи от 60 % в повечето държави членки

Нетен коефициент на заместване на дохода от обезщетенията за безработица в размер на 67 % от средната работна заплата, на втория и дванадесетия месец от безработицата (2022 г.)



Бележка: Показателят е изчислен за несемейно лице без деца, с кратък трудов стаж (една година) и на възраст 20 години. Включени са различни компоненти на дохода, обезщетения за безработица и други помощи (социална помощ, обезщетения за жилищно настаняване).

Източник: изчисления на Европейската комисия въз основа на модела „данъци/обезщетения“ на ОИСП.

Общите данни за мобилността в рамките на ЕС останаха стабилни между 2016 г. и 2022 г., както и съставът на потоците по гражданство. През 2021 г. най-големите нетни изходящи потоци на граждани на ЕС годишно са регистрирани от Полша, следвана от Германия и Италия. За всички останали държави членки потоците от граждани на ЕС във и от техните държави бяха доста балансираны. Въпреки увеличението с 8 % на трансграничната мобилност на работниците в ЕС между 2021 г. и 2022 г., посоката на трансграничните потоци на мобилност остана като цяло непроменена. Като цяло това се случва предимно между регионите на ЕС, които са географски съседни и в които разликите в средните равнища на заплащане и условията на труд са по-видими²¹¹.

Социалните партньори играят ключова роля в разработването и изпълнението на реформи и политики на национално равнище, които подкрепят заетостта, качеството на работните места, развитието на умения и социалната закрила. На фигура 2.3.14 е показано участието на социалните партньори в 440 случая на законодателство, прието от правителството или в прилагане на други (необвързващи) текстове, както и в тристранни споразумения, между януари 2022 г. и юли 2023 г.²¹² Докладваната степен на участие варира по тематични области, дори в рамките на една и съща държава. Най-високата степен на участие на социалните партньори беше установена в областта на защитата и задържането на работа, следвана от защитата на доходите и подкрепата за предприятията да не фалират. Като цяло в държавите членки с добре установени традиции в областта на социалния диалог качеството и интензивността на участието са по-добри, както би могло да се очаква, включително във връзка с консултациите в контекста на европейския семестър. В заключенията от годишните прегледи на многостранното наблюдение на Комитета по заетостта (EMCO) междувременно се подчертава, че макар в почти всички държави членки институционалната рамка за социален диалог да е подходяща, продължава да бъде от изключително значение да се избегне чисто формалното участие и да се гарантира своевременна и ефективна консултация по време на целия процес на създаване на политики.

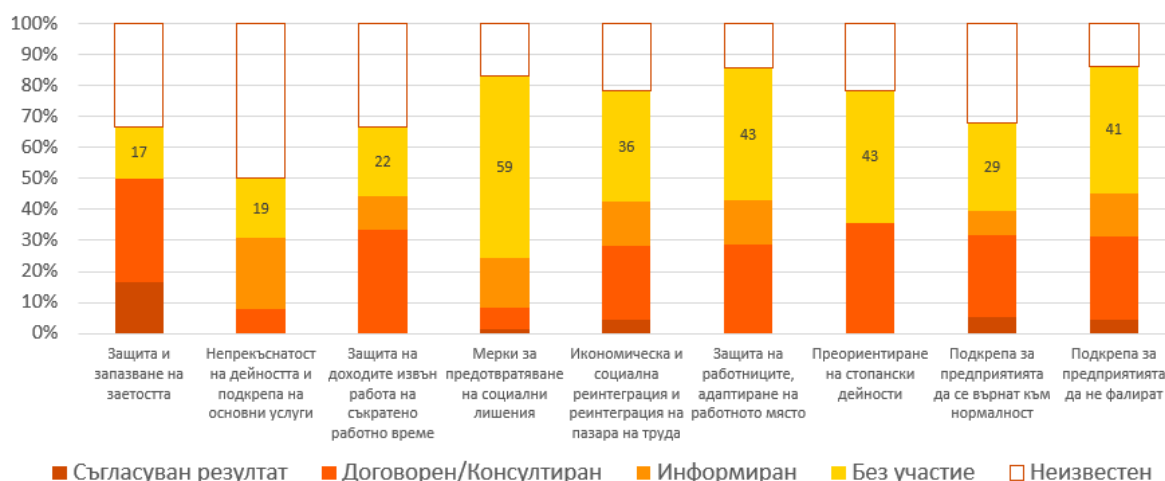
²¹¹ Вж. Европейска комисия (2023 г.), Годишен доклад относно трудовата мобилност в рамките на ЕС (предстоящо публикуване).

²¹² Вж. Eurofound, *Участие на социалните партньори в изпълнението на националните планове за възстановяване и устойчивост*. Служба за публикации на Европейския съюз, 2023 г. Ключови мерки могат да бъдат намерени в [базата данни EU PolicyWatch](#) на Eurofound.

В прегледите също така беше подчертано, че качеството на консултациите може да се подобри, когато се основава на базирани на доказателства констатации и предварителни оценки на въздействието на предложеното законодателство²¹³. Повече от две години след приемането на Механизма за възстановяване и устойчивост процесите на социален диалог във връзка с изпълнението на планове за възстановяване и устойчивост (ПВУ) напредват в повечето държави членки²¹⁴. Като се вземе предвид различната бързина на изпълнение на ПВУ, няколко социални партньори смятат, че в някои държави членки все още има възможност за подобрене, в съответствие с проучване, проведено от Eurofound през юни 2023 г.²¹⁵

Фигура 2.3.14: Степента на ангажираност на социалните партньори се различава в зависимост от тематичната област

Форма на ангажираност на социалните партньори в разработването на мерки на политиката за възстановяване



Бележка: Мерки на политиката, колективни трудови договори и фирмени практики от правителства, социални партньори и други участници, събрани между януари 2022 г. и юли 2023 г. Фигурата показва 440 случая на законодателни актове или необвързващи текстове, за които се смята, че са в сферата на социалните партньори.

Източник: База данни EU PolicyWatch на Eurofound.

²¹³ Становище 9955/23 на Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила.

²¹⁴ Европейска комисия, *Доклад на Комисията до Европейския парламент и Съвета — Доклад за преглед на изпълнението на Механизма за възстановяване и устойчивост*, COM(2022) 383 final, 2022 г.

²¹⁵ Резултати от текущото проучване на Eurofound относно участието на националните социални партньори в изготвянето на ПВУ. Обобщени резултати от мненията, изразени от 174 социални партньори и представители на правителствата в мрежата на Eurofound от национални кореспонденти. Вж. Eurofound, *Участие на социалните партньори в изготвянето на националните планове за възстановяване и устойчивост*, Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург, 2023 г.

След предложението на Комисията от 25 януари 2023 г., през юни 2023 г. Съветът прие препоръка относно укрепването на социалния диалог в Европейския съюз. В нея на държавите членки се препоръчва да осигурят *благоприятна среда* за двустранен и тристранен социален диалог, включително колективно договаряне, в публичния и частния сектор, на всички равнища, която i) да зачита основните права на свобода на сдружаване и колективно договаряне; ii) да насърчава силни, независими профсъюзи и организации на работодателите с цел улесняване на съдържателен социален диалог; iii) да включва мерки за укрепване на капацитета на профсъюзите и организациите на работодателите; iv) да осигурява достъп до съответната информация, необходима за участие в социалния диалог; v) да насърчава участието в социалния диалог от всички страни; vi) да се адаптира към ерата на цифровите технологии и да насърчава колективното договаряне в новата сфера на труда и справедливия преход към неутралност по отношение на климата; и vii) да предоставя подходяща институционална подкрепа с цел насърчаване на смислен социален диалог²¹⁶. В съответствие с насоките за заетостта от 2023 г. в Препоръката на Съвета държавите членки се призовават да включат социалните партньори по *съдържателен и навременен* начин. Освен това в препоръката се отправя искане за *системно* участие на социалните партньори в разработването и изпълнението на политиките в областта на заетостта и социалните политики и когато е уместно, в икономическите и други публични политики.

С Европейския социален фонд плюс (ЕСФ+) се изисква от държавите членки, към които е отправена специфична за всяка държава препоръка относно социалния диалог, да изразходват най-малко 0,25 % от финансирането за подкрепа на изграждането на капацитет на социалните партньори и организациите на гражданското общество. Всички останали държави членки се приканват да заделят подходящ размер от средствата по ЕСФ+. Предварителните данни показват, че 17 държави членки са планирали разпределение на средства в размер на над 0,5 % от финансирането по линия на ЕСФ+ в подкрепа на изграждането на капацитет на социалните партньори и гражданското общество. Общият размер на отпуснатите средства се оценява на 1,07 милиарда евро, или приблизително 0,75 % от общото финансиране по ЕСФ+ (по текущи цени)²¹⁷.

²¹⁶ Съобщение на Комисията относно [укрепване на социалния диалог в Европейския съюз: оползотворяване на пълния му потенциал за управление на справедливи преходи](#) и Препоръка на Съвета относно [укрепването на социалния диалог в Европейския съюз](#).

²¹⁷ Разпределени средства по държави членки за изграждане на капацитет, като процент от общото финансиране от ЕСФ+ в държавата за периода 2021—2027 г. Данни, събрани от ГД „Трудова заетост, социални въпроси и приобщаване“ през юли 2023 г. само с

Консултациите и участието на организациите на гражданското общество са от ключово значение за стимулирането на решителна и приобщаваща промяна. В Насоките за заетостта организациите на гражданското общество се определят като ключови партньори за съответното законодателство и действията на правителството по въпросите на заетостта и социалните въпроси. Въз основа на съществуващите национални практики и традиции усилията за засилване на участието на организациите на гражданското общество в изготвянето на съответните политики са от ключово значение за осигуряването на ценна информация за съществуващите и нововъзникващите предизвикателства, както и за ефективността на интервенциите на политиката по места. Както и със социалните партньори, подходящите консултации трябва да бъдат съдържателни, прозрачни и навременни. На равнището на ЕС се провеждат консултации с организациите на гражданското общество относно политическите приоритети и предложения, включително в контекста на европейския семестър, те участват в изпълнението на политиката и получават подкрепа чрез програми на ЕС за финансиране, включително финансиране по линия EaSI на ЕСФ+ и програмата „Граждани, равенство, права и ценности“ (CERV).

информационна цел. Действителните данни подлежат на програмиране и може да се различават.

2.3.2 Мерки, предприети от държавите членки

Някои държави членки преразгледаха законодателството и предприеха мерки с цел преодоляване на причините за сегментацията на пазара на труда. В Белгия през януари 2023 г. беше приета нова мярка (т.е. Federal Labour Market Deal), в която при определени условия се предвижда нова схема за работниците да започнат работа на ново място по време на срока на предизвестieto или да участват в мерки за ранно активизиране през една трета от срока на предизвестieto, като същевременно запазят своите заплати и други ползи. През май 2023 г. **Италия** актуализира законодателството си, за да удължи продължителността на срочните договори, която понастоящем може да надвишава 12 месеца и да достигне до 24 месеца при определени условия. **Италия** прие също така целенасочена мярка за предоставяне през цялата 2023 г. на освобождаване от социалноосигурителни вноски (в рамките на 8000 EUR) за дружества, които наемат на безсрочни трудови договори или преобразуват временни договори в безсрочни за бенефициерите по схемата за минимален доход. През юли 2022 г. **Испания** въведе изменения в правилата, приложими за редовния здравен персонал с цел намаляване на срочните трудови договори в сектора на общественото здравеопазване. Като част от по-широка реформа в рамките на своя ПВУ **Португалия** въведе изменения на срочните договори. С приемането на новите разпоредби през май 2023 г. временните срочни договори могат да бъдат подновявани 4 пъти (спад в сравнение с предишните 6 пъти). Максималната продължителност на последователните договори за временна заетост с един и същ работодател също следва да бъде по-кратка от 4 години и да се преобразува в безсрочен трудов договор, ако тази продължителност бъде превишена. Освен това **Португалия** прие други мерки относно прекратяването на срочен договор, с които обезщетението се определя на 24 дни от основната заплата на година (в сравнение с 18 дни преди това). Бяха въведени и нови разпоредби за промяна на изпитателния срок за срочните договори, които не зависят от продължителността на предишното трудово правоотношение. През април 2023 г. **Чехия** прие нови изменения на трудовото законодателство с цел подобряване на защитата на работниците, наети чрез агенции за временна заетост, до равнище, сходно с това на редовните наети лица, например в случай на несъстоятелност на работодателите. През 2023 г. **Гърция** стартира програма за субсидиране на осигурителни вноски за дружества от частния сектор въз основа на определени разпоредби, които преобразуват трудовите договори на работниците на непълно работно време в пълно работно време.

Различни държави членки адаптираха законодателството си за защита на заетостта.

Като част от по-широка реформа през юни 2023 г. **Испания** прие разпоредби за добавяне на нови случаи на обективна недействителност на уволнения за наети лица в новия родителски отпуск или ползващи се от адаптиране на работното им време. Тя също така удължи до 31 декември 2023 г. забраната за съкращения по обективни причини, свързани с увеличаването на разходите за енергия за дружествата, които се ползват от публична помощ. През февруари 2023 г. **Испания** прие нови правила относно защитата на лицата, подаващи сигнали за нередности, и борбата с корупцията, за да се предотвратят неблагоприятните или отрицателни последици върху трудовите правоотношения на работниците. И накрая, през септември 2022 г. бяха приети изменения на националния закон в областта на науката с цел подобряване на условията на труд и създаване на по-добри перспективи за професионално развитие на изследователския персонал (т.е. подобно на системата за проследяване на кариерата). През февруари 2023 г. **Франция** прие разпоредби за новата практика на регламентирани свободни професии в рамките на дадено дружество. Те опростяват и изясняват правната рамка, приложима към практиката, която влиза в сила на 1 септември 2024 г. През октомври 2022 г. като част от своя ПВУ **Швеция** актуализира своя Кодекс на труда с цел повишаване на предвидимостта за работодателите и наетите лица, като също така въведе стандарт за заетост на пълно работно време. Времевата рамка, регламентираща преобразуването на срочните трудови договори в постоянни, беше съкратена от 24 на 12 месеца, осигурявайки по-бърз достъп до постоянна заетост. През септември 2023 г. **Гърция** въведе редица разпоредби относно изпитателните срокове, паралелната заетост и заетостта при непредвидими модели на работа с цел подобряване на прозрачността и предвидимостта на условията на труд.

Въвеждането на нови мерки и прилагането на съществуващите мерки за насърчаване на здравословна, безопасна и добре адаптирана работна среда напредна в няколко държави членки. Като част от мащабна реформа, през март 2023 г. **Дания** прие изменения към Закона за равно третиране. Новите разпоредби включват изясняване на отговорността на работодателя за определени престъпления, включително тормоз. През юни 2022 г. **Германия** прие целенасочена мярка за насърчаване на по-приобщаващ пазар на труда, включително действия за повишаване на здравословните и безопасни условия на труд по пътя към работното място, от работното място и на самото работно място. През август 2022 г. **Гърция** прие своята стратегия за здравословни и безопасни условия на труд за периода 2022—2027 г., както и придружаващ план за действие за периода 2022—2023 г. Като разчита на социалния диалог, новата стратегия постига балансирано участие на наетите лица и работодателите в областта на здравословните и безопасни условия на труд. През март 2023 г. **Испания** прие своята стратегия „Здравословни и безопасни условия на труд“ за периода 2023—2027 г. с цел по-нататъшно подобряване на здравословните и безопасни условия на труд, намаляване на трудовите злоупотреби и предвиждане на възможни заплахи и рискове за здравето и безопасността на работниците, поради цифров, демографски и екологичен преход. За първи път психичното здраве беше включено като приоритет в стратегията, а професионалната профилактика на раковите заболявания придоби специално значение в стратегията. През септември 2022 г. законът за превенция беше изменен, за да включи домашните работници. През октомври 2022 г. **Испания** вече беше създала нов компенсационен фонд (управляван от Националния институт за социално осигуряване) за жертвите на експозиция на азбест по време на работа, у дома или в околната среда. По-късно, през май 2023 г., беше приета целенасочена мярка за намаляване на професионалните рискове, произтичащи от работа на открито при екстремни метеорологични условия. В този контекст дружествата трябва да наложат редица мерки в зависимост от сериозността на условията (напр. висока температура). Накрая, **Полша** публикува регламент за актуализиране на съществуващите минимални изисквания за здравословни и безопасни условия на труд на работните места с екрани с цел по-нататъшно подобряване на здравето и безопасността на работниците.

Различни държави членки приеха мерки за предоставяне на по-гъвкави схеми за работа на наетите лица. През януари 2023 г. **Белгия** прие реформа за въвеждане на по-голяма гъвкавост на работното време и по-добра подкрепа за равновесието между професионалния и личния живот. Мярката включва правото на 4-дневна работна седмица (като се работи повече часове на ден), на променящ се режим на работа (т.е. повече работни часове една седмица и по-малко друга седмица) и ранно информирание за гъвкаво непълно работно време. През май 2023 г. **Португалия** прие разпоредби за регулиране на заплащането за извънреден труд за лицата, които надвишават 100 часа годишно. Отвъд това ограничение мярката определя сумите, които трябва да се платят на час или част от час въз основа на различни критерии. В рамките на своя ПВУ Португалия прие през юни 2023 г. и пилотна програма за прилагане на 4-дневна работна седмица в частния сектор. Тя се състои от пробен период за 6 месеца, при който седмичното работно време ще бъде намалено на 36, 34 или 32 часа, без намаляване на заплатите. След края на пробния период дружеството ще разполага с един месец, за да реши дали да продължи новата схема (или да се откаже от нея).

Освен това някои държави членки приеха нови разпоредби или измениха съществуващото законодателство относно работното време и организацията, за да вземат предвид тенденциите във връзка с работата от разстояние, дистанционната работа и правото на откъсване от работната среда. В **Хърватия** националното законодателство беше актуализирано в рамките на ПВУ чрез изменения на Закона за труда на държавата, които влязоха в сила през януари 2023 г. В допълнение към традиционната работа от разстояние с новото законодателство се въвежда възможността за дистанционна работа, при която служителите могат свободно да определят работното си място. В **Румъния** Закон № 81/2018 за работата от разстояние беше изменен с извънредни правителствени постановления след бързото увеличаване на договореностите за работа от разстояние, наблюдавано по време на пандемията от COVID-19. През септември 2022 г. **Белгия** определи необходимостта за дружествата с 20 или повече наети лица колективните трудови договори на равнище предприятие или общите правила на работодателя да включват разпоредби относно правото на работниците на откъсване от работната среда. Подобни разпоредби са одобрени за вечерния и нощния труд при определени условия. През април 2023 г. **Полша**, в съответствие със своя ПВУ, въведе разпоредби относно дистанционната работа. Измененията на Кодекса на труда и други законодателни актове включват ново определение за дистанционна работа и две специфични форми на работа от разстояние: дистанционна работа (т.е. за работници в професии, които се смятат за допустими поради естеството на работа) и работа от разстояние в определени случаи (т.е. до 24 дни годишно за всеки работник). През юли 2023 г. в **Люксембург** с нов закон беше въведено правото на откъсване от работната среда, докато в **Румъния** с нов закон се предоставя достъп до дистанционна работа на наетите лица с деца. В **Италия** „Указът за труда“ е транспониран в законодателството с въвеждането на нови правила за интелигентна работа за уязвимите хора. Във връзка с изпълнението на ПВУ **Испания** планира да приеме регулаторни разпоредби за развитие относно правата и условията за работа от разстояние в публичния сектор. **Кипър**, отново в рамките на своя ПВУ, прие нов законопроект през декември 2023 г. за регулиране на правата и задълженията на работодателите и наетите лица, които използват работа от разстояние.

Няколко държави членки предприеха мерки за подобряване на условията на труд при работа през платформа, като се съсредоточиха главно върху секторите на транспорта и доставките, след значителния растеж в основаната на платформи икономика. През октомври 2022 г. **Малта** прие нов закон, с който се въвежда презумпция за трудово правоотношение за работниците на цифрови платформи. Законодателството също така гарантира, че работещите през платформи получават заплата, равна на или по-висока от минималната работна заплата. Във **Франция** въвеждането на колективна рамка през 2021 г. и създаването на орган в областта на трудовите отношения за цифрови платформи позволиха провеждането на национални избори за представители на работниците през 2022 г. През април 2023 г. беше постигнато споразумение между платформите и представителите на работниците, с което се определя минимален доход. В **Испания** законът „Riders“, приет през 2021 г. в рамките на ПВУ, установява законовата презумпция за трудово правоотношение в сектора на доставките. Със закона също така се предоставя на представителите на работниците правото да бъдат уведомявани за параметрите на алгоритмите, засягащи условията на труд. В **Белгия** „Трудовият пакт“, приложен през януари 2023 г., въвежда законова презумпция за заетост за работещите през платформи. Този нов закон очертава осем критерия, използвани от съдилищата по трудовоправни спорове, за да определят дали даден работник следва да бъде класифициран като самостоятелно заето лице или като наето лице. В **Хърватия** законопроект, представен през февруари 2023 г. в рамките на ПВУ, въвежда съвместна отговорност за цифровите платформи за труд и доставчиците на агрегирани услуги, действащи като посредници с работещите през платформи. Основната цел е да се преодолее неправилното класифициране на наетите лица. В законопроекта са очертани факторите, които определят трудовото правоотношение с платформите или доставчиците на агрегирани услуги, независимо от вида на договора. През април 2023 г. **Португалия** измени своя Кодекс на труда, като въведе презумпция за трудово правоотношение за работниците през платформа въз основа на набор от шест критерия. Освен това със закона се изисква работодателите да предоставят информация и прозрачност относно използването на алгоритми или изкуствен интелект в процесите на подбор и уволнение на работници.

Някои държави членки предприемат стъпки за справяне с недекларирания труд с цел по-добра защита на правата на работниците и гарантиране на лоялна конкуренция.

През декември 2022 г. в своя ПВУ **Италия** прие национален план за борба с недекларирания труд, с пътна карта за изпълнение. Освен това като част от по-широка реформа в рамките на своя ПВУ **Хърватия** прие нов трудов закон за проследяване на недекларирания труд.

Приетият през декември 2022 г. нов закон определя недекларирания труд и всички негови прояви, предоставя допълнителни средства за по-добра подкрепа на инспекциите по труда, установява разпоредби за простъпки и урежда процеса на прехвърляне на работници от недеклариран към деклариран труд. През април 2023 г. **Чехия** въведе правни изменения, за да гарантира, че работодателите докладват и регистрират чуждестранните наети лица, които имат право на временна закрила. Целта е да се защитят лицата със споразумение за извършване на работа от незаконни практики от страна на работодателите и да се повиши ефективността на разходите за социално осигуряване за лицата, които имат право на временна закрила. Освен това през април 2023 г. **Португалия** измени своя Общ закон за данъчните нарушения, така че несъобщаването на приемането на работници в системата за социална сигурност в срок от шест месеца след изтичането на законоустановения срок вече се квалифицира като престъпление срещу социалното осигуряване, като се наказва с лишаване от свобода до 3 години или с глоба до 360 дни. Като част от своя ПВУ **Румъния** планира да създаде функционална цифрова платформа за управление на използването на ваучери за домашните работници и да позволи оперативната съвместимост на свързаните с ваучерите операции в публичните бази данни.

Различни държави членки приеха целенасочени мерки за справяне с дълготрайната безработица и за гарантиране на по-устойчив пазар на труда. С подкрепата на фондовете на ЕС през април 2023 г. **Белгия** стартира проекта „Territoires zéro chômeurs de longue durée“, чиято цел е да се намали броят на дълготрайно безработните лица и да се осигурят допълнителни възможности за работа в конкретни райони на Валонския регион. През октомври 2022 г. **Кипър** поднови в рамките на своите ПСЗ разработването и изпълнението на 4-месечни индивидуализирани програми за подкрепа за всеки консултант по заетостта, с най-малко 40 уязвими безработни лица във всяка програма. Тези програми се основават на предварителни срещи и искания за консултации, последващи действия и оценка. В същото време в своя ПВУ от август 2021 г. **Испания** предоставя финансиране за нови териториални проекти, предлагащи индивидуализирани маршрути за дълготрайно безработни лица, включително подкрепа за предприемачеството и проекти за микропредприятия. ПСЗ в **Швеция** имат за задача да дадат приоритет на дълготрайно безработните лица. През март 2023 г. ПСЗ представиха дейности за засилване на работата си за намаляване на дългосрочната безработица, като поставят допълнителен акцент върху усилията и областите, които според научните изследвания и доказателствата оказват въздействие. Някои от мерките включват по-целенасочени интервенции или са насочени към укрепване на капацитета на ПСЗ.

Редица държави членки измениха своите съществуващи рамки за активни политики по заетостта, за да подобрят ефективността си при свързването на търсещите работа с наличните възможности. През юли 2022 г. **Белгия** прие целева реформа, за да засили активизирането на безработните и неактивните лица и прехода на работниците в регион Фландрия. Мярката следва споразумение между регионалното правителство и фламандските социални партньори. През август 2022 г. в своя ПВУ **Гърция** прие Национална стратегия за активни политики по заетостта за периода 2022—2030 г. Стратегията осигурява цялостен подход към разработването и прилагането на мерки за активизиране в съчетание с други политики. Мерките по стратегията се финансират също от ПВУ и ЕСФ+. Като част от по-широка реформа **Литва** установи през юли 2022 г. отделен статут на лице, което се подготвя за пазара на труда. Целта е да се идентифицират и подкрепят лицата, изправени пред предизвикателства при достъпа до заетост. Чрез индивидуални консултации, които включват служби за психологически и правни консултации, Службата по заетостта допринася за облекчаване на обстоятелствата, възпрепятстващи заетостта, и за подготовка за пазара на труда. От януари 2023 г. Литва, като част от своя ПВУ, разшири съществуващата рамка, за да улесни активизирането и прехода към заетост на лица в уязвимо положение. Това се прави чрез препоръка към всички общини да прилагат общински програми за заетост, като предоставят услуги на физически лица въз основа на подход за управление на отделни случаи. Това съчетава, наред с другото, предоставянето на насоки за заетостта и различни консултации с пряко подпомагане на доходите в координация със социалните служби. Като част от своя ПВУ **Испания** ще създаде мрежа от 20 центъра за ориентация, предприемачество и иновации за заетост до края на 2024 г. Очаква се те да бъдат разпределени на цялата територия (т.е. един център на централно държавно равнище и друг във всеки регион) с цел подобряване на координацията между регионалните ПСЗ. Като част от по-широка реформа **Франция** планира да реорганизира своята система на ПСЗ „Rôle Emploi“, за да засили още повече координацията между заинтересованите страни и да подобри насоките и подкрепата, предоставяни на лицата, които търсят работа. Законопроектът „за пълна заетост“ също така въвежда по-строги условия за получаване на подпомагане на минималните доходи, включително участие в задължителни седмични дейности. Като част от своя ПВУ **Латвия** планира да измени своята рамка за активни политики по заетостта и да актуализира предложението за повишаване на квалификацията и преквалификация, за да засили акцента върху цифровите умения. В контекста на новата стратегия за активни политики по заетостта за периода 2023—2025 г. **Кипър** има за цел да подобри участието в мерки за активизиране, особено на уязвимите групи, както и административната ефективност и дългосрочния капацитет на ПСЗ.

Някои държави членки въведоха мерки, свързани с публичните служби по заетостта (ПСЗ), за да ги направят по-достъпни и ефективни, включително с оглед на променящите се нужди на пазара на труда и уменията. В Белгия пробна работна програма на ПСЗ (Fogem) във Валония позволява на регистрираните търсещи работа лица да получат достъп до различни работни места, преди да решат коя работа или обучение да изберат, като по този начин спомага за намаляване на риска от свръхквалификация²¹⁸. През 2022 г. Австрия увеличи финансовия си принос за подпомагане на активизирането на жените на пазара на труда (с 4 % в сравнение с 2021 г.). Тези усилия дадоха възможност на около 239 000 жени да участват в мерки за подкрепа на заетостта, 137 000 от които са били ангажирани с придобиване на умения. Във Франция програмата на ПСЗ „дружествата се включват“ (*Les Entreprises s'engagent*) вече предлага интерфейс, чрез който работодателите могат да поискат да бъдат потърсени относно процедурите за наемане на разселени лица от Украйна.²¹⁸ В рамките на своя ПБУ Финландия актуализира своя скандинавски модел на службите по заетостта, като определи различни цели за индивидуализирана подкрепа за търсещите работа лица (т.е. годишен брой интервюта за търсене на работа). През 2022 г. Швеция преразгледа задачите си за ПСЗ, което се очаква да укрепи връзките с работодателите, да окаже допълнителна подкрепа на търсещите работа, които са далеч от пазара на труда, и да увеличи усилията за увеличаване на броя на участниците в схеми за намиране на работа, обучение и субсидирана заетост. През август 2022 г., като част от своя ПБУ, Литва въведе нови разпоредби за реформа на своята система за професионално ориентиране, като определи рамката, управлението и осигуряването на качеството на системата за професионално ориентиране. В нея се определят функциите и основните изисквания за компетентност на специалистите в кариерата и участващите институции, включително социалните партньори. През декември 2022 г. в своя ПБУ Гърция създаде цифров регистър за ДУРА (гръцките ПСЗ) с цел подобряване на регистрацията на търсещите работа и осигуряване на по-добър достъп до обезщетения и социални услуги чрез оперативно съвместима система. Гърция също така актуализира рамката си за взаимни задължения между ДУРА и регистрираните търсещи работа лица с цел по-добро проследяване и прилагане на задълженията на всички страни. Освен това продължават реформите на инструмента за профилиране на ПСЗ, разработването на основана на резултатите рамка за оценка на доставчиците на професионално обучение и обезщетенията за безработица.

²¹⁸ Примери за най-добри практики, събрани от мрежата на ПСЗ в контекста на възприемането на добрия опит на ПСЗ. За повече информация вж. също [Център за знания на ПСЗ](#).

През февруари 2023 г. в своя ПВУ **Испания** прие ново законодателство за укрепване на системата си на заетост. То включва мерки за насърчаване на участието на частни и местни субекти, подобряване на рамката за оценка, както и нов каталог на гарантирани услуги както за работодателите, така и за търсещите работа. Очаква се държавата да приключи модернизацията (т.е. системите за вътрешно управление и цифровизация) на своите централни ПСЗ до края на 2023 г. През март 2023 г. **Дания** преразгледа съществуващата рамка, за да намали административните процеси в бюрата по труда, като, наред с другото, разшири използването на цифрови инструменти и опрости процедурите за последващи действия. През юни 2023 г. **Дания** прие и целева мярка, която ще влезе в сила на 1 януари 2024 г., за да осигури по-голяма отговорност на ПСЗ да се свързват с получателите на обезщетения за безработица през първите 3 месеца на програмата. През юли 2023 г. **Ирландия** прие стратегията „Пътища към работа за периода 2021—2025 г.“. Една от основните ѝ цели е да се подобри Intreo (ирландската ПСЗ) чрез развитие на нейния капацитет и насочен към потребителите подход. Тя включва мерки, подкрепяни от ПВУ и ЕСФ+. С подкрепата на ИТП **Латвия** модернизира своите услуги на ПСЗ, като въвежда нови цифрови инструменти за клиентите на ПСЗ и подобрява системата за профилиране.

Сътрудничеството между публичните служби по заетостта и социалните служби е много важно за резултатните активни политики по заетостта. През март 2023 г. **Швеция** назначи вътрешно разследване в правителствената служба, за да анализира и предложи подобрения в обмена на информация между ПСЗ и общините в държавата, за да се преодолее рискът от изключване от пазара на труда и да се улесни преходът от безработица към образование за възрастни. През юни 2023 г. **Дания** прие временна мярка за повторно въвеждане на правото на обучение или повишаване на квалификацията с увеличен процент на обезщетенията за безработица от 110 % в професиите, изправени пред недостиг на работна ръка. С мярката се планира създаването на допълнителни полезни взаимодействия между насоките, предоставяни от бюрата по труда на безработните лица, и съпътстващите мерки за подкрепа в хода на повишаването на квалификацията.

Държавите членки предприеха някои целенасочени мерки за улесняване на трудовата мобилност и за привличане на чуждестранни таланти към професии с недостиг на работна ръка. През ноември 2022 г. **Белгия** прие „Федералния пакт по заетостта“, в който различни секторни комитети на социалните партньори бяха натоварени със задачата да изброят всички професионални дейности с недостиг на работна ръка, да анализират причините за него и да препоръчат мерки, които да бъдат предприети. Очаква се това да направлява усилията за повишаване на привлекателността на определени работни места, включително по отношение на условията на труд. През юли 2023 г. публичната служба по заетостта (Fogem) в **Белгия** (регион Валония) актуализира списъка на професиите с недостиг на работна ръка, включително например 56 профила в строителството, последвано от промишлеността. Това ще спомогне за насочване на незаетите лица към тези профили и за по-добър избор на различни финансови стимули. Също така през февруари 2023 г. Фламандският регион актуализира списъка си с професии с недостиг на работна ръка, като използва характерна методика, посочваща три потенциални причини за недостига — количествени, качествени и/или такива, свързани със специфичните условия на труд. В списъка са включени 234 професии с недостиг на работна ръка, от които 1/3 промишлени професии и занаяти. През юни 2023 г. **Германия** актуализира своята правна рамка, за да улесни миграцията на квалифицирана работна ръка от трети държави, включително без предварително признаване на чуждестранни квалификации за нерегулирани професии. През юли 2022 г. **Испания** прие мерки за укрепване на каналите за законна миграция и за подобряване на управлението на миграционните процедури. Испания също така разшири правния режим за висококвалифицирани мигранти, така че да обхване лица с по-висока степен на ПОО, и премахна някои изисквания към предприятията при наемането на чуждестранни служители. С оглед на нарастващия недостиг на работна ръка в областта на здравеопазването и социалните услуги **Словения** предприе стъпки за опростяване на процедурите за наемане на чуждестранни работници, включително възможността те да сменят по-лесно работодателите си, което дава възможност за по-голяма гъвкавост и по-справедливи условия на труд.

През първата половина на 2023 г. някои държави членки предприеха мерки, за да адаптират по-добре своите системи за обезщетения при безработица към социално-икономическия контекст. През ноември 2022 г. **Белгия** реши да увеличи минималното обезщетение за безработица с 1,3 процентни пункта в допълнение към автоматичната индексация за инфлация. През декември 2022 г. **Естония**, като част от своя ПВУ, удължи срока на осигуряването за безработица, считано от юли 2023 г. През декември 2022 г. **Франция** прие временно намаляване на продължителността на обезщетенията за безработица (до декември 2023 г.) и премахване на достъпа до обезщетения за безработица в случай на напускане на работа или отказ за сключване на безсрочен договор. Мярката има за цел да ускори връщането към заетост в условията на благоприятна конюнктура и недостиг на работна ръка. През септември 2022 г. **Испания** прие нови изменения, за да предостави на домашните работници правото на вноски обезщетения за безработица, а от юли 2023 г. предоставя специални обезщетения за безработица на хората на изкуството. През юни 2023 г. **Швеция** измени своя закон за осигуряване срещу безработица, като облекчи изискванията за достъп до обезщетения за безработица (т.е. от 80 часа на поне 60 часа, в продължение на най-малко 6 месеца в рамките на 12-месечен период). Периодът за придобиване на права също е временно намален — от 6 на 2 дни. През декември 2023 г. в своя ПВУ **Хърватия** планира да приеме нов закон за изменение на Закона по заетостта, с който се увеличава размерът и се удължава продължителността на обезщетенията за безработица, облекчават се изискванията за работниците в уязвимо положение и се цифровизира процесът на кандидатстване за обезщетения за безработица. **Финландия** обяви промени в системата за обезщетения за безработица с цел подобряване на стимулите за работа, по-специално чрез налагане на по-строг период за придобиване на право на обезщетение за безработица. Очакват се и промени в правото на дневни пари за безработните. Условията за подаване на заявление за обезщетения ще се определят от новите условия за ограничаване на доходите, а размерът на обезщетенията за безработица също се очаква да бъде намален от настоящото равнище до 80 % от първоначалното равнище след 8 седмици безработица и до 75 % след 34 седмици безработица. От януари 2024 г. **Малта** въвежда по-високи равнища на обезщетенията за безработица. Обезщетенията ще се изплащат за максимален срок от 26 седмици, а размерът на плащанията ще бъде намален на 60 % от предишната заплата на лицето от трудова заетост за първите 6 седмици, на 55 % за следващите 10 седмици и на 50 % за последните 10 седмици. Максималната дължима ставка ще се основава на 175 % от националната минимална работна заплата.

Няколко държави членки предприемат стъпки за засилване на социалния диалог и сътрудничеството със социалните партньори при формулирането на политики, свързани със заетостта. През декември 2022 г. в рамките на своя ПВУ Румъния прие нов закон за социалния диалог с цел преодоляване на недостатъците в процеса на социален диалог, съгласно съответните специфични за всяка държава препоръки, приети от Съвета, и препоръката на МОТ. Новият закон включва някои преразглеждания на определението на икономическите сектори като основа за по-нататъшни колективни трудови договори на секторно равнище. През май 2023 г. **Унгария** (като част от благоприятстващите условия в рамките на финансирането по линия на политиката на сближаване) създаде ad hoc подкомитет на тристранния форум (т.е. Постоянния консултативен форум), за да гарантира, че разработването, изпълнението, мониторингът и прегледът на стратегическата рамка за активни политики по заетостта се извършват в сътрудничество със социалните партньори. Очаква се създаването на този подкомитет да увеличи честотата и задълбочеността на обсъжданията.

2.4: Насока 8: Насърчаване на равните възможности за всички, насърчаване на социалното приобщаване и борбата с бедността

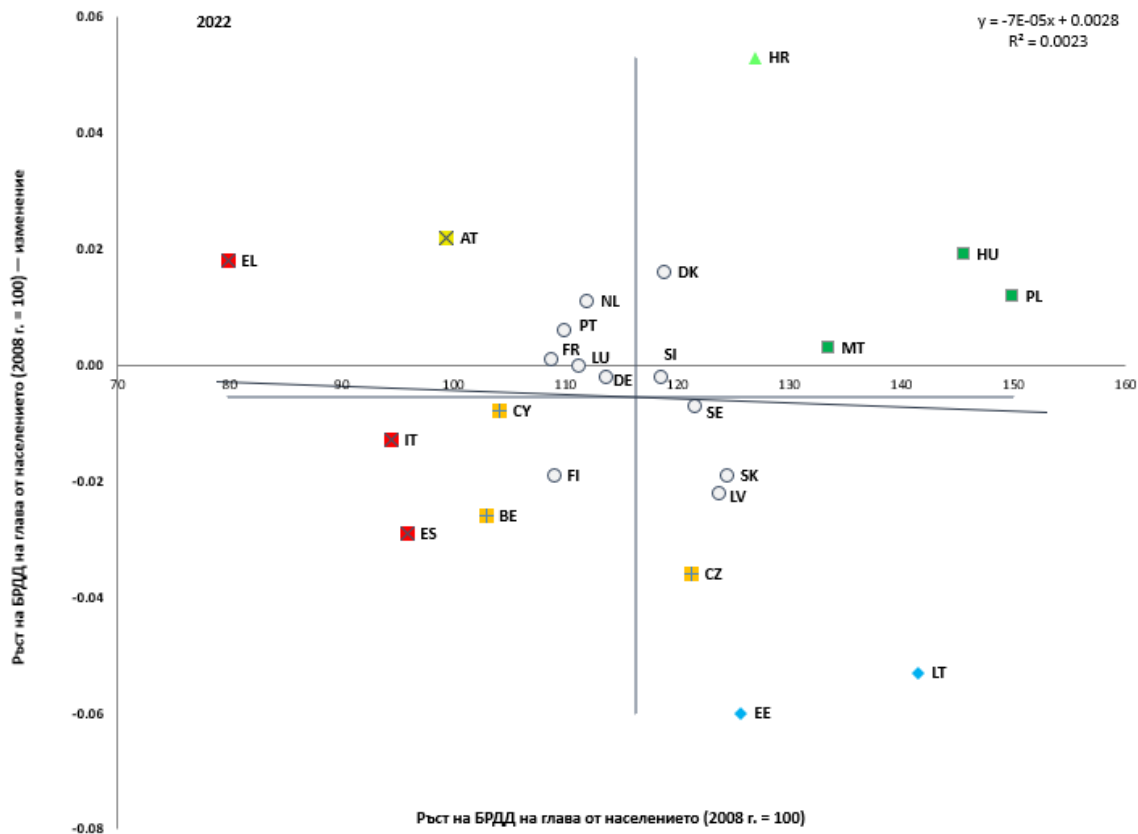
В този раздел се разглежда прилагането на насока за заетост № 8, в която на държавите членки се препоръчва да насърчават равните възможности за всички, да стимулират социалното приобщаване и да се борят с бедността в съответствие с принципи 2 (равенство между половете), 3 (равни възможности), 11 (грижи и подкрепа за децата), 12 (социална закрила), 14 (минимален доход), 15 (доходи и пенсии за старост), 16 (здравеопазване), 17 (интеграция на хората с увреждания), 18 (дългосрочни грижи), 19 (жилищно настаняване и помощ за бездомните хора) и 20 (достъп до основни услуги) на Европейския стълб на социалните права. В раздел 2.4.1 е представен анализ на основните показатели, а в раздел 2.4.2 са представени предприетите от държавите членки мерки на политиките.

2.4.1 Основни показатели

Ръстът на brutния располагаем доход на домакинствата (БРДД) на глава от населението леко намаля на равнище ЕС и остана като цяло стабилен в държавите членки през 2022 г. в контекста на постепенно забавяне на икономическия растеж. Най-голямо увеличение се наблюдава в Хърватия, а по-малко, но все пак значително — в Австрия, Унгария, Гърция и Дания (вж. фигура 2.4.1). Държавите „с най-добри резултати“ са Полша, Унгария и Малта поради високите равнища през 2022 г. — над 140—130 % от равнището от 2008 г. Естония отбеляза най-голям спад, следвана от Литва, Чехия и Испания, запазващи все още високо равнище на реални доходи, с изключение на Испания. Както е показано в раздел 1.2, тези промени отразяват комбинирания ефект от намаляването на ръста на реалните заплати и развитието на други компоненти на БРДД, включително понататъшното постепенно премахване на временните мерки за подпомагане на доходите след възстановяването след COVID и стабилизирането след това. Въз основа на резултатите през 2022 г. и промяната спрямо 2021 г. беше установено, че Гърция, Италия и Испания са в „критични ситуации“ съответно поради много ниските равнища и комбинацията от ниски равнища и влошаване в същото време. Положението е донякъде подобно в Кипър и Белгия, където равнищата са по-високи, но се наблюдава влошаване, както и в Чехия, където равнището и влошаването са по-големи. Ситуацията в тези три държави е „за наблюдение“.

Фигура 2.4.1: Ръстът на brutния располагаем доход на домакинствата (БРДД) на глава от населението като цяло е стабилен в повечето държави членки през 2022 г.

Растеж на реалния брутен располагаем доход на домакинствата (БРДД) на глава от населението, стойности за 2022 г. и изменения спрямо предходната година (2008 г. = 100, водещ показател в набора от социални показатели)



Бележка: Осите са разположени централно по непретеглената средна стойност за ЕС. Легендата е представена в приложението. Няма налични данни за България, Ирландия и Румъния.

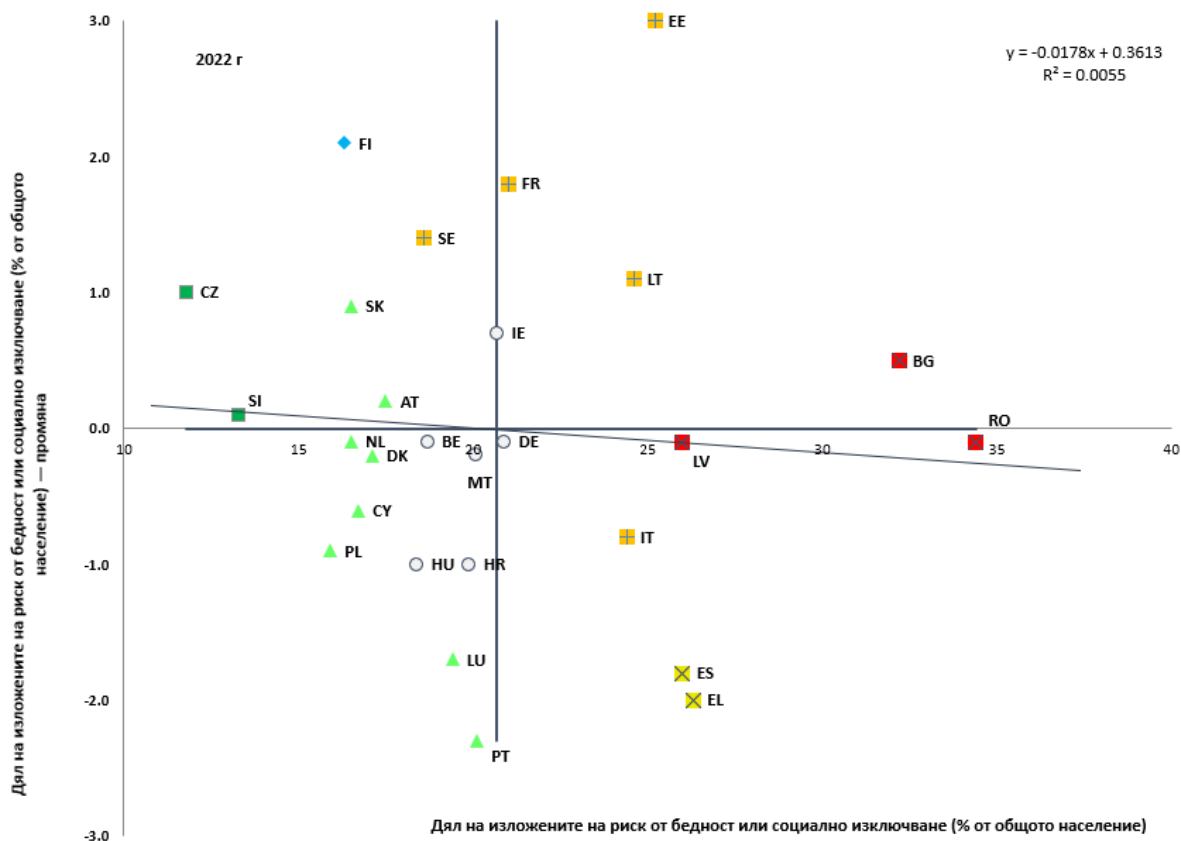
Източник: Евростат [tepsr_wc310], европейски сметки по сектори.

Делът на хората, изложени на риск от бедност или социално изключване (ИРБИ), остана като цяло стабилен в ЕС и намаля или остана стабилен в повечето държави членки през 2022 г. благодарение на решителните политически действия, предприети по време на кризата с COVID и енергийната криза. Ситуацията е „критична“ в Румъния, България и Латвия, където относително високите равнища не се подобриха (съответно 34,4 %, 32,2 % и 26 %, вж. фигура 2.4.2). Франция, Швеция, Италия, Литва и Естония са „за наблюдение“, а всички, с изключение на Италия, отбелязват значителни увеличения (между 1 и 3 процентни пункта), докато в Естония и Литва вече са доста над средните за ЕС. В Гърция, Испания и Италия равнищата на ИРБИ останаха над средните за ЕС (21,6 %), но намаляха. В повечето държави, които са определени като „по-добри от средните“, се наблюдава спад на равнищата на ИРБИ, като най-голямото подобрене е в Португалия и Люксембург, съответно с 2,3 и 1,7 процентни пункта. Словения и Чехия са „с най-добри резултати“, с най-ниските равнища на ИРБИ (съответно 13,3 % и 11,8 %), въпреки че Чехия отбеляза увеличение. Тъй като някои държави членки с равнища около или над средното за ЕС се подобриха повече от средното, има известни признаци на сближаване, но различията между държавите членки остават големи. Разликите в ИРБИ са големи и в регионите на ЕС, включително в рамките на държавите членки, като например в Италия, Полша, Унгария, Испания и Белгия (вж. фигура 8 в приложение 5). Постоянната оценка на разпределителното въздействие на реформите и инвестициите²¹⁹ е от решаващо значение за да се гарантира тяхната ефективност като се допринася за намаляване на бедността, допринасяйки за водещата цел на ЕС за извеждане на най-малко 15 милиона души от бедността до 2030 г.

²¹⁹ Вж. съобщението на Комисията „По-добро оценяване на разпределителното въздействие на политиките на държавите членки“ ([COM\(2022\) 494 final](#)).

Фигура 2.4.2: Делът на хората, изложени на риск от бедност или социално изключване, като цяло остава стабилен в ЕС, с известни признаци на сближаване между държавите членки

Дял на населението, изложено на риск от бедност или социално изключване, стойности за 2022 г. и изменения спрямо предходната година (%), водещ показател в набора от социални показатели)



Бележка: Осите са разположени централно по непрегледената средна стойност за ЕС. Легендата е представена в приложението. Прекъсване в динамичните редове за Франция, Люксембург и Финландия. Статистически значимите промени са маркирани със звездичка (*).

Източник: Евростат [[ilc_peps01n](#)], EU-SILC.

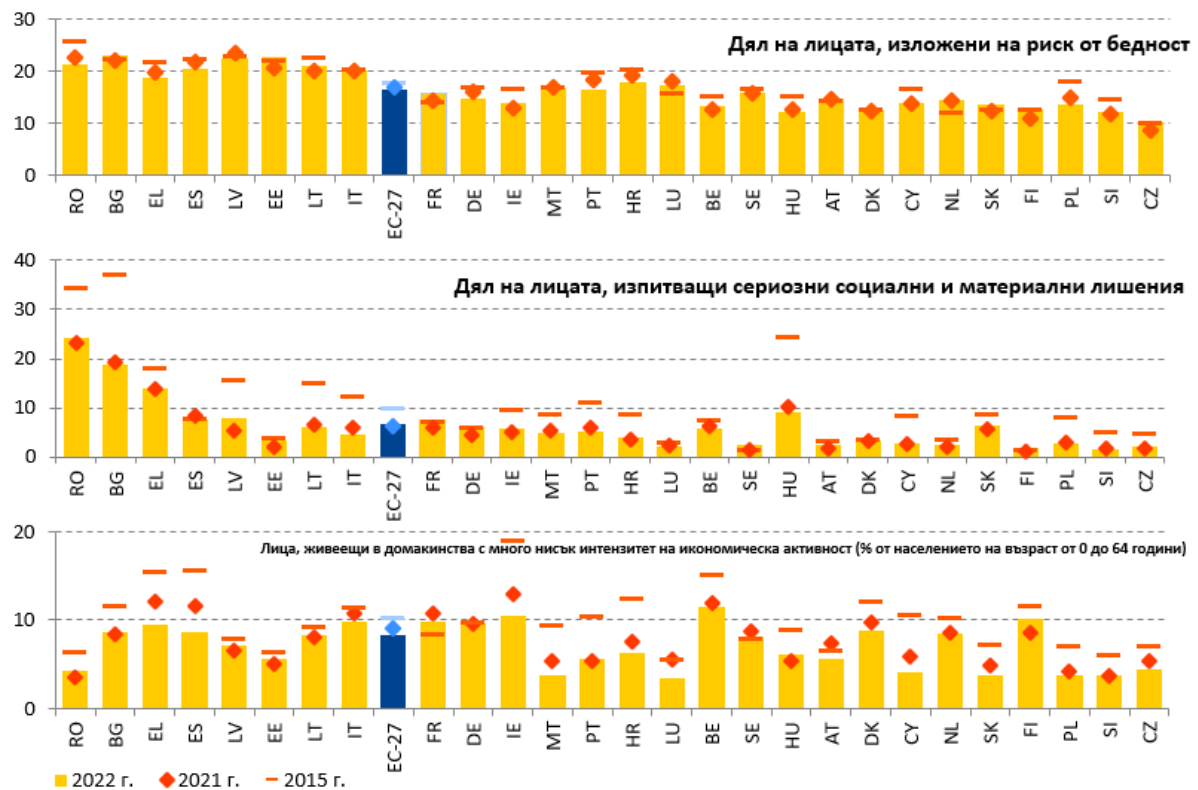
В повечето държави членки паричната бедност, тежките материални и социални лишения и делът на хората, живеещи в (почти) безработни домакинства, също останаха на широко стабилни равнища. Въпреки по-високите цени на енергията и разходите за живот при възстановяването след COVID-19, подобно на ИРБИ, тази тенденция отразява въздействието на ответните мерки на политиката, предприети на равнището на ЕС и на държавите членки по време на неотдавнашните кризи. През 2022 г. (по отношение на доходите от 2021 г.) Чехия, следвана от Словения, Унгария, Дания и Финландия, имаше най-ниски равнища на риска от изпадане в бедност (ИРБ) в ЕС, макар да има увеличение за Чехия и Финландия (вж. горната част на фигура 2.4.3). Напротив, България, Естония, Латвия и Румъния са имали най-високите дялове, като България и Естония също отчетоха увеличения. Според експресните оценки на Евростат, отнасящи се до доходите от 2022 г., равнищата на ИРБ са останали стабилни в повечето държави членки, като са се увеличили в Гърция и Хърватия, а същевременно са намалели в Италия, Естония, България и Румъния²²⁰. Положителното развитие по отношение на това измерение произтича и от предприетите мерки за подпомагане на доходите, които смекчават въздействието на високата инфлация върху най-уязвимите. Увеличението на издръжката на живота обаче се отразява на реалните доходи, обхванати от процента на ИРБ, *фиксиран на 2021 г.*, за който се потвърждава, че се е увеличил в приблизително половината от държавите членки, което по-скоро показва влошаване на жизнения стандарт²²¹. Делът на лицата с тежки материални и социални лишения също остана като цяло стабилен в ЕС през 2022 г., но все още варира значително в отделните държави членки, от 1,4 % в Словения до 24,3 % в Румъния (вж. средната част на фигура 2.4.3). Процентът е намалял с повече от 1 процентен пункт в Италия и Унгария, като същевременно остава стабилен като цяло в повечето други държави и се увеличава само в няколко, като Румъния, Латвия, Естония, Франция и Германия. Като отразява положителната динамика на пазара на труда във фазата на възстановяване, делът на лицата, живеещи в (почти) безработни домакинства през 2022 г. (въз основа на дейността през 2021 г.), е намалял в повечето държави членки, и по-специално с 2 процентни пункта или повече в Люксембург (който също е с най-ниско равнище — 3,5 %), Испания, Гърция и Ирландия (вж. средната част на фигура 2.4.3). Ирландия и Гърция обаче все още са сред държавите членки с най-високи проценти (т.е. над 9 %), както и Белгия, Германия, Италия, Франция и Финландия. Сред тях само Финландия е отбелязала увеличение.

²²⁰ Вж. [експресните оценки на експерименталните резултати](#), достъпни на специално предназначена [уебстраница на Евростат](#).

²²¹ Хората, изложени на риск от изпадане в бедност, *фиксиран на 2021 г.*, са тези с приравнен разполагаем доход под прага на риска от изпадане в бедност, *изчислен през 2021 г.*, коригиран с хармонизирания индекс на потребителските цени (ХИПЦ) между 2021 г. и 2022 г. Вж. специалната [статия на Евростат](#).

Фигура 2.4.3: Рисковете от бедност (ИРБ), тежките социални и материални лишения и (почти) безработните домакинства показват широка стабилност или спад в повечето държави членки

Компоненти на водещия показател за степента на изложеност на риск от изпадане в бедност или социално изключване (%; 2015 г., 2021 г., 2022 г.)



Бележка: Показателите са класирани по степента на ИРБИ през 2022 г. Данните за Франция са предварителни. Прекъсване в динамичните редове за Франция и Люксембург за трите компонента, както и за Финландия за (почти) безработни домакинства, т.е. домакинства с много нисък интензитет на икономическа активност.
Източник: Евростат [tessi010], [tepsr_lm420], [tepsr_lm430], EU-SILC.

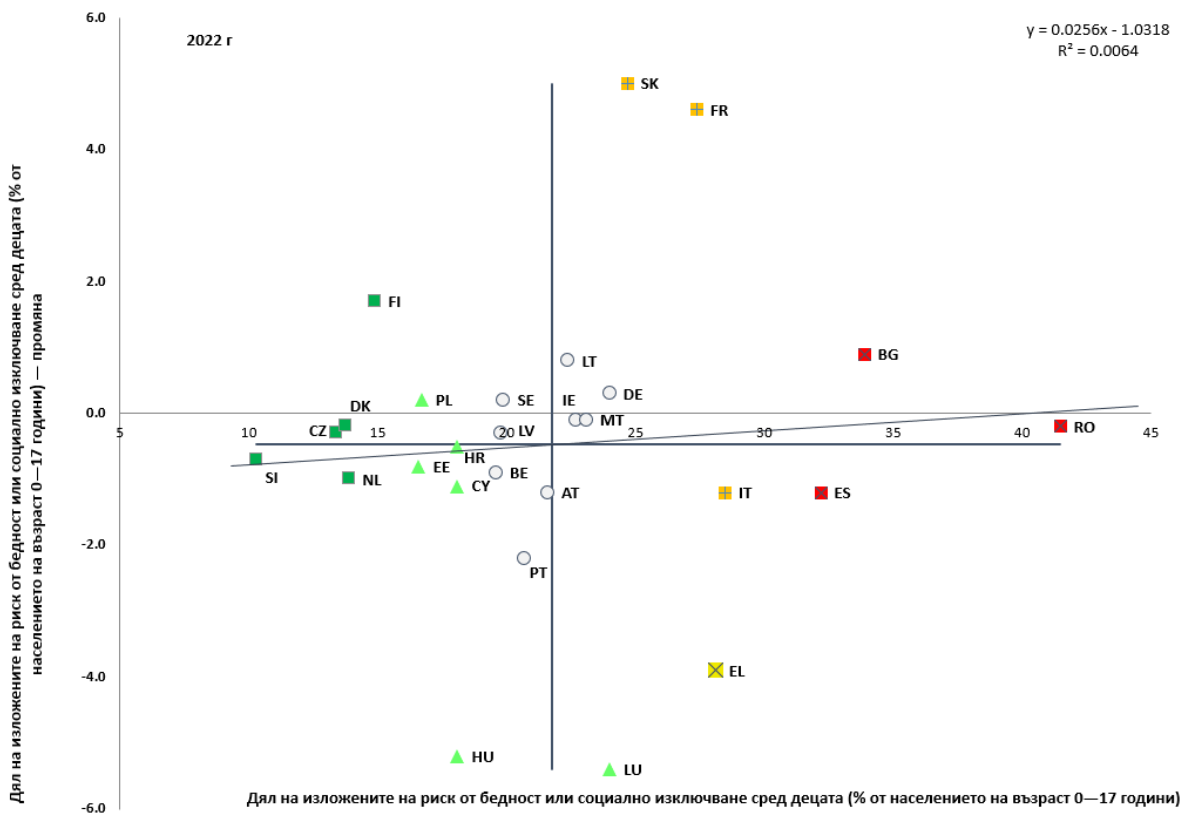
Делът на децата, изложени на риск от бедност или социално изключване, леко се увеличи през 2022 г.²²² Средната стойност за ЕС е 24,7 %, спрямо 24,4 % през 2021 г. Словения, Чехия, Дания, Нидерландия и Финландия отчетоха най-ниски проценти (като увеличение е отчетено само за Финландия), и всички те са „с най-добри резултати“ (вж. фигура 2.4.4). Обратно, Румъния, България и Испания имаха най-високите дялове и всички те са в „критични ситуации“, с нарастваща честота за България и без съществени подобрения за Румъния и Испания. Големи увеличения бяха отбелязани в Словакия и Франция, докато най-големите намаления бяха отчетени в Люксембург, Унгария, Гърция и Португалия. Детската парична бедност (ИРБ) през 2022 г. (по отношение на доходите за 2021 г.) е била 19,3 % и е намаляла в 21 държави членки, но с големи увеличения във Франция и Словакия. Експресните оценки на Евростат за доходите за 2022 г. показват общо стабилизиране на детската бедност за повечето държави (със спад в Гърция и Ирландия и увеличение в Чехия). Въпреки че средно в ЕС делът на децата, страдащи от тежки материални и социални лишения, се е увеличил от 7,5 % през 2021 г. на 8,4 % през 2022 г., той е намалял в половината от държавите членки и особено в Унгария и Италия. Въпреки това Унгария остава сред тези с най-висок дял, наред с Румъния, България и Гърция. Делът на децата, живеещи в (почти) безработни домакинства, намаля или остана стабилен в 20 държави членки (въз основа на дейността през 2021 г.). Той остава най-висок в Ирландия, следвана от Германия, Франция и България, като всички те са малко над 10 %.

²²²

Освен ИРБИ за деца, този параграф се отнася и за [изчисленията на експресните оценки на Евростат](#) и компоненти на ИРБИ, [\[ilc_li02\]](#), [\[ilc_mdsl11\]](#) и [\[ilc_lvhl11n\]](#). Относно референтната година на процента на ИРБИ за деца и неговите компоненти вж. бележки под линия 4 и 5 в приложение 2.

Фигура 2.4.4: Делът на децата (0—17 години), изложени на риск от изпадане в бедност или социално изключване, остана като цяло стабилен през 2022 г., като все още няма ясни признаци за уеднаквяване в държавите членки.

Дял на населението, изложено на риск от бедност или социално изключване, стойности за 2022 г. и изменения спрямо предходната година (%), водещ показател в набора от социални показатели)



Бележка: Осите са разположени централно по непретеглената средна стойност за ЕС. Легендата е представена в приложението. Прекъсване в динамичните редове за Франция, Люксембург и Финландия. Статистически значимите промени са маркирани със звездичка (*).

Източник: Евростат [[tepsr_lm412](#)], EU-SILC.

За децата, които израстват в бедност или в социално изключване, е по-малко вероятно да реализират пълния си потенциал на пазара на труда и в обществото. Това е свързано по-специално с трудностите при достъпа им до качествено образование, завършването му и придобиването на подходящи за пазара на труда умения, както и с достъпа до възможности за професионално развитие на по-късен етап, което увеличава риска от предаване на бедността между поколенията. В този контекст ранните интервенции за намаляване на бедността на децата изглеждат особено важни. В рамката за сравнителен анализ на грижите и подкрепата за децата се определят показатели, които дават възможност за наблюдение на положението на децата в държавите членки²²³. През 2022 г. (по отношение на равнищата на доходите за 2021 г.) въздействието на социалните трансфери (без пенсии) върху намаляването на детската бедност остана значително по-ниско от средното за ЕС (42 %) в някои държави членки, и по-специално в Испания, Румъния и Гърция (21,5 % за Испания и 24,8 % за Румъния и Гърция), докато доста над него са държавите „с най-добри резултати“ (58,1 % в Германия, 59,9 % в Ирландия и 66,8 % във Финландия; вж. фигура 2.4.9 за същия показател, отнасящ се за цялото население)²²⁴. Освен това специфичните за децата материални лишения останаха близо до или по-високи от 20 % (през 2021 г.) в България, Гърция, Кипър, Унгария, Румъния и Испания, при средна стойност за ЕС от 13 %²²⁵.

²²³ Свързаната информационна бележка на подгрупата на КСЗ за показателя е достъпна [в интернет](#).

²²⁴ Това може да се изчисли въз основа на процента на ИРБ за деца след и преди трансферите (без пенсиите), Евростат [[ilc_li02](#)] и [[ilc_li09](#)], съответно, подобно на водещия показател. Социалните трансфери в натура, включително, наред с други, безплатните образование и грижи в ранна детска възраст, образование и здравеопазване, не се вземат предвид в този анализ. В данните за 2022 г. за Испания и Румъния има прекъсване на динамичните редове.

²²⁵ Евростат [[ilc_chmd01](#)] — повече информация относно този показател ще откриете [тук](#). Специфичните за децата лишения се дължат на липсата на достъп до поне три от общо 17 елемента, които са от съществено значение по-специално за децата, за да могат да посещават учебни занятия и да растат здрави (напр. подходящи учебници и пресни плодове и зеленчуци).

Дълбочината на бедността е намаляла средно в ЕС и в около половината от държавите членки, както за цялото население, така и за децата. Тази дълбочина се измерва като разликата между типичното равнище на доходите на лицата, изложени на риск от бедност, и равнището на доходите, под което се смята, че лицата са изложени на такъв риск. За общото население през 2022 г. (по отношение на доходите за 2021 г.) тази разлика в относително изражение е била 23,1 % от прага на риска от изпадане в бедност в ЕС, спрямо 24,5 % през 2021 г. (по отношение на доходите за 2020 г.)²²⁶. Тя е най-широка в Румъния (32 %), въпреки че е намаляла значително (с 6,1 процентни пункта), следвана от Испания, Латвия, Италия и България (съответно 27,8 %, 27,7 %, 26,1 % и 26 %). Най-резкият спад е отчетен в Словакия и Унгария, които са достигнали нива под средното за ЕС (съответно 18,4 % и 19,4 %).

Бедността е по-дълбока сред хората, живеещи в (почти) безработни домакинства — около 36 % в ЕС през 2021 г. (по отношение на доходите за 2020 г.). Положението в държавите членки е до голяма степен сходно, когато се поставя акцент върху децата, за които средната дълбочина на бедността в ЕС е по-голяма (24,4 %), отколкото за населението като цяло.

Дълбочината на бедността сред децата е най-висока в България (42,8 %), където освен това тя се е увеличила значително (с 9,1 процентни пункта), следват Румъния (33,1 %), Испания (31,8 %) и Италия (27,9 %), където остава висока въпреки неотдавнашния спад. Стойностите за децата са големи и за Португалия и Нидерландия (съответно 26,1 % и 26 %). На обратната страна, Финландия и Унгария отчитат най-ниските равнища (съответно 12,3 % и 14,5 %)

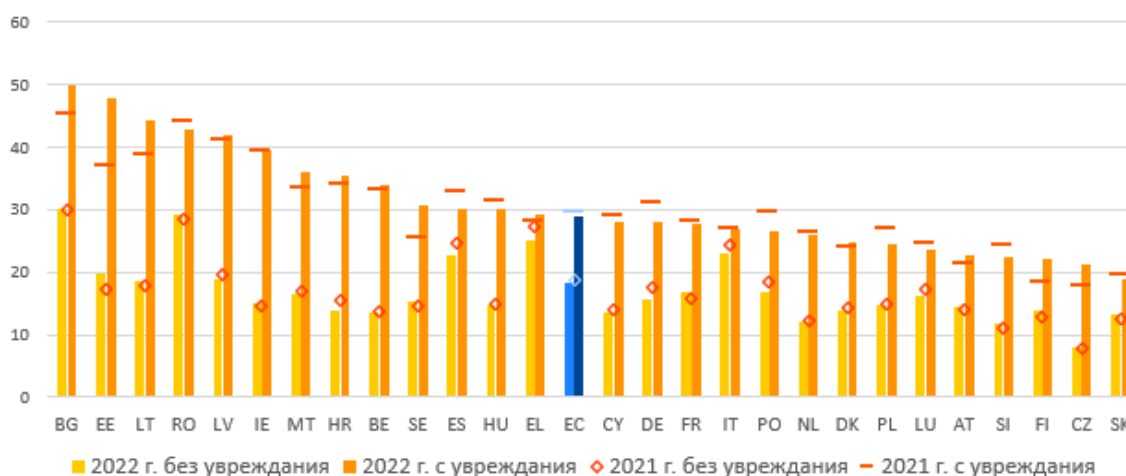
²²⁶

Този параграф се основава на данни от Евростат [[ilc_lil1](#)]. Този показател, известен и като относителна [медианна разлика в риска от изпадане в бедност](#), се изчислява като разликата между медианния еквивалентен разполагаем доход на лицата под прага на риска от изпадане в бедност и прага на риска от изпадане в бедност, изразена като процент от прага на риска от изпадане в бедност (граница на изключване: 60 % от националния медианен еквивалентен разполагаем доход). Показателят за хората, живеещи в (почти) безработни домакинства, се изчислява от Евростат (непубликувано) като разстоянието между медианния еквивалентен общ нетен доход на лицата, чийто приравнен разполагаем доход е под прага на риска от изпадане в бедност и които живеят в (почти) безработно домакинство, и самия праг на риска от изпадане в бедност, изразено като процент от прага на риска от изпадане в бедност. Този праг е определен на 60 % от националния медианен еквивалентен разполагаем доход на всички хора в дадена държава, а не за ЕС като цяло.

На фона на стабилните или положителните тенденции за населението като цяло, рискът от бедност или социално изключване за хората с увреждания се е подобрил съвсем слабо през 2022 г. Процентът на ИРБИ за хората с увреждания е намалял от 29,7 % през 2021 г. на 28,8 % през 2022 г. в ЕС, но остава по-висок, отколкото за останалата част от населението, и варира значително в отделните държави членки (вж. фигура 2.4.5). Тъй като делът на ИРБИ надхвърля 35 %, положението е особено трудно в 8 държави членки (България, Естония, Литва, Румъния, Латвия, Ирландия, Малта и Хърватия). Сред тези държави само в Румъния се наблюдава спад (с 1,3 процентни пункта), докато за Естония, Литва и България се наблюдава значително увеличение. Швеция също отбеляза съществено увеличение на процента на ИРБИ за хората с увреждания, въпреки че този процент остана много по-близо до средния за ЕС (30,6 %). Като цяло рискът от бедност или социално изключване обикновено е по-нисък за хората с увреждания на възраст 65 или повече години, живеещи в частни домакинства, с изключение на Естония, България и Латвия, които отчитат равнища, по-високи от средните за ЕС за тази възрастова група (съответно 61,8 %, 55,1 % и 48,1 %, в сравнение с 23,9 % като средна стойност за ЕС). Съществуват големи различия между отделните държави и в разликата в рисковете от бедност между хората със и без увреждания. Италия и Гърция имаха най-малките разлики през 2022 г. (4 процентни пункта), докато в Естония, Литва и Ирландия се наблюдаваха разлики, които са шест пъти по-големи (съответно 28, 25,6 и 24,6 процентни пункта).

Фигура 2.4.5: Хората с увреждания са изложени на по-висок риск от бедност и социално изключване, отколкото тези без увреждания

Дял на лицата със и без увреждания, изложени на риск от бедност или социално изключване, възрастова група 16 и повече години, 2022 г. и 2021 г. (%)



Бележка: Прекъсване на динамичните редове за Франция и Люксембург.

Източник: Евростат [hlth_dpe010], EU-SILC.

През 2022 г. делът на лицата с мигрантски произход, изложени на риск от бедност или социално изключване, остана много по-висок, отколкото за останалата част от населението, което изисква целенасочени интервенции. Процентите на ИРБИ за хората, родени извън ЕС, в повечето случаи са много по-високи от тези за местните граждани в няколко държави членки (с повече от 20 процентни пункта): 52,2 % спрямо 24,1 % в Гърция, 50,9 % спрямо 20,6 % в Испания, 42,7 % спрямо 15 % в Белгия, 41,4 % спрямо 11,6 % в Австрия, 41,2 % спрямо 16,5 % във Франция²²⁷. Сред тях процентът на ИРБИ за родените извън ЕС лица е намалял само в Испания (с 5,5 процентни пункта) в сравнение с 2021 г.

Доста значителен брой роми продължават да се сблъскват с бедност в държавите от ЕС. Това от своя страна допълнително допринася за подхранване на дискриминацията. Средно през 2021 г. 80 % от ромите са били изложени на риск от бедност в държавите членки, обхванати от проучването на FRA, а за ромските деца процентът е дори по-висок — 83 %, без видим напредък между 2016 г. и 2021 г.²²⁸ Средно почти половината от ромското население (48 %) се сблъсква с тежки материални лишения, като делът им сред по-младите и по-възрастните хора е още по-голям. Разликата в материалните лишения между ромските и другите деца достига 47 %. В сравнение с 2016 г. обаче ситуацията се подобри в шест от деветте държави, за които има налични съпоставими данни. Стратегическата рамка на ЕС за равенство, приобщаване и участие на ромите за периода 2020—2030 г., приета през октомври 2020 г., призовава държавите членки да намалят поне наполовина разликата в бедността между ромите и населението като цяло, включително по отношение на децата, и да гарантират, че до 2030 г. по-голямата част от ромите ще избегнат бедността. С Препоръката на Съвета относно равенството, приобщаването и участието на ромите, приета през март 2021 г.²²⁹, държавите членки поеха ангажимент за борба с изключително високия процент на изложените на риск от бедност и материални и социални лишения сред ромите, за да се осигури ефективна подкрепа за равенството, приобщаването и участието на ромите.

²²⁷ Съгласно показателя на Евростат [[ilc_peps06n](#)], сравняващ родените в държави извън ЕС-27 с родените в предоставящата данни страна; лица на възраст 18 или повече години. Няма налични данни за Румъния за 2022 г.

²²⁸ Данните за ромите са от [проучването на FRA за ромите от 2021 г.](#) В проучването са включени България, Чехия, Гърция, Испания, Хърватия, Унгария, Португалия, Румъния и Словакия. Поради различния размер и характеристиките на извадката сравненията с предишни издания на проучването (т.е. 2016 г.) следва да се правят предпазливо. Вж. доклада от проучването на FRA (стр. 10—11) за цялостно признаване на възможните ограничения при анализа на тенденциите. Следващото проучване на FRA относно ромите ще се проведе през 2024 г. въз основа на проучването от 2021 г.

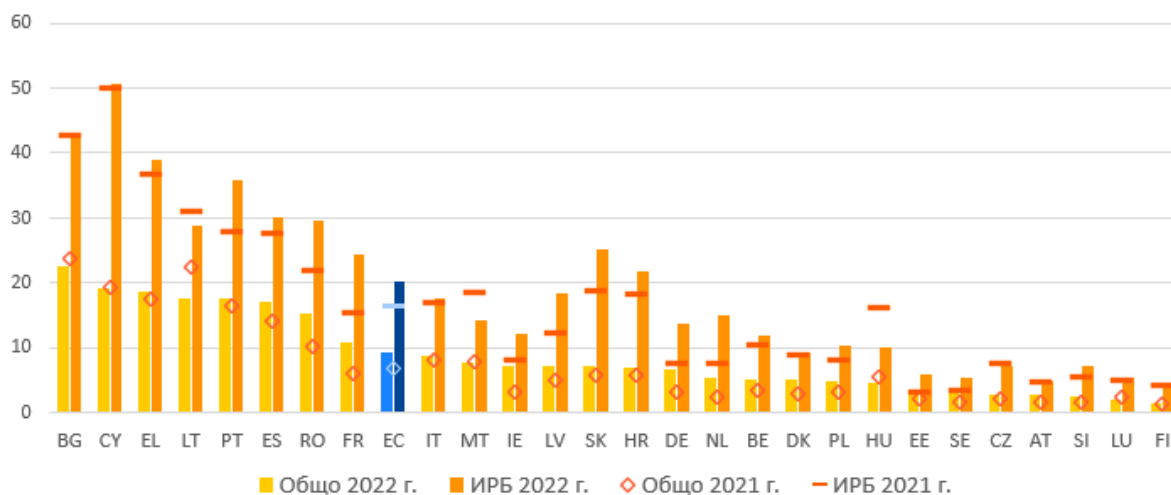
²²⁹ Препоръката на Съвета относно равенството, приобщаването и участието на ромите беше приета през март 2021 г. [ОБ С 93, 19.3.2021 г., стр. 1—14.](#)

В оценката на обновените национални стратегически рамки за ромите се призовава държавите членки да разгледат набелязаните области за подобрене, както и да подновят и изменят своите рамки, включително да ги направят по-амбициозни²³⁰. На 9 октомври 2023 г. Съветът прие заключенията относно гарантирането на равен достъп на ромите до подходящо и десегрегирано жилищно настаняване и за справяне със сегрегираните селища, като прикани държавите членки да определят и използват цялото налично за тази цел финансиране.

През 2022 г. енергийната бедност се увеличи в целия ЕС, което отразява и първоначалното въздействие на енергийната криза. Делът на хората, които не са в състояние да поддържат дома си достатъчно топъл, е един от основните показатели, използвани за наблюдение на енергийната бедност в ЕС²³¹. Стойностите за 2022 г. отразяват въздействието от покачването на цените на енергията, което започна през втората половина на 2021 г. и се влоши през 2022 г. В този контекст делът на хората, които не са в състояние да поддържат дома си достатъчно топъл, се е увеличил с 2,4 процентни пункта в ЕС, достигайки 9,3 % през 2022 г. Това наруши тенденцията на постоянен спад в ЕС през периода 2015—2021 г. (от 9,6 % на 6,9 %). Както може да се очаква, делът на хората в тази ситуация сред лицата, изложени на риск от бедност, се е увеличил по-бързо, отколкото за населението като цяло през 2022 г., с 3,8 процентни пункта, и е достигнал стойност, два пъти по-голяма от общата средна стойност за ЕС (20,2 % през 2022 г.). Случаите на неспособност да поддържат дома си достатъчно топъл сред населението варират значително в отделните държави членки, от 1,4 % във Финландия през 2022 г. до 22,5 % в България (вж. фигура 2.4.6). За всички държави членки той е по-висок сред хората, изложени на риск от бедност, като варира от 3,9 % във Финландия до 50,6 % в Кипър. В Румъния, Франция, Ирландия и Германия се наблюдава най-голямо увеличение за общото население, докато Португалия, Румъния, Франция, Латвия, Словакия, Германия и Нидерландия са имали най-голямо увеличение за хората, изложени на риск от бедност.

Фигура 2.4.6: Енергийната бедност се е увеличила в ЕС и в повечето държави членки през 2022 г.

Лица, които не са в състояние да поддържат дома достатъчно топъл, общо и изложено на риск от бедност население, 2021 г. и 2022 г. (%)



Бележка: Прекъсване на динамичните редове за Франция и Люксембург.

Източник: Евростат [ilc_mdcs01], EU-SILC.

²³⁰ Вж. COM/2023/7 final за оценката.

²³¹ За повече информация вж. SPC-ISG фиш относно наличните показатели за енергийна бедност на равнището на ЕС.

Тематично каре 6: Достъп до основни услуги в ЕС

Основните услуги отговарят на основните човешки нужди, като са от ключово значение за благосъстоянието и подпомагат достъпа до стоки и услуги, които дават възможност за активно участие в обществото и на пазара на труда. Принцип 20 от Европейския стълб на социалните права гласи, че всеки има право на достъп до основни услуги²³² с добро качество, и призовава за подкрепа в този смисъл на нуждаещите се, което е важно за насърчаване на напредъка по целта на ЕС за намаляване на бедността до 2030 г. На равнището на ЕС достъпът до основни услуги беше подкрепен чрез секторно законодателство, универсални задължения и задължения за обществени услуги, защита на потребителите и финансиране. Секторното законодателство, прието или преразгледано след приемането на стълба, включва разпоредби за по-добро идентифициране на хората без достъп, за оценка на причините за това и за предприемане на необходимите мерки²³³. В препоръките на Съвета относно гарантирането на справедлив преход към неутралност по отношение на климата и относно минималния доход държавите членки се призовават също така да подкрепят достъпа до основни услуги²³⁴. През юни 2023 г. Комисията публикува първия си доклад относно достъпа до основни услуги в ЕС²³⁵.

Въпреки че по-голямата част от населението на ЕС има достъп до основни услуги, хората, изложени на риск от бедност или социално изключване, и най-уязвимите са изправени пред значителни пречки. Финансовата достъпност може да бъде важна пречка. В това отношение 9,3 % от населението на ЕС не е в състояние да поддържа дома си достатъчно топъл, 2,4 % не могат да си позволят интернет връзка за лично ползване у дома, 2,4 % не могат да си позволят редовно използване на обществен транспорт, а 1,5 % живеят в домакинства без вана, душ или промивна тоалетна, като има съществени различия между отделните държави²³⁶. Домакинствата, изложени на риск от бедност или социално изключване (ИРБИ), обикновено изразходват около 60 % повече от бюджета си за основни услуги, което ги прави по-уязвими по отношение на увеличението на цените (вж. графиката). Наличието и достъпността също създават предизвикателства, понякога свързани с други измерения, като например липса на умения или географски фактори (разделение между градските и селските райони, отдалечени и островни региони).

²³² Основни услуги са достъпът до водоснабдяване, канализация, енергия, транспорт, финансови услуги и цифрови комуникации. Услугите за подпомагане са образованието и грижите в ранна детска възраст, образованието и обучението, здравеопазването, дългосрочните грижи, както и услугите за социално приобщаване.

²³³ Например Директива (ЕС) 2018/1972 за установяване на Европейски кодекс за електронни съобщения (преработена); Директива (ЕС) 2020/2184 относно качеството на водата, предназначена за консумация от човека (преработена) и предложението за Директива относно пречистването на градските отпадъчни води (преработен текст) (COM(2022) 541 final).

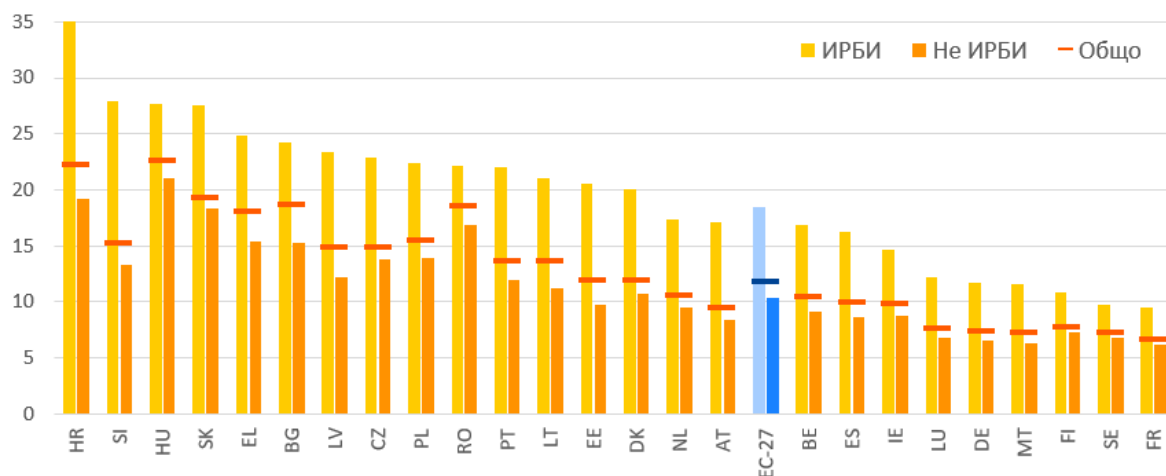
²³⁴ Съответно Препоръка на Съвета относно гарантирането на справедлив преход към неутралност по отношение на климата (2022/С 243/04) и Препоръка на Съвета относно адекватен минимален доход, гарантиращ активно приобщаване (2023/С 41/01).

²³⁵ Доклад на Комисията относно достъпа до основни услуги в ЕС, SWD(2023) 213 final/2.

²³⁶ Евростат, EU SILC [ilc_mdcs01], [ilc_mddu07a], данни за 2022 г., [ilc_mdcs13a], данни за 2014 г. (в ad-hoc модула относно материалните лишения, нови данни се очакват през 2024 г. чрез 6-годишния модул за достъп до услуги) и [ilc_mdho05], данни за 2020 г., съответно.

Разходи на домакинствата за основни услуги, ИРБИ и не ИРБИ

Медианен дял на основните услуги в разполагаемия доход на домакинствата ИРБИ и не ИРБИ, 2015 г. (%)



Бележка: Среднопретеглената стойност за ЕС изключва Кипър и Италия. Използвано е старо определение на ИРБИ за стратегията „Европа 2020“.

Източник: Евростат [icw_aff_03], HBS.

Наблюдават се значителни различия между държавите членки по отношение на това как се подкрепя достъпът до основни услуги за уязвимите групи. В Германия и Финландия подкрепата се предоставя като част от системата за обезщетения за минимален доход, като в сумите изрично се отчитат разходите за основни услуги. В Швеция се предоставя непряка подкрепа, тъй като разходите за основни услуги са включени в наема и по този начин в изчисляването на паричното обезщетение. В Малта домакинствата с ниски доходи имат право на „енергийно обезщетение“, което обхваща водоснабдяването, електроснабдяването и газоснабдяването. В Литва и Румъния общините покриват всички или част от разходите за свързване на домакинствата с ниски доходи към водоснабдителната и канализационната система. В Кипър се предоставят безплатни билети за училищен автобус, 50 % отстъпка от пътните тарифи за всички притежатели на социални карти и безплатен транспорт за всички получатели на помощ и за хората с ниски пенсии. Четири държави членки (Германия, Литва, Португалия и Финландия) гарантират основни доставки или непрекъснато предоставяне на цифрова свързаност за домакинствата у дома, докато две други (Белгия и Португалия) неотдавна актуализираха своите закони в областта на телекомуникациите, за да разширят социалните тарифи, така че да обхванат предоставянето на мобилен ширококолов достъп до интернет. В няколко държави членки (Литва, Ирландия, Испания и Финландия) се разработват стратегии, за да се гарантира, че тегленето на пари в брой чрез банкомати е възможно винаги да се извършва на разумно близко разстояние.

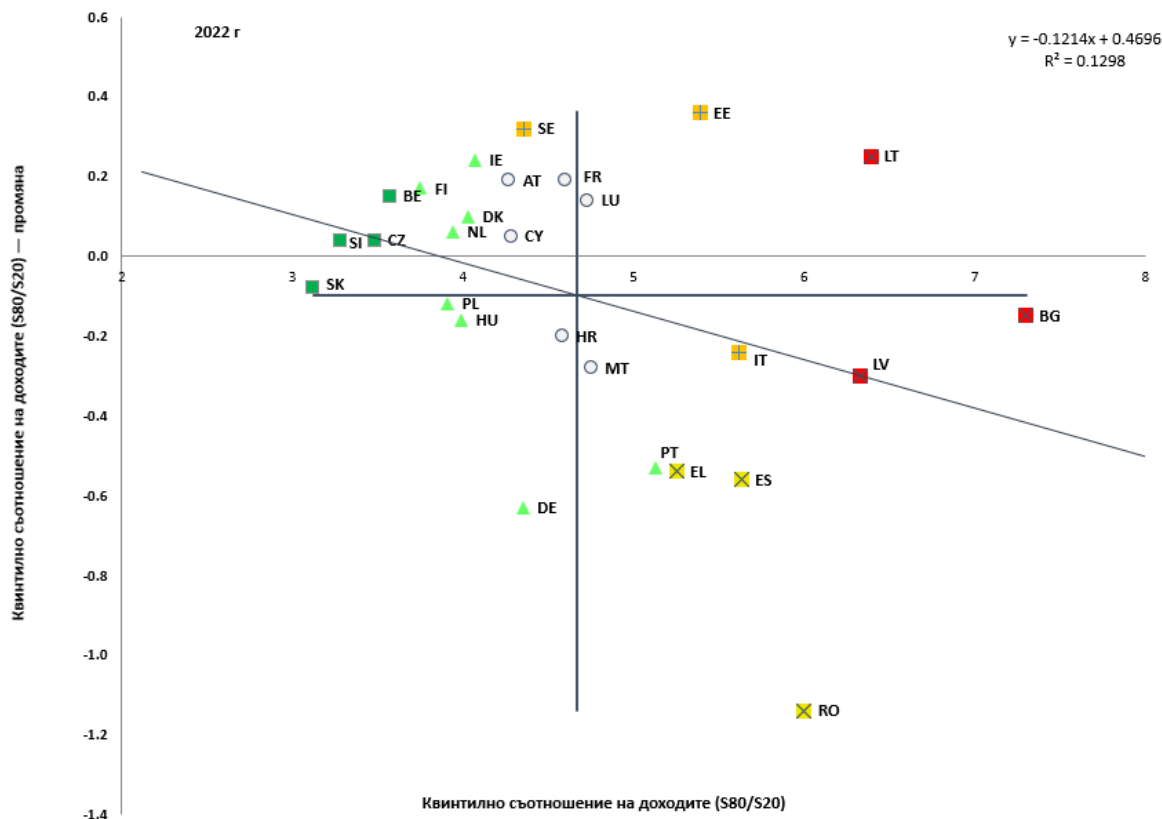
През 2022 г. неравенството по отношение на доходите е намаляло средно в ЕС, като се наблюдават различни ситуации в отделните държави членки. Средната стойност за ЕС е намаляла от 4,99 през 2021 г. на 4,74 през 2022 г. (съответно за данъчна година 2020 г. и 2021 г.), с различни тенденции в отделните държави членки (вж. фигура 2.4.7). Спадът е най-голям в Румъния (1,14), която обаче все още има едно от най-високите равнища (6) и понастоящем е „слаба, но с подобряващи се стойности“. Испания и Гърция регистрираха много по-малки намаления от около 0,5, като започнаха също от относително високи равнища, и по този начин също са „слаби, но с подобряващи се стойности“. „Критични ситуации“ бяха регистрирани в България и Латвия, като равнищата на неравенство по отношение на доходите са сред най-високите в Съюза, въпреки относително малките спадове през 2022 г., докато Литва, също в „критична ситуация“, дори отбеляза допълнително увеличение. Естония и Швеция регистрират най-големите увеличения и са „за наблюдение“, като Италия, която, обратно, показва малък спад, но от по-високо равнище. Словакия, Словения, Чехия и Белгия са „с най-добри резултати“ през 2022 г., като всички те са със сравнително ниски равнища. В някои държави членки, например Унгария, Италия и Швеция, равнището на неравенство в доходите варира в отделните региони (вж. фигура 4 в приложение 5). Според експресните оценки на Евростат неравенствата по отношение на доходите също са останали стабилни или са намалели (например в Румъния) през 2022 г. (данъчна година), което отразява бързия политически отговор, въведен на равнището на ЕС и на държавите членки, за да се противодейства на отрицателното въздействие на инфлацията²³⁷, особено върху домакинствата с ниски доходи. Систематичните оценки на разпределителното въздействие на мерките на политиката са особено важни, за да се отчете тяхното въздействие върху неравенството по отношение на доходите и да се осигури предварителна информация за изготвянето на политиките.

²³⁷

Вж. [Експресни оценки на експерименталните резултати](#), стр. 11.

Фигура 2.4.7: Неравенството по отношение на доходите е намаляло средно в ЕС, с различни ситуации на национално равнище

Квинтилно съотношение на доходите (S80/S20), стойности за 2022 г. и изменения спрямо предходната година (водещ показател в набора от социални показатели)



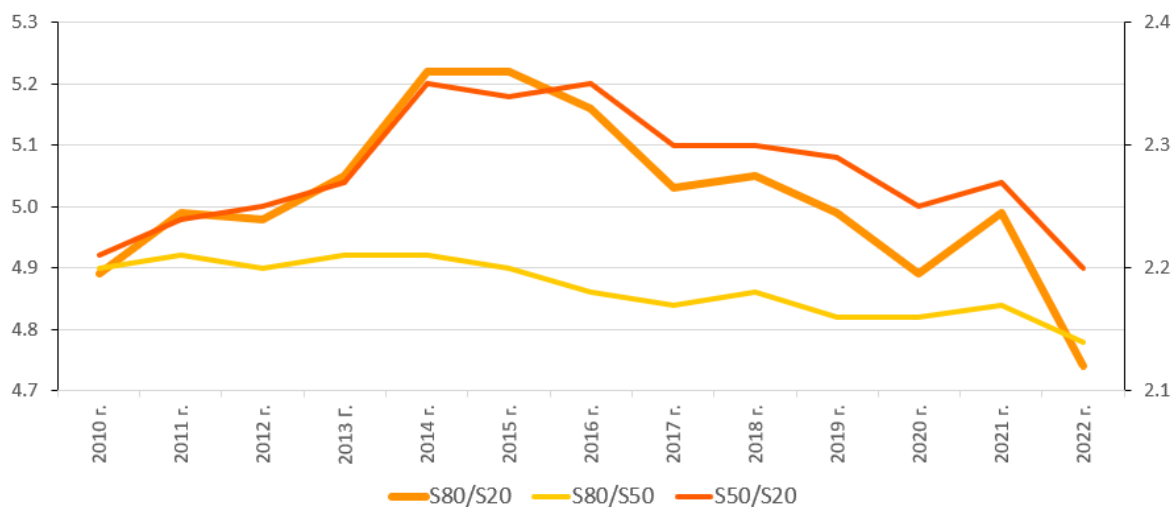
Бележка: Осите са разположени централно по непретеглената средна стойност за ЕС. Легендата е представена в приложението. Прекъсване на динамичните редове за Франция и Люксембург. Статистически значимите промени са маркирани със звездичка (*).

Източник: Евростат [tessi180], EU-SILC.

Средният спад в неравенствата по отношение на доходите в Съюза се дължи най-вече на развитието в долния край на разпределението на доходите. Увеличаването на неравенството по отношение на доходите в началото на 10-те години на XXI век се дължи средно на увеличения в долния край на разпределението на доходите (както е видно от показателя S50/S20 — вж. фигура 2.4.8). По подобен начин общият спад през последните години, считано от 2016 г., отразява най-вече спад в този край на разпределението на доходите. Както и през предходните години, държавите членки, които са имали по-голямо общо неравенство по отношение на доходите (измерено чрез показателя S80/S20) през 2022 г. (по отношение на доходите за 2021 г.), като цяло са имали по-големи неравенства както в долния, така и в горния край на разпределението на доходите, както е видно от анализа на показателите S50/S20 и S80/S50. Само с няколко изключения (България, Литва, Португалия и Малта) държавите членки, в които неравенството по отношение на доходите е над средното за ЕС, все пак имат по-големи неравенства в долния край, отколкото в горния край на разпределението на доходите. Това е най-ясно изразено в държави като Румъния, Испания и Латвия.

Фигура 2.4.8: Неравенството по отношение на доходите е намаляло в ЕС, което се дължи предимно на увеличението в долния край на разпределението на доходите

Квинтилни съотношения S80/S20 (лява ос), S80/S50 (дясна ос) и S50/S20 (дясна ос), 2010—2022 г.



Бележка: Прекъсване в динамичните редове през 2020 г., изчислено за периода 2014—2019 г.

Източник: Евростат [tessi180], [ilc_di11d], [ilc_di11e], EU-SILC.

Ранните оценки на разходите за обезщетения за социална закрила (като дял от БВП) показват непрекъснат спад през 2022 г. Делът на тези разходи спрямо БВП беше 27,2 % през 2022 г. (малко над равнището отпреди кризата с COVID през 2019 г., т.е. 26,8 %), с 3 процентни пункта и с 1,5 процентни пункта по-малко, отколкото съответно през 2020 г. и 2021 г.²³⁸ Като цяло, въпреки известно сближаване на равнищата на разходите през 2020 г. и 2021 г. (поради политическия отговор на кризата, предизвикана от COVID-19), през 2022 г. се запазиха големите различия в ЕС по отношение на дела на (обезщетенията за социална закрила) разходите като процент от БВП, с равнища от около или над 30 % в 5 държави членки, а в други 8 държави членки — под 20 % от БВП. През 2022 г. разходите за обезщетения за безработица рязко намаляха в целия ЕС (-25,2 %), докато се увеличиха за семейни обезщетения (+ 6,1 %), обезщетения за инвалидност (+ 4,9 %), обезщетения за старост и за преживели лица (+ 4,9 %), обезщетения за болест и здравни помощи (+ 3,5 %), социално изключване (+ 1,4 %) и помощи за жилищно настаняване (+ 1,2 %). Като цяло обезщетенията за старост и за преживели лица продължават да представляват най-голямата категория разходи за обезщетения през 2022 г. (46,3 % на равнище ЕС, в сравнение с 45,3 % през 2021 г.), а техният дял се е увеличил в почти всички държави членки (21 от 24).

²³⁸ Евростат, Предварителни оценки — социална закрила (последна актуализация на 31.10.2023 г.), обхващаща всички държави членки без Гърция, Нидерландия и Румъния, но включваща съвкупната стойност за ЕС-27.

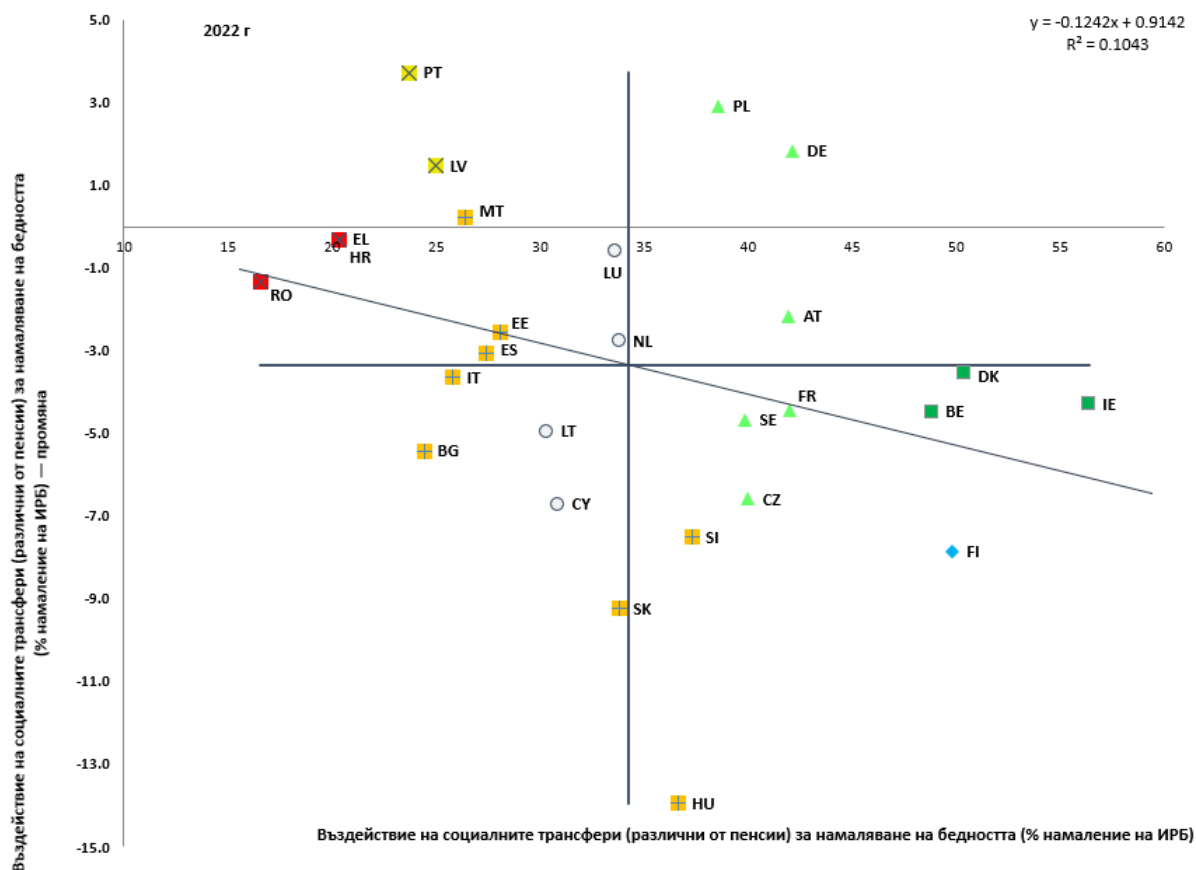
Втората най-висока категория разходи за обезщетения остават здравните помощи и обезщетенията за болест (30,0 % на равнище ЕС, в сравнение с 29,7 % през 2021 г.), въпреки че общият им дял е намалял в 12 държави членки. Семейните обезщетения представляват 8,6 % от разходите за обезщетения през 2022 г. (увеличение спрямо 8,3 % през 2021 г.), докато обезщетенията за инвалидност представляват 7,0 % (в сравнение с 6,9 % през 2021 г.). Делът на обезщетенията за безработица в целия ЕС е намалял от 5,9 % през 2021 г. на 4,3 % през 2022 г. (в 23 от 24 държави членки). И накрая, делът на социалните изключения (2,6 % през 2022 г.) и на помощите за жилищно настаняване (1,3 %) е останал стабилен в сравнение с 2021 г. (съответно 2,6 % и 1,3 %).

Въздействието на социалните трансфери (с изключение на пенсиите) върху намаляването на бедността отбелязва спад през 2022 г., което се дължи и на постепенното премахване на извънредните мерки за подкрепа, предприети по време на кризата с COVID-19. Тази тенденция се наблюдава както на равнището на ЕС, така и в по-голямата част от държавите членки между 2021 г. и 2022 г. (съответно за 2020 и 2021 данъчна година; вж. фигура 2.4.9)²³⁹. Разликите между държавите членки както по отношение на равнищата, така и по отношение на промените останаха значителни. През 2022 г. (по отношение на доходите за 2021 г.) въздействието на социалните трансфери върху намаляването на бедността варира от 16,5 % в Румъния до 56,4 % в Ирландия. С ниски нива от около или под 20 %, Румъния, Хърватия и Гърция бяха в „критични ситуации“. Осем държави бяха „за наблюдение“ (Унгария, Словакия и Словения — всички със стойности, равни на или по-високи от средните за ЕС, но с много голям спад, както и България, Италия, Испания, Естония и Малта — всички със стойности под или значително под средните за ЕС, след спада за всички, с изключение на Малта). От обратната страна на спектъра, Ирландия, Дания и Белгия имат най-високите равнища (около 50 % или повече) като държави „с най-добри резултати“, въпреки че всички са отбелязали спад. Финландия, която също е сред държавите с най-високи равнища, регистрира относително голям спад в намаляването на бедността вследствие на своите социални трансфери, което прави положението „добро, но изискващо наблюдение“. Само Португалия, Полша, Германия и Латвия показаха увеличение на ефективността на своите социални трансфери, докато най-големите спадове бяха регистрирани в Унгария и Словакия (с повече от 9 процентни пункта намаление). Разликите във въздействието на социалните трансфери върху намаляването на бедността са големи и в регионите на ЕС, особено в Италия, Унгария и Полша (вж. фигура 9 в приложение 5).

²³⁹ Въпреки че през 2022 г. за този показател е налице прекъсване в динамичните редове за всички държави членки, с изключение на Финландия, поради промяна в методологията, (непубликуваните) стойности на показателя, изчислени от Евростат въз основа на старата методология, показват подобен спад през 2022 г., което до голяма степен води до същата цялостна оценка.

Фигура 2.4.9: Въздействието на социалните трансфери (различни от пенсиите) върху намаляването на бедността е спаднало в повечето държави членки през 2022 г.

Въздействие на социалните трансфери (различни от пенсиите) върху намаляването на бедността, стойности за 2022 г. и изменения спрямо предходната година (водещ показател в набора от социални показатели)



Бележка: Осите са разположени централно по непретеглената средна стойност за ЕС. Легендата е представена в приложението. Прекъсване в динамичните редове за всички държави членки с изключение на Финландия.

Източник: Евростат [tespm050], EU-SILC.

Социалната закрила продължава да играе важна роля за намаляване на риска от бедност за хората с нестандартни форми на заетост; паричната бедност все още остава по-висока за тях, отколкото за другите работници. През 2022 г. въздействието на социалните трансфери върху намаляването на бедността в ЕС е значително по-голямо за работниците с нестандартни форми на заетост, като например служителите на временни договори²⁴⁰ (27,3 %) и работещите на непълно работно време (24,8 %), както и за самостоятелно заетите лица (26,7 %), отколкото за средното наето лице (12,5 %). Въпреки това по-голямо въздействие на социалните трансфери за тези работници, през 2022 г. (по отношение на доходите от 2021 г.) паричната бедност е била по-голяма сред тях в повечето държави членки. На равнището на ЕС като цяло процентът на изложените на риск от бедност е бил 15,9 % сред работниците на временни договори, 14,6 % сред работещите на непълно работно време и 21 % сред самостоятелно заетите лица²⁴¹, при средно 6,6 % сред всички наети лица. Паричната бедност за работниците на временни договори е била дори 20 % или по-висока в девет държави членки, което е над средното равнище за ЕС за четири от тези държави (Италия, Португалия, Испания и Швеция). Сред самостоятелно заетите лица равнището на бедност е по-високо от средното за ЕС в осем държави членки и съответно 30,9 % и 55,8 % в Естония и Румъния²⁴². Разликите в социалната закрила са очевидни и за тези, които нямат работа, както се вижда от високите равнища на бедност сред безработните — 46,2 % за ЕС през 2022 г. и над 50 % в държави като България, Латвия, Литва, Нидерландия и Словакия.

²⁴⁰ Поради ограничения, свързани с наличността на данни, служителите с временни договори се определят като работещи в такъв статус през референтния период на интервюто, докато тяхното социално положение (доход и т.н.) се измерва през референтната година на дохода (n-1).

²⁴¹ Оценката на доходите на самостоятелно заетите лица обаче е трудна, а показателят за степен на материални и социални лишения показва, че равнището при самостоятелно заетите лица е сходно с това при наетите лица (съответно 8,5 % и 8,2 % в ЕС-27 през 2022 г.). Съществуват значителни разлики (т.е. с по-високи лишения за самостоятелно заетите лица) само в три държави членки (Кипър, Гърция и Румъния).

²⁴² Осемте държави членки са Латвия, Люксембург, Гърция, Испания, Португалия, Полша, Естония и Румъния, като повечето от тях имат по-висок от средния дял на самостоятелно заетите лица в своята работна сила.

Обхватът на социалните обезщетения варира значително в отделните държави членки и за различните категории работници, както и по трудов статус. Средно в ЕС през 2022 г. (по отношение на доходите за 2021 г.) делът на хората в трудоспособна възраст (16—64 години), изложени на риск от бедност преди социалните трансфери и получаването на социални обезщетения²⁴³, е по-висок сред временните договори (44,9 %) и работниците на непълно работно време (36,1 %), отколкото сред всички наети лица (35,6 %). В седем държави членки обаче (Люксембург, Унгария, Естония, Кипър, Белгия, Латвия и България) за наетите на временни договори беше по-малко вероятно да получават обезщетения, в сравнение със служителите на безсрочни договори, а в шест държави членки (Люксембург, Испания, Литва, Малта, Словения и България) вероятността да получават обезщетения беше по-малка за работниците на непълно работно време, отколкото за тези на пълно работно време. Като цяло в 5 държави (Хърватия, Гърция, Люксембург, Полша и Румъния) по-малко от 10 % от работещите и изложените на риск от бедност преди социалните трансфери са получавали социални обезщетения. За самостоятелно заетите лица, изложени на риск от бедност преди трансферите, беше най-малко вероятно да получават социални обезщетения, с покритие от 16,5 % през 2022 г. в ЕС-27, което представлява намаление спрямо 29 % през 2021 г., което отразява постепенното премахване на извънредните мерки за подкрепа, предприети в отговор на пандемията от COVID-19²⁴⁴. Този дял е бил дори под 5 % в седем държави членки (Хърватия, Гърция, Люксембург, Нидерландия, Полша, Португалия и Румъния). И накрая, докато през 2022 г. около половината (54,2 %) от безработните, изложени на риск от бедност, са получавали социални обезщетения средно в ЕС, този дял е бил много по-нисък — под 20 %, в пет държави членки (Хърватия, Гърция, Нидерландия, Полша и Словакия).

²⁴³ Според показателя за „ефективен достъп“, одобрен от Комитета за социална закрила през 2020 г. в контекста на рамката за мониторинг на достъпа до социална закрила. Целевата популация се състои от хората, изложени на риск от бедност преди социалните трансфери. Социалните обезщетения, включени в показателя, са получените на индивидуално равнище, с изключение на пенсиите за старост и наследствените пенсии.

²⁴⁴ Вж. също доклада на Комисията относно изпълнението на Препоръката на Съвета относно достъпа на работниците и самостоятелно заетите лица до социална закрила, [COM/2023/43 final](#).

Достъпът до адекватна социална закрила продължава да бъде различен в отделните държави членки, въпреки някои подобрения през последните няколко години²⁴⁵. Що се отнася до официалното покритие, през пролетта на 2022 г. в седемнадесет държави членки се запазват пропуски за поне една група работници с нестандартни форми на заетост в поне един клон на социалната закрила, който най-често е бил обезщетенията за безработица, болест и майчинство²⁴⁶. Освен това в тринадесет държави членки достъпът до поне един клон на социалната закрила е бил доброволен за поне една група работници с нестандартни форми на заетост, най-често във връзка с обезщетенията за старост и безработица. Що се отнася до самостоятелно заетите лица, те са изправени пред пропуски в официалното покритие в един или повече сектори на социалната закрила в деветнадесет държави членки, най-често във връзка с обезщетенията за безработица и обезщетенията за трудови злополуки и професионални болести. Освен това в осемнадесет държави членки покритието е доброволно, най-често що се отнася до обезщетенията за болест, старост и майчинство.

Тематично каре 7: Бъдещето на социалната закрила

Системите за социална закрила играят ключова роля в държавите — членки на ЕС, за да се гарантират социалното сближаване и сигурността на доходите срещу рискове, както и макроикономическата стабилизация, и като такива те трябва да бъдат адаптирани към предизвикателствата на бъдещето. Разходите за социална закрила възлизат на около 30 % от БВП на ЕС, с големи различия между отделните държави. Като цяло системите за социална закрила доказаха своята ефективност в подкрепа на социално-икономическата устойчивост по време на пандемията от COVID и по-скорошната енергийна криза. Въпреки това капацитетът на системите за социална закрила, за да останат адекватни и финансово устойчиви, е под нарастващ натиск поради застаряването на населението, структурните промени в сферата на труда и екологичния и цифровия преход, които променят нашите икономики и общества. Това развитие ще има отражение върху структурата и обхвата на системите за социална закрила и тяхното финансиране. От практическа гледна точка това предполага необходимост от по-висок процент на участие в качествени работни места сред групите от населението, по-дълъг трудов живот, адекватен отговор на бедността сред работещите и нарастващ дял на нестандартните форми на заетост²⁴⁷, по-добра организация и ефективност на предоставянето на услуги и социална политика в отговор на изменението на климата и екологичния преход. Няколко инициативи на ЕС допринесоха за ориентирането на системите за социална закрила към бъдещето, но са необходими допълнителни стъпки²⁴⁸.

²⁴⁵ Вж. доклада на Комисията относно изпълнението на Препоръката на Съвета относно достъпа на работниците и самостоятелно заетите лица до социална закрила, [COM\(2023/43 final](#) и [Рамка за мониторинг](#), одобрена през 2020 г., и [частична актуализация \(2022 г.\)](#), публикувана през юли 2023 г.

²⁴⁶ Официално покритие на дадена група означава, че в конкретно направление на социална закрила (напр. старост, закрила срещу безработица, закрила при майчинство или бащинство) съществуващото законодателство или колективен договор предвижда, че лицата от тази група имат право да участват в схема за социална закрила, покриваща конкретното направление.

²⁴⁷ Вж. също *доклада на Комисията относно изпълнението на Препоръката на Съвета относно достъпа на работниците и самостоятелно заетите лица до социална закрила*, [COM\(2023/43\) 43 final](#).

²⁴⁸ Като например препоръките на Съвета относно достъпа на работниците и самостоятелно заетите лица до социална закрила (2019 г.), относно дългосрочните грижи (2022 г.), относно справедливия преход към неутралност по отношение на климата (2022 г.) и относно адекватния минимален доход за активно приобщаване (2023 г.), както и Директивата относно адекватните минимални работни заплати.

На фона на продължаващите водещи тенденции социалните политики следва да се разглеждат от перспективата на цял живот — от раждането до напреднала възраст. Три функции са от ключово значение в това отношение:²⁴⁹ 1) регулиране на пазара на труда (по-специално за справяне с неравенствата на пазара на труда, насърчаване на качеството на работните места и социалния диалог); 2) социална закрила (с акцент върху защитата на доходите срещу рискове и стабилизацията); и 3) активни и превантивни социални политики, включващи предоставянето на подкрепа за заетостта, образованието, повишаването на квалификацията и преквалификация, здравеопазването, социалните услуги и услугите за полагане на грижи, за да се даде възможност за пълноценно участие в икономиката и обществото²⁵⁰. Активните и превантивни социални политики на различни етапи от живота могат да доведат до „двоен дивидент“, намалявайки бъдещите разходи за защита на доходите благодарение на заетостта, благосъстоянието и ползите за здравето, като същевременно подкрепят приобщаващия растеж и разширяват данъчната основа. Диаграмата илюстрира възвръщаемостта на активните и превантивни социални политики през целия живот.

Активни и превантивни социални политики: социална и индивидуална възвръщаемост



Източник: Възпроизвеждане на фигура 2 в A. Hemerick, S. Ronchi, I. Piva, *Social investment as a conceptual framework for analysing well-being returns and reforms in 21st century welfare states* (Социалните инвестиции като концептуална рамка за анализ на възвръщаемостта на благосъстоянието и реформите в социалните държави на XXI век), *Социално-икономически преглед*, 2022 г.

Моделите на финансиране на социалната закрила също трябва да бъдат адаптирани към новата реалност. Това е необходимо, за да се посрещнат нарастващите финансови нужди, дължащи се на застаряването на населението, и да се подкрепят екологичният и цифровият преход, като се вземе предвид и въздействието върху данъчния капацитет на държавите членки, като същевременно се гарантират справедливост и широка подкрепа за предстоящите трансформации. Може да се наложи да се промени балансът в ролята на социалноосигурителните вноски и общото данъчно облагане, а източниците на финансиране да се изместят от данъчното облагане на труда, по-специално към екологични данъци и данъци върху имуществото и капитала, като в същото време се подобрят ефикасността и справедливостта на финансирането.

²⁴⁹ Като част от (2021 г.) плана за действие за Европейския стълб на социалните права Комисията създаде група на високо равнище (ГВР) относно бъдещето на социалната закрила и социалната държава в ЕС, чийто доклад беше публикуван в началото на 2023 г. Вж. пълния текст на [доклада](#) и [инфографика](#), включително 21 ключови препоръки.

²⁵⁰ EUI, Резюме на политиката, [Поуки от трудностите: към Европейски съюз на социални инвестиции и социални държави](#), Център „Робер Шуман“, 2023 г.

Няколко държави членки предприеха дългосрочни обсъждания и реформи на своите системи за социална закрила, за да ги пригледят към новите реалности. Например **Финландия** започна дългосрочна реформа на своята система за социална сигурност чрез парламентарна комисия, която предлага промени, необходими до 2027 г. **Португалия** прие Зелена книга за бъдещето на труда, чиято цел е да се подобрят мрежата за социална сигурност (включително за работниците с нестандартна форма на заетост) и минималните трудови стандарти, като същевременно се гарантира устойчивостта на системата за социална закрила чрез диверсифициране на нейните източници на финансиране. Чрез своя национален план за достъп до социална закрила **Белгия** се ангажира да засили справедливостта и ефективността на своята система за социална закрила, да отстрани пропуските в официалното покритие и адекватността, както и да обърне внимание на хоризонтални аспекти като цифровото разделение и неупражняването на права.

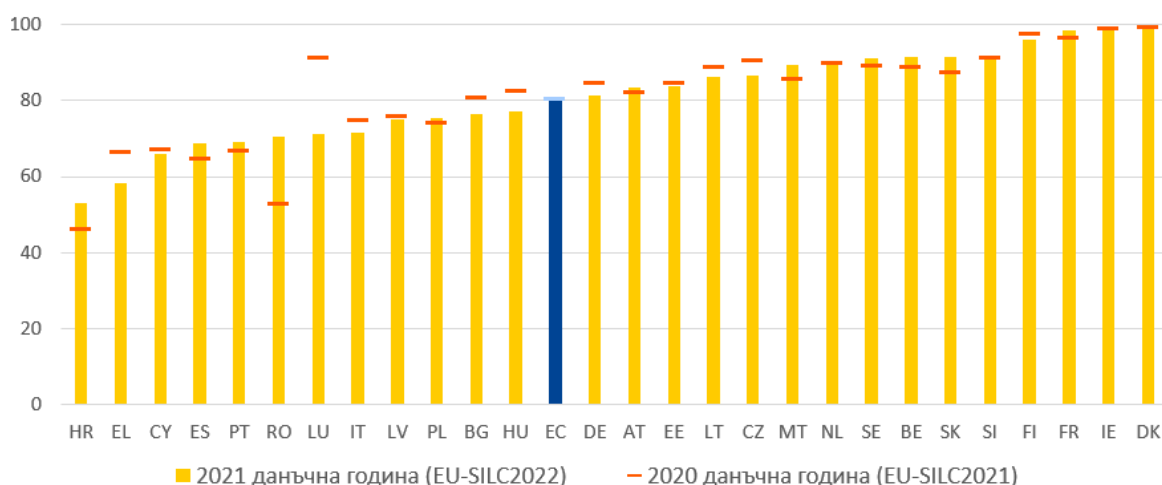
Адекватността на схемите за обезщетение за гарантиране на минимален доход остана стабилна в повечето държави — членки на ЕС. Чрез сравняване на доходите на бенефициерите на обезщетения за гарантиране на минимален доход (ОГМД) с националния праг на бедността и с дохода на нископлатен работник²⁵¹ може да се оцени въздействието на тези схеми върху намаляването на бедността, заедно със стимулите за участие на пазара на труда, които те предоставят. Докато в някои държави, като Литва, Латвия и Испания, адекватността на ОГМД се подобри през 2021 г. в сравнение с 2020 г. (данъчни години), по-специално в сравнение с доходите на нископлатен работник, в две трети от държавите от ЕС се наблюдаваше лек спад (особено в Малта, Люксембург, Полша, Словения, Нидерландия, Ирландия, Гърция, Италия, Хърватия, Кипър и Естония, където спадът е бил между 3 и 5 процентни пункта). Адекватността на обезщетенията за гарантиране на минимален доход остана над 80 % от прага на риска от изпадане в бедност в Нидерландия, Ирландия, Дания, Италия и Кипър, а в Румъния, България, Унгария и Словакия — под една трета от прага.

²⁵¹ Съгласно съгласуваната методология в Рамката за сравнителен анализ на обезщетенията за гарантиране на минимален доход, вж. съвместните доклади за заетостта от 2019 г. насам.

Покритието на обезщетенията за гарантиране на минимален доход, изразено с процента на получателите на обезщетения, остава като цяло непроменено средно в ЕС, въпреки значителните промени в няколко държави членки. През 2022 г. в сравнение с 2021 г. (съответно за 2021 и 2020 данъчни години) в Гърция, Унгария и България се наблюдава значителен спад в равнищата на покритие (над 4 процентни пункта; вж. фигура 2.4.10). Обратно, най-голямото подобрене е в Румъния (с 18 процентни пункта), като процентът остава под средния за ЕС (81,1 %). Значителни подобрения (над 4 процентни пункта) са отчетени също в Словакия, Малта, Испания и Хърватия (която обаче остава държавата членка с най-нисък процент на покритие). Делът на получателите на обезщетения е бил близо 100 % в Дания, Ирландия, Франция и Финландия. Административните данни показват, че годишното равнище на напускане към заетост сред получателите на обезщетения за гарантиране на минимален доход, които се ползват от активни политики по заетостта, варира значително в отделните държави членки — от около 6 % до около 50 %²⁵². Тези разлики може да отразяват различни нива на обща ефективност. Освен това, въпреки че може да има достатъчна координация между социалните служби и публичните служби по заетостта, процесите на осигуряване на социални обезщетения и интеграция на пазара на труда често остават разделени. В Препоръката на Съвета относно адекватния минимален доход, гарантиращ активно приобщаване, са очертани важни области за по-нататъшно модернизиране на схемите за обезщетения за минимален доход в съответствие с подхода на активно приобщаване²⁵³.

Фигура 2.4.10 Делът на хората, изложени на риск от бедност, в (почти) безработни домакинства, получаващи социални обезщетения, като цяло е стабилен

Процент на получателите на обезщетения сред лицата на възраст 18—64 години, които са изложени на риск от бедност и живеят в (почти) безработни домакинства (%), 2021 и 2022 година на проучване, съответно за 2020 данъчна година и 2021 данъчна година)



Бележка: Данните за Франция са предварителни. Има прекъсване в динамичните редове през 2022 г. за Франция и Люксембург и през 2021 г. за Люксембург.

Източник: Евростат [ilc_li70], EU SILC.

²⁵² Вж. Доклад за минималния доход за 2022 г.

²⁵³ Препоръка на Съвета относно адекватен минимален доход, гарантиращ активно приобщаване (2023/С 41/01).

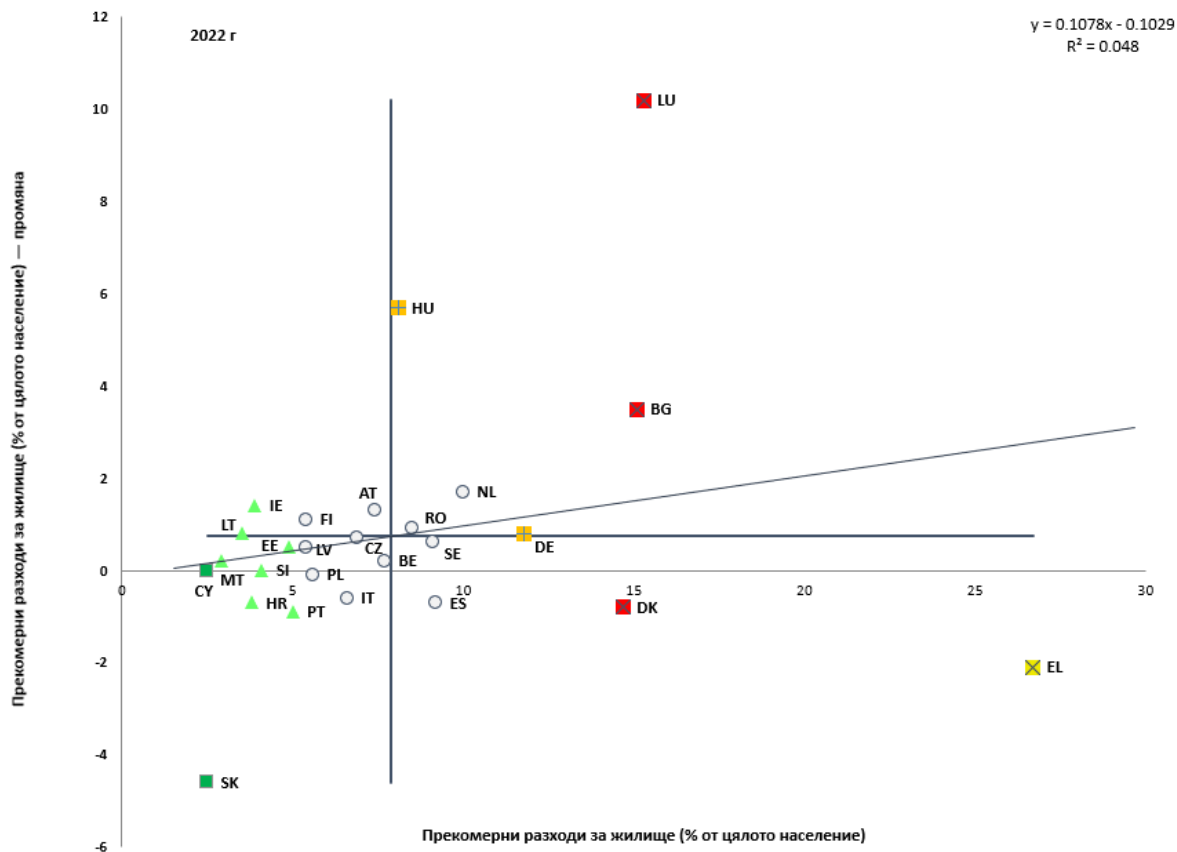
Достъпността на жилищата е все по-голямо предизвикателство в ЕС. През 2022 г. 9,1 % от общото население на ЕС живее в домакинство, в което общите жилищни разходи представляват повече от 40 % от общия разполагаем доход. Степента на прекомерните жилищни разходи показва увеличение на равнището на ЕС от 8,9 % през 2021 г. и 7,8 % през 2020 г. В Гърция резултатите по това измерение са „слаби, но с подобряващи се стойности“, като държавата регистрира най-висок процент (26,7 %), но със спад в сравнение с 2021 г. (и от 2015 г. насам, когато е бил 45,5 %). Люксембург беше на второ място по висока степен на прекомерни жилищни разходи, с увеличение от 5,5 процентни пункта спрямо 2021 г., и заедно с България и Дания се намира в „критична ситуация“. Най-ниски степени на прекомерни жилищни разходи са регистрирани в Словакия и Кипър, които са „с най-добри резултати“, и в Малта (вж. фигура 2.4.11). За хората, изложени на риск от бедност, степента на прекомерни жилищни разходи е значително по-висока, отколкото за останалата част от населението на равнище ЕС (33,1 %, т.е. с 29,2 процентни пункта по-висока), с известна разнородност между държавите членки²⁵⁴. Най-високите степени на прекомерни жилищни разходи за населението, изложено на риск от изпадане в бедност, са в Гърция, Дания и България (84,5 %, увеличение със 7,8 процентни пункта; 70,7 %, спад с 1,4 процентни пункта; и 50,1 %, увеличение с 12,9 процентни пункта), докато най-ниските (под 15 %) — в Кипър, Малта, Литва и Словакия (след рязък спад с 18,5 процентни пункта). Като цяло в държавите членки наемателите на частния пазар за наеми обикновено са много по-засегнати от предизвикателствата, свързани с финансовата достъпност на жилищата, отколкото собствениците, със или без ипотека, и наемателите на намален или безплатен наем²⁵⁵.

²⁵⁴ Евростат [[ilc_lvho07a](#)], EU SILC.

²⁵⁵ Евростат [[ilc_lvho07c](#)], EU SILC.

Фигура 2.4.11: Степента на прекомерните жилищни разходи леко се е увеличила и между държавите членки са налице силни признаци на различия

Дял на лицата, живеещи в домакинства с прекомерни жилищни разходи, стойности за 2022 г. и изменения спрямо предходната година (%), водещ показател в набора от социални показатели)



Бележка: Осите са разположени централно по непретеглената средна стойност за ЕС. Легендата е представена в приложението. Прекъсване на динамичните редове за Франция и Люксембург. Статистически значимите промени са маркирани със звездичка (*).

Източник: Евростат, [tespm140], EU-SILC.

Домакинствата с един родител и семействата с деца е по-вероятно да се сблъскат със **сериозни жилищни затруднения**²⁵⁶. През 2020 г. от тежки жилищни лишения са засегнати 7,6 % от домакинствата с един родител, които също е по-вероятно да се сблъскат с прекомерни жилищни разходи (16,2 % за ЕС, почти двойно повече от средната стойност). Делът на децата, живеещи в домакинства, които трябва да се справят с прекомерни жилищни разходи, намаля в ЕС от 7,8 % през 2021 г. на 7,1 % през 2022 г. Той обаче се е увеличил значително в Люксембург, България и Нидерландия (съответно с 12,1, 4,6 и 4,1 процентни пункта), докато в Словакия и Гърция е намалял (съответно със 7 и 5,7 процентни пункта). Въпреки това Гърция остава държавата с най-висок процент (30 %), следвана от Люксембург (16 %), България (14,3 %), Испания (11,5 %) и Германия (9,4 %).

През последното десетилетие беше постигнат малък напредък в намаляването на броя на бездомните хора в държавите — членки на ЕС. Поради липсата на общо определение за статистически цели и обща методология за преброяване на хората, които са бездомни, не може да се направи съпоставка на данните между държавите членки и е трудно с точност да се определи количествено явлението на равнището на ЕС. Въпреки това през 2023 г. Европейската федерация на националните организации, работещи с бездомни (FEANTSA) и фондация Abbé Pierre изчислиха, че броят на бездомните хора, които нощуват на улицата или в места за временно/спешно настаняване всяка нощ, е най-малко 895 000 в ЕС, въз основа на екстраполирани данни от преброявания в определени моменти, извършени между 2017 г. и 2022 г.²⁵⁷ Според националните данни, когато има такива, ситуацията се е влошила в повечето държави членки, с изключение на Финландия, Дания и Нидерландия. Настоящият икономически контекст, характеризиращ се с нарастващи разходи за живот, изостри причините за бездомничество и жизненото положение на най-нуждаещите се домакинства.

²⁵⁶ Този параграф се основава на данни от Евростат [[ilc_mdho06a](#)], [[ilc_mdho06b](#)], [[ilc_lvho07e](#)] и [[ilc_lvho07a](#)], EU SILC. За Люксембург има прекъсване в динамичните редове през 2022 г.

²⁵⁷ Вж. Фондация Abbé Pierre — FEANTSA: *Осми преглед на изключването от жилищно настаняване в Европа, 2023 г.*

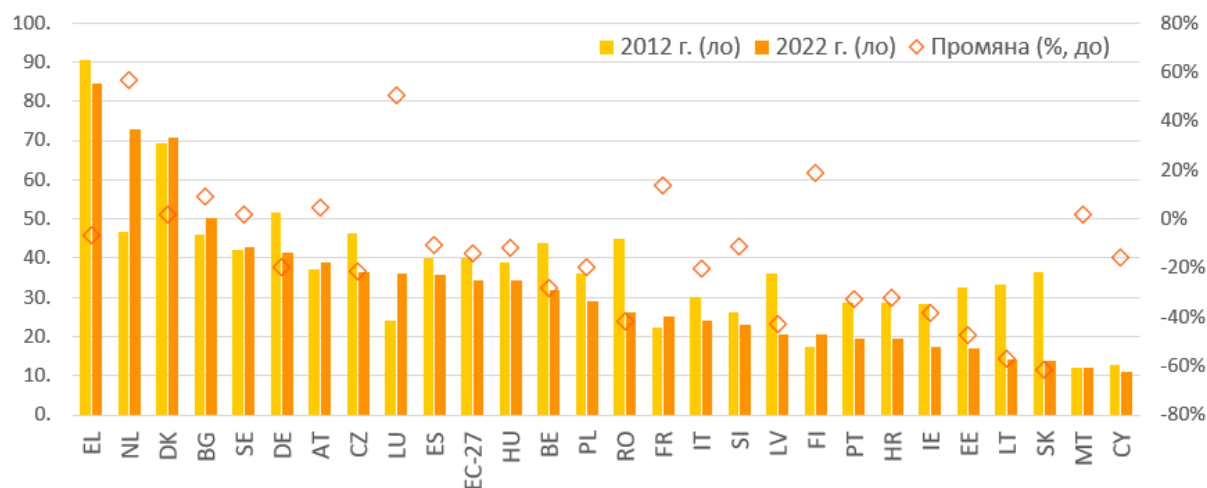
Тематично каре 8: Подобряване на достъпа до жилища на достъпни цени и помощ за жилищно настаняване за нуждаещите се в ЕС

Достъпът до подходящо жилищно настаняване и помощ за жилищно настаняване е основно право²⁵⁸ и е от решаващо значение за благосъстоянието на хората и за социалното сближаване. Кризата, свързана с COVID-19, подчерта важността на достъпните, финансово приемливи и качествени жилища за подкрепа на участието на пазара на труда и постигането на по-добри образователни резултати. В член 31 от Европейската социална харта и принцип 19 от Европейския стълб на социалните права държавите членки се призовават да предоставят достъп до социално жилищно настаняване и помощ за жилищно настаняване, да предотвратяват принудителното изселване и да гарантират социалното приобщаване на уязвимите и бездомните хора.

Жилищните разходи представляват висок дял от располагаемия доход, особено за лицата, изложени на риск от бедност, който намалява бавно и неравномерно в отделните държави членки. Жилищните разходи са ангажименти, които е невъзможно да се избегнат, без да се застраши сериозно качеството на живот или да се рискува финансово затруднение. През 2022 г. дялът на лицата, изложени на риск от бедност (ИРБ), които са се сблъскали с прекомерни жилищни разходи, е бил 34,2 % в ЕС, което е повече от три пъти по-високо, отколкото при общото население (9,1 %). Това се дължи на бавния напредък (намаляване само с 5,6 процентни пункта) на равнището на ЕС от 2012 г. насам, със значителни разлики между държавите членки. Добър напредък беше постигнат в Словакия и Литва, където степента на прекомерни жилищни разходи намаля с повече от половината, следвани от Естония, Латвия и Румъния, със спад от над 40 %. В същото време за Нидерландия и Люксембург е регистрирано увеличение на степента на прекомерни жилищни разходи с над 50 %, следвани от Финландия и Франция с увеличение от над 10 %. В дългосрочен план не се наблюдава тенденция на сближаване или раздалечаване между държавите членки.

Степен на прекомерните жилищни разходи на лицата, изложени на риск от бедност, през 2012 г. и 2022 г.

Дял на лицата, изложени на риск от бедност, живеещи в домакинства с прекомерни жилищни разходи, 2012 г. и 2022 г. (% , стойности и процентно изменение)



Източник: Евростат [ilc_lvho07a]. Прекъсване на динамичните редове за Франция и Люксембург през 2022 г.

²⁵⁸ Вж. член 25, параграф 1 от [Всеобщата декларация за правата на човека](#) и член 34 от [Хартата на основните права на ЕС](#).

Спазването на стандартите за материални условия, физическата достъпност за хората с увреждания и създаването на приобщаващи квартали са предпоставки за качеството на жилищата. Сериозната неадекватност на жилищата, включително по отношение на размера, често се категоризира като форма на бездомничество²⁵⁹. Освен това слабо представените или маргинализирани общности, като например ромите, често се сблъскват със сегрегация по отношение на жилищното настаняване (т.е. неравен достъп до общи, приобщаващи и висококачествени жилища и свързани с тях услуги). Схемите за социално жилищно настаняване за справяне с тези предизвикателства се различават в рамките на ЕС по отношение на целите, изискванията и условията за придобиване на права, но също така и по отношение на финансовите ресурси (подкрепа в натура или парични помощи)²⁶⁰. Инвестициите в социални жилища могат да подобрят достъпността и финансовата достъпност на жилищата за групи с ниски доходи и уязвими групи, включително бездомните.

Политиките на ЕС могат да имат положително въздействие върху достъпността, наличността и адекватността на жилищата, особено за нуждаещите се. Въпреки че основната отговорност за жилищното настаняване и помощта за жилищно настаняване се носи от държавите членки, финансирането от ЕС (чрез ЕФРР, ЕСФ+, МВУ и InvestEU) и политиките могат да подкрепят усилията на националните и поднационалните публични органи за справяне с тези предизвикателства, например в областта на сближаването и градското развитие, заетостта и социалната закрила, промишлените и енергийните политики. Освен това инициативи на ЕС като „Нов европейски Баухаус“ и инициативата за жилища на достъпни цени могат да допринесат за повишаване на устойчивостта и приобщаващия характер на жилищното настаняване²⁶¹.

Достъпът до финансово достъпни и социални жилища заема челно място в политическия, законодателния и финансовия дневен ред в много държави членки. Поспециално в **Чехия, Гърция, Испания, Франция, Италия, Латвия, Малта, Полша, Португалия и Словакия.** Например, като част от своя план за възстановяване и устойчивост, **Латвия** започна разработването на стратегия за жилища на достъпни цени, за да установи подходяща подкрепа за всички групи доходи. **Франция** предприе специфични мерки за регулиране на наемите, а **Португалия** въведе схема от помощи за подпомагане на семействата да плащат наеми и ипотечи (част от обширните правни пакети *Mais Habitação*), заедно с допълнителни мерки за смекчаване на въздействието на нарастващите лихвени проценти върху жилищните кредити. **Гърция** разработи програма за отпускане на заеми и помощ за жилищно настаняване в местен контекст и също така предостави по-големи помощи за жилищно настаняване на студентите, докато **Малта** разработи програма за подпомагане на купувачите, които купуват за първи път, като предостави 10 000 безвъзмездни средства. **Полша** прие законопроект за жилищните кооперации, а **Испания** за жилищното настаняване. И накрая, за да се преодолее въздействието на увеличението на цените на енергията, в **Италия** и **Латвия** бяха разработени специфични провизии.

²⁵⁹ Фондация Abbé Pierre — FEANTSA, *Трети преглед на изключването от жилищно настаняване в Европа*, 2018 г.

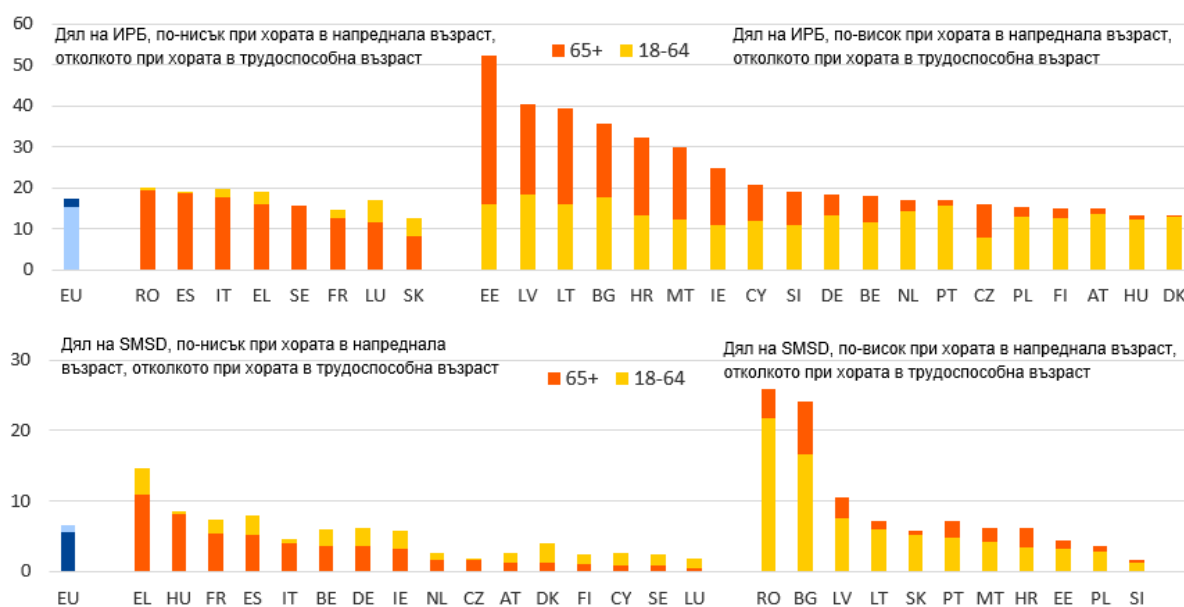
²⁶⁰ ОИСР, *Изграждане за по-добро бъдеще: Политики за повишаване на достъпността на жилищата*, 2021 г., Париж.

²⁶¹ Вж. **Нов европейски Баухаус:красиво, устойчиво, заедно.**(europa.eu) и **Инициативата за жилища на достъпни цени.**

След лек спад между 2020 г. и 2021 г. делът на ИРБИ сред хората на възраст 65 или повече години се е увеличил през 2022 г. От 2015 г. насам този процент се е увеличил от 18 % на 20,2 %, като продължава да съществува разлика между жените и мъжете (съответно 22,9 % и 16,7 %). Тази обща тенденция се дължи на увеличаването на паричната бедност сред тази група от населението — от 16,8 % през 2021 г. на 17,3 % през 2022 г. В повечето държави рискът от бедност (ИРБ) в напреднала възраст е по-висок, отколкото за населението в трудоспособна възраст (18—64 г.), въпреки че разликата между двете групи варира значително в отделните държави членки (вж. горната част на фигура 2.4.12). Процентът на тежките материални или социални лишения отчита непрекъснат спад, макар и с леко увеличение между 2021 г. и 2022 г. (от 7,4 % през 2015 г. на 5,3 % през 2021 г. и 5,5 % през 2022 г.). Този процент е по-нисък, отколкото сред населението в трудоспособна възраст на равнище ЕС (6,6 % през 2022 г.) в повечето държави членки (вж. долната част на фигура 2.4.12).

Фигура 2.4.12: Възрастните хора (над 65 години) са изправени пред по-висок риск от бедност в сравнение с населението в трудоспособна възраст, но като цяло са изложени в по-малка степен на тежки материални и социални лишения

Дял на лицата, изложени на риск от изпадане в бедност (ИРБ) (горна част) и степен на тежки материални и социални лишения (долна част) по възрастови групи (% , 2022 г.)



Бележка: Вляво колоната за 18—64 години е допълнителна към тази за 65+ години; вдясно колоната за 65+ години е допълнителна към тази за 18—64 години. Прекъсване на динамичните редове за Франция и Люксембург.

Източник: Евростат [ilc_li02] и [ilc_mdsl1], EU-SILC.

В ЕС пенсиите възлизат средно на около три пети от доходите в края на кариерата. Средната пенсия на лицата на възраст 65—74 години остава на 0,58 от трудовия доход на лицата на възраст 50—59 години през 2022 г.²⁶² Този общ коефициент на заместване на дохода бавно нараства от 0,54 през 2012 г. В някои държави (като Люксембург, Испания, Италия и Гърция) той е над 0,70. В тези държави членки равнищата на бедност в напреднала възраст също са по-ниски в сравнение с тези в трудоспособна възраст. От друга страна, в дванадесет държави членки коефициентът на заместване е под 0,50, и дори под 0,40 в четири от тях (Литва, Ирландия, България и Хърватия), докато в Румъния той е нараснал от 0,38 през 2021 г. на 0,52 през 2022 г. През 2022 г. коефициентът е по-нисък сред жените в повечето държави членки²⁶³.

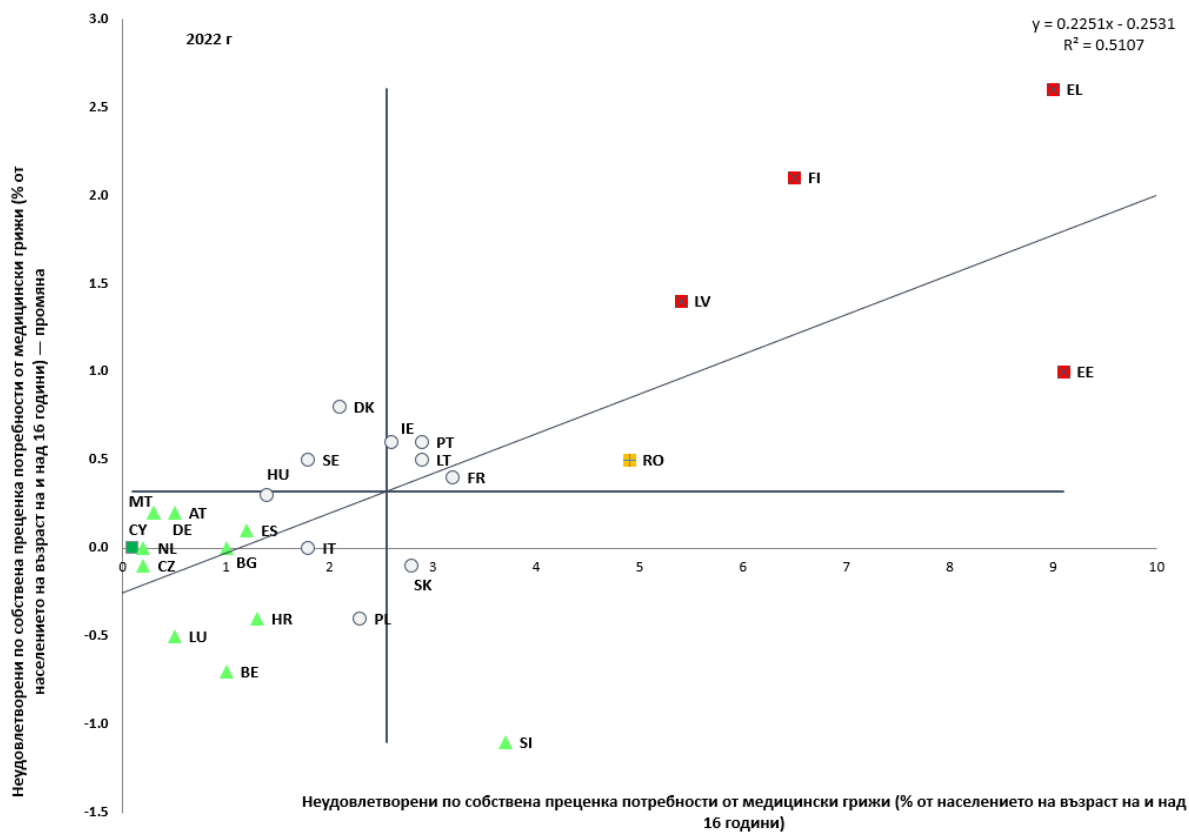
През 2022 г. неудовлетворените по собствена преценка потребности от медицински грижи останаха като цяло стабилни, но с големи различия в отделните държави членки. Въпреки че средната стойност за ЕС се е увеличила само умерено — от 2 % през 2021 г. на 2,2 % през 2022 г., продължава да има големи разлики между отделните държави — от 0,1 % в Кипър до 9,1 % в Естония (вж. фигура 2.4.13), с очевидни различия в модела. Най-високите равнища на неудовлетворени потребности от медицински грижи са отчетени в Естония, Гърция, Финландия и Латвия, като всички те са в „критични ситуации“, както и в Румъния, която е „за наблюдение“. След като равнищата като цяло намаляха през последните десет години, стойностите за тези държави отново нарастват. По-специално Гърция (главно поради факта, че медицинските грижи са „твърде скъпи“) и Финландия (главно по причини, свързани със „списъка на чакащите“) отчетоха увеличения с над 2 процентни пункта през 2022 г. Най-ниските равнища на неудовлетворени потребности (със стойности под 1 %) са отчетени за Кипър, който е „с най-добри резултати“ в тази област, както и за Нидерландия, Чехия, Германия, Малта, Люксембург и Австрия, като всички те са „по-добри от средното“ равнище (заедно с Белгия, България, Испания и Хърватия). Вероятността хората, живеещи в домакинства с ниски доходи, да съобщават за неудовлетворени медицински потребности е по-голяма, въпреки че степента на разликата спрямо общото население е различна в отделните държави членки. Най-големите разлики между квинтилите с най-нисък и най-висок доход са отчетени за Гърция (11 процентни пункта), Латвия, Румъния (и двете с 8,4 процентни пункта), Финландия (7,6 процентни пункта) и Португалия (6,1 процентни пункта). Регионални различия се наблюдават и при отчетените неудовлетворени потребности, като например за Унгария, Румъния и Полша (вж. фигура 10 в приложение 5).

²⁶² Съгласно агрегирания коефициент на заместване (ARR) на Евростат [ilc_pnp3], EU-SILC, който се определя като съотношение между медианните индивидуални брутни пенсии на възрастовата категория 65—74 години и медианните индивидуални брутни заплати на възрастовата категория 50—59 години, с изключение на други социални обезщетения.

²⁶³ Допълнителна информация за основните характеристики на пенсионните системи е предоставена в [рамката за сравнителен анализ](#) на адекватността на пенсиите, разработена съвместно от Комитета за социална закрила и Европейската комисия. Рамката следва да се прилага в контекста на по-пълния анализ в доклада за адекватността на пенсиите.

Фигура 2.4.13: В държавите членки бяха регистрирани големи различия в недоволствените по собствена преценка потребности от медицински грижи

Неудовлетворени по собствена преценка потребности от медицински грижи, стойности за 2022 г. и изменения спрямо предходната година (%), водещ показател в набора от социални показатели)



Бележка: Осите са разположени централно по непретеглената средна стойност за ЕС. Легендата е представена в приложението. Прекъсване на динамичните редове за Франция и Люксембург.

Източник: Евростат, [tespm_110], EU-SILC.

Демографските промени, по-специално прогнозираната по-висока продължителност на живота в бъдеще, увеличават занапред потенциалната нужда от дългосрочни грижи (ДСГ). Предвижда се броят на лицата, потенциално нуждаещи се от дългосрочни грижи в ЕС, да нарасне от 30,8 милиона през 2019 г. на 33,7 милиона през 2030 г., а през 2050 г. да достигне 38,1 милиона²⁶⁴. По данни от 2019 г. 26,6 % от хората в ЕС на възраст 65 или повече години, живеещи в частни домакинства, се нуждаят от дългосрочни грижи, като се наблюдават значителни разлики по пол (32,1 % от жените спрямо 19,2 % от мъжете)²⁶⁵. Последните микросимулации на Съвместния изследователски център (JRC) показват, че освен демографските фактори, усилията в областта на образованието и промоцията на здравето и профилактиката на заболяванията са ключови фактори, оказващи въздействие върху прогнозираната необходимост от дългосрочни грижи²⁶⁶.

Лицата, които се нуждаят от дългосрочни грижи, често имат ограничен достъп до професионални услуги за домашни грижи, тъй като нямат достатъчно средства, за да си ги позволят, такива услуги не са налични или са с недостатъчно качество. През 2019 г. 46,5 % от хората в ЕС на възраст 65 или повече години със сериозни затруднения при полагането на грижи за себе си или при извършването на домакински дейности съобщават, че са имали неудовлетворена нужда от помощ за такива дейности. Това е значително по-изразено за хората в квинтила с най-ниски доходи (51,2 %), в сравнение с тези в квинтила с най-високи (39,9 %). Липсата на достъп до професионални грижи може да доведе до неудовлетворени потребности от грижи или тежест за непрофесионалните болногледачи. Предизвикателствата пред достъпа се изострят от значителния недостиг на работна ръка и умения в сектора на грижите. Изчислено е, че делът на ДСГ от общата заетост ще трябва да се увеличи средно с 32 %, или с 0,6 процентни пункта, през следващото десетилетие в държавите от ОИСР, за да се отговори на прогнозираното увеличение на търсенето²⁶⁷. Секторът трябва също така да подобри условията на работа, за да задържи персонала и да привлече работници с подходящите умения. По-добрите условия на труд, заедно с по-добро образование и обучение за подготовка за професиите в сектора, също ще повишат качеството на предоставяните грижи. За да измери равнището на социална закрила за ДСГ в напреднала възраст и да се направи сравнение между различните държави, ОИСР, с подкрепата на Европейската комисия, е разработила набор от типични случаи на потребности от ДСГ²⁶⁸. Според анализа дори след получаване на обезщетения за дългосрочни грижи, разходите за грижи, плащани от самите потребители, могат да бъдат много големи в някои държави членки, особено за възрастните хора със сериозни потребности от ДСГ, получаващи и домашни грижи (вж. фигура 2.4.14).

²⁶⁴ Европейска комисия и Комитет за икономическа политика, *The 2021 Ageing Report — Economic and budgetary projections for the EU Member States (2019—2070)* [Доклад от 2021 г. относно застаряването на населението — икономически и бюджетни прогнози за държавите — членки на ЕС (2019—2070 г.)], Служба за публикации на Европейския съюз, 2021 г.

²⁶⁵ Евростат [hlth_ehis_tadle], Европейско здравно интервю (EHIS). В този основан на проучване показател са обхванати само хората в частни домакинства, но не и тези в домове за резидентна грижа.

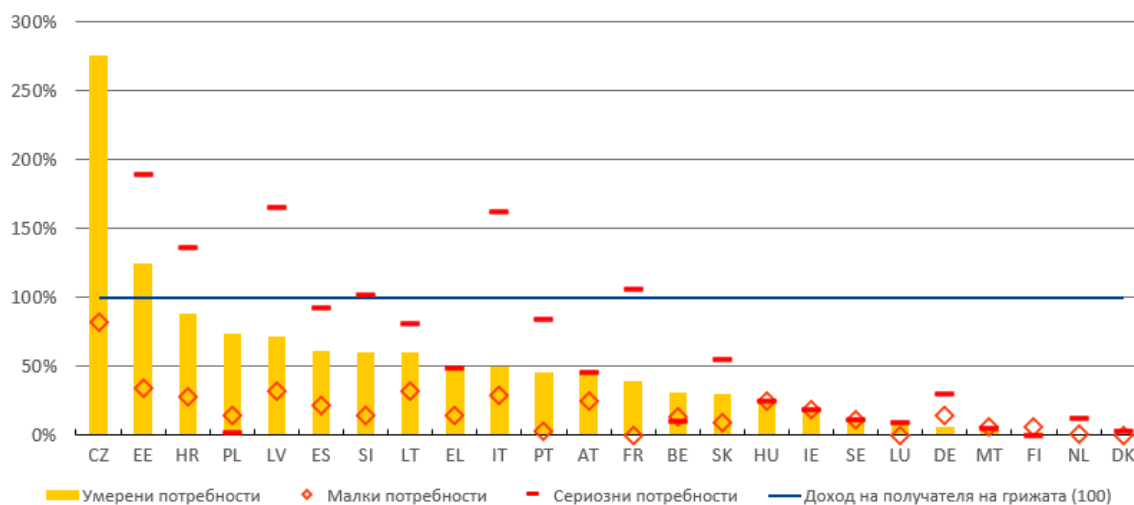
²⁶⁶ Съвместен изследователски център, *Демографска микросимулация на нуждите от дългосрочни грижи в Европейския съюз*, 2023 г.

²⁶⁷ ОИСР, *Отвъд аплодисментите? Подобряване на условията на труд в областта на дългосрочните грижи*, 2023 г.

²⁶⁸ Cravo Oliveira Hashiguchi, T. and Llena-Nozal, A., *The Effectiveness of Social Protection for Long-term Care in Old Age: Is social protection reducing the risk of poverty associated with care needs?* [Ефективността на социалната закрила за дългосрочни грижи в напреднала възраст: намалява ли социалната закрила риска от бедност, свързан с нуждите от грижи?], Работен документ № 117 на ОИСР в областта на здравето, OECD Publishing, Париж, 2021 г.

Фигура 2.4.14: Разходите за грижи, плащани от самите потребители, могат да бъдат много големи, особено за възрастните хора със сериозни потребности от дългосрочни грижи, получаващи домашни грижи

Плащани от потребителя разходи за домашни грижи като дял от дохода за старост (след публична подкрепа), за получатели на грижи с медианен доход и без нетно богатство, по степен на тежест, 2022 г.



Бележка: EE се отнася до Талин в Естония, IT се отнася до Алто Адидже (Южен Тирол) в Италия, AT се отнася до Виена в Австрия, BE се отнася до Фландрия в Белгия.

Източник: Анализи на ОИСП въз основа на анкетата на ОИСП за дългосрочните грижи и социалната закрила, базата данни на ОИСП за разпределение на доходите и базата данни на ОИСП за разпределение на богатството

2.4.2 Мерки, предприети от държавите членки

Почти всички държави членки приложиха мерки за подкрепа, за да помогнат на хората да се справят с по-високите разходи за живот. Повечето държави членки (Белгия, Кипър, Испания, Финландия, Литва, Нидерландия, Португалия, Румъния, Словения)

увеличиха обезщетенията, като обезщетенията за гарантиране на минимален доход, семейни и детски надбавки, обезщетения за безработица и пенсии. **Словения** е една от малкото държави, които коригираха също помощите за жилищно настаняване. **Гърция и Словакия** избраха еднократни допълнителни плащания и допълнителни вноски за обезщетение за гарантиране на минимален доход и семейни/детски надбавки през цялата 2022 г. И накрая, след пандемията **Швеция** предостави допълнителна сума под формата на помощи за жилищно настаняване на семейства с деца и допълнително увеличи тази сума през юни 2023 г. в отговор на високите разходи за живот²⁶⁹.

²⁶⁹ По-подробно описание на мерките, прилагани от държавите членки за справяне с покачването на цените на енергията и високите разходи за живот, може да бъде намерено в [Годишния доклад за 2023 г. на Комитета за социална закрила](#).

В подкрепа на достъпа до основни услуги, и по-специално до енергия, в контекста на повишените цени държавите членки приеха съществени спешни мерки, които бяха временни, но често не целенасочени²⁷⁰. Например през зимата на 2022—2023 г. **Белгия** въведе два пакета от вноски, като предостави подкрепа на всички домакинства под формата на автоматично приспадане от сметките за електроенергия и газ. **Ирландия** отпусна 1,2 милиарда евро за енергийна подкрепа чрез изплащане на кредит, за да помогне на потребителите да намалят сметките си за електроенергия. **Франция** въведе извънреден ваучер за енергия като еднократна допълнителна подкрепа за най-уязвимите домакинства, а **Чехия** въведе временен таван на цените на енергията. **Португалия** въведе ваучер за уязвимите домакинства с цел смекчаване на енергийната бедност в жилищния сектор (Vale Eficiência) и намали ДДС върху електроенергията на 6 % за битови клиенти и/или клиенти на ниско напрежение с договорени мощности до 6.9 kVA. **България и Румъния** предоставиха временна подкрепа чрез ваучерна схема за най-уязвимите домакинства, като използваха финансиране по линия на ЕСФ — REACT-EU, като част от инициативата SAFE. **Испания** удължи до 31 декември 2023 г. срока на действие на мярка, която гарантира основни доставки на вода, газ, електричество и телекомуникации. **Италия** въведе фонд от 112 милиона евро за финансиране на целеви ваучер за покриване на транспортни разходи за лица с ниски доходи. **Малта** направи обществения транспорт безплатен за всички жители, притежаващи лична транспортна карта, считано от октомври 2022 г. **Словения** ограничи цените на електроенергията и природния газ за домакинствата. Тя временно намали ставката на ДДС (от 22 % на 9,5 %) и намали наполовина акцизите върху електроенергията и природния газ. **Словакия** въведе таван на цените на газа, отоплението и електроенергията за домакинствата и предприятията. Бяха приети и еднократни плащания за хората, които са най-силно засегнати от високите цени на енергията.

²⁷⁰ За тези мерки вж. също [годишния доклад за 2023 г. на Комитета за социална закрила](#).

Няколко държави членки се съсредоточиха върху преодоляването и предотвратяването на предизвикателствата, свързани с бедността, чрез подобряване на адекватността и обхвата на обезщетенията за минимален доход и социалното подпомагане. Латвия прие реформа на минималния доход, която за 2023 г. и 2024 г. води до увеличаване на всички трансфери, свързани с минималния доход, и обвързва бъдещия минимален доход, пенсиите и различните прагове за мерки за социално подпомагане със средния доход, като по този начин се предвижда годишна индексация. Полша и Унгария въведоха мерки, насочени към определени възрастови групи или области. В съответствие със своята реформа на обезщетенията за минимален доход България въведе правни изменения за помощта за отопление с цел рационализиране на целевите групи, увеличаване на прага на доходите и обхвата на помощта. Чехия увеличи размера на „жизнения минимум“ и на „минималния размер на издръжката“ с около 5 %, като и двете се използват за изчисляване на други надбавки.

В няколко държави членки бяха предприети стъпки за модернизиране на подпомагането за минимален доход и социалното подпомагане. Германия въведе мащабна реформа на разпоредбата за минималния доход със Закона за обезщетенията за гражданите (*Bürgergeld-Gesetz*). Съответно беше реформирано основното подпомагане на доходите на търсещите работа. Освен коригирането на стандартните равнища на нуждите (равнища на обезщетенията), със закона се цели да се предостави подкрепа на ищците, които са способни да работят, за да се възползват от нови възможности. Законът стимулира развитието на умения чрез обезщетение за продължаващо образование и обучение (*Weiterbildungsgeld*), бонус за гражданите (*Bürgergeldbonus*) и бонус за постоянно образование и обучение (*Weiterbildungsprämie*). Беше премахнато приоритизирането на намирането на работа в книга II от Социалния кодекс, което проправя пътя за повече хора да участват в първоначално и продължаващо обучение. Във **Финландия** парламентарният комитет по социална сигурност, с 7-годишен мандат (2020—2027 г.), има за задача да реформира финландската система за социална сигурност и да намали нейната сложност. В междинен доклад се очертават алтернативни начини за организиране на социалната сигурност и предложения за реформи, включително политически насоки за показатели и инструменти за оценка на напредъка. В **Португалия** бяха предприети усилия, насочени към модернизиране и опростяване на системата за социално подпомагане и към увеличаване на усвояването на обезщетения чрез „цифровия преход в областта на социалната сигурност“. Въпреки че все още е на предварителен етап, в наскоро преразгледания ПВУ бяха предприети стъпки за създаването на единно социално обезщетение, предназначено да замени набор от обезщетения, независещи от вноски. **Испания** продължава усилията си за осъществяване на реформата на минималния доход, по-специално като разработва център за създаване на пътища за интеграция на получателите на минимален доход. След приключването на пилотните проекти, подкрепяни от МВУ, ще бъде направена оценка на факторите, свързани с обхвата, ефективността и успеха. Освен това от 1 януари 2023 г. бенефициерите на минимален доход могат да се възползват от стимул за работа: ако намерят работа или увеличат работното си време, размерът на обезщетението няма да бъде намален с процент, равен на увеличаващия се доход от работа. **Румъния** преразглежда законодателството си за минималния доход, за да подобри социалното подпомагане. С реформата се цели да се намали бедността, да се стимулира заетостта чрез мерки за активизиране и да се увеличи броят на завършилите образование, като същевременно се намали административната тежест за администрацията и бенефициерите. **Словакия** предостави стабилизираща помощ на здравните работници и другите служители в детските заведения за социална закрила.

Устойчивите социални услуги са от съществено значение, както показва пандемията от COVID-19. Кипър прие реформа, насочена към реструктуриране и модернизиране на социалните услуги с цел бърз отговор на нуждите на уязвимите лица. В **Латвия** в декларацията на новото правителство се поставя целта за въвеждане на минимална кошница от социални услуги, които да се предоставят на местно равнище. По подобен начин **Испания** ще приеме в рамките на своя ПБУ реформа, която ще осигури минимален общ портфейл от услуги и общи стандарти за предоставянето на социални услуги в цялата държава. **България** планира да разработи до края на 2023 г. в рамките на своя ПБУ национално картографиране на социалните услуги, което ще идентифицира пропуските в предоставянето и ще спомогне за определяне на нуждите от инвестиции.

През периода 2022—2023 г. бяха въведени няколко реформи във връзка с обезщетенията за безработица²⁷¹. С оглед на несигурната икономическа ситуация, през юни 2023 г. **Швеция** реши да поддържа по-лесен достъп до обезщетения за безработица, по-специално по отношение на периода на придобиване на право, трудовия стаж и потенциалния достъп за предприемачите (в случай на повтарящи се прекъсвания на стопанската дейност). Като част от своя ПБУ, **Естония** прие през декември 2022 г. реформа на осигурителните обезщетения за безработица, която обвързва периода на обезщетенията с икономическия цикъл, считано от края на юни 2023 г. Целта е да се подобри социалната закрила на безработните при по-трудни условия на пазара на труда, като същевременно се подкрепи по-бързото завръщане на работа, когато ситуацията се подобри. Във **Франция** реформата на осигуряването срещу безработица, приета през декември 2022 г., намали продължителността на обезщетенията за безработица и премахна достъпа до обезщетения при безработица в случай на напускане на работа. **Финландия** обяви реформа за осигуряване на повече стимули за работа, която ще увеличи продължителността на предишната работа и ще направи размера на обезщетенията зависим от предходни доходи, докато коефициентът на заместване на дохода ще намалява с течение на времето.

²⁷¹ Вж. също доклада на Комисията относно изпълнението на Препоръката на Съвета относно достъпа на работниците и самостоятелно заетите лица до социална закрила, [COM/2023/43 final](#), приет през януари 2023 г.

Мерки, предприети от някои държави членки, бяха насочени към подобряване на достъпа до социална закрила за конкретни групи, като самостоятелно заетите лица. В **Литва** през юни 2023 г. правителството предложи, като част от своя ПБУ, реформа на осигуряването срещу безработица, за да се намали продължителността на минималните изисквани вноски (от 12 на 9 месеца, през последните 30 месеца), както и да се включат самостоятелно заетите лица. В **Испания** реформата от юли 2022 г. установи нова система за вноски за самостоятелно заетите лица и подобри защитата в случай на прекратяване на дейността. Испания регламентира също така ново обезщетение за самостоятелно заетите лица, работещи в сектор, засегнат от временни съкращения на цикличния „механизъм RED“ за гъвкавост и стабилизиране на заетостта. Освен това с реформата на статута на хората на изкуството за тях бяха въведени специални обезщетения за безработица от юли 2023 г. През септември 2023 г. **Чехия** въведе някои промени за работниците съгласно *„споразуменията за извършване на работа“* с цел да се осигурят, поне отчасти, еднакви условия на конкуренция с класическите трудови договори (въвеждане на платен отпуск и допълнително заплащане за почивни дни, нощен труд или празници). В **Белгия** с новите разпоредби, одобрени през декември 2022 г., законът за социална закрила беше адаптиран към специфичното положение на заетостта и трудовите отношения на хората на изкуството и техниците, като се създаде нов статут на „работници в областта на изкуството“. Освен това с новото „обезщетение за изкуството“ (от октомври 2022 г.) бяха разширени обхванатите категории работещи в сферата на изкуството и беше подобрен достъпът им до специален вид обезщетения за безработица.

Достъпът до обезщетения за болест беше улеснен чрез различни мерки. В **Ирландия** със Закона за отпуските по болест от 2022 г. се въвежда, от януари 2023 г., законово право на обезщетение за болест, което предоставя на наетите лица (особено на лицата с ниско заплащане и без право на обезщетения по болест в предприятието) правото на минимален платен отпуск, ако се разболеят или претърпят нараняване, което ги прави неработоспособни. Продължителността на платения отпуск по болест ще бъде увеличена през следващите три години, за да се избегне прекомерна финансова тежест за работодателите. От юни 2023 г. **Испания** въведе три ситуации, несвързани с професионалната дейност, като нови основания за отпуск по болест, без да е необходим минимален осигурителен период. Като част от политиката си за цифровизиране и модернизиране на комуникацията на гражданите със системата за социално осигуряване (ССО) през февруари 2023 г. **Кипър** стартира електронната платформа за подаване на заявления за обезщетения за болест.

Няколко държави членки увеличиха семейните обезщетения и грижите за деца, включително в отговор на по-високите разходи за живот. В Австрия са определени общо 200 милиона евро годишно под формата на субсидии за специални цели от федералното правителство за федералните провинции през учебните 2022—2023 г. до 2026—2027 г., за да се ускори разширяването на основните образователни услуги за грижи за деца. **В България** обезщетенията за записване в училище в размер на 300 BGN (154 EUR), предоставяни първоначално на ученици, които започват 1 и 8 клас, бяха разширени и за тези, започващи 2, 3 и 4 клас. **В Кипър** услугите за полагане на грижи за деца до 4 години се субсидират чрез директни плащания на детските градини. Субсидията може да достигне до 80 % от месечните разходи за грижи за деца, като максималният размер зависи от равнището на доходите. **В Чехия** еднократно обезщетение в размер на 5000 CZK (200 EUR) беше предоставено на родители с годишен доход под 1 милион CZK (40 000 EUR). **В Естония** бяха увеличени семейните помощи за семейства с три или повече деца. **В Германия**, считано от януари 2023 г., детските надбавки са определени на 250 EUR на дете на месец, с увеличение за първото и второто дете и малко по-ниско за третото дете. Семействата с ниски доходи получават допълнителни детски надбавки. **В Гърция** беше предложена финансова подкрепа на 50 средни и 70 големи предприятия за създаване на детски заведения за деца на възраст между 6 месеца и 2,5 години. Като част от пилотен проект се разпределят ваучери между родители с деца до 2,5 години, за да се покрият част от услугите за грижи за деца от сертифицирани лица, полагащи грижи. **В Ирландия** бяха отпуснати допълнителни 121 милиона евро за националната схема за грижи за деца. **В Нидерландия** частичното и зависещо от доходите възстановяване на разходите за грижи за деца вече не зависи от броя часове, през които родителите действително работят. **В Полша** близо 704 милиона евро от ЕСФ+ и 380 милиона евро от Механизма за възстановяване и устойчивост бяха заделени за създаване между 2022 г. и 2029 г. на над 100 000 нови места за грижи за деца, включително такива, които са адаптирани към нуждите на деца с увреждания или изискващи специални грижи. **В Португалия**, в рамките на гаранцията за децата, беше въведено ново обезщетение, обвързано с имущественото състояние, което се изплаща в допълнение към семейните надбавки. Размерът на семейните надбавки и другите семейни обезщетения също беше актуализиран и от януари 2023 г. децата, родени след 1 септември 2021 г. (включително), имат право да посещават детски заведения безплатно. **В Словакия** беше увеличено обезщетението за отглеждане на дете. Работещите родители могат да използват това обезщетение за разходи, свързани с грижи за деца до 3-годишна възраст или до 6-годишна възраст, в случай на трайно неблагоприятно здравословно състояние на детето.

В **Словения** получаващите финансово социално подпомагане и подпомагане на доходите получават и еднократна допълнителна енергийна помощ със сума, зависеща от числеността на семейството и започваща от 200 EUR. Освен това през октомври, ноември и декември 2022 г. семействата получиха добавка към съществуващите детски надбавки в размер от 21 EUR до 123 EUR. В **Испания** обезщетенията за грижи за дете в размер на 100 EUR на месец за дете на възраст под 3 години бяха разширени, за да обхванат, освен работещите майки, и жените, които получават зависещи или независещи от вноски обезщетения за безработица.

Държавите членки предприеха мерки в съответствие с Препоръката на Съвета от 2021 г. за създаване на Европейска гаранция за децата (ЕГД). Въпреки че някои държави членки все още работят по своите планове за действие по прилагането на ЕГД, бяха предприети редица мерки на политиката, насочени например към подобряване на социалното приобщаване на уязвимите деца, като деинституционализация на алтернативните грижи — в **Гърция**, и безплатна училищна храна — в **Хърватия** и **Люксембург**. В **Испания** прилагането на ЕГД доведе до по-широк набор от реформи, като между 2021 г. и 2023 г. предстои да бъдат приети 11 законодателни акта, включително, в рамките на плана за възстановяване и устойчивост, модернизирването на социалните услуги и укрепването на образователната система с цел да се гарантира приобщаващо образование за децата със специални потребности. За изпълнението на гаранцията беше създадена и многостепенна система за управление с координатори на регионално равнище.

Няколко държави членки приеха мерки за увеличаване на обезщетенията за инвалидност или финансова подкрепа за семействата и лицата, полагащи грижи за зависими членове на семейството с увреждания. Някои държави въведоха законодателни промени, които осигуряват по-добра защита и финансова подкрепа на лицата с отговорности за полагане на грижи, например чрез предоставяне на нови права на родителите на дете с увреждания (**Франция**), нови обезщетения за членове на семейството, които се грижат за роднина с увреждане (**Словакия**), намаляване на пречките пред достъпа до помощи за лица, полагащи грижи за лица, с които живеят заедно, или чрез данъчни кредити за родителите на деца с увреждания (**Малта**). **Малта** и **Хърватия** разработват също така схеми за лична помощ с цел подпомагане на независимия живот на хората с увреждания и подобряване на тяхното участие в образованието, заетостта и обществото. За да се помогне на хората с увреждания да продължат да живеят у дома, няколко държави членки продължават да инвестират в подобряване на социалните услуги и грижите по домовете, включително в контекста на реформите на своите системи за дългосрочни грижи (напр. **България**, **Словения**).

Достъпът до финансово достъпни и социални жилища заема челно място в политическия, законодателния и финансовия дневен ред на много държави членки. Например в рамките на своя ПВУ **Латвия** започна да развива стратегия за жилища на достъпни цени, за да установи подходяща подкрепа, включително за уязвимите домакинства, чрез социални жилища и общински жилища с нисък наем. **Франция** предприе специфични мерки за регулиране на наемите, а **Португалия** въведе схема за подпомагане на семействата, плащащи наеми и ипотекы (част от правния пакет *Mais Habitação*), заедно с допълнителни мерки за смекчаване на въздействието на нарастващите лихвени проценти върху жилищните кредити. **Гърция** реши да се съсредоточи върху студентите, като предоставя по-големи помощи за жилищно настаняване. За да се преодолее въздействието на увеличението на цените на енергията, в **Италия** и **Латвия** бяха разработени специфични провизии. За да се улесни достъпът до жилищно настаняване и достъпността на жилищата, **Гърция** въведе програма за отпускане на заеми и помощ за жилищно настаняване на местно равнище, а **Малта** разработи програма за подпомагане на купувачите, които купуват за първи път. **Полша** прие законопроект за жилищните кооперации.

Във връзка с пенсиите бяха предприети мерки, насочени към повишаване на устойчивостта и справедливостта на системите. Те включват по-специално актуализация на пенсиите (**България**), преразглеждане на механизмите за индексване на пенсиите (**Естония** и **Италия**) и процентите на натрупване с акцент върху насърчаването на достъпа до основни обезщетения за старост, повишаване на равнището на минималните пенсии (**Белгия**, **Хърватия**, **Латвия**), както и намаляване на данъчната тежест за лицата с ниски пенсии (**Германия**, **Малта**, **Естония**, **Италия**). Като част от своя ПВУ **Испания** взе решение за постепенно увеличаване на максималните основи за пенсионни вноски и на максималните пенсии и въведе нов път на натрупване на минимални и независещи от вноски пенсии за увеличаване в съответствие с развитието на минималната работна заплата. Освен това през март 2023 г. бяха предприети различни мерки за намаляване на разликата в пенсиите на мъжете и жените, включително по-добро обхващане на кариерата, и увеличаване на допълнението за разликата в пенсиите на мъжете и жените. Накрая, испанската реформа на пенсионната система от 2023 г. осигурява равно третиране между работниците на непълно и пълно работно време при изчисляването на осигурителните периоди за придобиване на право на пенсия за осигурителен стаж и възраст; също така беше взето решение за постепенно изравняване на социалноосигурителните вноски на самостоятелно заетите лица със системата на наетите лица. Във **Франция**, **Португалия** и **Дания** бяха въведени извънредни увеличения на пенсиите и подкрепа за ниските пенсии, а публичните пенсии бяха увеличени в **Нидерландия** и **Литва**.

Общите условия за достъп до наследствени пенсии бяха облекчени в **Хърватия** и **Малта**, като същевременно бяха предприети мерки за подобряване на положението на лицата с намалена работоспособност в **Испания**, **Франция**, **Германия** и **Малта**. В **Белгия** реформата от юли 2023 г. включваше родителството, отпуските за полагане на грижи и временната безработица в осигурителните периоди за достъп до минималната пенсия. В **Чехия** и **Малта** беше взето решение за увеличаване на пенсиите и кредитиране на вноските за отглеждане на деца. И накрая, **Италия** реши да удължи временно през 2023 г. авансовото пенсионно осигуряване (*APE Sociale*) за лицата на възраст най-малко 63 години, които нямат право на пенсия, изпълнявали са тежки задачи или са с увреждане от поне 74 %, за безработните лица, изчерпали обезщетенията си за безработица и лицата, полагащи грижи. Допълнителното увеличение на пенсиите в **Словакия** влезе в сила от юли 2023 г., като критериите за отпускане на пенсия за инвалидност бяха облекчени, а размерът им се увеличи. Минималните пенсии се увеличиха от октомври 2023 г. до начално равнище от 145 % от минималния размер на издръжката (389,90 EUR).

Реформите, свързани с пенсионната възраст и по-дългия трудов живот, бяха продиктувани както от съображения за фискална устойчивост, така и от съображения за адекватност. Акцентът беше поставен върху насърчаването на по-дълъг трудов живот в **Белгия**, **Чехия** и **Финландия** и съчетаването на работата с пенсиониране чрез положителни стимули и по-голяма гъвкавост, като в **Дания**, **Германия** и **Хърватия**. Няколко мерки бяха насочени към повишаване на пенсионната възраст, като във **Франция** и **Чехия**, и към затягане на ранното пенсиониране в последната. Пенсионната реформа, приета в **Ирландия** през септември 2022 г., предостави възможност за работа до 70-годишна възраст, в замяна на по-високи пенсии, и преход в продължение на няколко години към „подход на общите вноски“, при който размерът на пенсиите ще бъде обвързан със социалноосигурителните вноски през целия трудов живот на лицето. Времето, прекарано в полагане на грижи в дългосрочен план, също ще бъде признато в пенсионната система. **Италия** допълнително разшири обхвата на разпоредбите за ранно пенсиониране за хора с дълга кариера или специфичен трудов статус, като същевременно затегна критериите за допустимост.

И накрая, тенденцията към засилване на ролята на капиталовите пенсионни схеми и насърчаване на индивидуалните права придоби по-голямо значение. В някои случаи това включваше укрепване на колективните права на професионално пенсионно осигуряване, като в **Дания**, докато в други бяха укрепени индивидуалните права, а именно в задължителните капиталови пенсионни схеми. По-специално в **Нидерландия** с широкообхватната реформа от юни 2023 г. се целеше вторият стълб да стане по-прозрачен, справедлив, устойчив на сътресения и по-подходящ за динамичен пазар на труда. В **Румъния** бяха приети мерки за гарантиране на устойчивостта на втория стълб. В рамките на Механизма за възстановяване и устойчивост през 2022 г. **Словакия** прие пенсионна реформа, която обвързва пенсионната възраст с очакваната продължителност на живота.

Държавите членки предприеха мерки за укрепване на първичната медицинска помощ и интеграцията на приемните грижи, както и на достъпа до тях. През юни 2022 г. **Италия** прие закон в подкрепа на нови модела и стандарта за първичната медицинска помощ. В **Литва** през юли 2022 г. парламентът одобри реформата на мрежата от здравни институции, чиято цел е да се създадат здравни центрове за укрепване на първичната медицинска помощ. От средата на 2023 г. държавата също така затегна максималните годишни разходи, плащани от потребителя, за лекарства за амбулаторно лечение. В **Унгария** с реформата, приета през декември 2022 г., се целеше да се подкрепят мултидисциплинарните групови практики. През март 2023 г. **Хърватия** измени своя Закон за здравеопазването, за да насърчи практиките за интегрирани грижи, с акцент върху първичната медицинска помощ. В **Белгия** е изготвен нов междуфедерален план за интегрирани грижи за 2024 г., а в „нов договор за общопрактикуващите лекари (ОПЛ) и практиките на ОПЛ“ се предвижда да бъде разработен нов модел на финансиране, за да се насърчат по-добре интегрирани практики за полагане на грижи. **Румъния** разшири услугите, обхванати от обществено наети ОПЛ за 2023 г. В същия дух **Португалия** планира създаването на нови местни здравни звена през 2023 г. с цел подобряване на интеграцията в областта на грижите. Тя също така премахна повечето такси за пациентите в националната система за обществено здравеопазване от юни 2022 г. През януари 2023 г. **Словакия** прие обща стратегия за извънболнична помощ с цел укрепване на първичната медицинска помощ. През юни 2023 г. **Словения** договори значително увеличение на ресурсите за цифровизация на здравеопазването, като се очаква да стимулира практиките за интегрирани грижи. **Ирландия** премахна публичните болнични такси през април 2023 г. **Финландия** измени своя закон за здравеопазването през ноември 2022 г., за да намали максималното време за чакане за неспешни амбулаторни грижи в областта на първичната публична медицинска помощ.

Няколко държави членки предприеха мерки за справяне с недостига на работна сила в здравеопазването и за осигуряване на задържане на здравния персонал, както и за подобряване на управлението в сектора. В края на 2022 г. **Малта** прие по-широка стратегическа рамка за работната сила в здравния сектор, докато **Румъния** прие законодателна рамка съгласно своята национална стратегия през 2023 г. През декември 2022 г. **Люксембург** стартира кампания за привличане на нови студенти към медицинските професии и предприе мерки за модернизиране на образованието за медицински сестри. През април 2023 г. **Франция** прие нов закон с оглед утвърждаване на професията на практикуващите медицински сестри чрез споделяне на задачите. Съгласно изменението на Закона за здравеопазването (от април 2023 г.) **Хърватия** има се стреми да укрепи управлението на многопрофилните болници чрез прехвърляне на собствеността от общинско равнище към държавата. През декември 2022 г. **Унгария** прие мерки за реорганизация на здравната система и централизиране на управлението на функции като първичната медицинска помощ и интеграцията с дългосрочните грижи. **Финландия** прие нова реформа, въведена от януари 2023 г., за реорганизация на първичните и специализираните здравни грижи чрез създаването на 22 области на благосъстоянието. С подкрепата на Механизма за възстановяване и устойчивост **Швеция** продължи своята инициатива „Грижи за възрастните хора“ за обучение на медицински сестри и управляващ персонал в областта на грижите за възрастни хора и правно защити званието „помощник медицинска сестра“ с цел превръщане на професията в по-привлекателна. **Словения** прие законодателни промени, позволяващи по-бързо наемане на работа в сферата на здравеопазването и социалните грижи на граждани от трети държави. В **Германия** от 2024 г. ще бъдат въведени надбавки за образование за медицински сестри, а професионалното обучение ще бъде допълнително модернизирано.

Бяха предприети стъпки за насърчаване на общественото здраве, по-специално чрез профилактика на заболяванията и промоция на здравето, и бяха засилени действията в конкретни терапевтични области, по-специално в областта на раковите заболявания и психичното здраве. **Франция** прие своята национална стратегия за превенция за периода 2023—2027 г., с която се цели да се подобри достъпа до профилактични грижи. През август 2022 г. **Испания** прие нова стратегия за общественото здраве като инструмент за насърчаване на всички публични политики да вземат предвид здравеопазването и равенството в здравеопазването. **Словакия** одобри национален план за действие за контрол на тютюна за периода 2023—2030 г. През ноември 2022 г. **Румъния** прие национален план за борба с рака, за да приложи, считано от 2023 г., интегриран и мултидисциплинарен подход към лечението, докато **Италия** прие своя национален план за онкология за периода 2023—2027 г., по-специално за завършване на Националния регистър за раковите заболявания и мрежата на Регионалния регистър на раковите заболявания, а през януари 2023 г. **България** прие национален план за борба с рака. От септември 2022 г. **Франция** прие мерки за подобряване на достъпа до психиатрични грижи, а от средата на 2022 г. **Испания** въведе своята стратегия за психичното здраве за периода 2022—2026 г. с цел да се подобрят услугите и подкрепата за семействата и да се насърчи модел на всеобхватни и извънболнични грижи. В **Португалия** се очаква през 2023 г. да влезе в сила нов закон за психичното здраве, който ще засили неотдавнашните реформи за насърчаване на деинституционализацията. **Германия** прие Пакт за общественото здравеопазване за периода 2021—2026 г., който има за цел да подобри заетостта, цифровите процеси и съвременните структури в общественото здравеопазване.

Няколко държави членки провеждат реформи и инвестиции в дългосрочни грижи (ДСГ) в съответствие с Препоръката на Съвета относно достъпа до финансово приемливи висококачествени дългосрочни грижи. Те включват мерки за подобряване на наличността на услуги в **България, Естония, Испания, Италия, Литва, Португалия, Румъния, Словения**, на тяхната достъпност в **Естония, Германия, Италия и Словения**, на качеството им в **Естония, Испания, Литва и Словения**, както и подкрепа за работната сила в **България, Германия и Литва**. **България** използва ЕСФ и ЕСФ+ за разширяване на грижите по домовете, включително обучение на персонала за тази цел. **Естония** провежда реформа за намаляване на плащанията от страна на пациентите в областта на общите грижи, разширяване на социалните услуги, за да се даде възможност за самостоятелен живот у дома, и установяване на стандарти за качество на грижите в домашни условия и общите грижи. **Испания** използва финансиране по линия на МВУ за подобряване на достъпността на грижите за хората с увреждания, пилотна деинституционализация, разработване на телегрижи и се подготвя за модернизиране на инфраструктурата за полагане на грижи в съответствие с модел за дългосрочни грижи, насочен към грижи в общността. **Италия** изготви план за определяне на минималното ниво на социални услуги за възрастни хора, които не са самостоятелни, и създаде фонд за инвестиране в независим живот и наемане на персонал за социални услуги за използването на уникалните точки за достъп. **Литва** подготвя нов модел за ДСГ с цел рационализиране на административната и финансовата структура, установяване на минимални изисквания за доставчиците на дългосрочни грижи, разширяване на грижите в общността и планира да използва МВУ и Кохезионния фонд на ЕС за изграждане на капацитет и подобряване на човешките ресурси и инфраструктурата за ДСГ. **Румъния** прие Национална стратегия относно дългосрочните грижи и активния живот на възрастните хора за периода 2023—2030 г., която включва мерки за посрещане на медицинските нужди от дългосрочни грижи и подобряване на грижите в общността за възрастни хора. **Словения** работи по нова реформа, насочена към разширяване на възможностите за предоставяне на грижи без настаняване, установяване на стандарти за качество и подобряване на финансовата жизнеспособност на системата за дългосрочни грижи чрез установяване на ДСГ като нов стълб на социалната сигурност.

ГЛАВА 3. АНАЛИЗ ПО ДЪРЖАВИ — ПЪРВИ ЕТАП

В тази глава са представени фишове за отделните държави като част от анализа на държавите в рамките на първия етап въз основа на характеристиките на Рамката за социална конвергенция (РКК), както е описано в съответните основни послания на Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила и в свързания с нея доклад на работната група на Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила²⁷², които подкрепят и основните хоризонтални констатации, представени в раздел 1.5 на глава 1. Това следва да се разглежда като пилотен проект, който ще бъде оценяван. Макар че всички фишове се основават на отчетените стойности на набора от социални показатели и категоризациите в Съвместния доклад за заетостта (СДЗ), както е описано в карето в раздел 1.5 и в приложение 6, тяхната структура зависи от ситуацията в отделната държава: подреждането на трите области на политиката, обхванати от фишовете (заетост; образование и умения; социална закрила и приобщаване) се определя от развитието в съответната държава, както се вижда от набора от социални показатели в приложение 9. По подобен начин в графиката за всяка държава се илюстрира най-същественният проблем или ключово развитие за съответната държава.

Анализът по държави на първия етап се основава на пълния комплект от водещи показатели, включени в набора от социални показатели. Всеки от показателите²⁷³ се разглежда въз основа на методиката в СДЗ, с която се определя относителната позиция на държавите членки. Тази относителна позиция се изразява в стандартни отклонения от средната стойност както на абсолютното равнище на стойността на показателя, така и на изменението му спрямо предходната година (за повече технически подробности вж. приложение 4). Резултатите се обобщават в една от седемте възможни категории за всеки показател за съответната държава („с най-добри резултати“, „по-добри от средното“, „средно/неутрално положение“, „добри, но изискващи наблюдение“, „слаби, но с подобряващи се стойности“, „за наблюдение“ и „критична ситуация“). Това съответства на цвятова скала от зелено до червено. Кратък преглед на показателите и тяхната оценка за всяка държава членка можете да намерите в таблиците в приложение 9.

²⁷² За обсъждане на инициативата беше създадена специална съвместна работна група на Комитета по заетостта (EMCO) и Комитета за социална закрила (SPC), която работи от октомври 2022 г. до май 2023 г. Дейността премина към EMCO и SPC, които подготвиха обсъждането на ниво министри на заседанието на Съвета по заетост, социална политика, здравеопазване и потребителски въпроси (EPSCO) през юни 2023 г. Работата и резултатите от нея са документираны в [основните послания на Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила относно въвеждането на Рамка за социална конвергенция в рамките на европейския семе́йствър](#) и свързания с това [Доклад на съвместната работна група на Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила](#).

²⁷³ За технически подробности относно водещите показатели от набора от показатели, включително разликата в заетостта на хората с увреждания въз основа на концепцията GALI, вж. приложение 2.

Всеки водещ показател в набора от социални показатели се оценява с помощта на обяснената по-горе методика, за да се установи дали е необходим допълнителен анализ на втория етап. Категорията „критична ситуация“ се отнася до държавите членки, които по конкретен показател имат много по-лоши резултати от средните за ЕС и в които ситуацията се влошава или не се подобрява достатъчно в сравнение с предходната година. Ситуация се определя като „за наблюдение“ в два случая: а) когато държавата членка има по-лош резултат от средния за ЕС по конкретен показател и положението в държавата се влошава или не се подобрява достатъчно бързо, и б) когато резултатът по отношение на равнищата е в съответствие със средния за ЕС, но положението се влошава много по-бързо от средното за ЕС.

Смята се, че допълнителен анализ на втория етап е оправдан за държавите членки, за които шест или повече водещи показателя от набора от социални показатели са обозначени в червено („критична ситуация“) или оранжево („за наблюдение“).

Допълнителна причина да се смята, че ситуацията изисква по-нататъшен анализ на втори етап, е, когато даден показател, който е в червено или оранжево, се влошава два пъти последователно в категоризацията си по СДЗ. Пример за това е промяна от „средно/неутрално положение“ на „слабо, но с подобряващи се стойности“ в СДЗ за 2023 г., последвана от по-нататъшно влошаване до „критична ситуация“ в СДЗ за 2024 г. Това ще се брои за допълнително обозначение към минималния праг от общо шест обозначения. Например, ако през дадена година n дадена държава има 5 водещи показателя от набора от социални показатели, отбелязани в червено или оранжево, и по един от тях има влошаване през двете последователни години n и $n-1$, се смята, че през тази година n държавата има общо 6 обозначения (5 червени/оранжеви предупредителни сигнала от показателите през дадената година + 1 от тях с две последователни влошавания). В резултат на това ще е необходим и допълнителен анализ. При оценката на общия брой обозначения за приближаване към прага се взема предвид всяко прекъсване в динамичните редове и всеки проблем, свързан с качеството на данните и тяхното тълкуване.

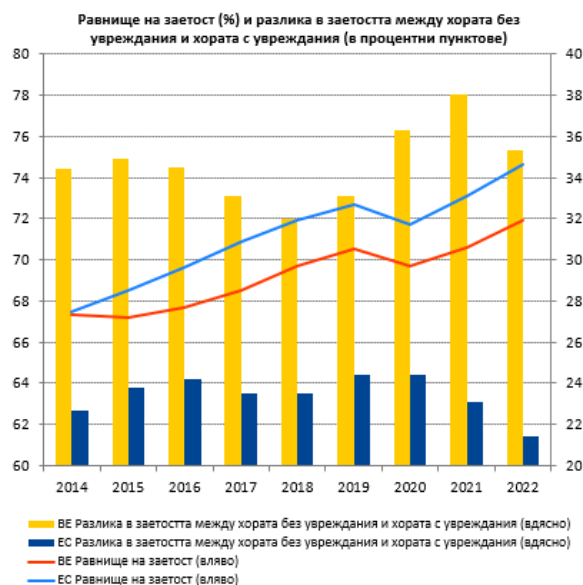
Белгия

Пазарът на труда в Белгия се възстанови бързо от кризата, свързана с COVID-19, но продължава да се представя под средното

равнище. Безработицата и дълготрайната безработица са в „средно/неутрално положение“. Макар че от 2017 г. насам равнището на заетостта там нараства като цяло в съответствие със средното за ЕС до ново рекордно равнище от 71,9 %, то все още изостава в сравнение с другите държави членки и вече три поредни години е „за наблюдение“. Това до голяма степен се дължи на по-ниския от средния

относителен дял на икономически активните лица в Белгия. Макар че разликата в заетостта между жените и

мъжете е в „средно положение“ — 7,6 процентни пункта, хората с увреждания са изправени пред постоянни предизвикателства при достъпа до пазара на труда, което се отчита като „критична ситуация“ през последните три години. Разликата в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания се увеличава непрекъснато между 2018 и 2021 г. (от 32 на 38 процентни пункта) и въпреки спада ѝ до 35,3 процентни пункта през 2022 г., Белгия продължава да се нарежда сред държавите членки с най-лоши резултати в това отношение (при средна стойност за ЕС от 21,4 процентни пункта). И накрая, нарастването на brutния располагаем доход на домакинствата на глава от населението не е в крак със средното за ЕС и остава „за наблюдение“.



Бележка: Прекъсване в динамичните редове за Белгия през 2017 г.

Източник: Евростат [[lfsi_emp_a](#)], EU LFS [[tepsr_sp200](#)], EU-SILC

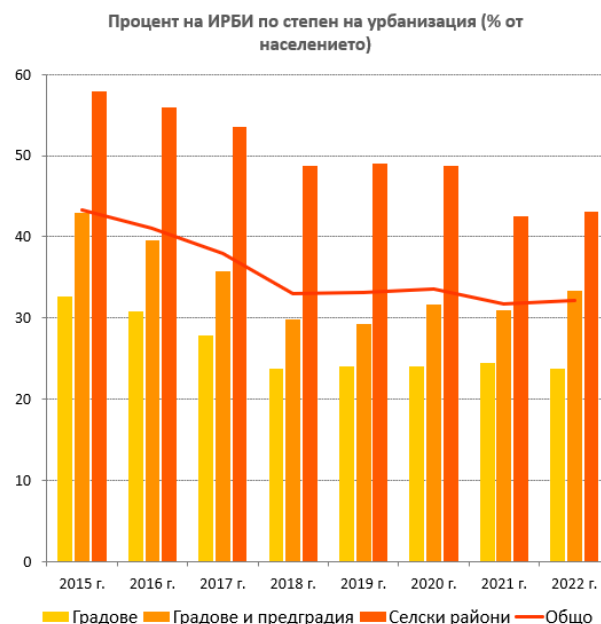
Белгия показва резултати малко по-добри от средното в областта на образованието и уменията. С повече от половината (52,7 %) от всички деца под 3-годишна възраст в системата за професионални грижи за деца Белгия показва резултати „по-добри от средните“. Освен това делът на преждевременно напусналите системата на образованието и обучението е сравнително нисък (6,4 %) и е „по-добър от средния“, като е отбелязан напредък спрямо предходната година, докато делът на младежите, незаети с работа, учене или обучение (NEET), е на „средно“ равнище — 9,2 %. Делът от населението с поне основни цифрови умения, които подпомагат екологичния и цифровия преход, също е „среден“ — 54,2 % (спрямо 53,9 % за ЕС).

Като цяло социалните политики за предотвратяване и намаляване на рисковете от бедност и социално изключване, както и на неравенството в доходите, са ефективни. Дяловете на общото население и на децата, изложени на риск от бедност или социално изключване, намаляват от 2017 г. насам и като цяло съответстват на средните стойности за ЕС. Освен това Белгия е „с най-добри резултати“ в две допълнителни измерения в социалната област: въздействието на социалните трансфери върху намаляването на бедността, което е значително над средното за ЕС (48,8 %, спрямо 35,3 % през 2022 г.); и ниските равнища на неравенство, измерени чрез квинтилното съотношение на доходите. Неудовлетворените по собствена преценка потребности от медицински грижи, при условие че само 1 % от белгийското население смята, че е в такова положение през 2022 г., са на равнище „по-добро от средното“.

С оглед на констатациите от горепосочения анализ на първия етап, и по-специално на 3-те показателя, които са отбелязани като „критични“ или „за наблюдение“, **Белгия не изглежда изправена пред потенциални рискове за възходящата социална конвергенция и следователно няма да е необходим допълнителен анализ на втори етап** (вж. карето в раздел 1.5).

България

България е изправена пред сериозни предизвикателства по отношение на бедността и социалното приобщаване. Въпреки неотдавнашното намаление, общият дял на хората, изложени на риск от бедност или социално изключване (ИРБИ), е 32,2 % и е един от най-високите в ЕС (средната стойност за ЕС е 21,6 %), което показва „критична ситуация“. По подобен начин делът на ИРБИ сред децата е нараснал с 0,9 процентни пункта между 2021 г. и 2022 г. и възлиза на 33,9 % през 2022 г. (доста над средната стойност от 24,7 % за ЕС) и също е на „критично“ равнище. Рисковете от бедност са особено високи за хората с увреждания, за живеещите в селски и отдалечени райони и за ромското население. В този контекст социалните трансфери (с изключение на пенсиите) имат ограничено въздействие в България, като намаляват бедността само с 24,4 % (спрямо 35,3 % за ЕС), което е „за наблюдение“. Освен това неравенството, измерено чрез квинтилното съотношение на доходите, е сред най-високите в ЕС (7,3, при 4,7 за ЕС) и е „критично“, въпреки лекия му спад през последните три години. Ситуацията се влошава от многото хора, живеещи в домакинства, обременени с прекомерни жилищни разходи (15,1 % от цялото население), което също е „критично“.



Източник: Евростат [[ilc_peps13n](#)], EU-SILC.

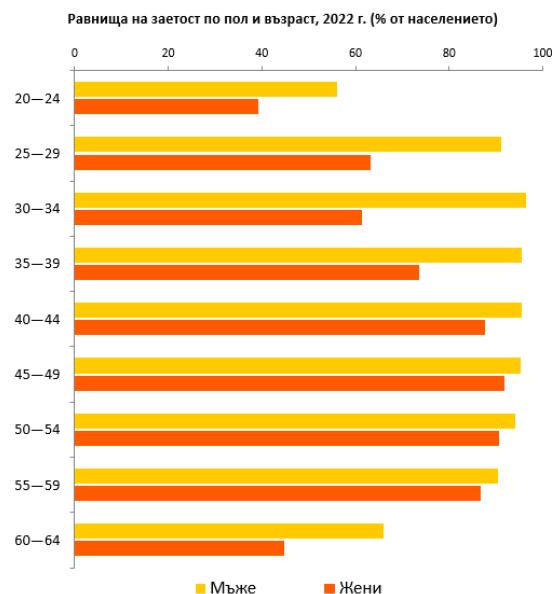
Въпреки неотдавнашните подобрения България все още е изправена пред предизвикателства, свързани с формирането на умения. Делът на възрастните с поне основни цифрови умения остава нисък (31,2 %, спрямо 53,9 % в ЕС през 2021 г.) и представлява „критична ситуация“. Укрепването на придобиването на умения от възрастните, включително в цифровата област, изглежда важно за подпомагане на екологичния и цифровия преход. В същото време делът на преждевременно напусналите системата на образованието и обучението намалява и понастоящем е 10,5 %, което е над средната стойност за ЕС от 9,6 %, но е близо до нея. Въпреки това той остава особено висок в селските райони (19,1 %). И накрая, делът на децата под 3-годишна възраст в системата за професионални грижи за деца е едва 17,4 % през 2022 г. (спрямо 35,7 % за ЕС). Наред с предизвикателствата, свързани с качеството на предлаганите грижи за деца, този нисък дял е „за наблюдение“, тъй като е потенциално вреден за дългосрочните перспективи за обучение на децата.

Напоследък пазарът на труда в България се подобри, но все още има предизвикателства, особено за хората с увреждания и младежите. Държавата демонстрира силно възстановяване на пазара на труда с исторически високо равнище на заетост (75,7 % през 2022 г.) и стабилно намаляване на коефициента на безработица (до 4,3 % през същата година). Дълготрайната безработица също бележи низходяща тенденция, а разликата в заетостта между жените и мъжете намалява (до 7,7 процентни пункта през 2022 г., от 8,4 процентни пункта година по-рано). Въпреки това разликата в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания все още е значително по-висока от средната за ЕС през 2022 г. (29,5 процентни пункта спрямо 21,4 процентни пункта) и поради това е „за наблюдение“. Освен това, въпреки че намалява през последните няколко години, делът на младежите, незаети с работа, учене или обучение (NEET), е 15,1 % през 2022 г., все още над средното за ЕС (11,7 %), което води до резултат, който е „слаб, но с подобряващи се стойности“.

С оглед на констатациите от горепосочения анализ на първия етап и по-специално на 8-те показателя, отбелязани като „критични“ или „за наблюдение“, **България е определена като изправена пред потенциални рискове за възходящата социална конвергенция, които изискват допълнителен анализ на втори етап** (вж. карето в раздел 1.5).

Чехия

Чешката икономика се възстанови от кризата, свързана с COVID-19, и енергийната криза с умерени темпове, докато като цяло положителните резултати на пазара на труда са съчетани с нарастващ недостиг на работна ръка и по-трудни условия за някои групи, особено за жените. През 2022 г. Чехия е сред държавите с най-добри резултати по отношение на равнищата на заетост и безработица (съответно 81,3 % и 2,2 %). Ниският коефициент на дълготрайна безработица (0,6 % през 2022 г.) също е „по-добър от средното“. Въпреки това равнището на заетост на жените все още е значително по-ниско от това на мъжете (разлика от 14,9 процентни пункта през 2022 г.), което показва „критична ситуация“. Въпреки че равнището на участие на децата под 3-годишна възраст в системата за професионални грижи за деца (6,8 % през 2022 г.) се е подобрило с 1,9 процентни пункта в сравнение с 2021 г., то остава доста под средното за ЕС (от 35,9 %). Това показва трайна „критична ситуация“, която в съчетание с предизвикателствата по отношение на качеството на предоставяните грижи за деца може да бъде потенциално вредна за дългосрочните перспективи за обучение на децата и може да бъде фактор за по-ниското участие на жените на пазара на труда. Делът на младежите, незаети с работа, учене или обучение (NEET), беше 11,4 % през 2022 г., поради което е категоризиран „за наблюдение“²⁷⁴. Разликата в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания, която през 2022 г. беше 22,7 процентни пункта, остава „на средното положение“. Засилването на участието на жените и младежите на пазара на труда може да помогне за смекчаване на недостига на работна ръка.



Източник: Евростат [[lfsa_ergaed](#)], EU LFS.

Резултатите на Чехия по отношение на уменията са на средно равнище, но има възможност за по-добра подкрепа на капацитета за иновации и за улесняване на екологичния и цифровия преход. През 2022 г. процентът на лицата, напуснали преждевременно системата на образованието и обучението, се подобри до „по-добър от средния“. През 2021 г. делът на възрастните с поне основни цифрови умения е бил на „средно“ равнище — 59,7 %, в сравнение с 53,9 % за ЕС. Насърчаването на обучението и развитието на уменията на възрастните, особено в областта на цифровите умения, може да спомогне за подкрепа на настоящите тенденции към индустриална автоматизация и роботизация.

²⁷⁴

Прекъсване на динамичните редове през 2021 г. и 2022 г.

Чехия има добре функционираща система за социална закрила, която се оказва ефективна за намаляване на рисковете от бедност и неравенствата. Общият риск от бедност или социално изключване е 11,8 % през 2022 г. — най-ниското равнище в ЕС, което прави Чехия държава „с най-добри резултати“, въпреки увеличението с 1 процентен пункт през 2022 г. Положението остава като цяло стабилно по отношение на децата. Чехия показва значителни резултати по отношение на квинтилното съотношение на доходите (3,5 през 2022 г.). Реалният брутен располагаем доход на домакинствата на глава от населението (БРДД) намалява от 125,8 през 2021 г. до 121,2 през 2022 г. и е „за наблюдение“. Като цяло степента на прекомерни жилищни разходи се е увеличила леко — до 6,9 % през 2022 г., като остава в „средно положение“. Въпреки това финансовата достъпност на жилищата в чешките градове изисква внимателно наблюдение предвид по-високата степен на прекомерни жилищни разходи (10,6 %) през 2022 г. (0,3 процентни пункта повишение спрямо 2021 г.) в сравнение със селските райони (4,0 %). Чехия е на равнище „по-добро от средното“ по отношение на неудовлетворените по собствена преценка потребности от медицински грижи. Въпреки това бързото застаряване на населението оказва натиск върху системите за здравеопазване и дългосрочни грижи, което изисква внимателно наблюдение.

С оглед на констатациите от горепосочения анализ на първия етап и по-специално 4-те показателя, които са определени като „критични“ или „за наблюдение“, **Чехия не изглежда изправена пред потенциални рискове за възходящата социална конвергенция и следователно няма да е необходим допълнителен анализ на втори етап** (вж. карето в раздел 1.5).

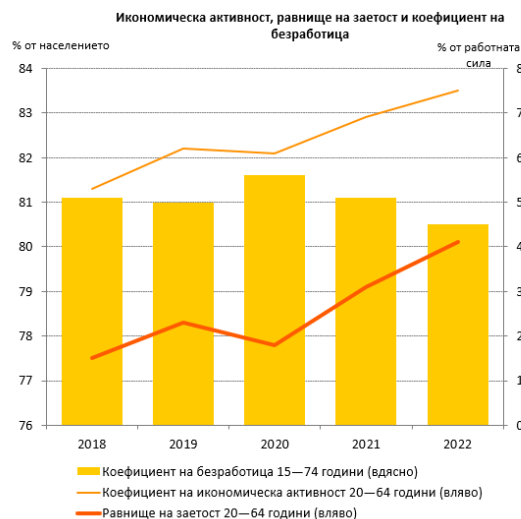
Дания

Датският пазар на труда се възстанови бързо от кризата, свързана с COVID-19, и остава устойчив въпреки забавения темп на икономическа дейност през 2023 г. и нарастващия недостиг на работна ръка. В областта

„справедливи условия на труд“ се отчитат като цяло добри резултати. Високото равнище на заетост и ниският коефициент на безработица през 2022 г., съответно 80,1 % и 4,5 %, са „по-добри от средните“. Дания е сред държавите „с най-добри резултати“ по отношение на коефициента на дълготрайна безработица (като отчита спад от 1 % през 2021 г., до 0,5 % през 2022 г.). Въпреки това

държавата е изправена пред недостиг на работна ръка в множество сектори, особено тези, които са свързани с екологичната и

цифровата икономика. Между февруари 2021 г. и 2022 г. процентът на неуспешно корпоративно набиране на персонал е бил 29 %²⁷⁵. Що се отнася до конкретни групи от населението, положението на младежите, незаети с работа, учене или обучение (NEET), е „по-добро от средното“, подобно на разликата в заетостта между жените и мъжете, която през 2022 г. е намаляла значително до 5,4 процентни пункта. Въпреки увеличението с 2 процентни пункта — до 9,9 процентни пункта през 2022 г., на разликата в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания, Дания остава държава „с най-добри резултати“.



Източник: Евростат [lfsi_emp_a], [une_rt_a], EU LFS.

²⁷⁵ Датската агенция за пазара на труда и набирането на персонал (юни 2022 г.), *Доклад за проучване на набирането на персонал*

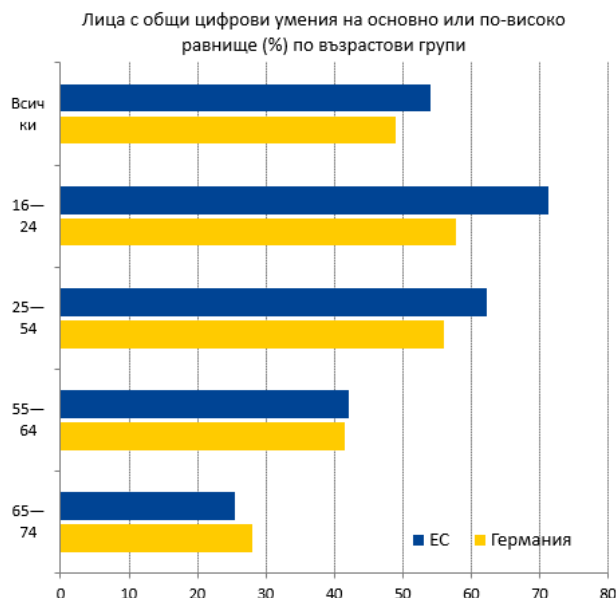
Дания като цяло има добри резултати в областта на образованието и уменията, но дялът на преждевременно напусналите системата на образованието и обучението продължава да се увеличава. Макар че в редица държави членки този дял намалява, в Дания той се е увеличил до 10 % през 2022 г., като леко надхвърля средната стойност от 9,6 % за ЕС и сега е „за наблюдение“. Това заслужава внимание с оглед на свития пазар на труда и недостига на квалифицирани работници. Положителното е, че Дания е сред държавите „с най-добри резултати“, що се отнася до дела на децата под 3-годишна възраст в системата за професионални грижи за деца и дела на възрастните с поне основни цифрови умения, което подпомага справедливия екологичен и цифров преход.

Дания има много добре функционираща система за социална закрила, но разходите за жилище продължават да бъдат предизвикателство. В областта „социална закрила и приобщаване“ Дания е на равнище „по-добро от средното“ или „с най-добри резултати“, включително по отношение на риска от бедност или социално изключване, както като цяло, така и сред децата, и въздействието на социалните трансфери (различни от пенсиите) върху намаляването на бедността. Въпреки това големият дял на домакинствата, обременени с прекомерни жилищни разходи, през последните три години — 14,7 %, се смята за „критичен“ през 2022 г., което отразява ограниченото предлагане на финансово достъпни жилища в по-големите градове.

С оглед на констатациите от горепосочения анализ на първия етап, и по-специално на 2-та показателя, отбелязани като „критични“ или „за наблюдение“, **Дания не изглежда изправена пред потенциални рискове за възходящата социална конвергенция и следователно няма да е необходим допълнителен анализ на втори етап** (вж. карето в раздел 1.5).

Германия

Германия е изправена пред предизвикателства в областта на образованието и уменията, които трябва да бъдат преодолені, особено с оглед на екологичната и цифровата трансформация. Делът на преждевременно напусналите системата на образованието и обучението (18—24 години) е висок — 12,2 % през 2022 г. (спрямо 12,5 % през 2021 г. и 9,6 % за ЕС), което показва „критична ситуация“ през последните две години. Освен това делът на населението с поне основни цифрови умения е 48,9 % през 2021 г. (в сравнение със средното за ЕС равнище от 53,9 %) и се смята, че е „за наблюдение“. Разликата със средната стойност за ЕС е значително по-голяма при възрастовата група на по-младите (16—24 години), а именно 13,5 процентни пункта.



Източник: Евростат, [tepsr_sp410].

Германският пазар на труда се възстанови след кризата, свързана с COVID-19, и като цяло показва добри резултати, въпреки че заетостта на жените на непълно работно време остава много висока, а равнището на участие в образованието и грижите за деца в ранна възраст е сравнително ниско. Развитието в областта „справедливи условия на труд“ като цяло е положително за Германия. Равнището на заетост е високо — 80,7 % през 2022 г., и продължава да се увеличава, макар и с по-бавни темпове. Общият коефициент на безработица и неговият дългосрочен компонент достигнаха нови най-ниски стойности (съответно 3,1 % и 1,0 %), като първият поставя Германия в групата на държавите „с най-добри резултати“ за трета поредна година. В съответствие с тези положителни общи тенденции делът на младежите, незаети с работа, учене или обучение (NEET), също намаля от 9,5 % през 2021 г. до 8,6 % през 2022 г., което представлява резултат „по-добър от средното“.

Същото се отнася и за разликата в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания, която отбелязва спад от 30,5 процентни пункта през 2021 г. до 24 процентни пункта през 2022 г. От друга страна, докато разликата в заетостта между жените и мъжете остава „средно“ около 7 процентни пункта през 2022 г., разликата в заетостта на непълно работно време между жените и мъжете остава една от най-високите в ЕС — 36,7 процентни пункта (спрямо 20,2 процентни пункта за ЕС). Това би могло да бъде свързано, наред с другото, с данъчни стимули и с относително ниския дял на децата под 3-годишна възраст в системата за професионални грижи за деца (23,9 % през 2022 г., спрямо 35,7 % за ЕС), който, в съчетание с предизвикателствата по отношение на качеството на предлаганите грижи за деца, е класифициран в категорията „за наблюдение“. И накрая, реалният брутен располагаем доход на домакинство на глава от населението (БРДД) като цяло остава стабилен (113,6 през 2022 г.) и през последните две години е оценен като „средно положение“.

В социален план прекомерните жилищни разходи представляват предизвикателство за много домакинства. През последните две години този показател се увеличава и сега попада в категорията „за наблюдение“ — 11,8 % през 2022 г., в сравнение с 9,1 % за ЕС. Това отчасти отразява неудовлетворените нужди от ново строителство. Положителното е, че квинтилното съотношение на доходите, с което се измерват резултатите по отношение на неравенствата, е намаляло допълнително през 2022 г. и сега е „по-добро от средното“. Въздействието на социалните трансфери върху намаляването на бедността и делът на населението, което съобщава за неудовлетворени по собствена преценка потребности от медицински грижи, са „по-добри от средните“, докато дяловете на общото население и на децата, изложени на риск от бедност или социално изключване, съответно 20,9 % и 24 % (21,6 % и 24,7 % за ЕС), са в „средно положение“.

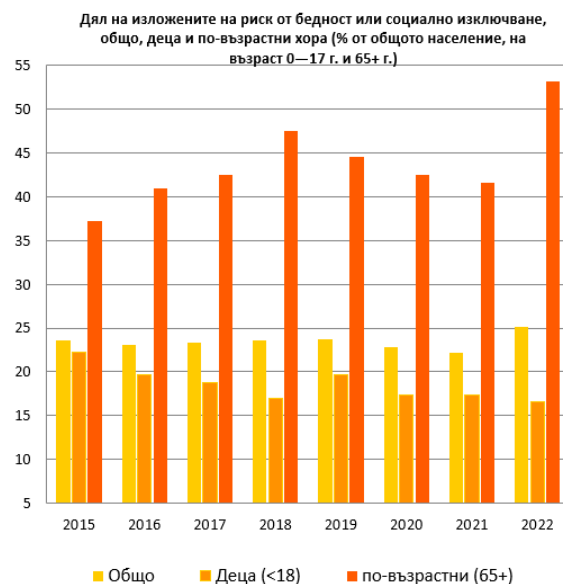
С оглед на констатациите от горепосочения анализ на първия етап и по-специално 4-те показателя, които са определени като „критични“ или „за наблюдение“, **Германия не изглежда изправена пред потенциални рискове за възходящата социална конвергенция и следователно няма да е необходим допълнителен анализ на втори етап** (вж. карето в раздел 1.5).

Естония

Естония е изправена пред предизвикателства в областта на социалната закрила и приобщаването. Няколко показателя от набора от социални показатели в тази област показват ситуации, които са „критични“ или „за наблюдение“.

Делът на хората, изложени на риск от бедност или социално изключване (ИРБИ), се е увеличил с 3 процентни пункта — до 25,2 % през 2022 г., което е над средната стойност от 21,6 % за ЕС и е „за наблюдение“. Освен това рискът от бедност или социално изключване за по-възрастните хора и хората с увреждания е сред най-високите в ЕС (53,1 % и 47,8 %, спрямо съответно 20,2 % и 28,8 % за ЕС), докато положението сред децата е „подобро от средното“. В този контекст следва да се отбележи, че въздействието на социалните трансфери (различни от пенсиите) върху намаляването на бедността е намаляло от 31,7 %

през 2020 г. на 28,1 % през 2022 г., което е значително под средното за ЕС — 35,3 %, и следователно е „за наблюдение“. Неравенството, измерено чрез квинтилното съотношение на доходите, бележи ръст от 5 през 2021 г. до 5,4 през 2022 г. (също „за наблюдение“), в сравнение със средната стойност от 4,7 за ЕС през 2022 г., с което беше прекъснат силният и стабилен спад от 2014 г. насам. Естония има едно от най-високите равнища в ЕС на неудовлетворени по собствена преценка потребности от медицински грижи (9,1 %, спрямо 2,2 % през 2022 г.), което е „критично“. Достъпът до здравни грижи продължава да бъде предизвикателство в контекста на нарастващия недостиг на медицински персонал, високите преки плащания и бързото застаряване на населението.



Източник: Евростат [ilc_peps01n], EU-SILC.

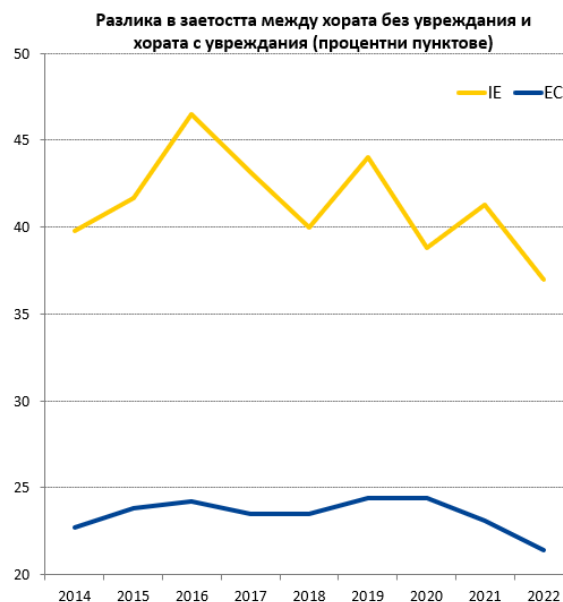
В областта на образованието и уменията Естония има допълнителни възможности за намаляване на преждевременното напускане на училище. Делът на преждеременно напусналите системата на образованието и обучението се е увеличил с 1 процентен пункт, достигайки 10,8 % през 2022 г., и е категоризиран „за наблюдение“. Подобряването на това измерение е важно, за да се осигурят ключови трансверсални умения и компетенции на работната сила на бъдещето. Делът на децата под 3-годишна възраст в системата за професионални грижи за деца е „по-добър от средното“, след като значително е нараснал с 8 процентни пункта — от 25,7 % през 2021 г. на 33,7 % през 2022 г. (35,7 % за ЕС). Делът на населението с поне основни цифрови умения, които подпомагат както екологичния, така и цифровия преход, е на „средното положение“ — 56,4 %.

През 2022 г. и 2023 г. пазарът на труда в Естония продължава да се характеризира с високи резултати. Повечето от показателите, включени в набора от социални показатели в областта „справедливи условия на труд“, показват положително развитие. Равнището на заетост достигна 81,9 % през 2022 г., а коефициентът на безработица намаля от 6,9 % през 2020 г. до 5,6 % през 2022 г., въпреки забавянето на икономическия растеж през втората половина на 2022 г. Естония има една от най-ниските разлики в заетостта между жените и мъжете в ЕС, като през последните три години е сред държавите „с най-добри резултати“. Делът на младежите, незаети с работа, учене или обучение (NEET), също остава под средното за ЕС и намалява през 2022 г. В същото време разликата в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания нарасна значително (със 7,5 процентни пункта) в сравнение с 2021 г., като през 2022 г. за първи път надхвърли средната стойност за ЕС (26,2 %, спрямо 21,4 % за ЕС) и е категоризирана „за наблюдение“.

С оглед на констатациите от горепосочения анализ на първия етап и по-специално на 6-те показателя, които са отбелязани като „критични“ или „за наблюдение“, **Естония е определена като изправена пред потенциални рискове за възходящата социална конвергенция, които изискват допълнителен анализ на втори етап (виж карето в раздел 1.5).**

Ирландия

Ирландският пазар на труда се развива добре, но уязвимите групи изостават. През 2022 г. равнището на заетост в Ирландия е рекордно високо — 78,2 %, а коефициентът на безработица достигна исторически ниско равнище — 4,5 %, което е „по-добро от средното“. Същото се отнася и за коефициента на дълготрайна безработица. Все пак укрепването на активизирането и пригодността за заетост на слабо представените групи, като например лица с увреждания, жени, самотни родители и нискоквалифицирани лица, може да помогне за посрещане на недостига на работна ръка и висококвалифицирани работници. Въпреки подобрението до 2022 г., разликата в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания остава голяма — 37 процентни пункта, при средна стойност за ЕС от 21,4 процентни пункта, което поставя Ирландия сред държавите с най-лоши резултати и показва



Бележка: Разлика в равнището на заетост между населението като цяло и хората с увреждания.

Източник: Евростат [hlth_dlm200], EU-SILC

„критична ситуация“. С новите методи на работа и обучените служители, работещи по случаи, се цели да се намали тази разлика. При хората с увреждания се наблюдава висок дял на преждевременно напусналите училище, както и по-ниски образователни постижения. Въпреки че през последните години равнището на заетост на жените се е повишило, разликата в заетостта се е увеличила до 11,3 процентни пункта през 2022 г. (преди да намалее до 9,8 процентни пункта през второто тримесечие на 2023 г.) поради по-бързото нарастване на равнището на заетост на мъжете и понастоящем е „за наблюдение“. От друга страна, положението е „по-добро от средното“ по отношение на дела на младежите, незаети с работа, учене или обучение (NEET) — 8,7 %, което е под средното за ЕС — 11,7 %.

Ирландия има добри резултати в областта на образованието и уменията. Държавата е сред тези „с най-добри резултати“ по отношение на дела на преждевременно напусналите системата на образованието и обучението — 3,7 %, дори след известно увеличение през 2022 г. Делът на възрастните с поне основни цифрови умения е един от най-високите в ЕС — 70,5 % (при средно 53,9 % за ЕС), което подпомага екологичния и цифровия преход.

Системата за социална закрила на Ирландия се оказа ефективна за намаляване на рисковете от бедност като цяло, въпреки че някои групи все още са изправени пред по-големи рискове, а по отношение на образованието и грижите в ранна детска възраст (ОГРДВ) се отчитат предизвикателства. Общото въздействие на социалните трансфери върху намаляването на бедността (56,4 %, спрямо 35,3 % за ЕС) поставя Ирландия сред държавите „с най-добри резултати“. Рисковете от бедност или социално изключване като цяло и за децата са в категорията „средно положение“; въпреки това уязвимите групи са изложени на по-големи рискове, особено самотните родители, пътуващите и хората с увреждания, както и възрастните хора (над 65 години). Делът на децата под 3-годишна възраст в системата за професионални грижи за деца остава „за наблюдение“, въпреки подобрението с 4 процентни пункта до 19,1 %. Разходите за достъп до ОГРДВ бяха сред най-високите в ЕС за повечето видове домакинства през 2022 г. и са основна причина за това, но напоследък намаляват. Продължаващите усилия за подобряване на достъпността и финансовата достъпност на грижите за деца могат да окажат положително въздействие върху участието, а също и върху заетостта на жените. И накрая, делът на домакинствата, обременени с прекомерни жилищни разходи, е „по-добър от средния“, въпреки това жилищното настаняване определено е недостатъчно. Особено критично е положението с липсата на социални жилища и ниската им финансова достъпност, което е довело до рекордно висок брой бездомни. Ирландия търси решение на проблема с регулаторни реформи и силни публични инвестиции в жилищния сектор. С оглед на констатациите от горепосочения анализ на първия етап и особено на 3-те показателя, които се определят като „критични“ или „за наблюдение“,

Ирландия не изглежда изправена пред потенциални рискове за възходящата социална конвергенция и следователно няма да е необходим допълнителен анализ на втори етап (вж. карето в раздел 1.5).

Гърция

Пазарът на труда в Гърция отбеляза подобрене и доказва своята устойчивост по време на кризата, свързана с COVID-19, и енергийната криза, въпреки че държавата все още е изправена пред значителни предизвикателства. През 2022 г. в Гърция 66,3 % от общото население в трудоспособна възраст е било заето, а това е с 8 процентни пункта повече, отколкото през 2020 г., въпреки че остава много под средната стойност от 74,6 % за ЕС, което отразява предизвикателствата, свързани с пригодността за заетост сред определени групи от населението. Наборът от социални показатели показва „критични ситуации“ както по отношение на младежите, така и на жените. Въпреки че делът на младежите, незаети с работа, учене или обучение е намалял с 3,2 процентни пункта от 2020 г. до 2022 г., той остава висок (15,3 % през 2022 г. спрямо 11,7 % в ЕС). Въпреки увеличението си с 7,2 процентни пункта от 2020 г. до 2022 г., равнището на заетост на жените (55,9 %) е едно от най-ниските в ЕС, което води до най-голямата разлика в заетостта между жените и мъжете в ЕС (21,0 процентни пункта). От друга страна, резултатите на Гърция по отношение на разликата в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания попадат в категорията „средно положение“, като коефициентът на безработица и коефициентът на дълготрайна безработица на хората с увреждания намаляват съответно до 12,5 % и 7,7 % през 2022 г. И накрая, brutният располагаем доход на домакинствата на глава от населението — 79,9 % през 2022 г., остава под равнището от 2008 г. и изисква внимателно наблюдение с оглед на „критичната ситуация“ и въздействието на високата инфлация.

Рискът от бедност и неравенство намалява, въпреки че ефективността на системата за социална закрила и неудовлетворените медицински нужди остават сериозни предизвикателства. През 2022 г. социалните трансфери (различни от пенсиите) са намалили бедността в Гърция с 20,3 %, което е с 15 процентни пункта под средната стойност за ЕС и представлява „критична ситуация“.

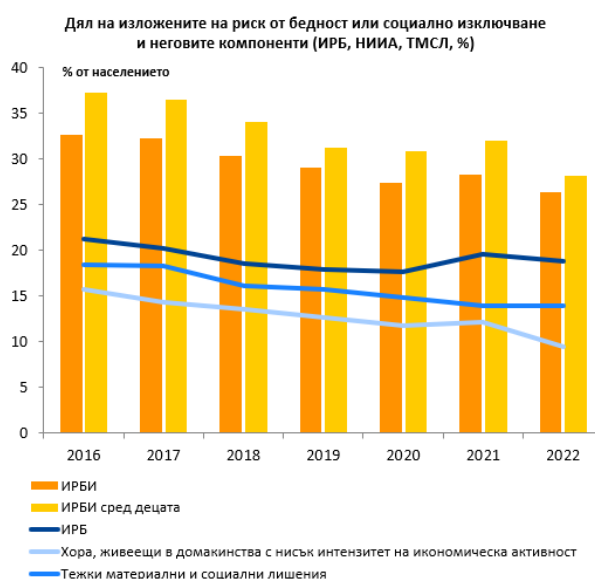
Делът на хората, изложени на риск от бедност или социално изключване (ИРБИ), както и делът на ИРБИ сред децата, допълнително се понижиха — от 28,3 % и 32 % през 2021 г. до съответно 26,3 % и 28,1 % през 2022 г. И в двата случая ситуацията се е подобрила от „критична“ на „слаба, но с подобряващи се

стойности“, въпреки че стойностите все още са доста над съответните средни стойности за ЕС (21,6 % и 24,7 %). Неравенството, измерено чрез

квинтилното съотношение на доходите, също е намаляло — от 5,8 през 2021 г. до 5,3 през 2022 г., което е приблизително на същото равнище както през 2020 г. Делът на хората, живеещи в домакинства, обременени с прекомерни жилищни разходи, е намалял от 33,3 % през 2020 г. на 26,7 % през 2022 г. и следователно е в категорията „слаб, но с подобряващи се стойности“. С оглед на кризата, свързана с COVID, неудовлетворените по собствена преценка потребности от медицински грижи са се увеличили до 9 % (с 6,8 процентни пункта над средната стойност за ЕС), което представлява „критична ситуация“.

Придобиването на цифрови умения от възрастните остава приоритет за Гърция с оглед на цифровия и екологичния преход. През 2021 г. 52,5 % от възрастните са имали поне основни цифрови умения, което е с 1,4 процентни пункта под средното за ЕС. Делът на преждевременно напусналите системата на образованието и обучението остава доста под средното за ЕС (4,1 %, спрямо 9,6 % за ЕС), въпреки че през 2022 г. се е увеличил с 0,9 процентни пункта и следователно е „добър, но изискващ наблюдение“. Делът на децата под 3-годишна възраст в системата за професионални грижи за деца е намалял с 3,2 процентни пункта — до 29,1 % през 2022 г., и се категоризира като „средно положение“ (35,7 % за ЕС).

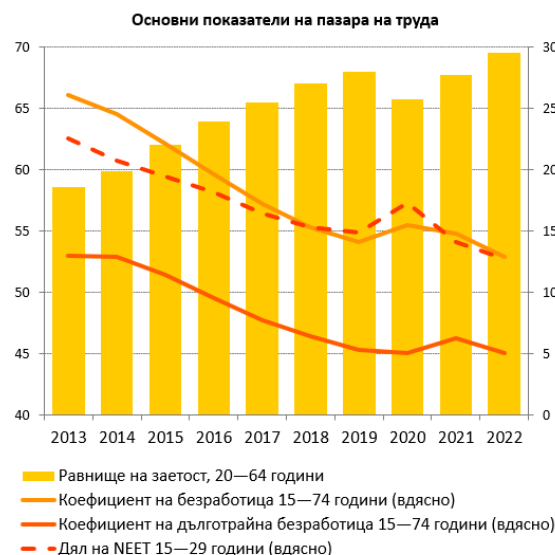
С оглед на констатациите от горепосочения анализ на първия етап, и по-специално на 5-те показателя, които са обозначени като „критични“ или „за наблюдение“, **Гърция не изглежда изправена пред потенциални рискове за възходящата социална конвергенция и следователно няма да е необходим допълнителен анализ на втори етап** (вж. карето в раздел 1.5).



Източник: Евростат [ilc_pecs01], [tepsr_lm430], [ilc_li02], [tespm030], EU-SILC.

Испания

Пазарът на труда в Испания е изправен пред сериозни предизвикателства, въпреки стабилното си възстановяване. Равнището на заетост се повиши до 69,5 % през 2022 г., като надмина предкризисното (2019 г.) равнище от 68 %. Въпреки това то продължава да бъде доста под средното за ЕС от 74,6 % и представлява „критична ситуация“²⁷⁶. В резултат на низходящата си тенденция коефициентът на безработица и нейният дългосрочен компонент преминаха от „критична ситуация“ в „слаби, но с подобряващи се стойности“ през 2022 г., въпреки че остават значително над средното за ЕС (съответно 12,9 % спрямо 6,2 % и 5 % спрямо 2,4 %).¹ Делът на младежите, незаети с работа, учене или обучение (NEET), се е подобрил до 12,7 % през 2022 г., но все още е „за наблюдение“. Младежката безработица остава висока — 29,8 %, като достига 52,4 % в Мелила, 44,4 % в Сеута и 43,9 % в най-отдалечения регион — Канарските острови, въпреки че през последните години се наблюдава значително подобрение. Положителното е, че разликата в заетостта между жените и мъжете се категоризира като „средно положение“, а разликата в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания поставя Испания сред държавите „с най-добри резултати“. В същото време ръстът на brutния располагаем доход на домакинствата на глава от населението остава „критичен“ и все още е под базовото равнище от 2008 г.



Източник: Евростат, [lfsi_emp_a], [une_rt_a], [une_ltu_a], [edat_lfse_20], EU LFS.

Испания е изправена пред предизвикателства във връзка с преждевременното напускане на системата на образованието и обучението, като същевременно показва сравнително по-добри резултати по отношение на цифровите умения. Делът на преждеременно напусналите системата на образованието и обучението леко се е увеличил през 2022 г. — до 13,9 % (при 9,6 % за ЕС), като се е влошил от „слаб, но с подобряващи се стойности“ към „критична ситуация“. Продължават да съществуват регионални различия, като равнищата им са особено високи в източните и южните области, а резултатите се влошават в източните и северозападните области. От друга страна, Испания има резултати „по-добри от средното“ по отношение на цифровите умения, като през 2021 г. 64,2 % от възрастното население има поне основни цифрови умения (спрямо 53,9 % за ЕС), което подкрепя екологичния и цифровия преход, както и по-общото повишаване на квалификацията и преквалификация на работната сила.

²⁷⁶ Бележка: определението за равнището на заетост и коефициента на безработица в Испания се различава през 2021 г. и 2022 г., тъй като Испания включва в определението си служителите, които са временно уволнени (вж. [Метаданни на Евростат](#)).

Испания изпитва предизвикателства във връзка със социалната закрила и приобщаването. Както общият дял на лицата, изложени на риск от бедност или социално изключване, така и квинтилното съотношение на доходите са в категория „слаби, но с подобряващи се стойности“, въпреки че нивата им все още са относително високи — съответно 26 % и 5,6 през 2022 г. Освен това делът на децата, изложени на риск от бедност или социално изключване, е 32,2 % през 2022 г. (със 7,5 процентни пункта над средната стойност за ЕС през 2022 г.) и остава в категорията „критична ситуация“ през последните три години. В този контекст въздействието на социалните трансфери върху намаляването на бедността (27,4 %, спрямо 35,3 % за ЕС през 2022 г.), е сравнително слабо и „за наблюдение“. Положителното е, че Испания продължава да има резултати „по-добри от средното“ по отношение на неудовлетворените по собствена преценка потребности от медицински грижи. Делът на децата под 3-годишна възраст в системата за професионални грижи за деца е „добър, но изисква наблюдение“ поради значителното намаление през 2022 г. (от 55,3 % на 48,6 %), свързано отчасти с продължаващите проблеми с финансовата достъпност.

С оглед на констатациите от горепосочения анализ на първия етап, и по-специално на 6-те показателя, отбелязани като „критични“ или „за наблюдение“, **Испания е идентифицирана като изправена пред потенциални рискове за възходящата социална конвергенция, които изискват допълнителен анализ на втори етап** (вж. карето в раздел 1.5).

Франция

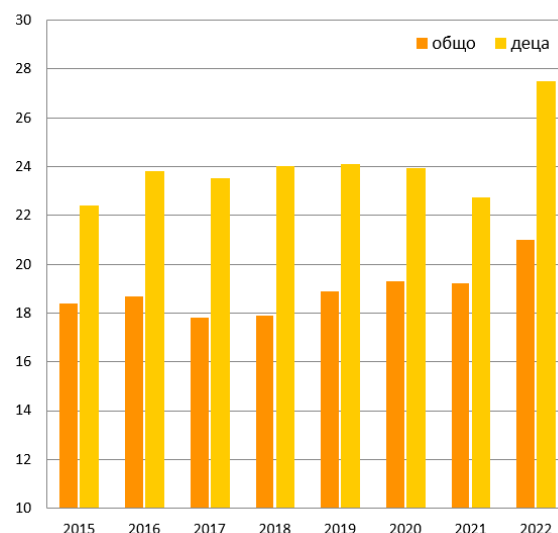
Франция има силна система за социална закрила, но е изправена пред все по-видими рискове от бедност. Като цяло Франция

показва резултати „по-добри от средното“ по отношение на въздействието на социалните трансфери (различни от пенсиите) върху намаляването на бедността, а дялът на населението, изложено на риск от бедност или социално изключване (ИРБИ), остава през 2022 г. малко под средния за ЕС (21,0 % спрямо 21,6 %). Въпреки това дялът на ИРБИ се е увеличил с 1,8 процентни пункта на

годишна база, което се разминава с тенденцията за лицата от ЕС²⁷⁷. В контекста на

нарастващата инфлация дялът на ИРБИ сред децата се е увеличил значително (с 4,7 процентни пункта) — до 27,4 % през 2022 г.²⁷⁸, което е доста над средното за ЕС равнище от 24,7 %. Развитието и по двете е „за наблюдение“. През 2021 г. ръстът на brutния вътрешен доход на домакинствата остава с 1,1 процентни пункта под средния за ЕС. Неравенството, измерено чрез квинтилното съотношение на доходите, остава на „средно положение“, макар че от 2018 г. насам бележи предимно тенденция на нарастване. Най-отдалечените региони се представят значително по-зле от метрополната (континентална) Франция във всички области на набора от социални показатели.

Дял на изложените на риск от бедност или социално изключване, общо и деца (% от общото население и от населението 0–17 години)



Източник: Евростат [ilc_peps01n], EU-SILC; прекъсване в динамичните редове през 2022 г.

²⁷⁷ Прекъсване в динамичните редове: през 2022 г. проучването за доходите и условията на живот FR-SILC включва за първи път 4 отвъдморски департамента (Френска Гвиана, Реюнион, Мартиника и Гваделупа).

²⁷⁸ Това увеличение изглежда високо въпреки включването на гореспоменатите отвъдморски департаменти.

Резултатите на френския пазар на труда продължиха да се подобряват, въпреки забавянето на икономическия растеж през втората половина на 2022 г., нарастващите затруднения в предлагането и високите цени на енергията. Между 2021 г. и 2022 г. коефициентът на безработица спадна с 0,6 процентни пункта — до 7,3 % (7,2 % през второто тримесечие на 2023 г.), което е най-ниското равнище от 2008 г. насам, но въпреки това е „за наблюдение“, тъй като резултатите се влошиха за втори път спрямо средните за ЕС²⁷⁹. Младежката безработица и делът на лицата, незаети с работа, учене или обучение (NEET), също са се подобрили, като същевременно остават високи в най-отдалечените региони. Интеграцията на пазара на труда на някои уязвими групи продължава да бъде предизвикателство, особено за родените извън ЕС и хората с ниска образователна степен. Разликата в заетостта между жените и мъжете е „по-добра от средната“ (5,8 процентни пункта през 2022 г., при 9,1 процентни пункта за ЕС). От 2021 г. до 2022 г. разликата в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания е намаляла с 3,3 процентни пункта, но остава значителна — 20,8 процентни пункта.

Като цяло Франция има добри резултати по отношение на показателите за равни възможности от набора от социални показатели. Делът на възрастните с поне основни цифрови умения, както и на преждевременно напусналите системата на образованието и обучението, са в категорията „средно положение“ (съответно 62 % през 2021 г. и 7,6 % през 2022 г.). Франция е сред държавите „с най-добри резултати“ по отношение на дела на децата под 3-годишна възраст в системата за професионални грижи за деца. Въпреки това образователната система се характеризира със значителен дял на учениците с ниски постижения и големи неравенства.

С оглед на констатациите от горепосочения анализ на първия етап, и особено на 3-те показателя, отбелязани като „критични“ или „за наблюдение“, включително един, който се е влошил с течение на времето, **Франция не изглежда изправена пред потенциални рискове за възходящата социална конвергенция и следователно няма да е необходим допълнителен анализ на втори етап** (вж. карето в раздел 1.5).

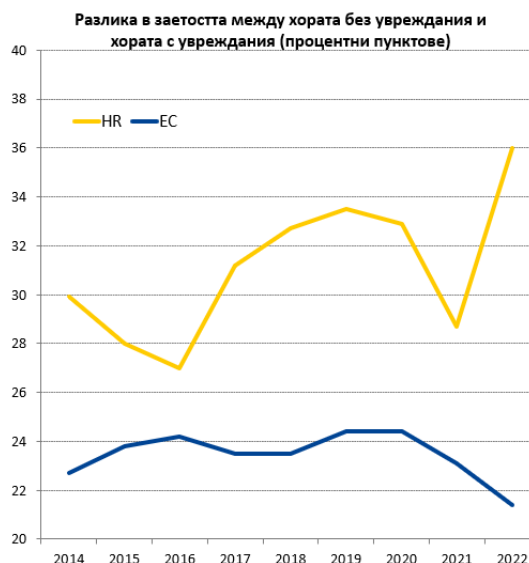
²⁷⁹ Определенията за равнище на заетост и коефициент на безработица във Франция се различават през 2022 г. в сравнение с 2021 г., тъй като Франция включва служителите, които са временно освободени от работа (вж. [Метаданни на Евростат](#)).

Хърватия

През 2021 г. и 2022 г. Хърватия отбеляза стабилно възстановяване, но все още е изправена пред значителни предизвикателства

на пазара на труда. Въпреки някои подобрения от 2021 г. насам, през 2022 г. равнището на заетост все още е значително по-ниско от средното за ЕС (69,7 % спрямо 76,4 %) и е „критично“ в продължение на две последователни години. Въпреки че коефициентите на безработица и на дългосрочна безработица са близки до средните за ЕС (съответно 7 % и 2,4 % през 2022 г.), процентът на младежите, незаети с работа, учене или обучение (NEET), остава „за наблюдение“ — 13,3 % през 2022 г., спрямо 11,7 % за ЕС, дори след лек спад в сравнение с предходната година.

Разликата в заетостта на хората без увреждания и хората с увреждания е „критична“, с едно от най-високите равнища (36 процентни пункта, при средно за ЕС 24,4 процентни пункта) и с тенденция към влошаване.



Хърватия е изправена пред някои предизвикателства в областта на социалната закрила и социалното включване. Макар *Източник: Евростат, [tepsr_sp200], EU-SILC* че равнището на риска от бедност или

социално изключване (ИРБИ) остава под средното за ЕС както за цялото население (19,9 % спрямо 21,6 %), така и за децата (18,1 % спрямо 24,7 %), въздействието на социалните трансфери (различни от пенсиите) за намаляване на бедността е „критично“ от 2020 г. насам, като през 2022 г. то е значително по-ниско (20,4 %) от средното за ЕС (35,3 %). Това трябва да се следи отблизо и във връзка с евентуалното въздействие на сегашната висока издръжка на живота върху рисковете от бедност.

Хърватия има сравнително добри резултати по отношение на преждевременното напускане на училище и цифровите умения. Тя остава сред държавите „с най-добри резултати“ по отношение на дела на преждеременно напусналите системата на образованието и обучението, който през 2022 г. е 2,3 %, спрямо средно 9,6 % за ЕС. Делът на възрастните с поне основни цифрови умения също е „по-добър от средното“ — 63,3 %, в сравнение със средното за ЕС равнище от 53,9 % през 2021 г., което е важно за подпомагане на екологичния и цифровия преход. От друга страна, делът на децата под 3-годишна възраст в системата за професионални грижи за деца напоследък се е влошил значително (от 33,3 % през 2021 г. на 27,5 % през 2022 г.), с което той е с 8,2 процентни пункта под средното за ЕС и е „за наблюдение“.

С оглед на констатациите от горепосочения анализ на първия етап , и по-специално на 5-те показателя, които са обозначени като „критични“ или „за наблюдение“, **Хърватия не изглежда изправена пред потенциални рискове за възходящата социална конвергенция и следователно няма да е необходим допълнителен анализ на втори етап** (вж. карето в раздел 1.5).

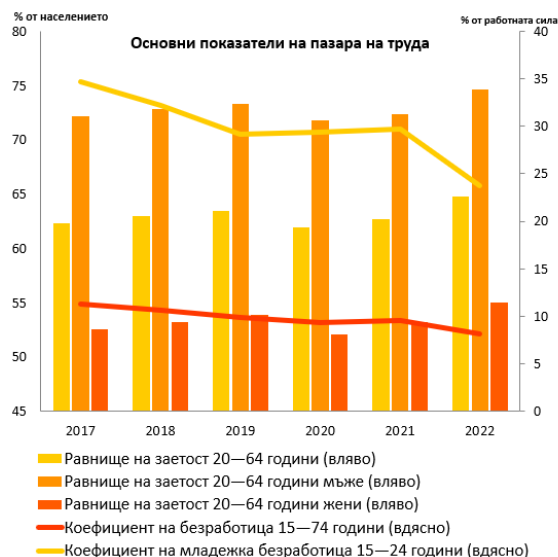
Италия

Въпреки силното възстановяване на заетостта Италия е изправена пред сериозни предизвикателства на пазара на труда. Някои

от показателите от набора от социални показатели в областта „справедливи условия на труд“ показват „критична ситуация“. Въпреки че през 2022 г. равнището на заетост достигна рекордните 64,8 %, то е с близо 9,8 процентни пункта под средното за ЕС, което превръща Италия в една от държавите с най-лоши резултати в ЕС. През 2022 г. разликата в заетостта между жените и мъжете е 19,7 процентни пункта; и остава стабилна от

2020 г. досега. В сравнение със средната стойност за ЕС (10,7%) тя е почти два пъти по-висока, което показва „критична ситуация“. Също така честотата на

Източник: Евростат [lfsi_emp_a], [une_rt_a], EU LFS.



случаите на принудително намалено работно време остава висока, особено сред младежите и мъжете. Освен това ръстът на brutния располагаем доход на домакинствата (БРДД) на глава от населението, който през 2021 г. е 94,6 %, все още е значително по-нисък от средния за ЕС (109,9 %) в сравнение с 2008 г. и намалява до 93,8 % през 2022 г. поради високата инфлация, което също сочи „критична ситуация“. От друга страна, резултатите на Италия се подобриха по отношение на безработицата и нейния дългосрочен компонент, като и двата показателя са „слаби, но с подобряващи се стойности“ през 2022 г. И накрая, що се отнася до разликата в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания, Италия неизменно е сред държавите с „най-добри резултати“.

Въпреки че положението на младежите показва признаци на подобрене, италианската система за образование и обучение продължава да е изправена пред предизвикателства.

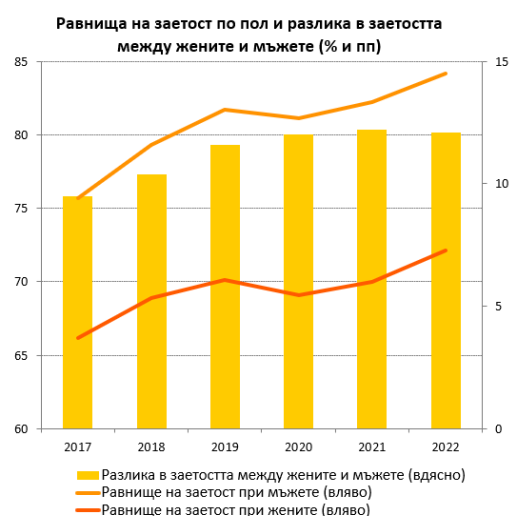
По-специално делът на възрастните в Италия, които имат поне основни цифрови умения, е 45,6 % през 2021 г. и е значително под средното за ЕС (53,9 %), поради което остава „за наблюдение“, включително с оглед на потенциала му за подкрепа на екологичния и цифровия преход. Положението с преждевременно напусналите системата на образованието и обучението, както и на младежите, незаети с работа, учене или обучение (NEET), се подобри леко в сравнение с предходната година и сега е „слабо, но с подобряващи се стойности“. Въпреки това, с 19 % Италия продължава да има един от най-високите дялове на NEET в ЕС (средно за ЕС: 11.7 %).

Що се отнася до социалната закрила и приобщаването, въпреки неотдавнашните постижения има възможност за допълнително подобрене. Три показателя в областта „социална закрила и приобщаване“ са „за наблюдение“ и по всички показатели, с изключение на неудовлетворените по собствена преценка потребности от медицински грижи, резултатите са по-лоши от средните за ЕС. През 2022 г. общият дял на хората, изложени на риск от бедност или социално изключване (ИРБИ), леко намалява до 24,4 %, въпреки че остава висок, а рискът от бедност сам по себе си остава непроменен в сравнение с 2021 г. По подобен начин делът на ИРБИ сред децата също е намалял от 29,7 % през 2021 г. на 28,5 % през 2022 г. Освен това през 2022 г. социалните трансфери са намалили бедността в Италия само с 25,8 % (в сравнение с 35,3 % в ЕС) и тяхната ефективност е „за наблюдение“. И накрая, неравенството в доходите, измерено чрез квинтилното съотношението на доходите, показва същата динамика като бедността: въпреки че през 2022 г. съотношението (5,6 %) леко намалява, то е „за наблюдение“.

С оглед на констатациите от горепосочения анализ на първия етап и по-специално на 8-те показателя, отбелязани като „критични“ или „за наблюдение“, **Италия е определена като изправена пред потенциални рискове за възходящата социална конвергенция, които изискват допълнителен анализ на втори етап (вж. карето в раздел 1.5).**

Кипър

Пазарът на труда в Кипър като цяло показва резултати, съответстващи на средните за ЕС, но някои групи от населението все още са изправени пред предизвикателства. Равнището на заетост достигна 77,9 % през 2022 г. и се повиши допълнително до 79,0 %, което е почти рекордно високо равнище, през второто тримесечие на 2023 г. (спрямо 75,4 % в ЕС). В същото време безработицата е сравнително ниска — 6,8% през 2022 г., макар и все още малко над средната стойност за ЕС от 6,2 %, а дългосрочният ѝ компонент, при стойност 2,3 %, е в съответствие с нея (2,4% за ЕС), след малко увеличение през 2021 г. Разликата в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания в Кипър е близка до средната за ЕС — 25,7 процентни пункта, и е намаляла в сравнение с предходната година. В същото време интеграцията на младежите и жените на пазара на труда остава слаба. Делът на младежите, незаети с работа, учене или обучение (NEET), все още е много висок — 14,7 % (спрямо 11,7 % за ЕС), като се е влошил спрямо средния за ЕС в сравнение с предходната година (въпреки намаляването му в абсолютно изражение), и по този начин е преминал от категорията „за наблюдение“ в „критична ситуация“. Въпреки че равнището на заетост се е повишило както при мъжете, така и при жените, разликата в заетостта между жените и мъжете остава „за наблюдение“ за втора поредна година поради относително високото ѝ и нарастващо равнище (12,1 процентни пункта, спрямо 10,7 процентни пункта за ЕС). Делът на децата под 3-годишна възраст в системата за професионални грижи за деца в Кипър е 24,4 % , което е доста под средното за ЕС (35,7 %), след значителен спад спрямо предходната година. Тъй като професионалните грижи за деца са важни за участието на пазара на труда на лицата с отговорности за полагане на грижи, това е ситуация, която трябва да се наблюдава. И накрая, реалният брутен разполагаем доход на домакинство на глава от населението все още остава под равнището си от 2008 г. след леко влошаване от 2021 г. — ситуация „за наблюдение“.



Източник: Евростат [[lfsi_emp_q](#)], EU LFS.

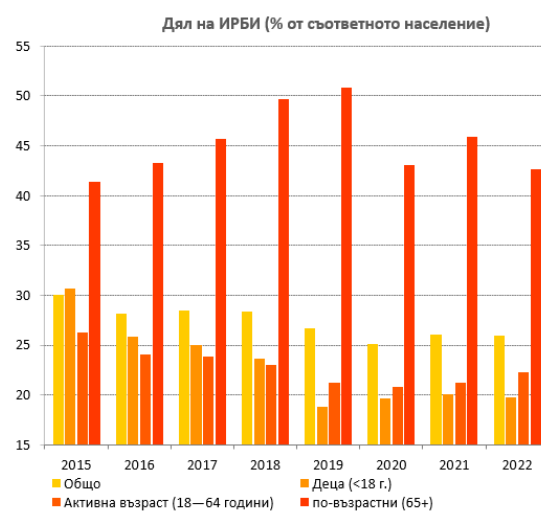
Развитието на уменията показва подобрения, но остават някои предизвикателства. Делът на преждевременно напусналите системата на образованието и обучението намалява от 10,2 % през 2021 г. до 8,1 % през 2022 г. и сега е „по-добър от средния“. Делът на възрастните с поне основни цифрови умения е доста нисък — 50,2 % през 2021 г. (спрямо 53,9 % в ЕС), и продължава да бъде „за наблюдение“, в област, която подкрепя екологичния и цифровия преход.

Системата за социална закрила, изглежда, функционира ефективно в подкрепа на добрите социални резултати в Кипър. Рискът от бедност или социално изключване е 16,7 % през 2022 г. (спрямо 21,6 % за ЕС), включително сред децата (18,1 %, спрямо 24,7 % за ЕС), а държавата има резултати „по-добри от средното“ и по двете измерения. Това отразява, наред с другото, въздействието на социалните трансфери (различни от пенсиите) върху намаляването на бедността, което е на „средното положение“ (31,2 %, спрямо 35,3 % за ЕС), и ниската степен на прекомерни жилищни разходи, по което Кипър е сред държавите „с най-добри резултати“. Неудовлетворените по собствена преценка потребности от медицински грижи са сред най-ниските в ЕС — 0,1 %, което отново показва, че Кипър е сред държавите с „най-добри резултати“.

С оглед на констатациите от горепосочения анализ на първия етап , и по-специално на 5-те показателя, които са обозначени като „критични“ или „за наблюдение“, **Кипър не изглежда изправена пред потенциални рискове за възходящата социална конвергенция и следователно няма да е необходим допълнителен анализ на втори етап** (вж. карето в раздел 1.5).

Латвия

Макар и да постига средни резултати в някои области, като цяло Латвия е изправена пред значителни предизвикателства в социалната област. Въпреки че има средни резултати по отношение на риска от бедност сред децата, общият дял на хората, изложени на риск от бедност или социално изключване (ИРБИ), който през 2022 г. е 26 %, е един от най-високите в ЕС, доста над средния за ЕС от 21,6 %. След влошаване на относителните резултати на държавата в това отношение в продължение на две последователни години, сега показателят е категоризиран като „критична ситуация“. Освен това 42,6 % от по-възрастните хора са изложени на риск от бедност или социално изключване, значително повече, отколкото сред цялото население. Наред с това неравенството в доходите е трайно „критично“ през последните три години, като квинтилното съотношение на доходите е едно от най-високите (6,3 през 2022 г., спрямо 4,7 за ЕС). С реформата в областта на минималния доход²⁸⁰ и увеличението на минималната работна заплата (до най-малко 620 евро през 2023 г. и поне 700 евро от 2024 г.) се цели да се преодолеят предизвикателствата, свързани с бедността и неравенството. Досегашният ефект от тези действия обаче беше повлиян от високите, макар и вече намаляващи, нива на инфлацията в Латвия през първите месеци на 2023 г. и в края на 2022 г. Отчетено е влошаване на неудовлетворените по собствена преценка потребности от медицински грижи, които засягат 5,4 % от населението през 2022 г. (спрямо 2,2 % за ЕС), което представлява „критична ситуация“. Това развитие следва „слабата, но с подобряващи се стойности“ ситуация, регистрирана през 2021 г., която съвпадна с допълнителни временни инвестиции в здравеопазването за смекчаване на последиците от пандемията, свързана с COVID-19. Очаква се предстоящата реформа на здравеопазването да осигури в по-структуриран вид по-широк обхват и задължителни медицински услуги с по-високо качество за населението.



Източник: Евростат [[ilc_peps01n](#)], EU-SILC.

²⁸⁰

Реформата свързва праговете за минимален доход за гарантиран минимален доход, държавни социалноосигурителни обезщетения, минимална пенсия, материална подкрепа за сираци и деца, останали без родителски грижи, след като са навършили пълнолетие, със средния минимален доход за еквивалентен потребител.

Пазарът на труда в Латвия бързо се възстанови от кризата с COVID-19. През 2022 г. равнището на заетост се повиши до 77,0 % (от 75,3 % през 2021 г.), оставайки само малко под нивата отпреди пандемията, в „средно положение“. Латвия е сред държавите „с най-добри резултати“ по отношение на разликата в заетостта между жените и мъжете и е в „средно положение“ по отношение на младежите, незаети с работа, учене или обучение (NEET). В миналото тя беше сред държавите „с най-добри резултати“ и по отношение на разликата в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания, но понастоящем е в „средно положение“ поради неотдашното увеличение, макар че остава малко под средната стойност за ЕС (20,8 процентни пункта, спрямо 21,4 процентни пункта през 2022 г.).

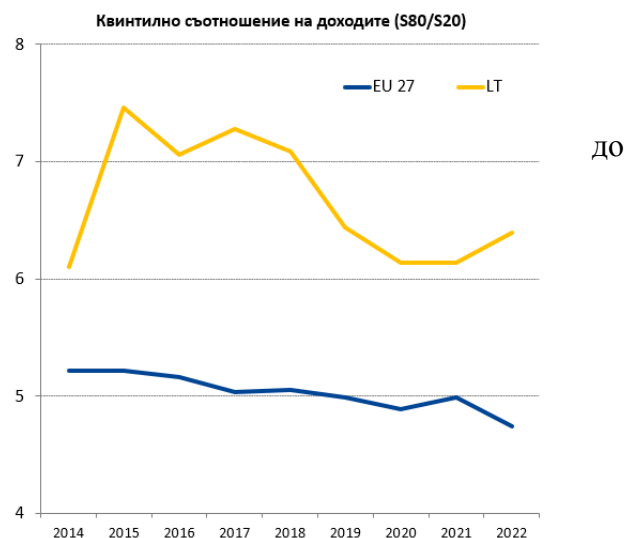
Като цяло резултатите на Латвия по отношение на образованието и уменията са в категорията „средно положение“. Делът на преждевременно напусналите системата на образованието и обучението е 6,7 % през 2022 г. (спрямо 9,6 % за ЕС), като допълнително е намалял от 7,3 % през 2021 г. Очаква се положителната тенденция от 2016 г. насам да продължи с неотдашното въвеждане на реформи в професионалното образование и обучение, които осигуряват по-голяма гъвкавост. Делът на възрастните с поне основни цифрови умения е 50,8 % (спрямо 53,9 % за ЕС), което също е резултат в категорията „средно положение“ в област, която подкрепя екологичния и цифровия преход.

С оглед на констатациите от горепосочения анализ на първия етап, и особено на 3-те показателя, отбелязани като „критични“ или „за наблюдение“, включително един, който се е влошил с течение на времето, **Латвия не изглежда изправена пред потенциални рискове за възходящата социална конвергенция и следователно няма да е необходим допълнителен анализ на втори етап** (вж. карето в раздел 1.5).

Литва

Литва е изправена пред предизвикателства, свързани със социалното включване и социалната закрила. Адекватността на мрежата за социална сигурност остава ниска.

Наблюдаваната тенденция за намаляване на дела на хората, изложени на риск от бедност или социално изключване (ИРБИ), до 23,5 % през 2021 г., наскоро се обърна с увеличение 24,6 % през 2022 г., което е ситуация „за наблюдение“. Освен това неравенството, измерено чрез квинтилното съотношение на доходите, е сред най-високите в ЕС и остава „критично“ през последните две години. През 2022 г. доходът на най-богатите 20 % от населението е над 6 пъти по-висок от този на



най-бедните 20 % и леко се увеличава от 2021 г. насам в контекста на намаляването му

Източник: Евростат [[tessi180](#)], EU LFS.

в ЕС. Положителното е, че за трета поредна година Литва е сред държавите „с най-добри резултати“ по отношение на ръста на разполагаемия доход на домакинствата, което е знак за продължаващо догонващо развитие, а степента на прекомерни жилищни разходи е „по-добра от средното“.

Продължават да съществуват предизвикателства, свързани с развитието на уменията.

Делът на възрастните с поне основни цифрови умения (48,8 % през 2021 г.) е доста под средния за ЕС (53,9 %) и поради това е „за наблюдение“, включително в контекста на възникващите нужди от умения в подкрепа на екологичния и цифровия преход. Въпреки че между 2020 и 2022 г. се наблюдава значително подобрене на дела на децата под 3-годишна възраст в системата за професионални грижи за деца (от 16,2 % на 22,8 %), той все още е сред най-ниските в ЕС и под равнището си от 26,6 % преди пандемията (2019 г.) и е в ситуация „за наблюдение“ през последните три години. Обратно, резултатите на Литва по отношение на преждевременно напусналите системата на образованието и обучението се подобриха от „добри, но изискващи наблюдение“ през 2020 г. до „най-добри резултати“ през 2022 г.

След кризата, свързана с COVID-19, пазарът на труда като цяло се възстанови значително, докато положението на хората с увреждания се влоши, съгласно водещия показател в набора от социални показатели. Общото равнище на заетост е 79,0 % през 2022 г. (спрямо 77,4 % през 2021 г.), което е „по-добро от средното“ (76,2 % за ЕС), подобно на предходните години. В същото време разликата в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания се увеличи от 23,9 процентни пункта през 2021 г. на 35 процентни пункта (спрямо 21,4 процентни пункта в ЕС), което е второ влошаване в рамките на две последователни години (от „над средното“ на „критично“), което все още не отразява неотдавнашните политически усилия²⁸¹. Подобриха се както коефициентът на дълготрайната безработица, така и дялът на младежите, незаети с работа, учене или обучение (NEET) (последният от 13 % през 2020 г. на 10,7 % през 2022 г.), като преминаха от категорията „за наблюдение“ през 2020 г. към „средно положение“ през 2021 г. и 2022 г. И накрая, Литва традиционно е с „най-добри резултати“ по отношение на разликата в заетостта между жените и мъжете, със стойност на показателя от 0,8 процентни пункта и сравнително високо равнище на заетост както за мъжете, така и за жените (съответно 79,4 % и 78,6 % през 2022 г.).

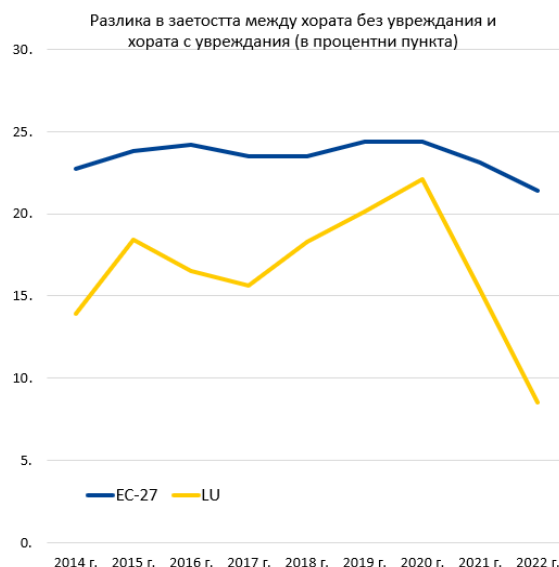
С оглед на констатациите от горепосочения анализ на първия етап, и по-специално на 5-те показателя, които са отбелязани като „критични“ или „за наблюдение“, **Литва е определена като изправена пред потенциални рискове за възходящата социална конвергенция** (виж карето в раздел 1.5).

²⁸¹ Административните данни от Държавния социалноосигурителен фонд показват увеличение с 4,2 % на броя на заетите лица с увреждания.

Люксембург

Пазарът на труда се възстанови бързо след кризата, свързана с COVID-19, и остава устойчив въпреки неотдавнашното забавяне на икономическата дейност. Това е отразено в цялостните добри резултати в областта „справедливи условия на труд“. Равнището на заетост достигна нов връх (74,8 %) през 2022 г., малко над средното за ЕС, а коефициентът на безработица спадна до 4,6 %.

Дългосрочната безработица се увеличи през 2020 г. и 2021 г., но през 2022 г. се възстанови до ниското си ниво отпреди пандемията (1,3 %), като сега е в състояние „по-добро от средното“. Такъв е случаят и с разликата в заетостта между жените и мъжете, която намаля значително — от 7,4 процентни пункта през 2021 г. до 6,5 процентни пункта през 2022 г. Освен това за втора година



Люксембург е сред държавите с най-добри резултати по отношение на разликата в

Източник: Евростат [tepsr_sp200], EU-SILC.

заетостта между хората без увреждане и хората с увреждания²⁸² (8,5 процентни пункта, спрямо 21,4 процентни пункта за ЕС). Макар да остава много под средното за ЕС, делът на младежите, незаети с работа, учене или обучение (NEET), се е увеличил през 2020 г. и 2021 г., но е намалял значително през 2022 г. — до 6,8 %, като е станал „по-добър от средното“. Въпреки че индексираният реален брутен располагаем доход на домакинствата на глава от населението (2008 г. = 100) е 111,9, което е близо до средното за ЕС (109,5), той продължава да бъде „за наблюдение“ поради малкия му спад в момент, когато други държави членки отбелязват ръст.

²⁸² През 2021, 2022 и 2023 г. за Люксембург се наблюдава прекъсване в динамичните редове при всички показатели, базирани на EU-SILC.

Люксембург има добри резултати в областта на образованието и уменията. Държавата е като цяло „по-добра от средното“ в тази област на политиката. По-специално, макар че делът на преждевременно напусналите системата на образованието и обучението нарасна по време на пандемията, през 2022 г. той се понижи значително, до равнище „по-добро от средното“. През 2021 г. 63,8 % от възрастните имат поне основни цифрови умения, с почти 10 процентни пункта над средното за ЕС, което работи в подкрепа на екологичния и цифровия преход. Люксембург също така остава сред държавите членки с най-висок дял на децата под 3-годишна възраст в системата за професионални грижи за деца, въпреки че поради значителното влошаване през 2022 г. (на 54,7 %, от 62 % през 2021 г.), сега показателят е „добър, но изискващ наблюдение“.

Социалното положение в Люксембург като цяло е добро, но има предизвикателства, свързани с разходите за жилища.¹ Държавата отчете значителни подобрения през 2022 г. по отношение на дела на хората в риск от бедност или социално изключване (ИРБИ) като цяло, и особено сред децата, като показва резултати „по-добри от средното“ и по двата показателя. Въздействието на социалните трансфери върху намаляването на бедността и неудовлетворените по собствена преценка потребности от медицински грижи са съответно в „средно положение“ и „по-добри от средните“. И обратното, показателят за степента на прекомерни жилищни разходи се е влошил значително — от „по-добър от средното“ до „критична ситуация“, което отразява въздействието на много високите цени на жилищата.

С оглед на констатациите от горепосочения анализ на първия етап, и по-специално на единия показател, определен като „критичен“ или „за наблюдение“, **Люксембург не изглежда изправен пред потенциални рискове за възходящата социална конвергенция и следователно няма да е необходим допълнителен анализ на втори етап** (вж. карето в раздел 1.5).

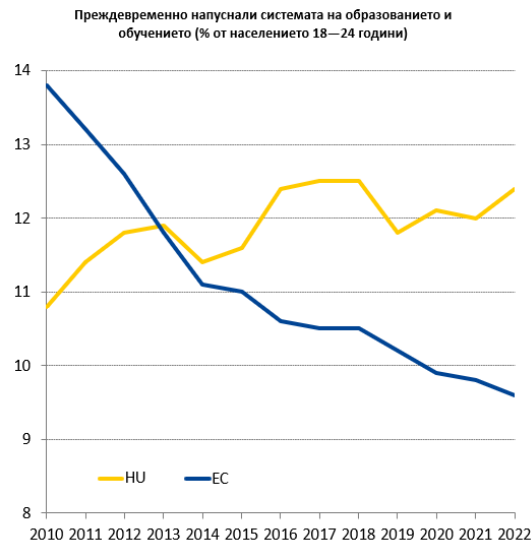
Унгария

Унгария е изправена пред сериозни предизвикателства в областта на образованието и развитието на уменията.

По-специално делът на децата под 3-годишна възраст в системата за професионални грижи за деца е нисък (12,9 % през 2022 г., спрямо 35,9 % за ЕС) и намалява от 2021 г. насам, което през последните две години се категоризира като „критична ситуация“. Делът на преждевременно напусналите системата на образованието и обучението също остава в „критична ситуация“, като се увеличава от 12,0 % през 2021 г. до 12,4 %

през 2022 г., при тенденция за понижаване в ЕС. За ромите този дял през 2022 г. е шест пъти по-

висок, отколкото за останалото население (64,3 % спрямо 9,4 %). Освен това делът на възрастните с поне основни цифрови умения в Унгария (49,1 %) е по-нисък от средния за ЕС (53,9 % през 2021 г.) и е „за наблюдение“, като особено ниски са показателите сред нискоквалифицираните лица, безработните и хората над 55-годишна възраст. Преодоляването на тези предизвикателства в областта на образованието и уменията може да помогне за справяне с недостига на работна ръка и висококвалифицирани работници и да подкрепи справедливия екологичен и цифров преход.



Източник: Евростат, [sdg_04_10], EU LFS.

Унгария е изправена пред предизвикателства в областта на социалната политика, които се изострят от високата инфлация. Социалните трансфери в Унгария намаляват паричната бедност с 36,7 %, което в общи линии съответства на средното за ЕС, но въпреки това ситуацията е „за наблюдение“ предвид значителния спад на показателя в сравнение с предходната година²⁸³. Макар че по отношение на риска от бедност и социално изключване Унгария е в „средно положение“ за цялото население и „по-добро от средното“ за децата (съответно 18,4 % и 18,1 %), равнището на тежки материални и социални лишения е едно от най-високите в ЕС (9,1 % през 2022 г.). Степента на прекомерни жилищни разходи се е увеличила рязко от 2,4 % през 2021 г. („по-добра от средното“) до 8,1 % през 2022 г. („за наблюдение“), което допълнително утежнява високите разходи за живот на много домакинства с по-ниски доходи.

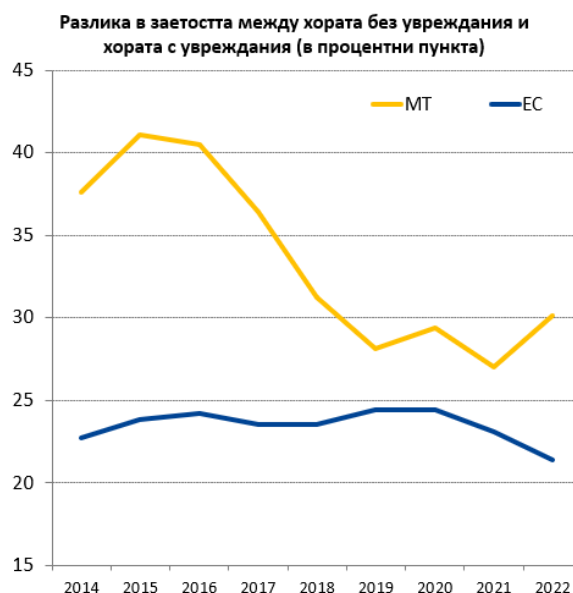
Пазарът на труда в Унгария се справи добре с кризата, свързана с COVID-19, въпреки че резултатите за някои уязвими групи все още изостават. Пазарът на труда се възстанови бързо с резултати „по-добри от средните“ в областта „справедливи условия на труд“ (или „най-добри“ за ръста на брутния разполагаем доход на домакинствата), като през 2022 г. равнището на заетост достигна рекордно високо ниво от 80,2 %. Въпреки това някои уязвими групи все още се сблъскват със значителни пречки, когато става въпрос за достъп до пазара на труда и успешно представяне на него. Докато разликата в заетостта между жените и мъжете е 9,8 процентни пункта през 2022 г. и все още е в „средно положение“, разликата в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания се е увеличила с 3,6 процентни пункта — до много високо равнище от 32,4 процентни пункта (при 21,4 процентни пункта за ЕС), което представлява „критична ситуация“, след като преди това е била „за наблюдение“. Освен това равнищата на заетост за нискоквалифицираните и за ромите са значително под средното (съответно 38,7 % и 47,3 % за възрастовата група 15—64 години, при средно равнище от 74,4 % през 2022 г.).

С оглед на констатациите от горепосочения анализ на първия етап, и по-специално на 6-те показателя, отбелязани като „критични“ или „за наблюдение“, **Унгария е идентифицирана като изправена пред потенциални рискове за възходящата социална конвергенция, които изискват допълнителен анализ на втори етап** (вж. карето в раздел 1.5).

²⁸³ Въпреки че през 2022 г. за този показател е налице прекъсване в динамичните редове за всички държави членки, с изключение на Финландия, включително Унгария, поради промяна в методологията, (непубликуваните) стойности на показателя, изчислени от Евростат въз основа на старата методология, показват подобен спад през 2022 г., което до голяма степен води до същата категоризация „за наблюдение“, така че свързаните с него заключения са без промяна.

Малта

Малтийският пазар на труда като цяло показва силни резултати, но все пак някои групи от населението са изправени пред предизвикателства. Равнището на заетост в Малта е сред най-високите в ЕС — 81,1 % през 2022 г. (82,7 % през второто тримесечие на 2023 г.), което наред с развитието на brutния вътрешен доход на домакинствата на глава от населението показва „по-добро от средното“ положение. Коефициентът на безработица достигна историческия минимум от 2,9 % през 2022 г., а делът на младежите, незаети с работа, учене или обучение (NEET), бързо намаля от 9,5 % през 2021 г. на 7,2 % през 2022 г. (при 11,7 % за ЕС), което превърна Малта в държава „с най-добри резултати“ и в двете области. С леко увеличение до 1 % през 2022 г. коефициентът на дълготрайната безработица е „добър, но изискващ наблюдение“, въпреки че остава доста под средното за ЕС (2,4 %). Разликата в заетостта между жените и мъжете е все още „слаба, но с подобряващи се стойности“ — 13,1 процентни пункта през 2022 г., което надхвърля средната стойност за ЕС от 10,7 процентни пункта, въпреки че е намаляла с 3,3 процентни пункта спрямо 2021 г. И накрая, хората с увреждания са изправени пред предизвикателства по отношение на интеграцията на пазара на труда, както се вижда от сравнително голямата и увеличаваща се разлика в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания — ситуация, която остава „за наблюдение“. След като се стабилизира през 2019 г. на относително високо равнище, тази разлика продължи да се увеличава през 2022 г. (с 3,1 процентни пункта), достигайки 30,1 процентни пункта, което е над средната стойност за ЕС (21,4 процентни пункта).



Източник: Евростат, [tepsr_sp200], EU-SILC.

Системата за образование и обучение в Малта има като цяло добри резултати, но все още са налице някои предизвикателства пред младежите. Делът на децата под 3-годишна възраст в системата за професионални грижи за деца е 43,1 % през 2022 г. (спрямо 35,7 % за ЕС), което е „по-добро от средното“. Делът на преждевременно напусналите системата на образованието и обучението намалява, но остава малко по-висок от средния за ЕС (10,1 % спрямо 9,6 % през 2022 г.) и е „за наблюдение“, което рязко контрастира с добрите резултати по отношение на дела на NEET сред младежите. Към 2021 г. 61,2 % от възрастните в Малта са имали поне основни цифрови умения (макар и с големи разлики между равнищата на уменията), което е над средната стойност от 53,9 % за ЕС и подкрепя екологичния и цифровия преход.

Социалното положение в Малта като цяло е добро, въпреки че се наблюдават предизвикателства по отношение на въздействието на социалните трансфери върху намаляването на бедността. Рисковете от бедност и неравенството по отношение на доходите в Малта са „средни“. През 2022 г. делът на хората, изложени на риск от бедност или социално изключване, като цяло и този на децата, са съответно 20,1 % и 23,1 % (спрямо 21,6 % и 24,7 % за ЕС). Малта е „по-добре от средното“ по отношение на степента на прекомерни жилищни разходи — 2,9 % (спрямо 9,1 % в ЕС) и по отношение на неудовлетворените по собствена преценка потребности от медицински грижи (0,3 %, спрямо 2,2 % в ЕС). Въпреки това въздействието на социалните трансфери (различни от пенсиите) върху намаляването на бедността в Малта е слабо — 26,4 %, което е доста под средната стойност от 35,3 % за ЕС и е „за наблюдение“.

С оглед на констатациите от горепосочения анализ на първия етап, и по-специално на 3-те показателя, които са отбелязани като „критични“ или „за наблюдение“, **Малта не изглежда изправена пред потенциални рискове за възходящата социална конвергенция и следователно няма да е необходим допълнителен анализ на втори етап** (вж. карето в раздел 1.5).

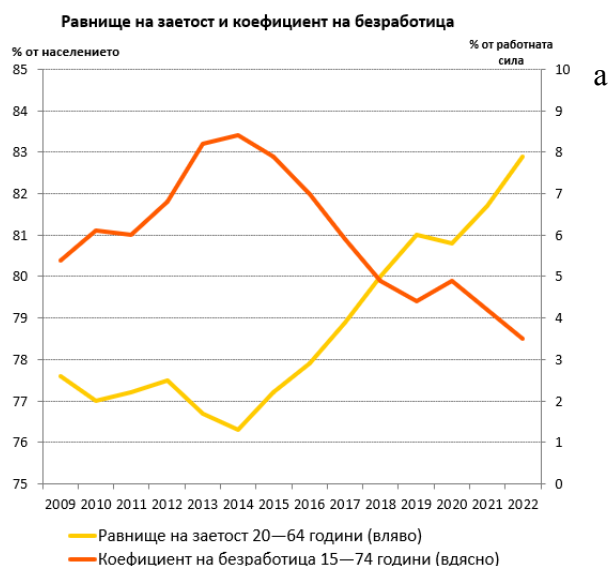
Нидерландия

Икономиката на Нидерландия се възстанови бързо след кризата, свързана с COVID-19, и продължава да се представя сравнително добре по всички показатели в набора от социални показатели, свързани с пазара на труда. Равнището на заетост достигна 82,9 %

през 2022 г. (83,6 % през второто тримесечие на 2023 г.), което е едно от най-високите в ЕС, безработицата остана много ниска (3,5 % през 2022 г.). Делът на младежите, незаети с работа, учене или обучение (NEET), остава сред най-ниските в ЕС, въпреки че през 2022 г. се е увеличил незначително (с 0,3 процентни пункта, до 4,2 %) при низходяща тенденция в ЕС (в резултат на което показателят се е влошил от „най-добър резултат“ на „добър, но

изискващ наблюдение“). В контекста на тези

като цяло много добри резултати пандемията от COVID-19 изостри рисковете от силно сегментирания пазар на труда, който продължава да бъде едно от най-големите структурни предизвикателства в Нидерландия. Въпреки че през 2022 г. разликата в заетостта между жените и мъжете остава значително под средната стойност за ЕС (7,9 процентни пункта спрямо 10,7 процентни пункта), заетостта на непълно работно време е широко разпространена, особено сред жените. Това води до една от най-големите разлики между жените и мъжете по отношение на заетостта на непълно работно време в ЕС (42,3 процентни пункта, спрямо средно 20,4 процентни пункта за ЕС през 2022 г.) и до значителна разлика в пенсиите на жените и мъжете (37,9 %, спрямо 26,0 % в ЕС през 2022 г.).



Източник: Евростат [[lfsi_emp_a](#)], [[une_rt_a](#)], EU

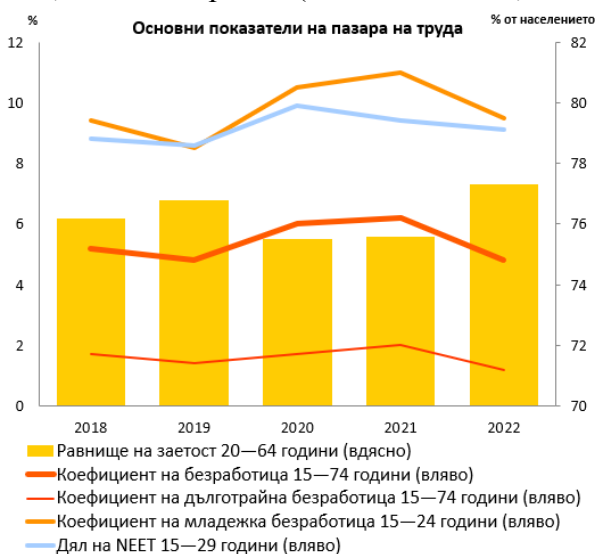
Нидерландия продължава да показва добри резултати при формирането на умения. Резултатите по отношение на дела на преждевременно напусналите системата на образованието и обучението продължават да са „по-добри от средните“ (5,6 % през 2022 г.), въпреки лекото увеличение спрямо предходната година (0,5 процентни пункта). През 2021 г. 78,9 % от възрастното население е имало поне основни цифрови умения, което е сред най-високите дялове в ЕС. Въпреки това, ефективната работа с лицата в неблагоприятно положение на пазара на труда (като нискоквалифицирани работници, лица с гъвкави или временни договори, лица с мигрантски произход и лица с увреждания) продължава да бъде важна. По-специално в резултат на децентрализираното изпълнение уязвимите групи може да не получават винаги еднаква или адекватна подкрепа.

Делът на хората, изложени на риск от бедност или социално изключване в Нидерландия, остава относително стабилен и значително под средния за ЕС. Продължават да съществуват предизвикателства за специфични групи, като хората с мигрантски произход и хората с увреждания. Степента на прекомерни жилищни разходи се увеличава от 8,3 % през 2020 г. до 10,0 % през 2022 г., което е малко над средната стойност от 9,1 % за ЕС. Особено засегнати са хората, изложени на риск от бедност, при които делът на прекомерните жилищни разходи е 41,2 %.

С оглед на констатациите от горепосочения анализ на първия етап, и по-специално на това, че нито един показател не е определен като „критичен“ или „за наблюдение“, **Нидерландия не изглежда изправена пред потенциални рискове за възходящата социална конвергенция и следователно няма да е необходим допълнителен анализ на втори етап** (вж. карето в раздел 1.5).

Австрия

В Австрия пазарът на труда се възстанови значително въпреки признаците за забавяне на икономическия растеж. През 2022 г. равнището на заетост е „средно“ — 77,3 % след подобрене, но остава на това ниво и през второто тримесечие на 2023 г., след като през четвъртото тримесечие на 2022 г. растежът на БВП е в застой. Както коефициентът на безработица, така и неговият дълготраен компонент, спаднаха рязко (съответно до 4,5 % и 1,2 %), показвайки резултати, които са „по-добри от средните“. В този контекст делът на младежите, незаети с работа, учене или обучение (NEET), намаля допълнително до 9,1 % през 2022 г. Въпреки че разликата в заетостта между жените и мъжете намаля до 7,8 процентни пункта през 2022 г., оставайки на „средно положение“, Австрия отчита едно от най-високите равнища на заетост на жените на непълно работно време в ЕС — 50,3 % през 2022 г., и една от най-големите и разширяващи се разлики между жените и мъжете в това



Източник: Евростат [lfsi_emp_a], [une_rt_a], [une_ltu_a], [edat_lfse_20], EU LFS.

отношение (39,7 процентни пункта). Делът на децата под 3-годишна възраст в системата за професионални грижи за деца е намалял значително (с 5,5 процентни пункта) — до 23 % през 2022 г. (спрямо 35,9 % за ЕС), и сега е „за наблюдение“. Този нисък процент, както и ограниченото предлагане на висококачествени и финансово достъпни грижи за деца, могат да бъдат потенциално вредни за дългосрочните перспективи за обучение на децата и остават основен фактор, допринасящ за високия процент на жените, работещи на непълно работно време. И накрая, реалният брутен разполагаем доход на домакинствата на глава от населението (БРДД) е под равнището си от 2008 г. (97,9 % през 2021 г.) и значително под средната стойност за ЕС (109,9 %). Въпреки че леко се възстановява от спада през 2020 г. по време на кризата с COVID, БРДД на глава от населението е „слаб, но с подобряващи се стойности“.

Австрия продължава да показва добри резултати в областта на уменията и обучението, но остават предизвикателствата за нискоквалифицираните работници и хората с мигрантски произход. Делът на възрастните, които имат поне основни цифрови умения, е висок — 63,3 % през 2021 г., и е „по-добър от средния“ (54 % за ЕС). Въпреки това уменията, необходими за екологичния и цифровия преход, биха могли да бъдат допълнително насърчавани, за да се преодолее свързаният с тях недостиг. Докато през 2022 г. делът на преждевременно напусналите системата на образованието и обучението е бил 8,4 % и по този начин в „средно положение“, около 45 % от дълготрайно безработните в Австрия са завършили само средно образование. Подобряването на основните умения на хората в неравностойно положение може да освободи техния потенциал и да подобри участието им на пазара на труда. През 2021 г. 23,6 % от хората с мигрантски произход на възраст 25—64 години са имали само прогимназиално образование, а през 2020 г. участието в образователната система на 15-19-годишните, които не са родени в Австрия, е било 61,2 %, което е доста под това на австрийските граждани (80,7 %).

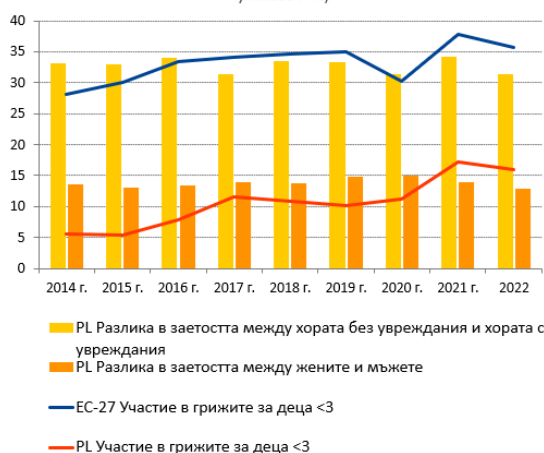
Австрия има сравнително добри резултати в областта на социалната закрила и включването. Делът на хората, изложени на риск от бедност или социално изключване (ИРБИ), е стабилен — 17,5 % през 2022 г., а ИРБИ сред децата спадна до 21,6 %. Въпреки това хората, изложени на тежки материални и социални лишения, се увеличават с 0,5 процентни пункта — до 2,3 % през 2022 г., а делът на хората, които са изложени на риск от парична бедност (14,8 %), остава над нивата отпреди пандемията. Силното въздействие на социалните трансфери (различни от пенсиите) върху намаляването на бедността (41,2 % през 2022 г., спрямо 35,3 % за ЕС) и ниското равнище на неудовлетворените по собствена преценка потребности от медицински грижи продължават да показват положение „по-добро от средното“.

С оглед на констатациите от горепосочения анализ на първия етап, и по-специално на единствения показател, определен като „критичен“ или „за наблюдение“, Австрия **не изглежда изправена пред потенциални рискове за възходящата социална конвергенция и следователно няма да е необходим допълнителен анализ на втори етап** (вж. карето в раздел 1.5).

Полша

Полският пазар на труда като цяло функционира добре, но жените и хората с увреждания са изправени пред значителни предизвикателства. По отношение както на равнището на заетост, така и на коефициента на безработица, са достигнати по-добри равнища спрямо отпреди пандемията и са отчетени най-добрите резултати за последните три десетилетия. С един от най-ниските коефициенти на безработица в ЕС — 2,9 % през 2022 г., Полша е държава с „най-добри резултати“, а равнището на заетост е „средно“ — 76,7 % (спрямо 74,6 % за ЕС). Същевременно недостигът на работна ръка е очевиден и се изостря от намаляването на населението в трудоспособна възраст и по-ниското участие на някои групи от населението на пазара на труда. Разликата в заетостта между жените и мъжете все още е „за наблюдение“ — през 2022 г. тя е 12,9 процентни пункта (спрямо 10,7 процентни пункта за ЕС) и бавно се подобрява. Една от основните причини за неактивността на жените са отговорностите за полагане на грижи за деца и хора, нуждаещи се от дългосрочни грижи. Това намира отражение в дела от едва 15,9 % на децата под 3-годишна възраст в системата за професионални грижи за деца, който е „за наблюдение“, тъй като остава далеч под средната стойност за ЕС (35,7 %) и също така леко се е влошил през 2022 г., отклонявайки се от възходящата си тенденция от 2019 г. насам. Този нисък процент, съчетан с предизвикателства, свързани с качеството, може да се окаже вреден за дългосрочните перспективи за обучение на децата и за участието на жените на пазара на труда. Други фактори, които намаляват равнището на заетост на жените, включват ниската честота на работа на непълно работно време в Полша в сравнение с ЕС и относително ранната възраст за пенсиониране на жените. Участието на младите жени във висшето образование в сравнение с мъжете също оказва влияние върху тяхното равнище на заетост с благоприятен ефект в дългосрочен план. Хората с увреждания продължават да срещат значителни пречки пред достъпа си до пазара на труда, което може би е още една причина за неактивността²⁸⁴. Въпреки че през 2022 г. разликата в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания е намаляла в сравнение с 2021 г. (31,3 процентни пункта спрямо 34,2 процентни пункта), тя не намалява достатъчно бързо и остава значително над средната стойност за ЕС от 21,4 процентни пункта, поради което е „за наблюдение“.

Разлика в заетостта между мъжете и жените и между хората без увреждания и хората с увреждания, и дял на децата под 3-годишна възраст в системата на професионални грижи за деца 2014–2022 г. (в процентни пунктове и %)



Източник: Евростат [tepsr_sp200], [tesem060], [tepsr_sp210], EU-SILC

²⁸⁴

ОИСР, *Тенденции на регионалната икономическа неактивност в Полша*, OECD Reviews on Local Job Creation [Проучвания на ОИСР относно създаването на работни места на местно равнище], OECD Publishing, Paris, 2021 г.

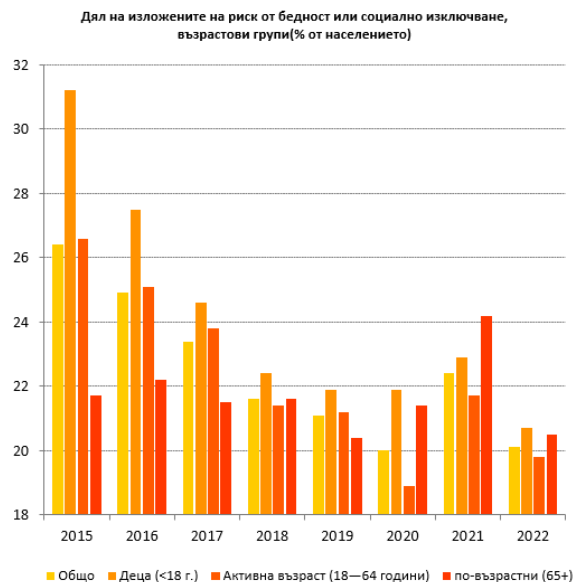
Полша показва някои добри постижения по отношение на младежите в образованието, но равнището на цифровите умения остава много ниско. Делът на възрастните с поне основни цифрови умения в Полша е 42,9 % — значително по-нисък от средния за ЕС (53,9 % през 2021 г.), и представлява „критична ситуация“. Укрепването на придобиването на цифрови умения може да подпомогне екологичния и цифровия преход. За разлика от това делът на преждевременно напусналите системата на образованието и обучението е само наполовина на този в ЕС (4,8 % спрямо 9,6 %) и Полша показва резултати „по-добри от средното“ по отношение на дела на младежите, незаети с работа, учене или обучение (NEET).

Социалното положение в Полша е сравнително добро. Делът на изложените на риск от бедност или социално изключване (15,9 %) и неравенството в доходите (квинтилното съотношение на доходите, 3,9 %) остават „по-добри от средното“ в сравнение със средните за ЕС (съответно 21,6 % и 4,7 %). Това би могло да се дължи, поне отчасти, на „по-доброто от средното“ въздействие на социалните трансфери върху намаляването на бедността (38,6 % намаление на дела на изложените на риск от бедност, спрямо 35,3 % средно за ЕС).

С оглед на констатациите от горепосочения анализ на първия етап и по-специално 4-те показателя, които са определени като „критични“ или „за наблюдение“, **Полша не изглежда изправена пред потенциални рискове за възходящата социална конвергенция и следователно няма да е необходим допълнителен анализ на втори етап** (вж. карето в раздел 1.5).

Португалия

Ефективността на португалската система за социална закрила за облекчаване на рисковете от бедност и намаляване на неравенството в доходите се е повишила. По показателите за дял на хората, изложени на бедност или социално изключване (ИРБИ) и квинтилно съотношение на доходите е отчетено значително подобрене, което компенсира влошаването през 2021 г., като и двата показателя сега са „по-добри от средното“. Делът на ИРБИ спадна с 2,3 процентни пункта от 2021 г. насам и се върна под средното за ЕС през 2022 г. (20,1 % спрямо 21,6 %), докато квинтилното съотношение на доходите остава малко над средното за ЕС (5,1 спрямо 4,7).



Въпреки това делът на изложените на риск от бедност или социално изключване остава много висок на Азорските острови и Мадейра (съответно 30,3 % и 30,2 %) и продължава да се увеличава, което говори за нарастващи различия между континентална Португалия и нейните най-отдалечени региони. Въздействието на социалните трансфери (с изключение на пенсиите) за намаляване на бедността се е увеличило с 3,7 процентни пункта през 2022 г. (повече, отколкото в която и да е друга държава членка), като е преминало от „критично“ в „слабо, но с подобряващи се показатели“²⁸⁵. Въпреки това неотдавнашно развитие резултатите на Португалия по този показател продължават да изостават значително от средните за ЕС (23,7 % спрямо 35,3 %) и все още не са достигнали нивата отпреди пандемията.

Източник: Евростат [[ilc_peps01n](#)], EU-SILC.

²⁸⁵ Прекъсване в динамичните редове през 2022 г.

Португалия показва подобрене по отношение на образованието и уменията. През 2022 г. повечето показатели от набора от социални показатели в тази област са били „по-добри от средното“. Делът на преждевременно напусналите системата на образованието и обучението се е увеличил незначително от 2021 г. до 2022 г. (0,1 процентни пункта) и остава „по-добър от средния“ след значителните намаления през последните пет години. Делът на възрастните с поне основни цифрови умения е 55,3 % през 2021 г. (спрямо 53,9 % в ЕС), като по този начин е на „средно положение“. Осигуряването на устойчивост на тези резултати може да помогне на Португалия да се справи с предизвикателствата в областта на уменията с оглед на променящите се нужди на пазара на труда, както и на екологичния и цифровия преход.

Португалският пазар на труда се оказва устойчив въпреки забавянето на икономическото възстановяване след кризата, свързана с COVID-19. Всички показатели в набора от социални показатели в областта „справедливи условия на труд“ не са се променили в сравнение с предходната година и остават на „средно положение“. През 2022 г. равнището на заетост и коефициентът на безработица са по-добри от средните стойности за ЕС (съответно 77,5 % спрямо 74,6 % и 6,0 % спрямо 6,2 %), като подобренето от миналата година е малко под средното. След увеличението от 2,3 % до 2,9 % между 2020 г. и 2021 г. коефициентът на дългосрочна безработица се подобри умерено през 2022 г. (2,7 %).

С оглед на констатациите от горепосочения анализ на първия етап, и по-специално поради това, че нито един показател не е определен като „критичен“ или „за наблюдение“, **Португалия не изглежда изправена пред потенциални рискове за възходящата социална конвергенция и следователно няма да е необходим допълнителен анализ на втори етап** (вж. карето в раздел 1.5).

Румъния

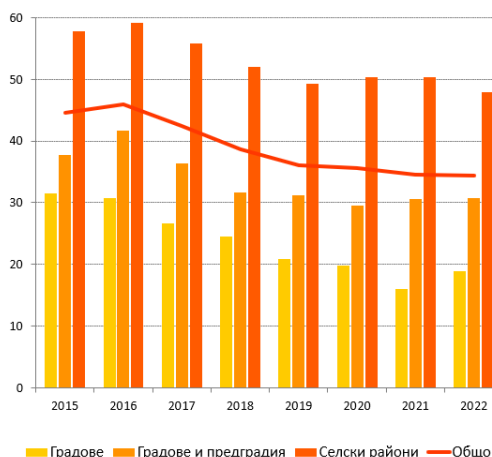
Независимо от значителния напредък, рисковете от бедност в Румъния са устойчиво

високи, особено за уязвимите групи и в селските райони. Въпреки че делът на ИРБИ е

намалял от 2015 г. насам от 44,5 % до 34,4 % през 2022 г., той остава значително над средния за ЕС (21,6 %), както и ИРБИ сред децата. Тези показатели, както и въздействието на социалните трансфери за намаляване на бедността, показват „критични ситуации“. Рисковете от бедност засягат 41,5 % от всички деца, като няма подобрене в сравнение с 2021 г. Системата за социална закрила показва ограничена ефективност, тъй като социалните трансфери

(различни от пенсиите) водят до намаляване на бедността само с 16,5 % (при 35,3 % за ЕС). Въпреки че между 2021 г. и 2022 г. квинтилното съотношение на доходите е намаляло значително повече, отколкото в повечето други държави членки (от 7,14 на 6,0), то остава едно от най-високите в ЕС. През 2022 г. неудовлетворените по собствена преценка потребности от медицински грижи са 4,9 % и са „за наблюдение“. Уязвимите групи, хората, живеещи в селски райони, и маргинализирани общности, като ромите, срещат по-големи трудности при достъпа до основни и социални услуги.

Дял на изложените на риск от бедност или социално изключване по степен на урбанизация (% от населението)



Източник: Евростат, EU-SILC [[ilc_peps13n](#)]

Продължаващите предизвикателства в образованието и развитието на умения поставят под риск устойчивата социална и икономическа конвергенция. По показателите, свързани с формирането на умения, в набора от социални показатели продължават да се отчитат „критични ситуации“. По-специално делът на преждевременно напусналите системата на образованието и обучението (15,6 %) е един от най-високите в ЕС и не показва отчетливо подобрене през последните няколко години, в контекста на наблюдаваната в ЕС тенденция към понижение. Въпреки неотдавнашните подобрения, делът на децата под 3-годишна възраст в системата за професионални грижи за деца е устойчиво в „критична ситуация“ и остава сред най-ниските през 2022 г. (12,3 %, спрямо 35,7 % за ЕС). Този нисък дял, съчетан с предизвикателствата, свързани с качеството, може да бъде потенциално вреден за дългосрочните перспективи за обучение, но също и за участието на жените на пазара на труда. Лицата с поне основни цифрови умения са 27,8 % от възрастното население през 2021 г., което е значително под средното за ЕС равнище от 53,9 % и също се категоризира като „критична ситуация“. За да се засили конкурентоспособността и да се осигури потенциал за приобщаващ растеж, има възможност за по-нататъшно подобряване на качеството, достъпността и значението на образованието и обучението за пазара на труда, както и за стимулиране на придобиването на умения, с акцент върху групите в неравностойно положение, с оглед на недостига на работна ръка и висококвалифицирани работници, двойния преход и демографските предизвикателства.

Пазарът на труда показва устойчивост срещу кризата с COVID-19, но все още е изправен пред значителни предизвикателства. През 2022 г. равнището на заетост все още е доста под средното за ЕС (68,5 % спрямо 74,6 %) и остава „критично“, което отчасти отразява силните различия в резултатите на пазара на труда при различните групи от населението. Коефициентът на дългосрочна безработица се повиши (с 0,2 процентни пункта до 2,2 %) на фона на наблюдаваната в ЕС тенденция към подобряване и сега е „за наблюдение“. Младежите, незаети с работа, учене или обучение, намаляха до 19,8 %, като делът им все още е сред най-високите в ЕС и остава в „критична ситуация“ поради бавния темп на подобрене. Положителното е, че разликата в заетостта между жените и мъжете, която е в „критична ситуация“, през 2020 г. и 2021 г. се доближи до средната за ЕС и със стойност от 18,6 процентни пункта през 2022 г. премина в категорията „слаба, но с подобряваща се стойност“. По подобен начин разликата в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания намаля през 2022 г. (с 0,6 процентни пункта), преминавайки от „критична“ към „за наблюдение“.

С оглед на констатациите от горепосочения анализ на първия етап, и по-специално на 11-те показателя, които са отбелязани като „критични“ или „за наблюдение“, **Румъния е определена като изправена пред потенциални рискове за възходящата социална конвергенция, които изискват допълнителен анализ на втори етап** (виж карето в раздел 1.5).

Словения

Словения отбеляза силно възстановяване на пазара на труда след пандемията от COVID-19. През 2022 г. равнището на заетост, коефициентите на безработица и дългосрочна

безработица продължиха да се подобряват в съответствие с общата тенденция в ЕС и достигнаха исторически високи, а за безработицата съответно ниски равнища (съответно 77,9, 4% и 1,6 %). Всички тези показатели на пазара на труда бяха „средни“ или „по-добри от средните“. Въпреки това структурни фактори, като бързото застаряване на населението и несъответствията между уменията и изискванията на пазара на труда,

създават риск от изостряне на съществуващия недостиг на работна ръка.



Източник: Евростат [[lfsi_emp_a](#)], [[une_rt_a](#)], [[une_ltu_a](#)], [[edat_lfse_20](#)], EU LFS.

Словения изпитва някои предизвикателства, свързани с нейната система за образование и обучение, особено по отношение на цифровите умения. През 2021 г. 49,7 % от възрастните са имали поне основни цифрови умения, което е под средната стойност за ЕС (53,9 %) и е „за наблюдение“, особено в контекста на подкрепата за екологичния и цифровия преход. Делът на преждевременно напусналите системата на образованието и обучението се е увеличил с 0,9 процентни пункта, при тенденция към подобрене, наблюдавана в повечето държави членки. Това доведе до влошаване на положението от държава „с най-добри резултати“ до „добри, но изискващи наблюдение“ резултати, въпреки че Словения все още има един от най-ниските дялове в ЕС. Аналогично, въпреки че делът на младежите, незаети с работа, учене или обучение (NEET), също се е увеличил (с 1,1 процентни пункта), като през 2022 г. е 8,4 %, той остава под средния за ЕС от 11,7 % и също е „добър, но изискващ наблюдение“.

Като цяло Словения има добре функционираща система за социална закрила. Почти всички показатели от набора от социални показатели в областта „социална закрила и приобщаване“ са „по-добри от средните“ или показват, че Словения е сред държавите „с най-добри резултати“ през 2022 г. Както и през предходните години, Словения има един от най-ниските дялове на населението и на децата, изложени на риск от бедност или социално изключване — съответно 13,3 % и 10,3 %. Въпреки това някои уязвими групи, особено нискообразованите, безработните, по-възрастните жени и лицата с увреждания, са изложени на много по-висок риск от бедност, поради което са оправдани по-нататъшните усилия на политиката, насочени към тези групи. Въпреки че през предходните години Словения е имала относително високо („по-добро от средното“) въздействие на социалните трансфери върху намаляването на бедността, през 2022 г. то е намаляло много повече, отколкото в повечето държави членки, което го прави „за наблюдение“²⁸⁶. По-специално социалните трансфери са най-неефективни за намаляване на риска от бедност за по-възрастните хора (на 65 и повече години), като през 2022 г. при жените на възраст над 75 години процентът на ИРБИ е почти два пъти по-висок (26,1 %), отколкото за населението като цяло. И накрая, неудовлетворените по собствена преценка потребности от медицински грижи остават на относително високо равнище в сравнение със средното за ЕС (2,2 %), въпреки значителното подобрене от 4,8 % през 2021 г. на 3,7 % през 2022 г.

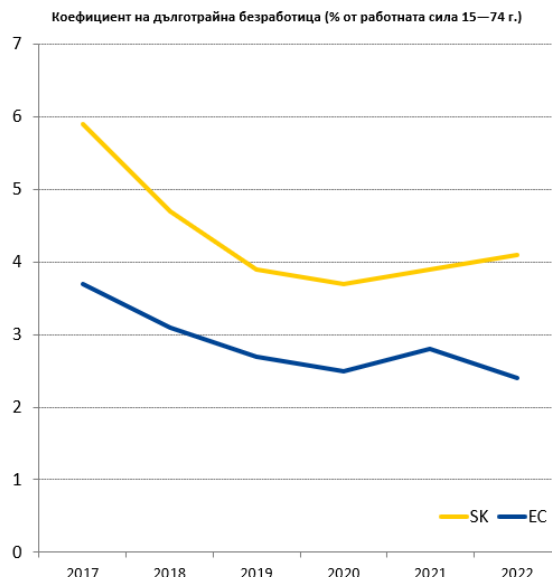
С оглед на констатациите от горепосочения анализ на първия етап, и по-специално на 2-та показателя, отбелязани като „критични“ или „за наблюдение“, **Словения не изглежда изправена пред потенциални рискове за възходящата социална конвергенция и следователно няма да е необходим допълнителен анализ на втори етап** (вж. карето в раздел 1.5).

²⁸⁶ Прекъсване в динамичните редове през 2022 г.

Словакия

Пазарът на труда в Словакия показва добри резултати като цяло, но дългосрочната безработица остава предизвикателство. След

силното възстановяване от кризата, свързана с COVID-19, равнището на заетост достигна рекордните 76,7 %, а коефициентът на безработица беше 6,1 % през 2022 г. (по-добри от средните стойности за ЕС, съответно 74,6 % и 6,2 %). Делът на младежите, незаети с работа, учене или обучение (NEET), също се подобри, като спадна от 14,2 % през 2021 г. на 12,3 % през 2022 г. Въпреки това



Източник: Евростат [une_ltu_a], EU LFS.

коефициентът на дългосрочната безработица се смята за „критичен“, тъй като се е влошил от 3,9 % през 2021 г. на 4,1 % през 2022 г. (спрямо 2,4 % за ЕС). Освен това се наблюдават големи регионални различия между западните и източните региони.

Участието в образованието и грижите в ранна детска възраст е недостатъчно и представлява „критична ситуация“. През 2022 г. Словакия е отчела най-нисък дял на участие на децата под 3-годишна възраст в системата за професионални грижи за деца (2,3 %, спрямо 35,7 % за ЕС). Участието в ранното детско образование и грижите за деца над 3-годишна възраст също остава едно от най-ниските в ЕС (77,4 %, спрямо 91,8 % в ЕС през 2021 г.), като този дял е едва 33 % сред ромските деца (макар и по-добър отколкото през 2016 г. — 27 %). От друга страна, резултатите на Словакия по отношение на преждевременно напусналите системата на образованието и обучението и дела на възрастните с поне основни цифрови умения се категоризират като „средно положение“.

Словакия има нисък общ риск от бедност и е сред държавите „с най-добри резултати“ по отношение на неравенството в доходите, но рискът от бедност сред децата се смята „за наблюдение“. Словакия е изправена пред големи регионални различия, като в източната част на държавата бедността и социалното изключване са по-дълбоки. Държавата има едно от най-големите ромски населения в ЕС, като хиляди хора живеят в изолирани райони без достъп до основни услуги. В резултат на рязкото си увеличение през 2022 г. (до 24,7 % от 19,7 % през 2021 г.) делът на ИРБИ сред децата е „за наблюдение“, като показва влошаване в продължение на две последователни години. Същото се отнася и за въздействието на социалните трансфери (различни от пенсиите) върху намаляването на бедността²⁸⁷.

С оглед на констатациите от горепосочения анализ на първия етап, и особено на 4-те показателя, отбелязани като „критични“ или „за наблюдение“, включително един, който се е влошил с течение на времето, **Словакия не изглежда изправена пред потенциални рискове за възходящата социална конвергенция и следователно няма да е необходим допълнителен анализ на втори етап** (вж. карето в раздел 1.5).

²⁸⁷ При този показател има прекъсване в динамичните редове през 2022 г.

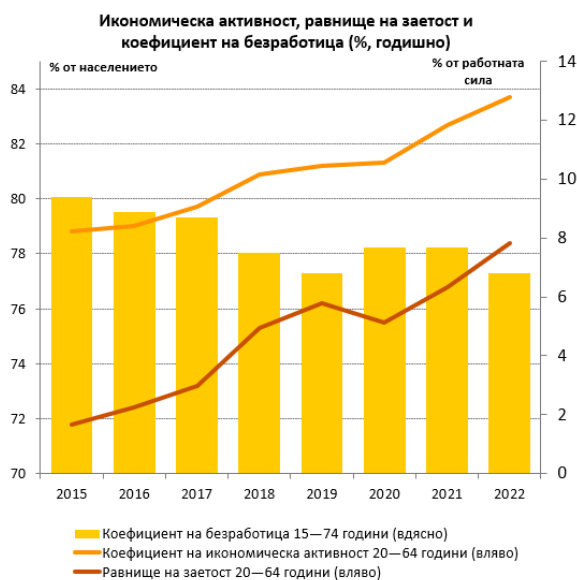
Финландия

Пазарът на труда във Финландия се възстанови бързо от кризата, свързана с COVID-

19, и остава свит. Финландия продължава да постига резултати, съответстващи на средните за ЕС, по показателите от набора от социални показатели в областта „справедливи условия на труд“. През 2022 г. равнището на заетост и коефициентът на дългосрочна безработица се подобриха и бяха по-добри от съответните средни стойности за ЕС (съответно 78,4 % спрямо 74,6 % и 1,5 % спрямо 2,4 %) в условията на свит пазар на труда. През 2022 г. Финландия има една от най-малките разлики в заетостта между жените и мъжете в ЕС (1,2 процентни

пункта, спрямо 10,7 процентни пункта средно за ЕС) и остава сред държавите „с най-добри резултати“. Делът на младежите, незаети с работа, учене или обучение (NEET), все още е под средното за ЕС, но се е влошил леко през 2022 г. (от 9,2 % на 9,3 %) при тенденция към подобрене в повечето други държави членки, което представлява ситуация „за наблюдение“.

Финландия поддържа добри резултати в областта на образованието и уменията. През 2021 г. 79 % от възрастното население е имало поне основни цифрови умения, което е сред най-високите стойности в ЕС. През 2022 г. делът на преждевременно напусналите системата на образованието и обучението е 8,4 % (спрямо 9,6 % за ЕС), като няма значително влошаване в сравнение с предходната година. Насърчаването на възможностите за учене и придобиване на умения в съответствие с тези добри резултати може да помогне да се гарантира дългосрочният потенциал за растеж на икономиката с оглед на застаряването на населението, екологичния и цифровия преход и недостига на квалифицирана работна ръка в някои сектори, като например социалните и здравните услуги.



Източник: Евростат [[lfsi_emp_a](#)], [[une_rt_a](#)], EU LFS.

Финландия разполага с ефективна и приобщаваща система за социална закрила, която осигурява адекватно покритие, но също така включва някои капани на стимулите и сложност, които се преодоляват в контекста на една цялостна реформа. Това се вижда от цялостните добри резултати по повечето показатели от набора от социални показатели в областта „социална закрила и приобщаване“, въпреки че неудовлетворените по собствена преценка потребности от медицински грижи остават в категорията „критични“. По този показател тенденцията е силно възходяща — ръст от 2,1 процентни пункта, до 6,5 % през 2022 г., което е значително над средното за ЕС (2,6 %). Дългото време на чакане за първична и специализирана медицинска помощ се дължи най-вече на изоставането в грижите от пандемията от COVID-19 и на недостига на грижи и медицински персонал. През 2022 г. делът на хората, изложени на риск от бедност или социално изключване (ИРБИ), се е увеличил с 2,1 процентни пункта (на 16,3 %), което все още е над средната стойност от 24,7 % за ЕС. Въздействието на социалните трансфери върху намаляването на бедността остава високо и над средното за ЕС (49,8 % спрямо 35,3 %), въпреки че се е влошило със 7,9 процентни пункта от 2021 г. насам²⁸⁸. И при двата показателя се наблюдава влошаване от „най-добри резултати“ към „добри, но изискващи наблюдение“²⁸⁹.

С оглед на констатациите от горепосочения анализ на първия етап, и по-специално на 2-та показателя, отбелязани като „критични“ или „за наблюдение“, **Финландия не изглежда изправена пред потенциални рискове за възходящата социална конвергенция и следователно няма да е необходим допълнителен анализ на втори етап** (вж. карето в раздел 1.5).

²⁸⁸ Прекъсване в динамичните редове през 2022 г.

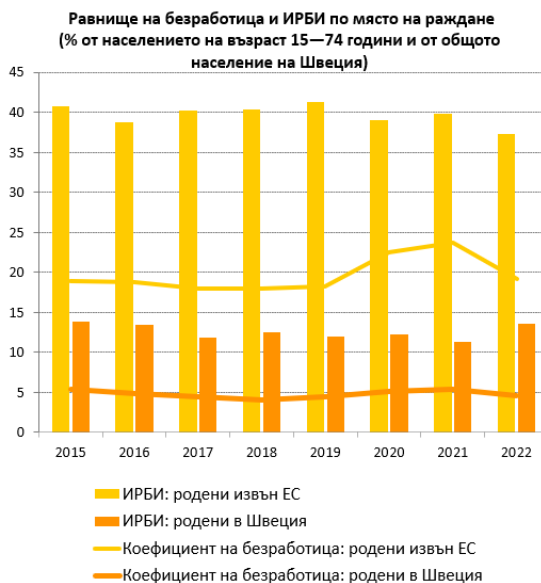
²⁸⁹ За показателите ИРБИ и ИРБИ сред децата има прекъсване на динамичните редове през 2022 г.

Швеция

Пазарът на труда в Швеция се възстанови бързо след кризата, свързана с COVID-19, но

все още се срещат пречки пред интегрирането на някои групи от населението на пазара на труда. Силният ръст на заетостта доведе до рекордно високо равнище на заетост от 82,2 % през 2022 г. Държавата също така има един от най-ниските в ЕС дялове на младежите, незаети с работа, учене или обучение (NEET). Въпреки това при стойност от 7,5 % през 2022 г. (спрямо 6,2 % за ЕС) коефициентът на безработица остава „за наблюдение“ и крие големи различия между групите от населението, свързани с държавата на раждане. Докато коефициентът на

безработица на родените в Швеция е 4,6 %, при родените извън ЕС коефициентът на безработица достига 19,2 %. Освен това съществува значителна разлика между коефициента на безработица при жените и мъжете, родени извън ЕС, като през 2022 г. той е 22,3 % за жените и 16,7 % за мъжете. Разликата в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания също е „за наблюдение“ поради рязкото ѝ нарастване с 5,8 процентни пункта, до 25,7 процентни пункта, през 2022 г. През същата година разликата в заетостта между жените и мъжете се е увеличила и сега е „добра, но изискваща наблюдение“.



Източник: Евростат, [lfsq_urgacob], EU LFS, [ilc_peps06n], EU-SILC.

Рисковете от бедност или социално изключване и неравенството в доходите са се увеличили в Швеция, докато другите резултати в социалната област са добри или средни. Делът на хората, изложени на риск от бедност или социално изключване (ИРБИ), се е увеличил леко — с 1,4 процентни пункта, до 18,6 %, през 2022 г. (спрямо 21,6 % за ЕС) — ситуация, която сега е „за наблюдение“, след като през 2021 г. е била „по-добра от средната“. По подобен начин квинтилното съотношение на доходите се е повишило рязко от 4,0 през 2021 г. до 4,4 през 2022 г., което е най-високото равнище, регистрирано някога в Швеция (спрямо 4,7 за ЕС), и също е „за наблюдение“. Както и при резултатите на пазара на труда, има голяма разлика между дела на ИРБИ сред родените в държавата (13,5 % през 2022 г.) и родените извън ЕС (37,3 %). Въздействието на социалните трансфери върху намаляването на бедността е „по-добро от средното“, докато резултатите, свързани със степента на прекомерни жилищни разходи и неудовлетворените по собствена преценка потребности от медицински грижи, са в „средно положение“.

Швеция има много добри резултати по отношение на уменията, но неравенствата в образователната система продължават да съществуват. Тя е сред държавите „с най-добри резултати“ по отношение на дела на децата под 3-годишна възраст в системата за професионални грижи за деца. Делът на преждевременно напусналите системата на образованието или обучението (възрастовата група 18—24 години) обаче се увеличава от 2020 г. насам, като през 2022 г. достигна 8,8 %. Делът на преждевременно напусналите системата на образованието и обучението е два пъти по-висок (17,3 %) сред младежите, родени извън ЕС, в сравнение с родените в ЕС (6,7 %). Делът на възрастното население с поне основни цифрови умения устойчиво е „по-добър от средното“ — 66,5 % през 2021 г. (спрямо 53,9 % за ЕС), което осигурява подкрепа за екологичния и цифровия преход.

С оглед на констатациите от горепосочения анализ на първия етап и по-специално 4-те показателя, които са определени като „критични“ или „за наблюдение“, **Швеция не изглежда изправена пред потенциални рискове за възходящата социална конвергенция и следователно няма да е необходим допълнителен анализ на втори етап** (вж. карето в раздел 1.5).

Приложение 1: Водещи цели на ЕС и национални цели по държави членки за 2030 г.

	Заетост (%)	Образование и обучение на възрастни (%)	Намаляване на бедността (ИРБИ, хиляди)
Водеща цел на ЕС	78,0	60,0	-15000
Всички държави членки заедно	78,5	57,6	-15600*
BE	80,0	60,9	-279
BG	79,0	35,4	-787
CZ	82,2	45,0	-120
DK	80,0	60,0	-30 ⁽¹⁾
DE	83,0	65,0	-1200 ⁽²⁾
EE	81,3	52,3	-39
IE	78,2	64,2	-90
EL	71,1	40,0	-860
ES	76,0	60,0	-2815
FR	78,0	65,0	-1100
HR	75,0	55,0	-298
IT	73,0	60,0	-3200
CY	80,0	61,0	-10
LV	80,0	60,0	-95
LT	80,7	53,7	-223
LU	77,6	62,5	-4
HU	85,0	60,0	-292 ⁽³⁾
MT	84,6	57,6	(4)
NL	82,5	62,0	-163
AT	79,9	62,0	-204
PL	78,3	51,7	-1500
PT	80,0	60,0	-765
RO	74,7	17,4	-2532
SI	79,5	60,0	-9
SK	76,5	50,0	-70
FI	80,0	60,0	-100
SE	82,0	60,0	-15

Бележка: ()* Сумарната стойност за целта за намаляване на бедността за всички държави членки се равнява на най-малко 15,6 милиона, като се изключат държавите членки, които не изразяват своята цел чрез равнищата на ИРБИ. (1) Дания изразява своята национална цел за намаляване на бедността като намаляване с 30 000 души на броя на хората, живеещи в домакинства с много нисък интензитет на икономическа активност (МНИИА). (2) Германия изразява своята национална цел за намаляване на бедността като намаляване с 1.2 милиона души на броя на хората, живеещи в домакинства с много нисък интензитет на икономическа активност (МНИИА), като за базово равнище се използва 2020 г. вместо 2019 г. (3) Унгария изразява националната си цел за намаляване на бедността като намаляване на равнището на материални и социални лишения на семействата с деца до 13 % и по този начин намаляване на броя на хората, изложени на бедност или социално изключване (ИРБИ), с 292 000 души. (4) Малта изразява своята национална цел за намаляване на бедността като намаляване на дела на ИРБИ с 3,1 процентни пункта.

Приложение 2. Водещи показатели от набора от социални показатели:

1. Анализът в съвместния доклад за заетостта за 2024 г. се основава на набора от водещи социални показатели, одобрен от Съвета²⁹⁰. Водещите показатели са в съответствие с принципите на икономичност, достъпност, съпоставимост и статистическа надеждност. Показателите, свързани с всяка от трите глави на Европейския стълб на социалните права, са следните:

- *Равни възможности*
 - Участие на възрастни в учебни дейности през последните 12 месеца (възраст 25—64 години)
 - Преждевременно напуснали системата на образованието и обучението (% от населението на възраст 18—24 години)
 - Дял на лицата с основни или по-високи общи цифрови умения (% от населението на възраст 16—74 години)
 - Дял на младежите, незаети с работа, учене или обучение (NEET) (в процент от населението на възраст 15—29 години)
 - Разлика в заетостта между жените и мъжете (в процентни пунктове, населението на възраст 20—64 години)
 - Квинтилно съотношение на доходите (S80/S20)
- *Справедливи условия на труд*
 - Равнище на заетост (% от населението на възраст 20—64 години)²⁹¹
 - Коефициент на безработица (% от икономически активното население на възраст 15—74 години)
 - Коефициент на дълготрайна безработица (% от икономически активното население на възраст 15—74 години)
 - Ръст на брутният разполагаем доход на домакинствата (БРДД) на глава от населението (2008 г. = 100)²⁹²

²⁹⁰ Становището на двата комитета относно постигнатото съгласие по водещите социални показатели от преразгледания набор беше [одобрено от Съвета по заетост, социална политика, здравеопазване и потребителски въпроси на 14 юни 2021 г.](#)

²⁹¹ В съответствие с [влизането в сила на Рамковия регламент за интегрирана европейска социална статистика](#), от 2021 г. Евростат, чрез националните статистически институти на държавите членки, събира данни за наблюдението на работната сила в ЕС в съответствие с преразгледана методика. Целта на тази промяна е да се подобрят данните за пазара на труда, но тя трябва да се има предвид, когато се тълкуват промените в показателите непосредствено преди момента на промяната — 1 януари 2021 г. Засегнати са също така водещите показатели „дял на NEET сред младежите“, „коефициент на безработица“, „коефициент на дълготрайна безработица“, „разлика в заетостта между жените и мъжете“.

²⁹² БРДД се измерва в реално изражение. В съответствие с изискванията на Комитета за социална закрила за измерването на този показател се използват „некоригирани доходи“ (тоест без да се включват социалните трансфери в натура) и не се прави позоваване на стандартите на покупателната способност (СПС), използвани в първоначалния вариант на набора от социални показатели, за се осигури съгласуваност с показателите, основани на EU-SILC.

- *Социална закрила и приобщаване*

- Дял на изложените на риск от бедност или социално изключване (ИРБИ) (% от общото население)²⁹³
- Дял на изложените на риск от бедност или социално изключване сред децата (% от населението на възраст 0—17 години)²⁹⁴
- Въздействие на социалните трансфери (различни от пенсии) за намаляване на бедността (% намаление на ИРБ)²⁹⁵
- Разлика в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания (процентни пунктове, на възраст 20—64 години)²⁹⁶
- Прекомерни разходи за жилище (% от общото население)²⁹⁷

²⁹³ Заедно с трите му компонента: изложени на риск от бедност, за цялото население (ИРБ 0+), тежки материални и социални лишения, за цялото население (ТМСЛ 0+) и дял на хората, живеещи в домакинства с много нисък интензитет на икономическа активност (квазибезработни домакинства), за възрастовата група 0—64 години (КБ 0—64). През 2021 г. показателят ИРБИ беше модифициран с оглед на новата водеща цел на ЕС за 2030 г. за намаляване на броя на лицата, изложени на риск от бедност или социално изключване. В този контекст бяха преразгледани два от неговите компоненти (лишенията и домакинствата с много нисък интензитет на икономическа активност). Компонентът „степен на тежки материални и социални лишения“ заменя компонента „степен на тежки материални лишения“. Референтната възрастова група за почти безработните домакинства беше променена от 0—59 години на 0—64 години. За всички показатели, които зависят от дохода в EU-SILC, референтният период за доходите е 12-месечен. Следователно свързаните с доходите променливи величини, включени в изчисляването на показателите ИРБ и КБ, се отнасят за календарната година преди годината на проучването, с изключение на Ирландия (12-те месеца, предхождащи отговора на проучването). В изчисляването на показателя „степен на тежки материални и социални лишения“ не се включва променлива величина, свързана с доходите; поради това всички променливи величини от EU-SILC, използвани за изчисляването му, се отнасят за годината на проучването.

²⁹⁴ Заедно с трите подпоказателя: изложени на риск от бедност деца (ИРБ 0—17 години), тежки материални и социални лишения сред децата (ТМСЛ 0—17 години) и дял на децата, живеещи в домакинства с много нисък интензитет на икономическа активност (почти безработни домакинства) (КБ 0—17 години). ТМСЛ за децата е модифициран вариант на ТМСЛ за цялото население, като при него тежестта на елементите, свързани с възрастните, е по-ниска, за да се избегне твърде голямата чувствителност на показателя за децата към лишенията на възрастните. Референтните години са идентични с тези на показателите за цялото население. То се измерва като процентно намаление за цялото население на дела на изложените на риск от бедност (ИРБ) след паричните социални трансфери (различни от пенсиите) спрямо дела преди тях. Не се включват трансфери в натура, свързани например със здравеопазването.

²⁹⁵ Разликата в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания понастоящем се изчислява от EU-SILC и се основава на статуса на увреждане, определен въз основа на глобалния индекс на ограниченията в дейността (Global Activity Limitation Index, GALI). Анкетиранияте отговарят на следните въпроси: 1) „Ограничени ли сте поради здравословен проблем в дейностите, които хората обикновено извършват? Бихте ли казали, че сте... силно ограничени; ограничени, но не силно; или изобщо не сте ограничени?“ Ако отговорът на въпрос 1) е „силно ограничен“ или „ограничен, но не силно“, анкетиранияте отговарят на въпрос 2) „Били ли сте ограничен поне през последните 6 месеца? Да или не?“. Лицето се счита за лице с увреждания, ако отговорът на втория въпрос е „Да“. Въз основа на изчисленията от EU-SILC се наблюдава корелация между разпространението на уврежданията, определени въз основа на концепцията GALI, и определената на тази база разликата в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания през 2022 г. в държавите — членки на ЕС (коефициент на корелация на Пийърсън = 0,5).

²⁹⁷ Този показател измерва дела на населението, живеещо в домакинства, в които общите разходи за жилище представляват повече от 40% от разполагаемия доход (и в двата случая без жилищните помощи). В [Методическите указания и описанието на променливите на EU-SILC \(версия от април 2020 г.\)](#) помощите (включени са само тези с условия за имуществено състояние) са описани като включващи обезщетения за наем и обезщетения за собственици, които обитават жилищата си, но без данъчни облекчения и капиталови трансфери. В документа жилищните разходи се определят като месечните и действително платените разходи, свързани с правото на домакинството да живее в жилището. Те включват застраховка на сградата (за наемателите: ако се плаща), услуги и такси (отвеждане на отпадъчни води, извозване на отпадъци и т.н., задължителни за собствениците, за наемателите: ако се плащат), редовна поддръжка и ремонт, данъци (за наемателя: за жилището, ако е приложимо) и разходи за комунални услуги (вода, електроенергия, газ и отопление). За собствениците, които изплащат ипотека, се включват свързаните с нея лихвени плащания (припада се всяко данъчно облекчение, но не се припада помощта за жилище). За наемателите, които плащат наем по пазарна или намалена цена, се включва и сумата на наема. За наемателите, които не плащат наем, помощта за жилище не следва да се припада от общите разходи за жилище.

- Деца под 3-годишна възраст в системата за професионални грижи за деца (% от населението на възраст 0—3 години)
- Неудовлетворени по собствена преценка потребности от медицински грижи (% от населението на възраст 16 години и повече)²⁹⁸

i) **В съвместното становището на Комитета по заетостта (EMCO) и Комитета за социална закрила (SPC) се посочват по-нататъшните стъпки за пълното прилагане на преразгледания набор от водещи социални показатели²⁹⁹.** Като източник на статистически данни за водещия показател „разлика в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания“ временно се използват статистическите данни на Общността за доходите и условията на живот (EU-SILC), но за по-голяма точност от 2022 г. е предвидено да се премине към данни от наблюдението на работната сила в Европейския съюз (EU-LFS), като данни се предоставят през 2023 г. Службите на Комисията, включително Евростат, продължават да наблюдават качеството на показателя и да го преразглеждат при наличието на данни, базирани на LFS, и ще подкрепят по-нататъшни стъпки за подобряване на съпоставимостта между държавите и ще проучат възможността за разработване на допълнителни показатели в тази област. За водещия показател „участие на възрастни в учебни дейности през последните 12 месеца“ също е предвидено да се използва EU-LFS от 2022 г. нататък, след като преди това данни за него са били събирани само чрез Проучването на образованието за възрастни (публикувано последно за 2016 г.). В ход е задълбочен анализ на данните от двете проучвания, за да се гарантира тяхното добро качество и съпоставимост. Публикуването на първите данни за обучението за възрастни от LFS (12-месечен референтен период) се очаква през пролетта на 2024 г. За да се гарантира наблюдението на насоки 6 и 7 за заетостта, включително по отношение на активните политики по заетостта, в настоящия съвместен доклад за заетостта по изключение се използва показателят за участието на възрастни в учебни дейности през последните 4 седмици (възраст 25—64 години).

²⁹⁸ Понятието „неудовлетворени по собствена преценка потребности от медицински грижи“ се отнася до собствената преценка на дадено лице дали се е нуждаело от преглед или лечение във връзка с конкретен вид медицински грижи, но не ги е получило или не ги е потърсило поради следните три причини: „финансови причини“, „списък на чакащи“ или „прекалено далече“. „Медицински грижи“ се отнася за отделните здравни услуги (медицински преглед или лечение, с изключение на зъболечението), предоставяни от лекари или равностойни специалисти или под прекия им надзор в рамките на националните системи за здравеопазване (определение на Евростат). Проблемите, за които хората съобщават при получаването на грижи, когато са болни, могат да отразяват пречките пред предоставянето на грижи.

²⁹⁹ Вж. [Становище на Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила относно предложението на Комисията за преразгледан набор от социални показатели](#).

Приложение 3. Набор от водещи социални показатели — равнища

	Равни възможности													
	Преждевременно напуснали системата на образованието и обучението (% от населението на възраст 18—24 години)			Дял на лицата с основни или по-високи общи цифрови умения (% от населението на възраст 16—74 години)		Дял на NEET сред младежите (% от общото население на възраст между 15—29 години)			(в процентни пунктове)			Квинтилно съотношение на доходите (S80/S20)		
Година	2020 г.	2021 г.	2022 г.	2019 г.	2021 г.	2020 г.	2021 г.	2022 г.	2020 г.	2021 г.	2022 г.	2020 г.	2021 г.	2022 г.
ЕС-27	9,9	9,8 b	9,6	:	53,9	13,8	13,1 b	11,7	11,1	10,9	10,7	4,9 b	5,0	4,7
ЕЗ19	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	4,9 b	5,0	:
ЕС (непретеглена)	8,7	8,2 b	8,1	:	56,3	12,7	12,0 b	10,9	9,7	9,6	9,1	4,7	4,8	4,7
ЕЗ (непретеглена)	8,5	7,9 b	7,8	:	58,5	12,6	11,6 b	10,5	9,0	8,8	8,4	4,7	4,7	4,7
BE	8,1	6,7 b	6,4	:	54,2	12,0	10,1 b	9,2	8,1	7,7	7,6	3,7	3,4	3,6
BG	12,8	12,2 b	10,5	:	31,2	18,1	17,6 b	15,1	8,3	8,4	7,7	8,0	7,5	7,3
CZ	7,6	6,4 b	6,2	:	59,7	11,0	10,9 b	11,4 b	15,3	15,4	14,9	3,3	3,4	3,5
DK	9,3	9,8 b	10,0	:	68,7	10,2	8,3 b	7,9	7,0	6,9	5,4	4,0 b	3,9	4,0
DE	10,1 b	12,5 b	12,2	:	48,9	9,1 b	9,5 b	8,6	7,5 b	7,4	7,8	4,9 b	5,0	4,4
EE	8,5	9,8 b	10,8	:	56,4	11,9	11,2 b	10,6	4,4	3,7	2,9	5,0	5,0	5,4
IE	5,0	3,3 b	3,7	:	70,5	14,2	9,8 b	8,7	12,7	10,0	11,3	4,1 b	3,8	4,1
EL	3,8	3,2 b	4,1	:	52,5	18,7	17,3 b	15,4	19,4	19,8	21,0	5,2	5,8	5,3
ES	16,0	13,3 b	13,9	:	64,2	17,3	14,1 bd	12,7	11,4	10,6 d	10,9 d	5,8	6,2	5,6
FR	8,0	7,8 b	7,6	:	62,0	14,0	12,8 bd	12,0	5,7	6,2 d	5,8 d	4,4 b	4,4	4,6 p
HR	2,2 u	2,4 bu	2,3 u	:	63,4	14,6	14,9 b	13,3	11,2	10,5	9,5	4,6	4,8	4,6
IT	13,1	12,7 b	11,5	:	45,6	23,3	23,1 b	19,0	19,7	19,2	19,7	5,8	5,9	5,6
CY	11,5	10,2 b	8,1	:	50,2	15,3	15,4 b	14,7	12,0	12,2	12,1	4,3	4,2	4,3 p
LV	7,2	7,3 b	6,7	:	50,8	11,9	12,1 b	11,3	3,7	4,8	3,1	6,3	6,6	6,3
LT	5,6	5,3 b	4,8	:	48,8	13,0	12,7 b	10,7	1,7	1,4	0,8	6,1	6,1	6,4
LU	8,2	9,3 b	8,2	:	63,8	7,7	8,8 b	7,4	7,1	7,4	6,5	5,0 b	4,6 b	4,7 b
HU	12,1	12,0 b	12,4	:	49,1	14,7	11,7 b	10,8	11,2	10,6	9,8	4,2	4,2	4,0
MT	12,6	10,7 b	10,1	:	61,2	9,5	9,5 b	7,2	17,8	16,4	13,1	4,7	5,0	4,8
NL	7,0	5,1 b	5,6	:	78,9	5,7	3,9 b	4,2	8,4	8,2	7,9	4,2	3,9	3,9
AT	8,1	8,0 b	8,4	:	63,3	9,5	9,4 b	9,1	8,4	8,6	7,8	4,1	4,1	4,3
PL	5,4	5,9 b	4,8	:	42,9	12,9	13,4 b	10,9	15,0	14,0	12,9	4,1	4,0	3,9
PT	8,9	5,9 b	6,0	:	55,3	11,0	9,5 b	8,4	5,7	5,9	5,6	5,0	5,7	5,1
RO	15,6	15,3 b	15,6	:	27,8	16,6	20,3 b	19,8	19,3	20,1	18,6	6,6	7,1	6,0
SI	4,1	3,1 bu	4,0	:	49,7	9,2	7,3 b	8,4	5,9	6,7	6,9	3,3	3,2	3,3
SK	7,6	7,8 b	7,4	:	55,2	15,2	14,2 b	12,3	7,3	8,5	8,1	3,0	3,2	3,1
FI	8,2	8,2 b	8,4	:	79,2	10,3	9,3 b	9,5	3,3	2,0	1,2	3,7	3,6	3,8
SE	7,7	8,4 b	8,8	:	66,5	7,2	6,0 b	5,7	5,4	5,3	5,8	4,1	4,0	4,4

Бележка: „ЕС (непретеглена)“ и „Еврозона (непретеглена)“ се отнасят до непретеглените средни стойности за ЕС и за еврозоната. Поради съществени промени в определението на дела на лицата, които имат основен или по-висок от основния показател за общи цифрови умения през 2021 г., не е налична сравнима стойност за 2019 г. и анализът на този показател в доклада по изключение се основава единствено на равнищата от 2021 г. (като се приема, че „няма промяна“ за всички държави членки, също и за средната стойност за ЕС).

Обозначения — b: прекъсване в динамичните редове; d: определението се различава; e: оценено/пресметнато; p: предварителни данни; u: ниска степен на надеждност (малък брой наблюдения).

Източник: Евростат.

Приложение 3 (продължение). Набор от водещи социални показатели — равнища

	Справедливи условия на труд											
	Равнища на заетост (% от населението на възраст 20—64 години)			Коефициент на безработица (% от икономически активното население на възраст 15— 74 години)			Коефициент на дълготрайна безработица (% от икономически активното население на възраст 15—74 години)			Ръст на БРДД на глава от населението (2008 г. = 100)		
Година	2020 г.	2021 г.	2022 г.	2020 г.	2021 г.	2022 г.	2020 г.	2021 г.	2022 г.	2020 г.	2021 г.	2022 г.
ЕС-27	71,7	73,1	74,6	7,2	7,1	6,2	2,5	2,8	2,4	107,9	109,9	109,6
ЕЗ19	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
ЕС (непретеглена)	73,4	74,6	76,4	7,0	6,6	5,8	2,3	2,5	2,1	114,6	116,8	116,3
ЕЗ (непретеглена)	73,1	74,4	76,2	7,7	7,2	6,2	2,6	2,8	2,4	109,8	112,8	111,5
BE	69,7	70,6	71,9	5,8	6,3	5,6	2,1	2,6	2,3	103,7	105,6	102,9
BG	72,7	73,2	75,7	6,1	5,3	4,3	2,7	2,6	2,3			
CZ	79,7	80,0	81,3	2,6	2,8	2,2	0,6	0,8	0,6	120,6	125,8	121,2
DK	77,8	79,1	80,1	5,6	5,1	4,5	0,9	1,0	0,5	117,1	116,9	118,8
DE	78,2 b	79,4	80,7	3,7 b	3,7	3,1	1,1 b	1,2	1,0	113,8	113,9	113,6
EE	79,1	79,3	81,9	6,9	6,2	5,6	1,2	1,6	1,3	128,1	133,6	125,6
IE	72,1	74,9	78,2	5,9	6,2	4,5	1,4	1,8	1,3	108,5	110,8	
EL	58,3	62,6	66,3	17,6	14,7	12,5	10,5	9,2	7,7	73,3	78,5	79,9
ES	65,7	67,7 d	69,5 d	15,5	14,8 d	12,9 d	5,0	6,2 d	5,0 d	96,5	98,7	95,9
FR	72,1	73,2 d	74,0 d	8,0	7,9 d	7,3 d	1,9	2,3 d	2,0 d	106,1	108,6	108,8
HR	66,9	68,2	69,7	7,5	7,6	7,0	2,1	2,8	2,4	111,9	120,4	126,9
IT	61,9	62,7	64,8	9,3	9,5	8,1	5,1	5,4	4,6	92,4	95,7	94,4
CY	74,9	75,9	77,9	7,6	7,5	6,8	2,1	2,6	2,3	98,3	104,9	104,1
LV	76,9	75,3	77,0	8,1	7,6	6,9	2,4	2,3	2,0	120,9	126,4	123,6
LT	76,7	77,4	79,0	8,5	7,1	6,0	2,5	2,6	2,3	145,0	149,4	141,4
LU	72,1	74,1	74,8	6,8	5,3	4,6	1,7	1,8	1,3	111,9	111,2	111,2
HU	77,5	78,8	80,2	4,1	4,1	3,6	1,1	1,3	1,2	132,8	142,9	145,5
MT	77,3	79,1	81,1	4,4	3,4	2,9	1,1	0,9	1,0	130,1	133,1	133,4
NL	80,8	81,7	82,9	4,9	4,2	3,5	0,7	0,8	0,7	108,6	110,7	111,9
AT	74,8	75,6	77,3	6,0	6,2	4,8	1,7	2,0	1,2	95,7	97,2	99,4
PL	72,7	75,4	76,7	3,2	3,4	2,9	0,6	0,9	0,9	150,8	148,1	149,9
PT	74,2	75,9	77,5	7,0	6,6	6,0	2,3	2,9	2,7	105,9	109,2	109,9
RO	65,2	67,1	68,5	6,1	5,6	5,6	1,8	2,0	2,2	142,8		
SI	74,8	76,1	77,9	5,0	4,8	4,0	1,9	1,9	1,6	114,3	118,7	118,4
SK	74,6	74,6	76,7	6,7	6,8	6,1	3,7	3,9	4,1	124,1	126,9	124,4
FI	75,5	76,8	78,4	7,7	7,7	6,8	1,5	1,8	1,5	109,5	111,0	108,9
SE	80,1	80,7	82,2	8,5	8,8	7,5	1,8	2,0	1,9	118,4	122,4	121,5

Бележка: „ЕС (непретеглена)“ и „Еврозона (непретеглена)“ се отнасят до непретеглените средни стойности за ЕС и за еврозоната. Реалният брутен располагаем доход на домакинствата (БРДД) на глава от населението се измерва, като се използва „некоригираният доход“ (тоест без да се включват социалните трансфери в натура) и без корекция за стандартите за покупателна способност.

Обозначения — b: прекъсване в динамичните редове; d: определението се различава; e: оценено/пресметнато; p: предварителни данни; u: ниска степен на надеждност (малък брой наблюдения).

Източник: Евростат.

Приложение 3 (продължение). Набор от водещи социални показатели — равнища

	Социална закрила и приобщаване											
	Дял на изложените на риск от бедност или социално изключване (% от общото население)			Деца, изложени на риск от бедност или социално изключване (% от населението на възраст 0—17 години)			Въздействие на социалните трансфери (различни от пенсии) върху намаляването на бедността (% намаление на ИРБ)			Разлика в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания (процентни пунктове)		
Година	2020 г.	2021 г.	2022 г.	2020 г.	2021 г.	2022 г.	2020 г.	2021 г.	2022 г.	2020 г.	2021 г.	2022 г.
ЕС-27	21,6 b	21,7	21,6	24,0 b	24,4	24,7	33,2 b	37,1	35,3	24,4	23,1	21,4
ЕЗ19	:	:	:	:	:	:	33,6 b	37,7	:	23,2	22,1	:
ЕС												
(непретеглена)	20,6	20,7	20,7	22,0	22,2	21,8	35,0	37,6	34,0 b	25,6	24,2	24,4
ЕЗ												
(непретеглена)	20,3	20,5	20,5	21,8	22,1	21,7	35,2	37,6	34,2 b	24,2	23,9	23,1
BE	20,3	18,8	18,7	22,0	20,5	19,6	44,9	53,3	48,8 b	36,3	38,0	35,3
BG	33,5	31,7	32,2	35,5	33,0	33,9	20,4	29,8	24,4 b	33,0	22,1	29,5
CZ	11,5	10,8	11,8	12,9	13,7	13,4	40,6	46,6	40,0 b	25,6	25,9	22,7
DK	16,8 b	17,3	17,1	13,4 b	14,0	13,8	52,4 b	53,9	50,4 b	18,1	7,9	9,9
DE	20,4 b	21,0	20,9	22,3 b	23,7	24,0	34,6 b	40,3	42,1 b	32,4 b	30,5	24,0
EE	22,8	22,2	25,2	17,4	17,4	16,6	31,7	30,6	28,1	20,6	18,7	26,2
IE	20,1 b	20,0	20,7	23,5 b	22,8	22,7	54,0 b	60,7	56,4 b	38,8	41,3	37,0
EL	27,4	28,3	26,3	30,8	32,0	28,1	24,7	20,7	20,3 b	27,7	23,8	25,9
ES	27,0	27,8	26,0	31,6	33,4	32,2	23,4	30,5	27,4 b	21,6	15,9	14,6
FR	19,3 b	19,2	21,0 p	23,9 b	22,8	27,5 p	46,2 b	46,4	42,01 p	23,7 b	24,1	20,8 p
HR	20,5	20,9	19,9	18,4	18,6	18,1	23,1	20,7	20,4 b	32,9	28,7	36,0
IT	24,9	25,2	24,4	28,9	29,7	28,5	21,0	29,5	25,8 b	14,9	14,9	14,0
CY	17,6	17,3	16,7 p	19,0	19,2	18,1 p	34,7	37,6	30,9 p	23,5	27,0	25,7 p
LV	25,1	26,1	26,0	19,7	20,1	19,8	23,4	23,5	25,0 b	16,7	16,6	20,8
LT	24,5	23,5	24,6	23,1	21,6	22,4	29,4	35,3	30,3 b	22,7	23,9	35,0
LU	19,9 b	21,1 b	19,4 b	24,2 b	29,4 b	24,0 b	39,4 b	34,2 b	33,6 b	22,1 b	15,4 b	8,5 b
HU	19,4	19,4	18,4	21,7	23,3	18,1	44,1	50,6	36,7 b	31,2	28,8	32,4
MT	19,9	20,3	20,1	22,3	23,2	23,1	21,0	26,2	26,4 b	29,4	27,0	30,1
NL	16,0	16,6	16,5	15,8	14,9	13,9	36,8	36,6	33,8 b	25,4	25,8	25,2
AT	16,7	17,3	17,5	21,9	22,8	21,6	41,1	44,1	42,0 b	20,5	26,3	23,8
PL	17,0	16,8	15,9	16,1	16,5	16,7	36,8	35,7	38,6 b	31,3	34,2	31,3
PT	20,0	22,4	20,1	21,9	22,9	20,7	26,0	20,0	23,7 b	18,2	16,2	13,1
RO	35,6	34,5	34,4	40,7	41,7	41,5	15,8	17,9	16,5 b	30,4	32,6	32,0
SI	14,3	13,2	13,3	12,1	11,0	10,3	44,6	44,8	37,3 b	21,7	21,1	18,8
SK	13,8	15,6	16,5	18,4	19,7	24,7	40,0	43,1	33,8 b	23,6	25,3	21,0
FI	14,9	14,2	16,3 b	14,5	13,2	14,9 b	51,4	57,7	49,8	19,8	22,2	19,0
SE	17,7	17,2	18,6	20,2	19,7	19,9	42,7	44,5	39,9	28,9	19,9	25,7

Бележка: „ЕС (непретеглена)“ и „Еврозона (непретеглена)“ се отнасят до непретеглените средни стойности за ЕС и за еврозоната.

Обозначения — b: прекъсване в динамичните редове; d: определението се различава; e: оценено/пресметнато; p: предварителни данни; u: ниска степен на надеждност (малък брой наблюдения).

Източник: Евростат.

Приложение 3 (продължение). Набор от водещи социални показатели — равнища

	Социална закрила и приобщаване (продължение)								
	Прекомерни разходи за жилище (% от общото население)			Деца под 3-годишна възраст в системата за професионални грижи за деца (% от населението на възраст под 3 години)			Неудовлетворени по собствена преценка потребности от медицински грижи (% от населението на възраст над 16 години)		
Година	2020 г.	2021 г.	2022 г.	2020 г.	2021 г.	2022 г.	2020 г.	2021 г.	2022 г.
ЕС-27	7,8	8,9	9,1	30,2e	37,9	35,7	1,9 e	2,0	2,2
ЕЗ19	8,0	8,7 e	:	:	:	:	1,8 e	1,9	:
ЕС (непретеглена)	7,2	7,2	7,9	29,7	34,2	34,5	2,3	2,2	2,6
ЕЗ (непретеглена)	6,9	6,9	7,4	32,5	36,9	37,3	2,6	2,4	2,8
BE	7,8	7,5	7,7	54,6	51,7	52,7	1,5	1,7	1,0
BG	14,4	11,6	15,1	15,0	18,7	17,4	1,4	1,0	1,0
CZ	6,5	6,2	6,9	4,8	4,9	6,8	0,4	0,3	0,2
DK	14,1 b	15,5	14,7	67,7	69,1	74,7	1,7	1,3	2,1
DE	9,0 b	11,0	11,8	16,4 b	31,4	23,9	0,1 b	0,1	0,3
EE	4,4	4,4	4,9	26,7	25,7	33,7	13,0	8,1	9,1
IE	4,5 b	2,5	3,9	19,4 b	15,1	19,1	2,0 b	2,0	2,6
EL	33,3	28,8	26,7	21,5	32,3	29,1	6,5	6,4	9,0
ES	8,2	9,9	9,2	45,5	55,3	48,6	0,4	1,1	1,2
FR	5,6 b	:	6,5 p	:	57,1	56,2 p	2,7 b	2,8	3,2 p
HR	4,2	4,5	3,8	20,4	33,3	27,5	1,5	1,7	1,3
IT	7,2	7,2	6,6	:	33,4	30,9	:	1,8	1,8
CY	1,9	2,5	2,5 p	18,5	27,4	24,4	0,4	0,1	0,1 p
LV	4,8	4,9	5,4	24,2	29,2	32,7	5,3	4,0	5,4
LT	2,7	2,7	3,5	16,2	21,4	22,8	1,7	2,4	2,9
LU	8,5 b	5,1 b	15,3 b	63,2 b	62,0	54,7 b	0,1 b	1,0 b	0,5 b
HU	4,9	2,4	8,1	10,5	13,8	12,9	0,7	1,1	1,4
MT	2,8	2,7	2,9	29,7	24,0	43,1	0,0 n	0,1	0,3
NL	8,3	8,3	10,0	67,6	74,2	72,3	0,2	0,2	0,2
AT	6,3	6,1	7,4	21,1	28,5	23,0	0,1	0,3	0,5
PL	4,9 b	5,7	5,6	11,2	17,2	15,9	1,9	2,7	2,3
PT	4,1	5,9	5,0	43,5	43,3	47,6	1,6	2,3	2,9
RO	7,1	7,6	8,5	6,8	9,5	12,3	4,7	4,4	4,9
SI	4,4	4,1	4,1	44,3	47,5	52,3	2,7	4,8	3,7
SK	3,2	7,1	2,5	4,4	2,3	2,3	3,2	2,9	2,8
FI	4,1	4,3	5,4	35,8	39,1	40,0	5,4	4,4	6,5
SE	8,3	8,5	9,1	54,1	55,8	54,4	1,5	1,3	1,8

Забележка: „ЕС (непретеглена)“ и „Евروزона (непретеглена)“ се отнасят до непретеглените средни стойности за ЕС и за еврозоната.

Обозначения — b: прекъсване в динамичните редове; d: определението се различава; e: оценено/пресметнато; p: предварителни данни; u: ниска степен на надеждност (малък брой наблюдения).

Източник: Евростат.

Приложение 4. Водещи показатели от набора от социални показатели — изменения и разлика спрямо ЕС

Година	Равни възможности														
	Преждевременно напуснали системата на образованието и обучението (% от населението на възраст 18—24 години)			Дял на лицата с основни или по-високи общи цифрови умения (% от населението на възраст 16—74 години)			Дял на NEET сред младежите (% от общото население на възраст между 15—29 години)			Разлика в заетостта между жените и мъжете (процентни пунктове)			Квинтилно съотношение на доходите (S80/S20)		
	2022 г.			2021 г.			2022 г.			2022 г.			2022 г.		
	Годишно изменение	Разлика спрямо средното за ЕС	Годишно изменение за ДЧ спрямо годишното изменение за ЕС	Годишно изменение	Разлика спрямо средното за ЕС	Годишно изменение за ДЧ спрямо годишното изменение за ЕС	Годишно изменение	Разлика спрямо средното за ЕС	Годишно изменение за ДЧ спрямо годишното изменение за ЕС	Годишно изменение	Разлика спрямо средното за ЕС	Годишно изменение за ДЧ спрямо годишното изменение за ЕС	Годишно изменение	Разлика спрямо средното за ЕС	Годишно изменение за ДЧ спрямо годишното изменение за ЕС
ЕС-27	-0,2 b	1,5	-0,1	:	-2,4	:	-1,4b	0,8	-0,3	-0,2	1,6	0,3	-0,3	0,1	-0,2
E319	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
ЕС															
(непретеглена)	-0,1 b	0,0	0,0	:	0,0	:	-1,1b	0,0	0,0	-0,5	0,0	0,0	-0,1	0,0	0,0
E3															
(непретеглена)	-0,1 b	-0,3	0,0	:	2,2	:	-1,1b	-0,4	0,0	-0,3	-0,6	0,1	-0,1	0,0	0,0
BE	-0,3 b	-1,7	-0,2	:	-2,1	:	-0,9 b	-1,7	0,2	-0,1	-1,5	0,4	0,2	-1,1	0,2
BG	-1,7 b	2,4	-1,6	:	-25,1	:	-2,5 b	4,2	-1,4	-0,7	-1,4	-0,2	-0,2	2,6	-0,1
CZ	-0,2 b	-1,9	-0,1	:	3,4	:	0,5 b	0,5	1,6	-0,5	5,8	0,0	0,0	-1,2	0,1
DK	0,2 b	1,9	0,3	:	12,4	:	-0,4 b	-3,0	0,7	-1,5	-3,7	-1,0	0,1	-0,6	0,2
DE	-0,3 b	4,1	-0,2	:	-7,4	:	-0,9 b	-2,3	0,2	0,4	-1,3	0,9	-0,6	-0,3	-0,5
EE	1,0 b	2,7	1,1	:	0,1	:	-0,6 b	-0,3	0,5	-0,8	-6,2	-0,3	0,4	0,7	0,5
IE	0,4 b	-4,4	0,5	:	14,2	:	-1,1 b	-2,2	0,0	1,3	2,2	1,8	0,2	-0,6	0,3
EL	0,9 b	-4,0	1,0	:	-3,8	:	-1,9 b	4,5	-0,8	1,2	11,9	1,7	-0,5	0,6	-0,4
ES	0,6 b	5,8	0,7	:	7,9	:	-1,4 bd	1,8	-0,3	0,3 d	1,8	0,8	-0,6	1,0	-0,5
FR	-0,2 b	-0,5	-0,1	:	5,7	:	-0,8 bd	1,1	0,3	-0,4 d	-3,3	0,1	0,2 p	-0,1	0,3
HR	-0,1 bu	-5,8	0,0	:	7,1	:	-1,6 b	2,4	-0,5	-1,0	0,4	-0,5	-0,2	-0,1	-0,1
IT	-1,2 b	3,4	-1,1	:	-10,7	:	-4,1 b	8,1	-3,0	0,5	10,6	1,0	-0,2	0,9	-0,1
CY	-2,1 b	0,0	-2,0	:	-6,1	:	-0,7 b	3,8	0,4	-0,1	3,0	0,4	0,1 p	-0,4	0,2
LV	-0,6 b	-1,4	-0,5	:	-5,5	:	-0,8 b	0,4	0,3	-1,7	-6,0	-1,2	-0,3	1,7	-0,2
LT	-0,5 b	-3,3	-0,4	:	-7,5	:	-2,0 b	-0,2	-0,9	-0,6	-8,3	-0,1	0,3	1,7	0,3
LU	-1,1 b	0,1	-1,0	:	7,5	:	-1,4 b	-3,5	-0,3	-0,9	-2,6	-0,4	0,1 b	0,1	0,2
HU	0,4 b	4,3	0,5	:	-7,2	:	-0,9 b	-0,1	0,2	-0,8	0,7	-0,3	-0,2	-0,7	-0,1
MT	-0,6 b	2,0	-0,5	:	4,9	:	-2,3 b	-3,7	-1,2	-3,3	4,0	-2,8	-0,3	0,1	-0,2
NL	0,5 b	-2,5	0,6	:	22,6	:	0,3 b	-6,7	1,4	-0,3	-1,2	0,2	0,1	-0,7	0,2
AT	0,4 b	0,3	0,5	:	7,0	:	-0,3 b	-1,8	0,8	-0,8	-1,3	-0,3	0,2	-0,4	0,3
PL	-1,1 b	-3,3	-1,0	:	-13,4	:	-2,5 b	0,0	-1,4	-1,1	3,8	-0,6	-0,1	-0,8	0,0
PT	0,1 b	-2,1	0,2	:	-1,0	:	-1,1 b	-2,5	0,0	-0,3	-3,5	0,2	-0,5	0,5	-0,4
RO	0,3 b	7,5	0,4	:	-28,5	:	-0,5 b	8,9	0,6	-1,5	9,5	-1,0	-1,1	1,3	-1,0
SI	1,0 bu	-4,0	1,1	:	-6,6	:	1,2 b	-2,4	2,2	0,2	-2,2	0,7	0,0	-1,4	0,1
SK	-0,4 b	-0,7	-0,3	:	-1,1	:	-1,9 b	1,4	-0,8	-0,4	-1,0	0,1	-0,1	-1,6	0,0
FI	0,2 b	0,3	0,3	:	22,9	:	0,2 b	-1,4	1,3	-0,8	-7,9	-0,3	0,2	-0,9	0,3
SE	0,4 b	0,7	0,5	:	10,2	:	-0,3 b	-5,2	0,8	0,5	-3,3	1,0	0,3	-0,3	0,4

Бележка: „ЕС (непретеглена)“ и „Еврозона (непретеглена)“ се отнасят до непретеглените средни стойности за ЕС и за еврозоната. Разликата спрямо средното за ЕС се изчислява въз основа на непретеглената стойност. Поради съществени промени в определението за дела на лицата, които имат основен или по-висок от основния показател за общи цифрови умения през 2021 г. не е налична сравнима стойност за 2019 г. Поради това измененията не са изчислени и анализът на този показател в доклада се основава, по изключение, само на равнищата от 2021 г. (като се приема, че няма изменение за всички държави членки, както и за средната стойност за ЕС).

Обозначения — b: прекъсване в динамичните редове; d: определението се различава; e: оценено/пресметнато; p: предварителни данни; u: ниска степен на надеждност (малък брой наблюдения).

Източник: Евростат.

Приложение 4 (продължение). Водещи показатели от набора от социални показатели — изменения и разлика спрямо ЕС

Година	Справедливи условия на труд											
	Равнище на заетост (% от населението на възраст 20—64 години)			Коефициент на безработица (% от икономически активното население на възраст 15— 74 години)			Коефициент на дълготрайна безработица (% от икономически активното население на възраст 15— 74 години)			Ръст на БРДД на глава от населението (2008 г. = 100)		
	2022 г.			2022 г.			2022 г.			2022 г.		
	Годишно изменение	Разлика спрямо средното за ЕС	Годишно изменение за ДЧ спрямо годишното изменение за ЕС	Годишно изменение	Разлика спрямо средното за ЕС	Годишно изменение за ДЧ спрямо годишното изменение за ЕС	Годишно изменение	Разлика спрямо средното за ЕС	Годишно изменение за ДЧ спрямо годишното изменение за ЕС	Годишно изменение	Разлика спрямо средното за ЕС	Годишно изменение за ДЧ спрямо годишното изменение за ЕС
ЕС-27	1,5	-1,8	-0,2	-0,9	0,4	0,0	-0,4	0,3	-0,1	-0,3	-6,8	0,3
E319	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
ЕС (непретеглена)	1,7	0,0	0,0	-0,9	0,0	0,0	-0,3	0,0	0,0	-0,6	0,0	0,0
E3 (непретеглена)	1,8	-0,2	0,1	-1,0	0,4	-0,1	-0,4	0,3	-0,1	-1,1	-4,8	-0,5
BE	1,3	-4,5	-0,4	-0,7	-0,2	0,2	-0,3	0,2	0,0	-2,6	-13,4	-2,0
BG	2,5	-0,7	0,8	-1,0	-1,5	-0,1	-0,3	0,2	0,0	:	:	:
CZ	1,3	4,9	-0,4	-0,6	-3,6	0,3	-0,2	-1,5	0,1	-3,6	4,9	-3,1
DK	1,0	3,7	-0,7	-0,6	-1,3	0,3	-0,5	-1,6	-0,2	1,6	2,5	2,2
DE	1,3	4,3	-0,4	-0,6	-2,7	0,3	-0,2	-1,1	0,1	-0,2	-2,7	0,4
EE	2,6	5,5	0,9	-0,6	-0,2	0,3	-0,3	-0,8	0,0	-6,0	9,3	-5,4
IE	3,3	1,8	1,6	-1,7	-1,3	-0,8	-0,5	-0,8	-0,2	:	:	:
EL	3,7	-10,1	2,0	-2,2	6,7	-1,3	-1,5	5,6	-1,2	1,8	-36,4	2,4
ES	1,8 d	-6,9	0,1	-1,9 d	7,1	-1,0	-1,2 d	2,9	-0,9	-2,9	-20,5	-2,3
FR	0,8 d	-2,4	-0,9	-0,6 d	1,5	0,3	-0,3 d	-0,1	0,0	0,1	-7,6	0,7
HR	1,5	-6,7	-0,2	-0,6	1,2	0,3	-0,4	0,3	-0,1	5,3	10,6	5,9
IT	2,1	-11,6	0,4	-1,4	2,3	-0,5	-0,8	2,5	-0,5	-1,3	-21,9	-0,7
CY	2,0	1,5	0,3	-0,7	1,0	0,2	-0,3	0,2	0,0	-0,8	-12,2	-0,2
LV	1,7	0,6	0,0	-0,7	1,1	0,2	-0,3	-0,1	0,0	-2,2	7,3	-1,6
LT	1,6	2,6	-0,1	-1,1	0,2	-0,2	-0,3	0,2	0,0	-5,3	25,1	-4,8
LU	0,7	-1,6	-1,0	-0,7	-1,2	0,2	-0,5	-0,8	-0,2	0,0	-5,1	0,5
HU	1,4	3,8	-0,3	-0,5	-2,2	0,4	-0,1	-0,9	0,2	1,9	29,2	2,4
MT	2,0	4,7	0,3	-0,5	-2,9	0,4	0,1	-1,1	0,4	0,3	17,1	0,8
NL	1,2	6,5	-0,5	-0,7	-2,3	0,2	-0,1	-1,4	0,2	1,1	-4,4	1,7
AT	1,7	0,9	0,0	-1,4	-1,0	-0,5	-0,8	-0,9	-0,5	2,2	-16,9	2,8
PL	1,3	0,3	-0,4	-0,5	-2,9	0,4	0,0	-1,2	0,3	1,2	33,6	1,8
PT	1,6	1,1	-0,1	-0,6	0,2	0,3	-0,2	0,6	0,1	0,6	-6,4	1,2
RO	1,4	-7,9	-0,3	0,0	-0,2	0,9	0,2	0,1	0,5	:	:	:
SI	1,8	1,5	0,1	-0,8	-1,8	0,1	-0,2	-0,4	0,0	-0,2	2,1	0,3
SK	2,1	0,3	0,4	-0,7	0,3	0,2	0,2	2,0	0,5	-1,9	8,1	-1,4
FI	1,6	2,0	-0,1	-0,9	1,0	0,0	-0,3	-0,6	0,0	-1,9	-7,4	-1,3
SE	1,5	5,8	-0,2	-1,3	1,7	-0,4	-0,1	-0,2	0,2	-0,7	5,1	-0,2

Бележка: „ЕС (непретеглена)“ и „Еврозона (непретеглена)“ се отнасят до непретеглените средни стойности за ЕС и за еврозоната. Разликата спрямо средното за ЕС се изчислява въз основа на непретеглената стойност. Реалният брутен располагаем доход на домакинствата (БРДД) на глава от населението се измерва, като се използва „некоригираният доход“ (тоест без да се включват социалните трансфери в натура) и без корекция за стандартите за покупателна способност.

Обозначения — b: прекъсване в динамичните редове; d: определението се различава; e: оценено/пресметнато; p: предварителни данни; u: ниска степен на надеждност (малък брой наблюдения).

Източник: Евростат, ОИСП.

Приложение 4 (продължение). Водещи показатели от набора от социални показатели — изменения и разлика спрямо ЕС

Година	Социална закрила и приобщаване											
	Дял на изложените на риск от бедност или социално изключване (% от общото население)			Дял на изложените на риск от бедност или социално изключване сред децата (% от населението на възраст 0—17 години)			Въздействие на социалните трансфери (различни от пенсии) върху намаляването на бедността (% намаление на ИРБ)			Разлика в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания (процентни пунктове)		
	2022 г.			2022 г.			2022 г.			2022 г.		
	Годишно изменение	Разлика спрямо средното за ЕС	Годишно изменение за ДЧ спрямо годишното изменение за ЕС	Годишно изменение	Разлика спрямо средното за ЕС	Годишно изменение за ДЧ спрямо годишното изменение за ЕС	Годишно изменение	Разлика спрямо средното за ЕС	Годишно изменение за ДЧ спрямо годишното изменение за ЕС	Годишно изменение	Разлика спрямо средното за ЕС	Годишно изменение за ДЧ спрямо годишното изменение за ЕС
ЕС-27	-0,1	0,9	-0,1	0,3	2,9	0,8	-1,8	1,1	1,5	-1,7	-3,0	-1,9
E319	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
ЕС (непретеглена)	0,0	0,0	0,0	-0,5	0,0	0,0	-3,3	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0
E3 (непретеглена)	0,0	-0,1	0,0	-0,4	-0,1	0,1	-3,0	0,4	0,3	-0,8	-1,3	-1,0
BE	-0,1	-2,0	-0,1	-0,9	-2,2	-0,4	-4,5 b	14,8	-1,1	-2,7	10,9	-2,9
BG	0,5	11,5	0,5	0,9	12,1	1,4	-5,4 b	-9,6	-2,1	7,4	5,1	7,2
CZ	1,0	-8,9	1,0	-0,3	-8,4	0,2	-6,6 b	5,8	-3,2	-3,2	-1,7	-3,4
DK	-0,2	-3,6	-0,2	-0,2	-8,0	0,3	-3,5 b	16,4	-0,2	2,0	-14,5	1,8
DE	-0,1	0,2	-0,1	0,3	2,2	0,8	1,8 b	8,1	5,2	-6,5	-0,4	-6,7
EE	3,0	4,5	3,0	-0,8	-5,2	-0,3	-2,6	-6,0	0,8	7,5	1,8	7,3
IE	0,7	0,0	0,7	-0,1	0,9	0,4	-4,3 b	22,4	-1,0	-4,3	12,6	-4,5
EL	-2,0	5,6	-2,0	-3,9	6,3	-3,4	-0,3 b	-13,7	3,0	2,1	1,5	1,9
ES	-1,8	5,3	-1,8	-1,2	10,4	-0,7	-3,1 b	-6,6	0,3	-1,3	-9,8	-1,5
FR	1,8 p	0,3	1,8	4,7 p	5,6	5,2	-4,4 p	8,0	-1,1	-3,3 p	-3,6	-3,5
HR	-1,0	-0,8	-1,0	-0,5	-3,7	0,0	-0,3 b	-13,7	3,0	7,3	11,6	7,1
IT	-0,8	3,7	-0,8	-1,2	6,7	-0,7	-3,6 b	-8,2	-0,3	-0,9	-10,4	-1,1
CY	-0,6 p	-4,0	-0,6	-1,1 p	-3,7	-0,6	-6,4 p	-2,8	-3,0	-1,3 p	1,3	-1,5
LV	-0,1	5,3	-0,1	-0,3	-2,0	0,2	1,5 b	-9,0	4,8	4,2	-3,6	4,0
LT	1,1	3,9	1,1	0,8	0,6	1,3	-5,0 b	-3,7	-1,6	11,1	10,6	10,9
LU	-1,7 b	-1,3	-1,7	-5,4 b	2,2	-4,9	-0,6 b	-0,4	2,7	-6,9 b	-15,9	-7,1
HU	-1,0	-2,3	-1,0	-5,2	-3,7	-4,7	-13,9 b	2,6	-10,6	3,6	8,0	3,4
MT	-0,2	-0,6	-0,2	-0,1	1,3	0,4	0,2 b	-7,6	3,6	3,1	5,7	2,9
NL	-0,1	-4,2	-0,1	-1,0	-7,9	-0,5	-2,8 b	-0,2	0,6	-0,6	0,8	-0,8
AT	0,2	-3,2	0,2	-1,2	-0,2	-0,7	-2,2 b	7,9	1,2	-2,5	-0,6	-2,7
PL	-0,9	-4,8	-0,9	0,2	-5,1	0,7	2,9 b	4,5	6,2	-2,9	6,9	-3,1
PT	-2,3	-0,6	-2,3	-2,2	-1,1	-1,7	3,7 b	-10,3	7,0	-3,1	-11,3	-3,3
RO	-0,1	13,7	-0,1	-0,2	19,7	0,3	-1,3 b	-17,5	2,0	-0,6	7,6	-0,8
SI	0,1	-7,4	0,1	-0,7	-11,5	-0,2	-7,5 b	3,3	-4,2	-2,3	-5,6	-2,5
SK	0,9	-4,2	0,9	5,0	2,9	5,5	-9,2 b	-0,2	-5,9	-4,3	-3,4	-4,5
FI	2,1 b	-4,4	2,1	1,7 b	-6,9	2,2	-7,9	15,8	-4,5	-3,2	-5,4	-3,4
SE	1,4	-2,1	1,4	0,2	-1,9	0,7	-4,7	5,6	-1,3	5,8	1,3	5,6

Бележка: „ЕС (непретеглена)“ и „Еврозона (непретеглена)“ се отнасят до непретеглените средни стойности за ЕС и за еврозоната. Разликата спрямо средното за ЕС се изчислява въз основа на непретеглената стойност.

Обозначения — b: прекъсване в динамичните редове; d: определението се различава; e: оценено/пресметнато; p: предварителни данни; u: ниска степен на надеждност (малък брой наблюдения).

Източник: Евростат.

Приложение 4 (продължение). Водещи показатели от набора от социални показатели — изменения и разлика спрямо ЕС

Година	Социална закрила и приобщаване (продължение)								
	Прекомерни разходи за жилище (% от общото население)			Деца под 3-годишна възраст в системата за професионални грижи за деца (% от населението на възраст под 3 години)			Неудовлетворени по собствена преценка потребности от медицински грижи (% от населението на възраст над 16 години)		
	2022 г.			2022 г.			2022 г.		
	Годиш о изменен ие	Разлика спрямо среднот о за ЕС	Годишно изменение за ДЧ спрямо годишното изменение за ЕС	Годиш о изменен ие	Разлика спрямо среднот о за ЕС	Годишно изменение за ДЧ спрямо годишното изменение за ЕС	Годиш о изменен ие	Разлика спрямо среднот о за ЕС	Годишно изменение за ДЧ спрямо годишното изменение за ЕС
ЕС-27	0,2	1,2	-0,6	-2,2	1,2	-2,5	0,2	-0,4	-0,1
E319	:	:	:	:	:	:	:	:	:
ЕС (непретеглена)	0,8	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0
E3 (непретеглена)	0,5	-0,5	-0,2	0,4	2,8	0,1	0,4	0,3	0,1
BE	0,2	-0,6	-0,8	1,0	18,2	0,7	-0,7	-1,6	-1,0
BG	3,5	6,8	2,5	-1,3	-17,1	-1,6	0,0	-1,6	-0,3
CZ	0,6	-1,4	-0,4	1,9	-27,7	1,6	-0,1	-2,4	-0,4
DK	-0,8	6,4	-1,8	5,6	40,2	5,3	0,8	-0,5	0,5
DE	0,8	3,5	-0,2	-7,5	-10,6	-7,8	0,2	-2,3	-0,1
EE	0,5	-3,4	-0,5	8,0	-0,8	7,7	1,0	6,5	0,7
IE	1,4	-4,4	0,4	4,0	-15,4	3,7	0,6	0,0	0,3
EL	-2,1	18,4	-3,1	-3,2	-5,4	-3,5	2,6	6,4	2,3
ES	-0,7	0,9	-1,7	-6,7	14,1	-7,0	0,1	-1,4	-0,2
FR	:	-1,8	:	-0,9 b	21,7	-1,2	0,4 p	0,6	0,1
HR	-0,7	-4,5	-1,7	-5,8	-7,0	-6,1	-0,4	-1,3	-0,7
IT	-0,6	-1,7	-1,6	-2,5	-3,6	-2,8	0,0	-0,8	-0,3
CY	0,0 p	-5,8	-1,0	-3,0	-10,1	-3,3	0,0 p	-2,5	-0,3
LV	0,5	-2,9	-0,5	3,5	-1,8	3,2	1,4	2,8	1,1
LT	0,8	-4,8	-0,2	1,4	-11,7	1,1	0,5	0,3	0,2
LU	10,2 b	7,0	9,2	-7,3 b	20,2	-7,6	-0,5 b	-2,1	-0,8
HU	5,7	0,2	4,9	-0,9	-21,6	-1,2	0,3	-1,2	0,0
MT	0,2	-5,4	-0,8	19,1	8,6	18,8	0,2	-2,3	-0,1
NL	1,7	2,1	0,9	-1,9	37,8	-2,2	0,0	-2,4	-0,3
AT	1,3	-0,9	0,3	-5,5	-11,5	-5,8	0,2	-2,1	-0,1
PL	-0,1	-2,7	-1,1	-1,3	-18,6	-1,6	-0,4	-0,3	-0,7
PT	-0,9	-3,3	-1,9	4,3	13,1	4,0	0,6	0,3	0,3
RO	0,9	0,2	-0,1	2,8	-22,2	2,5	0,5	2,3	0,2
SI	0,0	-4,2	-1,0	4,8	17,8	4,5	-1,1	1,1	-1,4
SK	-4,6	-5,4	-5,4	0,0	-32,2	-0,3	-0,1	0,2	-0,4
FI	1,1	-2,9	0,1	0,9	5,5	0,6	2,1	3,9	1,8
SE	0,6	0,8	-0,4	-1,4	19,9	-1,7	0,5	-0,8	0,2

Бележка: „ЕС (непретеглена)“ и „Еврозона (непретеглена)“ се отнасят до непретеглените средни стойности за ЕС и за еврозоната. Разликата спрямо средното за ЕС се изчислява въз основа на непретеглената стойност.

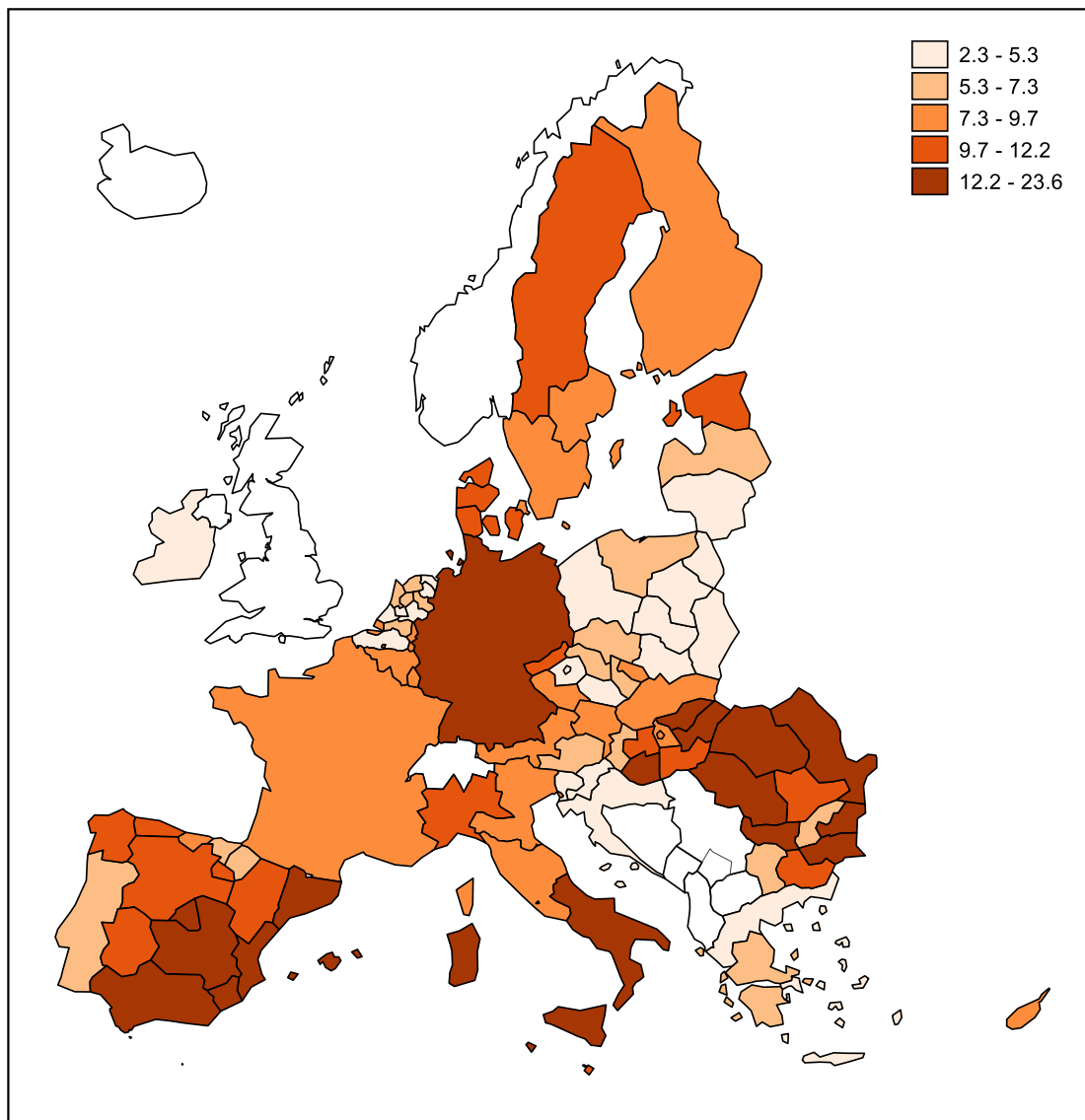
Обозначения — b: прекъсване в динамичните редове; d: определението се различава; e: оценено/пресметнато; p: предварителни данни; u: ниска степен на надеждност (малък брой наблюдения). n: разликата от нула не е статистически значителна.

Източник: Евростат.

Приложение 5. Разбивка по региони за избрани водещи показатели от набора от социални показатели³⁰⁰

Фигура 1: Лица, напуснали преждевременно системата на образованието и обучението, 2022 г.

(в %, дял на лицата на възраст 18—24 години, по региони по NUTS 2; средно за ЕС: 9,6%)



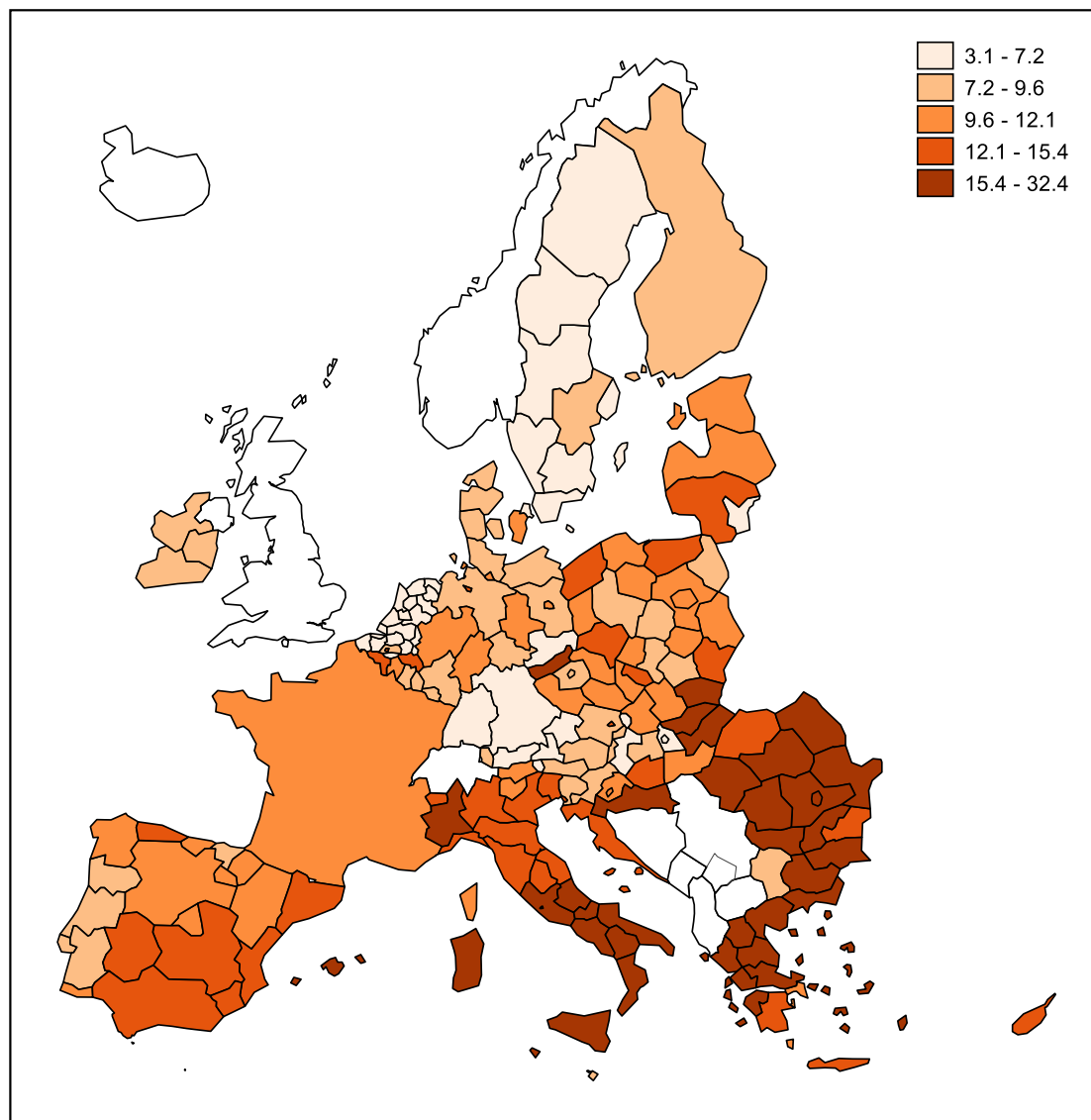
Бележка: Не са представени някои административни единици на островите и в най-отдалечените региони. Национални данни за Финландия, Франция, Германия и Португалия. Данни на ниво NUTS1 за Австрия, Белгия, Хърватия, Гърция, Ирландия, Италия, Литва, Полша, Румъния, Словакия и Швеция. Ниска степен на надеждност на данните в България (Северен централен и Северозападен райони за планиране); Хърватия (Hrvatska); Чехия (Praha); Гърция (Nisia Aigaiou, Kriti); Унгария (Nyugat-Dunántúl); Нидерландия (Drenthe and Zeeland); Полша (Makroregion centralny, Makroregion południowo-zachodni, Makroregion południowy, Makroregion województwo mazowieckie and Makroregion wschodni); Словения (Vzhodna Slovenija and Zahodna Slovenija) и Испания (Cantabria, Ciudad de Ceuta, Ciudad de Melilla, Comunidad Foral de Navarra and La Rioja). Прекъсване в динамичните редове за Словакия.

Източник: Евростат [[edat_lfse_16](#)], EU LFS. © EuroGeographics за административните граници.

³⁰⁰ Бележка: Разбивки на регионално равнище (NUTS 2). Ако няма разбивка на регионално равнище (NUTS 2), в картите се представя равнище NUTS 1 или националното равнище.

Фигура 2: Младежи, незаети с работа, учене или обучение (NEET), 2022 г.

(в %, дял на лицата на възраст 15—29 години, по региони по NUTS 2; средно за ЕС: 11,7%)

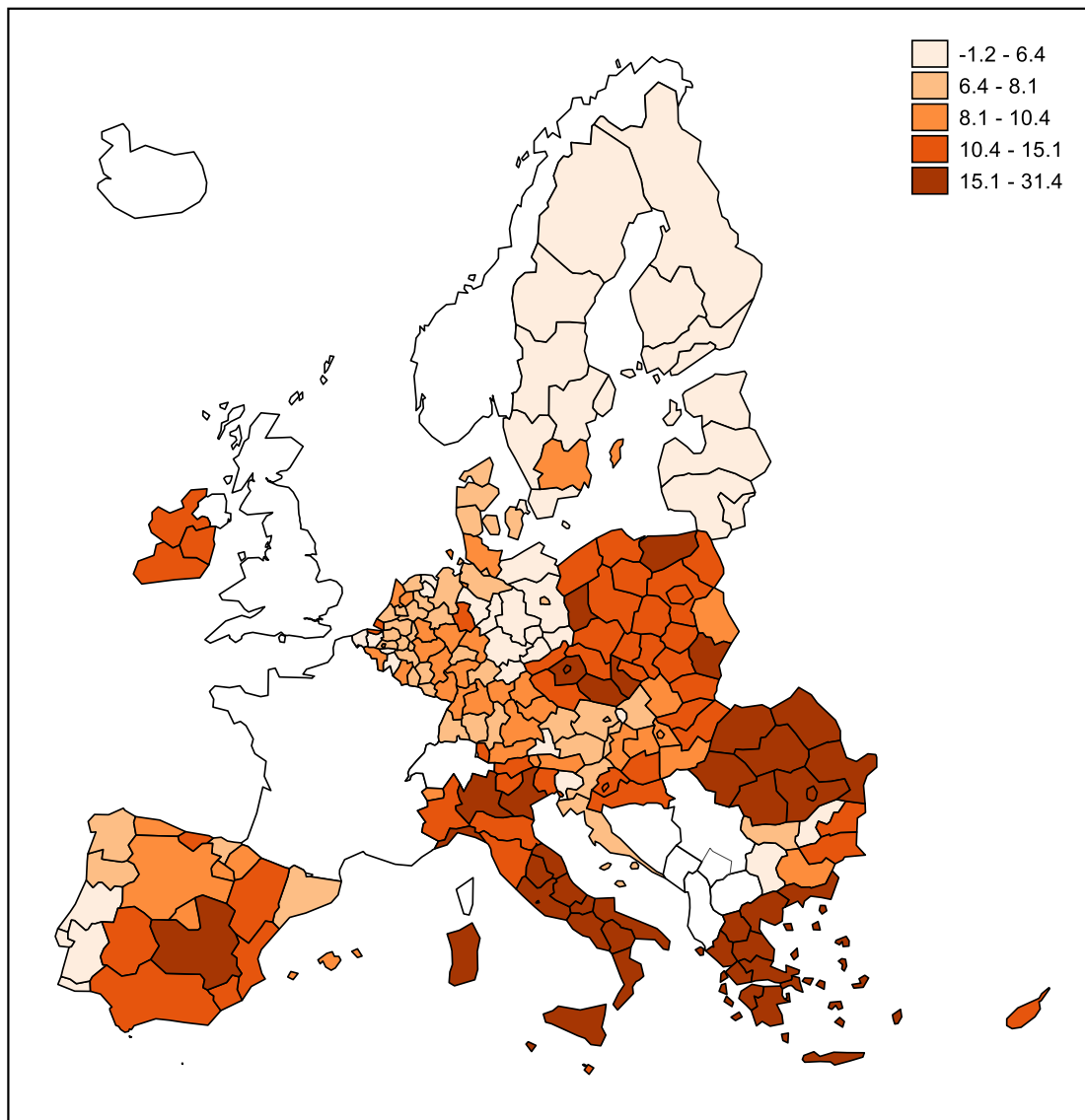


Бележка: Не са представени някои административни единици на островите и в най-отдалечените региони. Национални данни за Финландия и Франция. Данните за Германия са на равнище NUTS 1. Ниска степен на надеждност на данните за Австрия (Burgenland и Vorarlberg); Белгия (Prov. Brabant Wallon и Prov. Luxembourg (BE)); Германия (Brandenburg, Bremen, Mecklenburg-Vorpommern, Saarland и Thüringen); Италия (Valle d'Aosta/Vallée d'Aoste); Полша (Lubuskie, Opolskie и Podlaskie); Португалия (Algarve, Região Autónoma da Madeira и Região Autónoma dos Açores); Словакия (Bratislavský kraj); Испания (Ciudad de Ceuta и Ciudad de Melilla) и Швеция (Mellersta Norrland, Småland med öarna и Övre Norrland). Прекъсване в динамичните редове за Чехия и Словакия.

Източник: Евростат [[edat_lfse_22](#)], EU LFS. © EuroGeographics за административните граници.

Фигура 3: Разлика в заетостта между жените и мъжете, 2022 г.

(разлика в процентни пунктове, равнище на заетост при мъжете минус равнище на заетост при жените сред лицата на възраст 20—64 години, по региони на равнище NUTS 2; средно за ЕС: 10,7 процентни пункта)

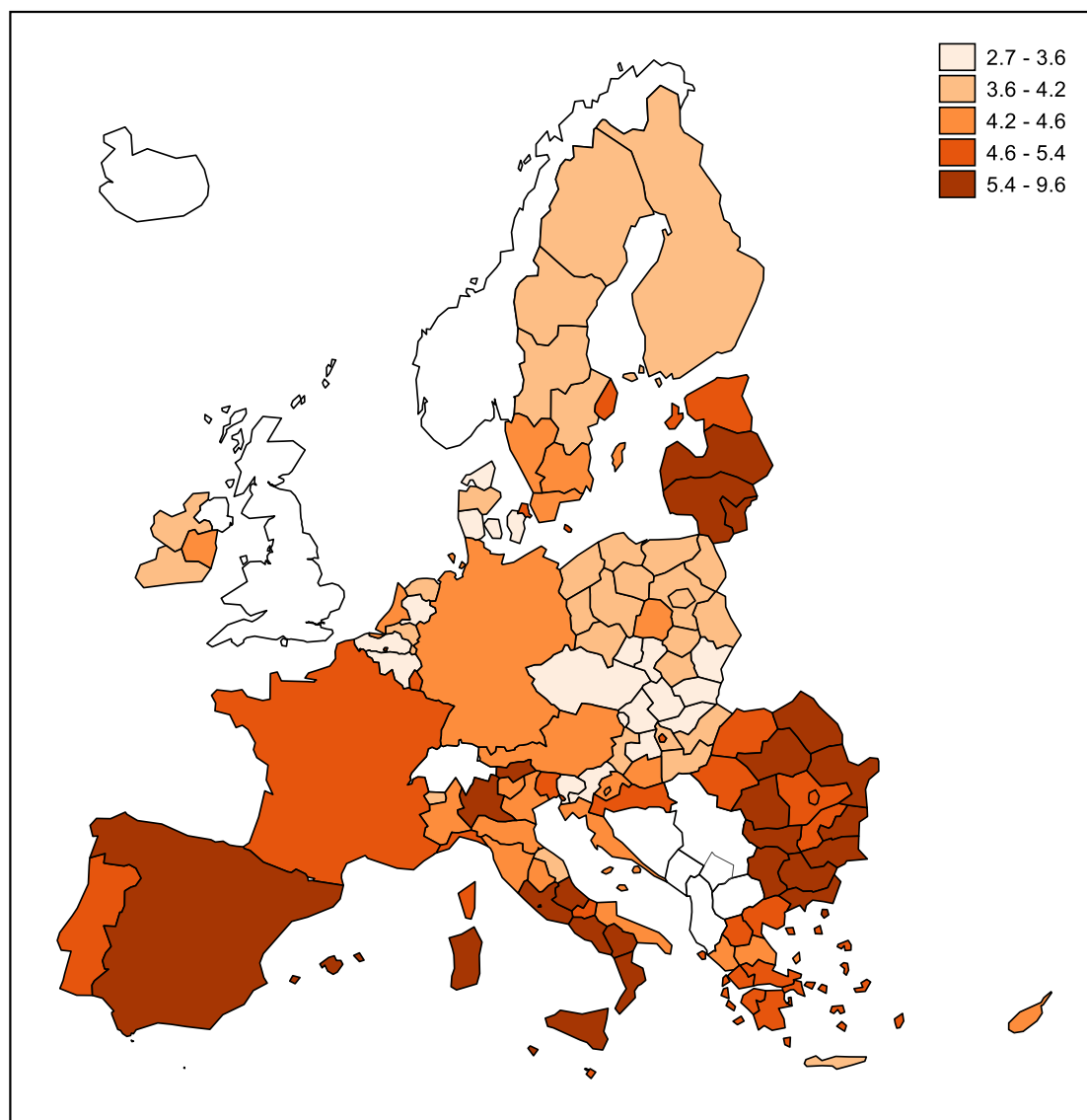


Бележка: Не са представени някои административни единици на островите и в най-отдалечените региони. Не са налични данни за Франция.

Източник: Евростат [[tepsr_lm220](#)], EU LFS. © EuroGeographics за административните граници.

Фигура 4: Неравенство по отношение на доходите, измерено чрез квинтилното съотношение на доходите — S80/S20, 2022 г.

(индекс, по региони на равнище NUTS 2; средно за ЕС: 4,7)

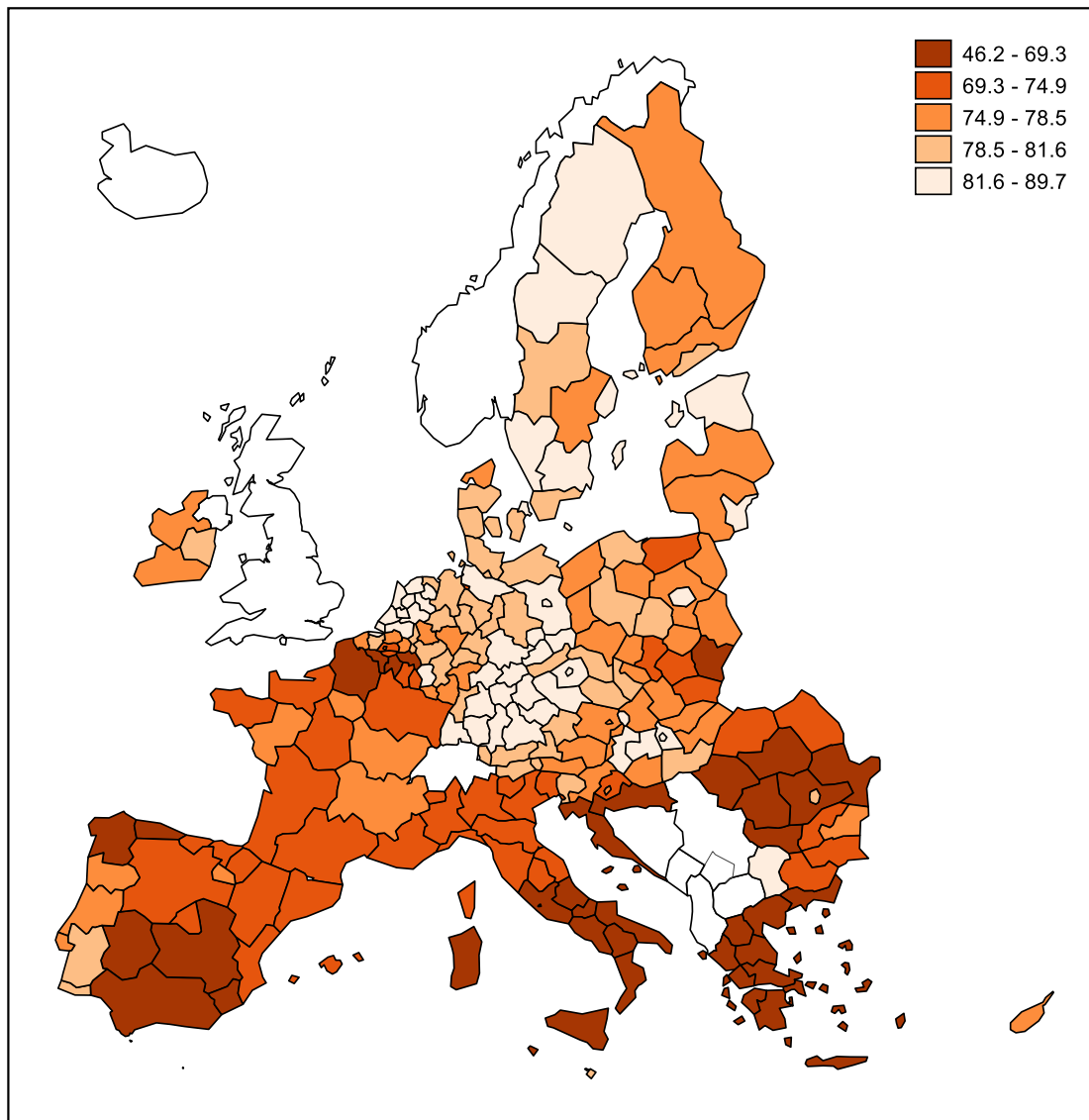


Бележка: Не са представени някои административни единици на островите и в най-отдалечените региони. Национални данни за Австрия, Кипър, Чехия, Естония, Финландия, Франция, Германия, Латвия, Люксембург, Малта, Португалия и Испания. Данните за Белгия и Нидерландия са на равнище NUTS 1. Прекъсване в динамичните редове за Франция и Люксембург.

Източник: Евростат [[ilc_di11_r](#)], EU-SILC. © EuroGeographics за административните граници.

Фигура 5: Равнище на заетост, 2022 г.

(в %, дял на лицата на възраст 20—64 години, по региони по NUTS 2; средно за ЕС: 74,6%)

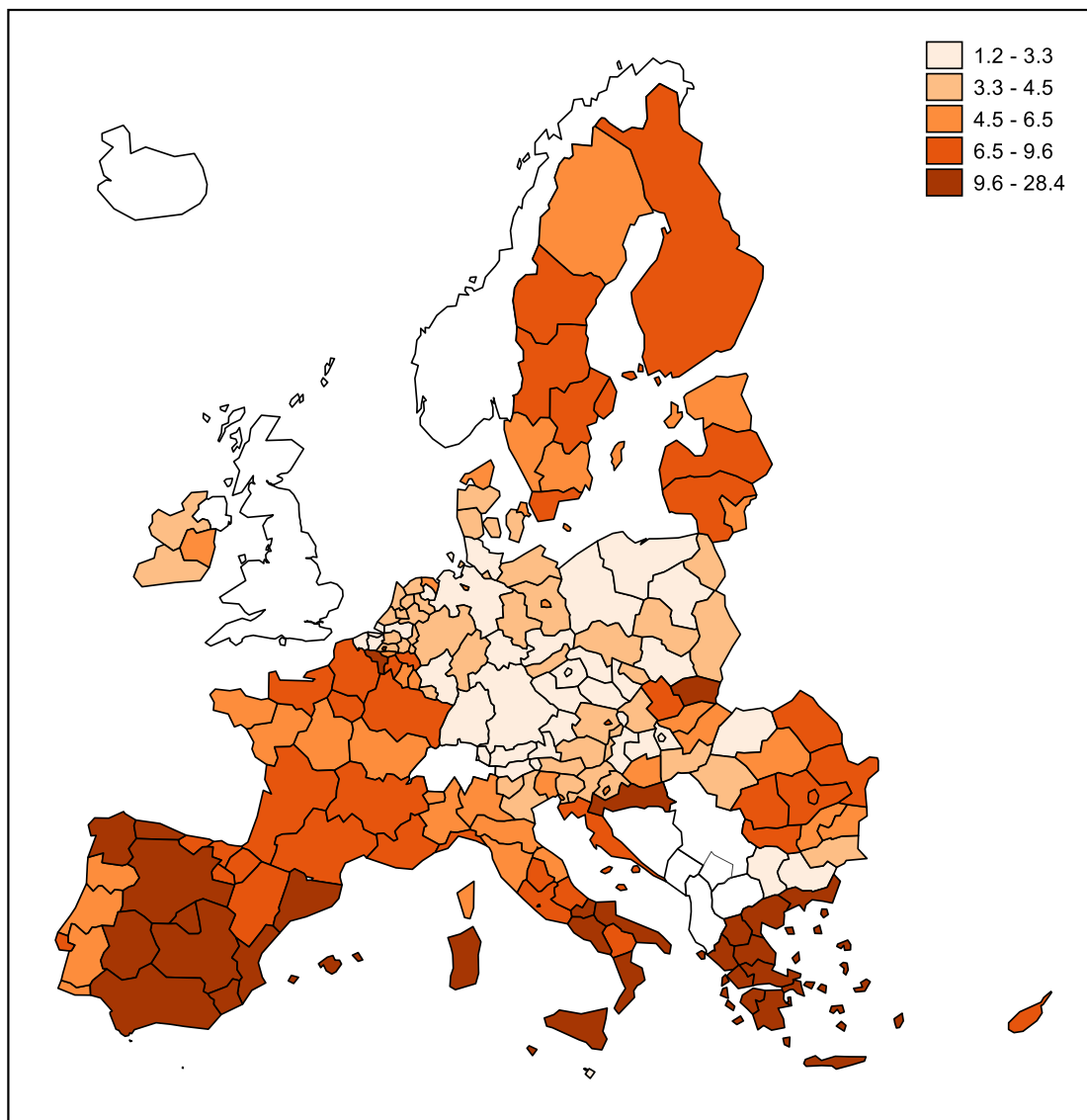


Бележка: Не са представени някои административни единици на островите и в най-отдалечените региони. Данните за Франция са на равнище NUTS 1. Ниска степен на надеждност на данните за Франция (Corse).

Източник: Евростат [[lfst_r_lfe2emprr](#)], EU LFS. © EuroGeographics за административните граници.

Фигура 6: Коефициент на безработица, 2022 г.

(в %, дял от работната сила на възраст 15—74 години, по региони на ниво 2 по NUTS; средно за ЕС: 6,2%)

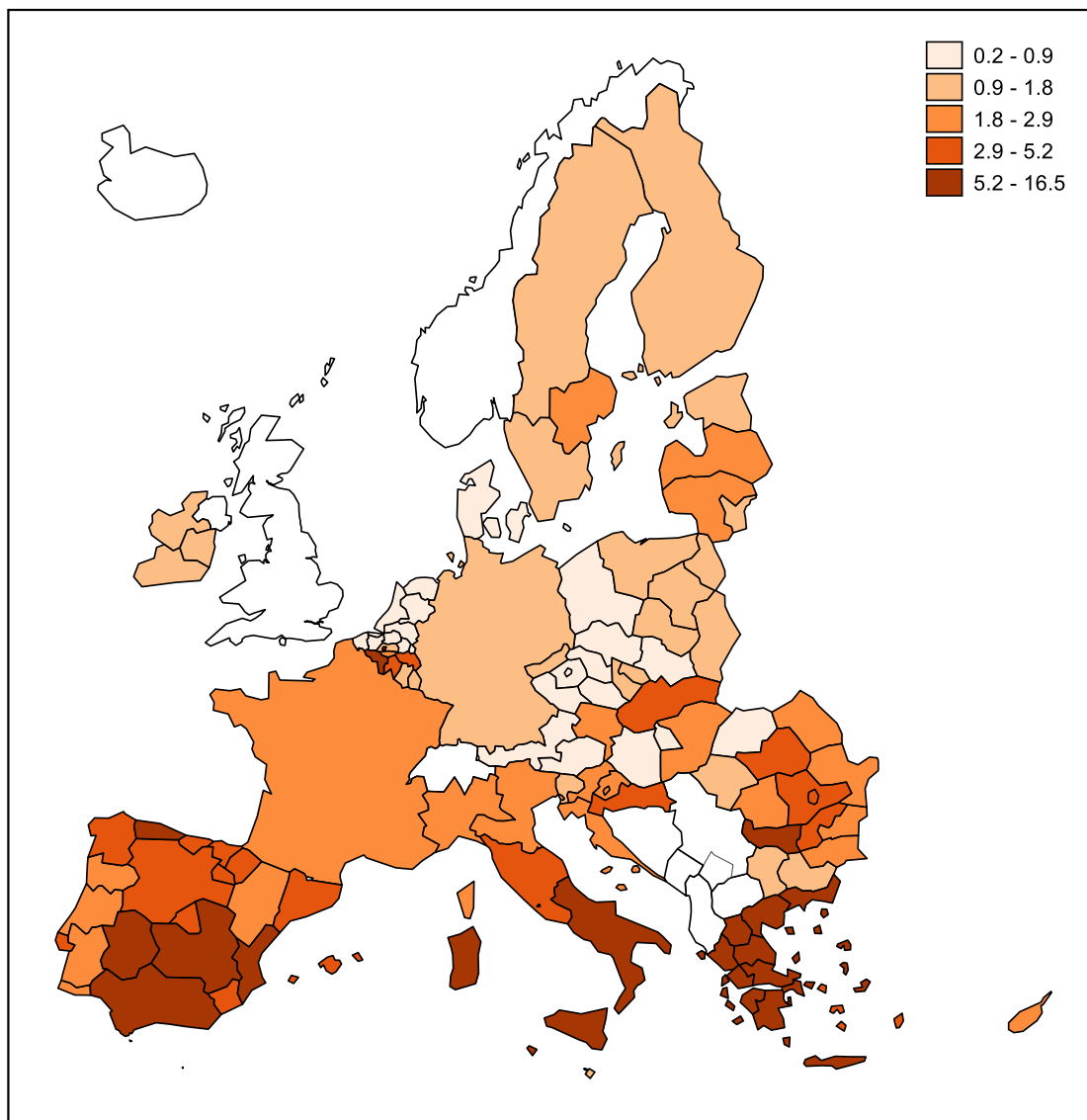


Бележка: Не са представени някои административни единици на островите и в най-отдалечените региони. Национални данни за Финландия. Данните за Франция, Германия и Полша са на равнище NUTS1. Ниска степен на надеждност на данните за Франция (Corse); Германия (Bremen и Saarland); Италия (Valle d'Aosta/Vallée d'Aoste); Португалия (Região Autónoma dos Açores) и Словакия (Bratislavský kraj).

Източник: Евростат [[lfst_r_lfu3rt](#)], EU LFS. © EuroGeographics за административните граници.

Фигура 7: Коефициент на дълготрайната безработица (12 месеца или повече), 2022 г.

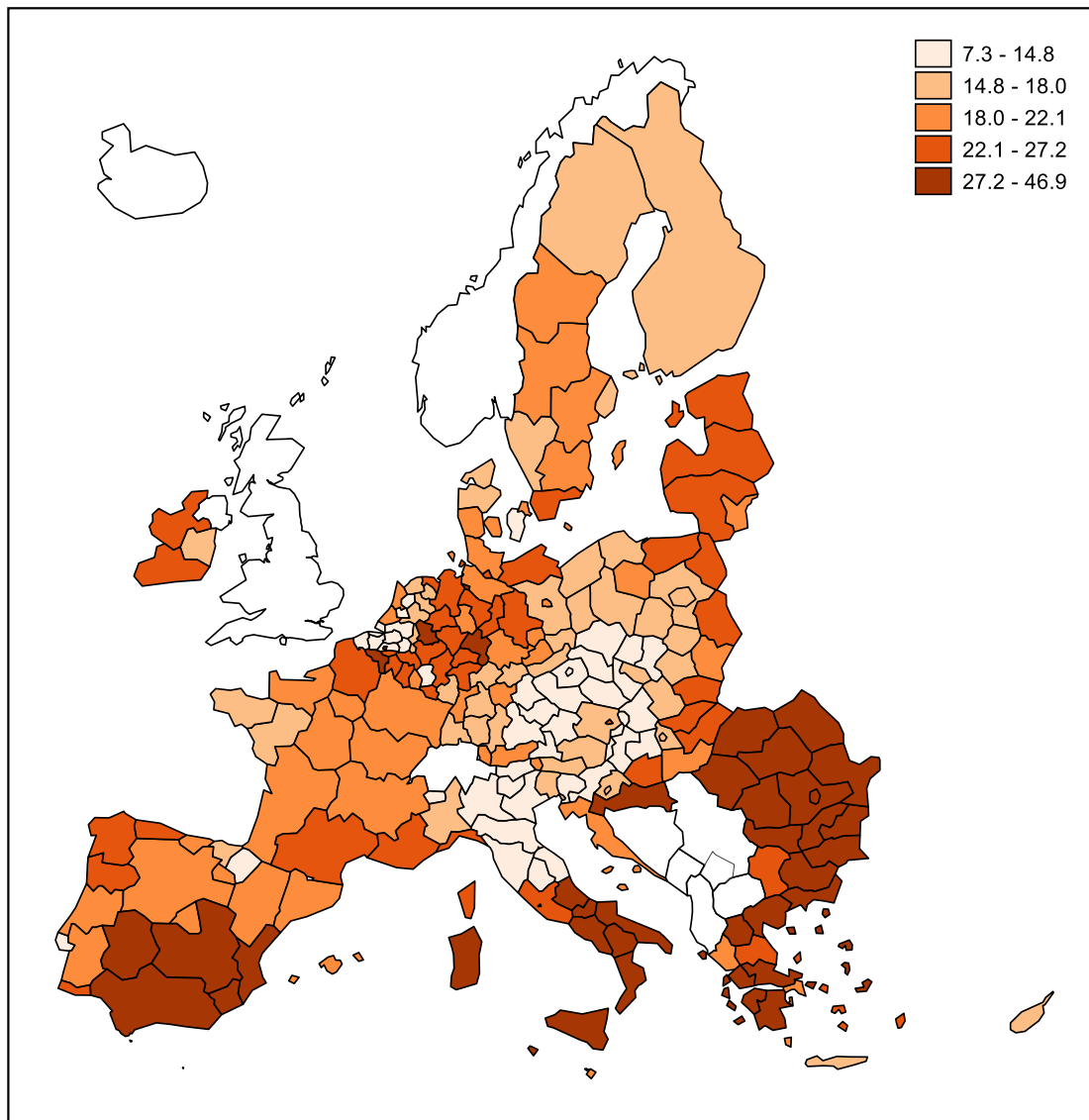
(в %, дял от икономически активното население, по региони на равнище NUTS 2) средно за ЕС: 2.4%)



Бележка: Не са представени някои административни единици на островите и в най-отдалечените региони. Национални данни за Финландия, Франция и Германия. Данните за Австрия, Дания, Унгария, Италия, Нидерландия, Полша, Словакия и Швеция са на равнище NUTS 1. Ниска степен на надеждност на данните за Австрия (Südösterreich); Белгия (Prov. Brabant Wallon, Prov. Limburg (BE), Prov. Luxembourg (BE), Prov. Oost-Vlaanderen и Prov. West-Vlaanderen); Хърватия (Grad Zagreb и Sjeverna Hrvatska); Чехия (Jihozápad, Praha и Střední Čechy); Ирландия (Северна и Западна); Полша (Makroregion centralny, Makroregion południowo-zachodni и Makroregion północno-zachodni); Португалия (Alentejo, Algarve, Região Autónoma da Madeira и Região Autónoma dos Açores); Румъния (Nord-Vest and Vest) и Испания (Ciudad de Melilla).

Източник: Евростат [[lfst_r_lfu2ltu](#)], EU LFS. © EuroGeographics за административните граници.

Фигура 8: Лица, изложени на риск от бедност или социално изключване, 2022 г.
(в %, по региони на равнище NUTS 2; средно за ЕС: 21,6%)

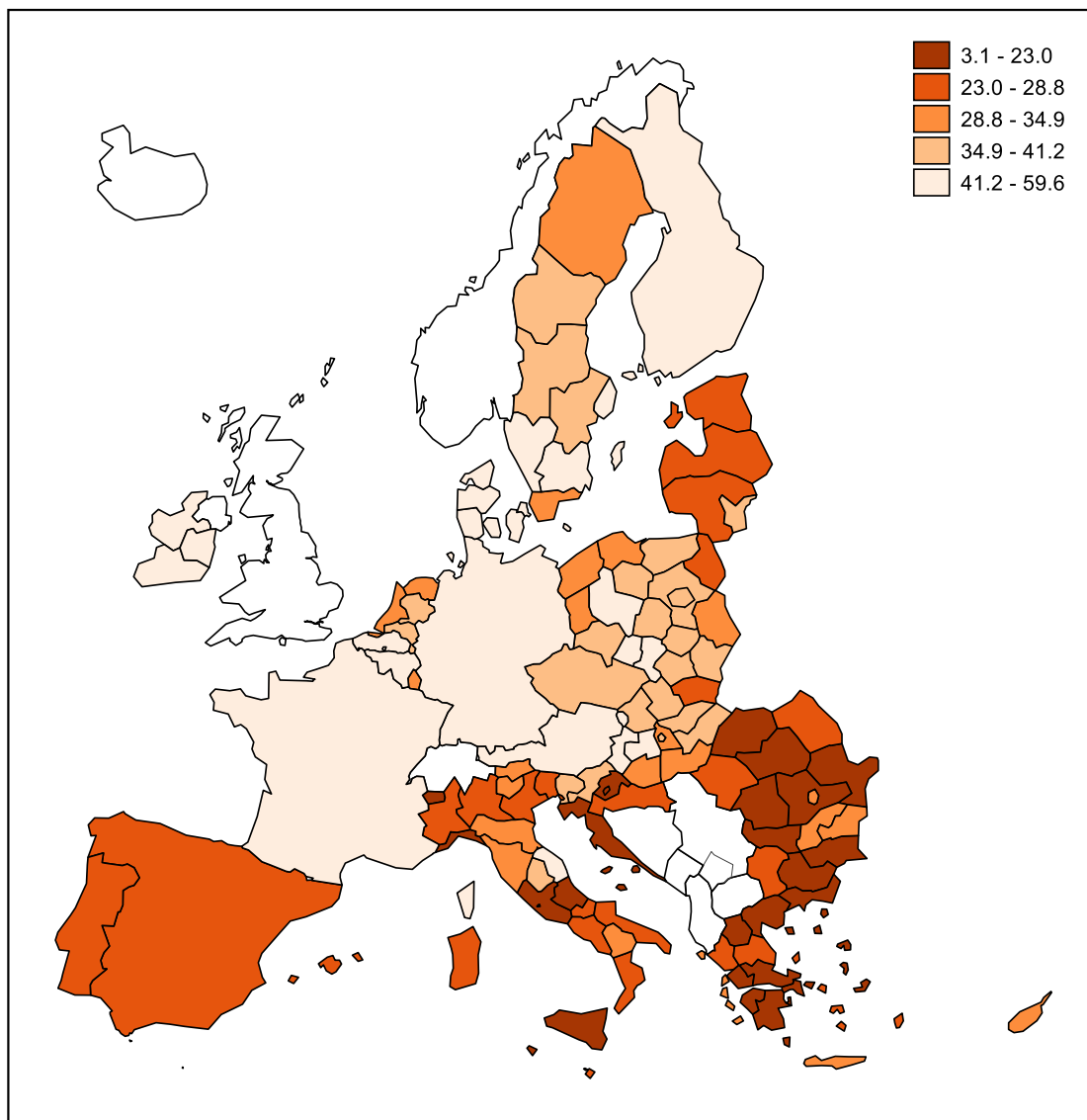


Бележка: Не са представени някои административни единици на островите и в най-отдалечените региони. Национални данни за, Кипър, Естония, Финландия, Латвия, Люксембург и Малта. Данните за Франция са на равнище NUTS 1. Прекъсване в динамичните редове за Финландия и Люксембург.

Източник: Евростат [[ilc_peps11n](#)], EU-SILC. © EuroGeographics за административните граници.

Фигура 9: Въздействие на социалните трансфери (различни от пенсии) върху намаляването на бедността, 2022 г.

(в %, по региони на равнище NUTS 2; средно за ЕС: 35,3%)

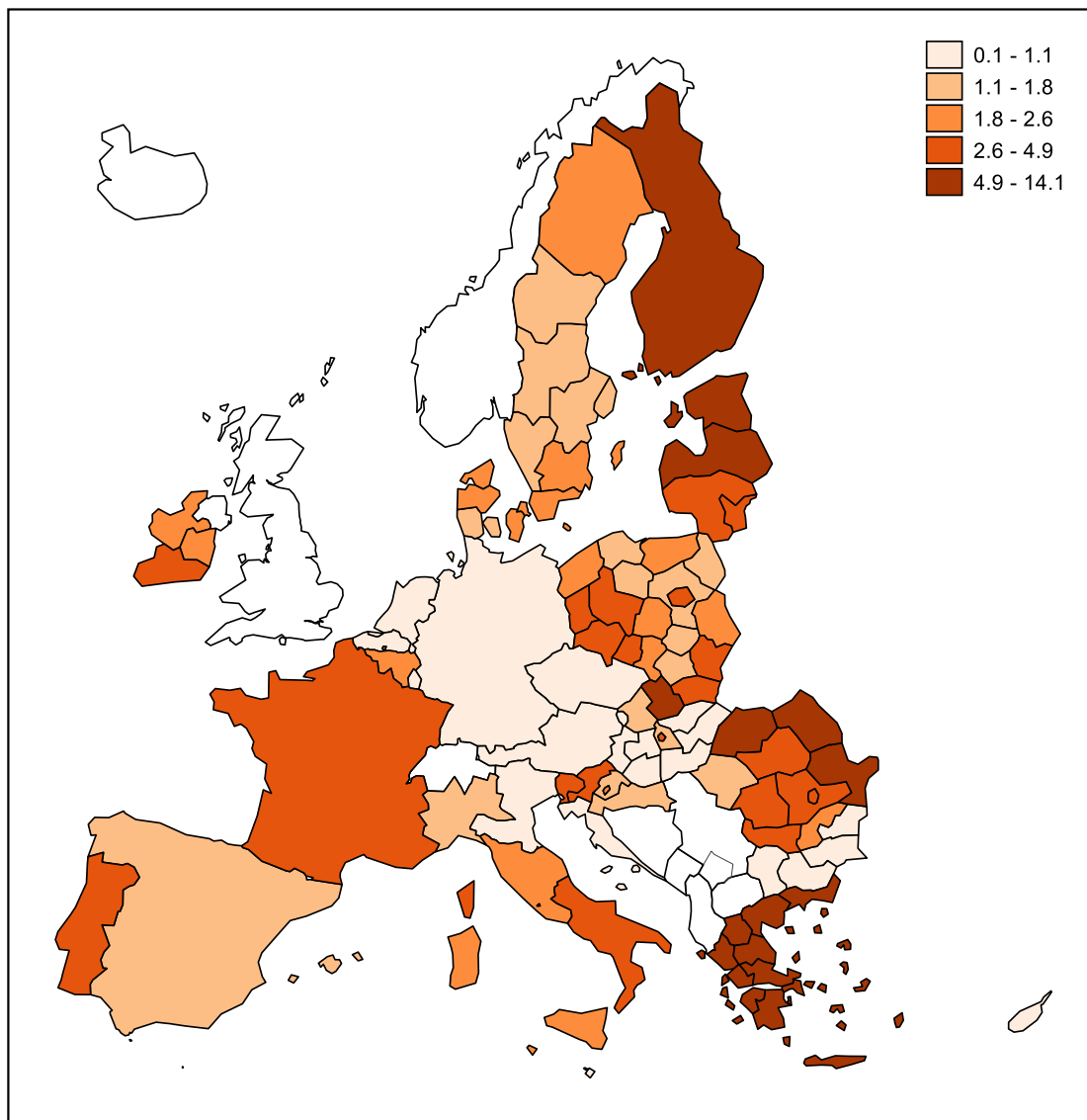


Бележка: Не са представени някои административни единици на островите и в най-отдалечените региони. Национални данни за Австрия, Кипър, Чехия, Естония, Финландия, Франция, Германия, Латвия, Люксембург, Малта, Португалия и Испания. Данните за Белгия и Нидерландия са на равнище NUTS 1. Прекъсване в динамичните редове за Австрия, Белгия, България, Хърватия, Кипър, Чехия, Дания, Франция, Германия, Гърция, Унгария, Ирландия, Италия, Латвия, Литва, Люксембург, Малта, Нидерландия, Полша, Португалия, Румъния, Словакия, Словения и Испания.

Източник: Евростат [[tespm050_r](#)], EU-SILC. © EuroGeographics за административните граници.

Фигура 10: Неудовлетворени по собствена преценка потребности от медицински преглед, 2022 г.

(в %, неудовлетворени по собствена преценка потребности по следните причини: „финансови причини“, „списък на чакащите“ или „прекалено далече“, по региони на ниво 2 по NUTS; средно за ЕС: 2,2%)



Бележка: Не са представени някои административни единици на островите и в най-отдалечените региони. Национални данни за Австрия, Кипър, Чехия, Естония, Финландия, Франция, Германия, Латвия, Люксембург, Малта, Нидерландия, Португалия и Испания. Данните за Белгия и Италия са на равнище NUTS 1.

Източник: Евростат [[hlth_silc_08_r](#)], EU-SILC. © EuroGeographics за административните граници.

Приложение 6. Методическа бележка относно класификацията на държавите членки въз основа на набора от социални показатели

В средата на 2015 г. Европейската комисия, Комитетът по заетостта и Комитетът за социална закрила постигнаха съгласие относно методика за оценяване на резултатите на държавите членки по набора от водещи показатели за заетостта и в социалната област. Като част от споразумението, целта е чрез методиката да се предостави класификация, заедно с цветови код, по отношение на всеки показател с помощта на мярка за относителното класиране на всяка държава членка. Съответната методика се прилага както за годишните равнища (равнища), така и за годишните изменения (изменения), като така се дава възможност за цялостна оценка на резултатите на държавите членки.

През 2017 г. Комисията, съгласувано с Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила, реши да приложи методиката към водещите показатели на набора от социални показатели, придружаващ Европейския стълб на социалните права.

За да се отрази относителната позиция на държавите членки, за всеки показател, равнищата и I) и измененията в тях спрямо предходната година (D) се преобразуват в стандартизирани стойности (известни също като z-стойности), които да се прилагат в един и същ мащаб за всички показатели. Това се постига чрез стандартизиране на стойностите на показателите за равнищата и измененията (съответно I и D) съгласно следните формули:

$$IS_{MS} = \frac{[I_{MS} - \text{average}(I_{MS})]}{\text{standard deviation}(I_{MS})} \text{ и } DS_{MS} = \frac{[D\uparrow_{MS} - \text{average}(D\uparrow_{MS})]}{\text{standard deviation}(D\uparrow_{MS})}$$

Където I_{MS} е стойността на показателя през дадена година, а $D\uparrow_{MS}$ е изменението му спрямо предходната година за държавата членка (ДЧ), а IS_{MS} и DS_{MS} са съответните z-стойности³⁰¹. Този подход дава възможност стойността на показателя за всяка държава членка да се изрази в брой стандартни отклонения от (непретеглената) средна стойност.

Резултатите на всяка държава членка се оценяват и класират въз основа на получените z-стойности спрямо набор от предварително определени прагове. След анализа на водещите показатели от набора от социални показатели беше решено да се определят пет интервала на z-стойностите, като се определят четири симетрични прага от -1, -0,5, 0,5 и 1 както за равнищата, така и за измененията³⁰². Оценките на резултатите спрямо средната стойност за ЕС бяха определени, както следва:

z-стойност	Относителен резултат	
	Ако високата стойност = добър резултат	Ако ниските стойности = добър резултат
z-стойност < -1	Много ниско	Много високо
-1 ≤ z-стойност < -0,5	Ниско	Високо
-0,5 ≤ z-стойност ≤ 0,5	Неутрално положение	Неутрално положение
0,5 < z-стойност ≤ 1	Високо	Ниско
1 < z-стойност	Много високо	Много ниско

³⁰¹ При изчисляването на стандартното отклонение не се използва корекция за малка извадка.
³⁰² Бяха проведени тестове за нормално и за Т-образно разпределение, в резултат на което хипотезата за сходност на тези разпределения беше отхвърлена, поради което не може да се направи параметрично предположение за разпределението на наблюдаваните стойности на показателите. Следователно подходът за определяне на тези прагове е общ, като се използва правилото на провереното в практиката. В случай на стандартно нормално разпределение избраните граници на изключване ще съответстват приблизително на стойностите на кумулативната функция на разпределение при 15 %, 30 %, 50 %, 70 % и 85 %.

Чрез комбинирането на относителните резултати по отношение на равнищата и измененията е възможно да се класифицират общите относителни резултати на дадена държава, както е описано на следващите страници. Определянето на тези седем категории се основава на z-стойности, като с течение на времето са добавени допълнителни условия по отношение на стойностите на показателите, за да се класифицират по-добре случаите на лоши относителни резултати (z-стойност), но добри абсолютни резултати (подобрена или непроменена стойност на показателя) по отношение на измененията. Съответните цветови кодове са отразени в прегледа в глава 1 и в диаграмите на разсейване за водещите показатели в глава 2 на доклада. С класификацията също се подпомага първият етап на анализа по държави в глава 3 въз основа на характеристиките на Рамката за социална конвергенция (РСК), както е описано в съответните основни послания на Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила и в свързания с нея [доклад на съвместната работна група на Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила](#).

В таблиците по-долу е представена цялостната класификация въз основа на относителните резултати по отношение на равнищата и измененията

Много ниско					
-------------	--	--	--	--	--

Бележка: Разделените зони в два цвята (тъмнозелено — синьо, светлозелено — синьо и бяло — оранжево) в последната колона („Много ниско“), показват въздействието на условията върху измененията в (абсолютните) стойности на показателите (D), както е обяснено по-долу.

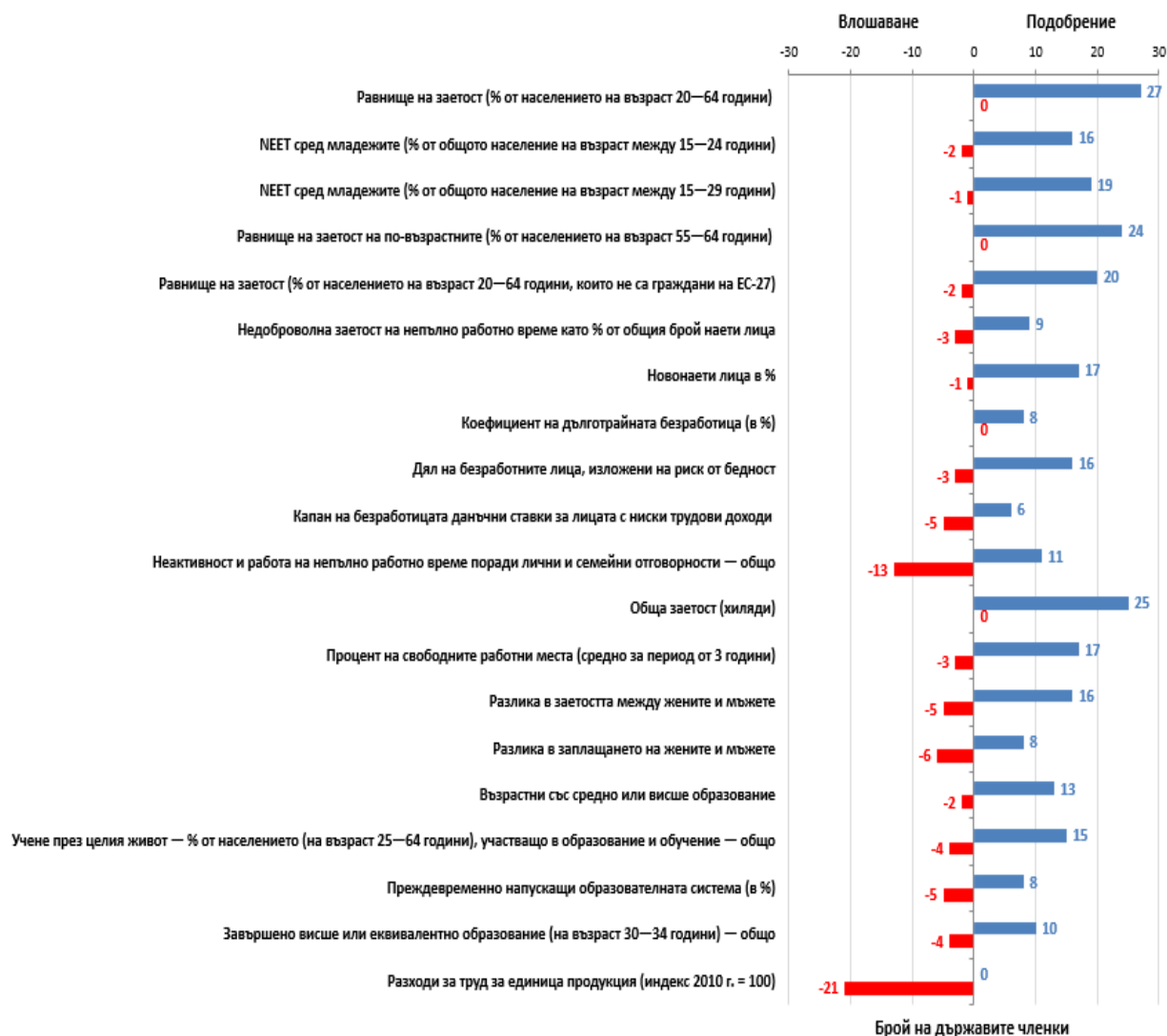
Държави с най-добри резултати	<i>Равнище:</i> много висок резултат; <i>Изменение:</i> от много висок до нисък резултат. ИЛИ <i>Равнище:</i> много висок резултат; <i>Изменение:</i> много нисък резултат с подобряваща се стойност на показателя (↑)	Държави членки с много по-добри равнища на показателите от средните за ЕС и с положение, което се подобрява или не се влошава много по-бързо от средното за ЕС, като стойността на показателя не се влошава
По-добро от средното	<i>Равнище:</i> висок резултат; <i>Изменение:</i> от много висок до нисък резултат ИЛИ <i>Равнище:</i> висок резултат; <i>Изменение:</i> много нисък резултат с подобряваща се стойност на показателя (↑). ИЛИ <i>Равнище:</i> среден резултат; <i>Равнище:</i> много висок резултат	Държави членки с по-добри равнища на показателите от средните за ЕС и с положение, което се подобрява или не се влошава много по-бързо от средното за ЕС, като стойността на показателя не се влошава
Добро, но изискващо наблюдение	<i>Равнище:</i> висок или много висок резултат; <i>Изменение:</i> много нисък резултат с влошена или непроменена стойност на показателя (↓)	Държави членки с по-добри или много по-добри равнища от средните за ЕС, но в които положението се влошава много по-бързо от средното за ЕС, като стойността на показателя също се влошава
Средно/неутрално положение	<i>Равнище:</i> среден резултат; <i>Изменение:</i> от висок до нисък резултат ИЛИ <i>Равнище:</i> среден резултат; <i>Изменение:</i> много нисък резултат с подобряваща се (↑) стойност на показателя	Държави членки със средни равнища и с положение, което нито се подобрява, нито се влошава много по-бързо от средното за ЕС
Слабо, но с подобряващи се стойности	<i>Равнище:</i> нисък резултат; <i>Изменение:</i> много висок резултат ИЛИ <i>Равнище:</i> много нисък резултат; <i>Равнище:</i> много висок резултат.	Държави членки с по-лоши или много по-лоши равнища от средните за ЕС, но в които положението се подобрява много по-бързо от средното за ЕС
За наблюдение	<i>Равнище:</i> среден резултат; <i>Изменение:</i> много нисък резултат с влошена или непроменена стойност на показателя (↓) ИЛИ <i>Равнище:</i> нисък резултат; <i>Изменение:</i> от висок до много нисък резултат	Тази категория обединява два различни случая, в които стойността на показателя се влошава: i) държави членки със средни за ЕС равнища, но в които положението се влошава много по-бързо от средното за ЕС; ii) държави членки с по-лоши равнища от средното за ЕС, в които положението се влошава или не се подобрява достатъчно бързо;
Критични ситуации	<i>Равнище:</i> много нисък резултат <i>Изменение:</i> от висок до много нисък резултат	Държави членки с много по-лоши равнища от средните за ЕС и с положение, което се влошава или не се подобрява достатъчно бързо

Бележка: влошаването се изразява в намаляване на стойностите на показателите, за които високата стойност означава високи резултати (например коефициент на заестост), и увеличаване на стойностите на показателите, за които тя показва слаби резултати (например ИРБИ).

		Много ниско	Ниско	Средно	Високо	Много високо
Преждевременно напуснали системата на образование и обучение (% от населението на възраст 18—24 години)	Равнища	под 4,8 %	между 4,8 % и 6,5 %	между 6,5 % и 9,7 %	между 9,7 % и 11,3 %	над 11,3 %
	Изменения	по-малко от - 0,9 пп	между -0,9 пп и -0,5 пп	между -0,5 пп и 0,2 пп	между 0,2 пп и 0,6 пп	над 0,6 пп
Лица с основни или по-високи общи цифрови умения (% от населението на възраст 16—74 години)	Равнища	под 44,4 %	между 44,4 % и 50,4 %	между 50,4 % и 62,2 %	между 62,2 % и 68,2 %	над 68,2 %
	Изменения	по-малко от 0 пп	между 0 пп и 0 пп	между 0 пп и 0 пп	между 0 пп и 0 пп	над 0 пп
Дял на NEET сред младежите (% от общото население на възраст между 15—29 години)	Равнища	под 7,3 %	между 7,3 % и 9,1 %	между 9,1 % и 12,7 %	между 12,7 % и 14,5 %	над 14,5 %
	Изменения	по-малко от – 2,1 пп	между -2,1 пп и -1,6 пп	между -1,6 пп и -0,5 пп	между -0,5 пп и 0 пп	над 0 пп
Разлика в заетостта между жените и мъжете (процентни пунктове)	Равнища	по-малко от 4 пп	между 4 пп и 6,5 пп	между 6,5 пп и 11,6 пп	между 11,6 пп и 14,2 пп	над 14,2 пп
	Изменения	по-малко от - 1,4 пп	между -1,4 пп и -0,9 пп	между -0,9 пп и 0 пп	между 0 пп и 0,4 пп	над 0,4 пп
Квинтилно съотношение на доходите (S80/S20)	Равнища	по-малко от 3,7	между 3,7 и 4,2	между 4,2 и 5,2	между 5,2 и 5,7	над 5,7
	Изменения	по-малко от -0,4	между -0,4 и -0,2	между -0,2 и 0,1	между 0,1 и 0,2	повече от 0,2
Равнище на заетост (% от населението на възраст 20—64 години)	Равнища	под 71,5 %	между 71,5 % и 73,9 %	между 73,9 % и 78,8 %	между 78,8 % и 81,2 %	над 81,2 %
	Изменения	по-малко от 1,1 пп	между 1,1 пп и 1,4 пп	между 1,4 пп и 2,1 пп	между 2,1 пп и 2,4 пп	над 2,4 пп
Коефициент на безработица (% от икономически активното население на възраст 15—74 години)	Равнища	под 3,3 %	между 3,3 % и 4,5 %	между 4,5 % и 7 %	между 7 % и 8,3 %	над 8,3 %
	Изменения	по-малко от - 1,4 пп	между -1,4 пп и -1,1 пп	между -1,1 пп и -0,6 пп	между -0,6 пп и -0,4 пп	повече от -0,4 пп
Коефициент на дълготрайна безработица (% от икономически активното население на възраст 15—74 години)	Равнища	под 0,6 %	между 0,6 % и 1,4 %	между 1,4 % и 2,9 %	между 2,9 % и 3,7 %	над 3,7 %
	Изменения	по-малко от – 0,7 пп	между -0,7 пп и -0,5 пп	между -0,5 пп и -0,2 пп	между -0,2 пп и 0 пп	над 0 пп
Реален брутен располагаем доход на домакинствата (БР/ДД) на глава от населението (2008 г. = 100)	Равнища	под 100,1	между 100,1 и 108,2	между 108,2 и 124,4	между 124,4 и 132,6	над 132,6
	Изменения	по-малко от –3 пп	между -3 пп и -1,8 пп	между -1,8 и 0,7 пп	между 0,7 пп и 1,9 пп	над 1,9 пп
Дял на изложените на риск от бедност или социално изключване (% от общото население)	Равнища	под 15,5 %	между 15,5 % и 18,1 %	между 18,1 % и 23,3 %	между 23,3 % и 25,9 %	над 25,9
	Изменения	по-малко от – 1,3 пп	между -1,3 пп и -0,6 пп	между -0,6 пп и 0,6 пп	между 0,6 пп и 1,2 пп	над 1,2 пп
Деца, изложени на риск от бедност или социално изключване (% от общото население на възраст 0—17 години)	Равнища	под 14,9 %	между 14,9 % и 18,4 %	между 18,4 % и 25,2 %	между 25,2 % и 28,6 %	над 28,6 %
	Изменения	по-малко от – 2,7 пп	между -2,7 пп и -1,6 пп	между -1,6 пп и 0,6 пп	между 0,6 пп и 1,7 пп	над 1,7 пп

Въздействие на социалните трансфери (различни от пенсии) за намаляване на бедността (% намаление на ИРБ) 2021 г.	Равнища	под 24,2 %	между 24,2 % и 29,2 %	между 29,2 % и 39,3 %	между 39,3 % и 44,3 %	над 44,3 %
	Изменения	по-малко от – 7,2 пп	между -7,2 пп и -5,3 пп	между -5,3 пп и -1,4 пп	между -1,4 пп и 0,5 пп	повече от 0,5 пп
Разлика в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания (в процентни пунктове)	Равнища	по-малко от 16,5 пп	между 16,5 пп и 20,5 пп	между 20,5 пп и 28,3 пп	между 28,3 пп и 32,2 пп	по-малко от 16,5 пп
	Изменения	по-малко от - 4,4 пп	между -4,4 пп и -2,1 пп	между -2,1 пп и 2,5 пп	между 2,5 пп и 4,7 пп	над 4,7 пп
Процент на прекомерните жилищни разходи (% от общото население)	Равнища	под 2,7 %	между 2,7 % и 5,3 %	между 5,3 % и 10,5 %	между 10,5 % и 13,1 %	над 13,1 %
	Изменения	по-малко от - 1,8 пп	между -1,8 пп и -0,5 пп	между -0,5 пп и 2 пп	между 2 пп и 3,3 пп	над 3,3 пп
Деца под 3-годишна възраст в системата за професионални грижи за деца (% от населението на възраст под 3 години)	Равнища	под 15,6 %	между 15,6 % и 25 %	между 25 % и 44 %	между 44 % и 53,4 %	над 53,4 %
	Изменения	по-малко от - 5,1 пп	между -5,1 пп и -2,4 пп	между -2,4 пп и 3 пп	между 3 пп и 5,7 пп	над 5,7 пп
Неудовлетворени по собствена преценка потребности от медицински грижи (% от населението на възраст на и над 16 години)	Равнища	под 0,1 %	между 0,1 % и 1,3 %	между 1,3 % и 3,8 %	между 3,8 % и 5 %	над 5 %
	Изменения	по-малко от - 0,5 пп	между -0,5 пп и -0,1 пп	между -0,1 пп и 0,7 пп	между 0,7 пп и 1,1 пп	над 1,1 пп

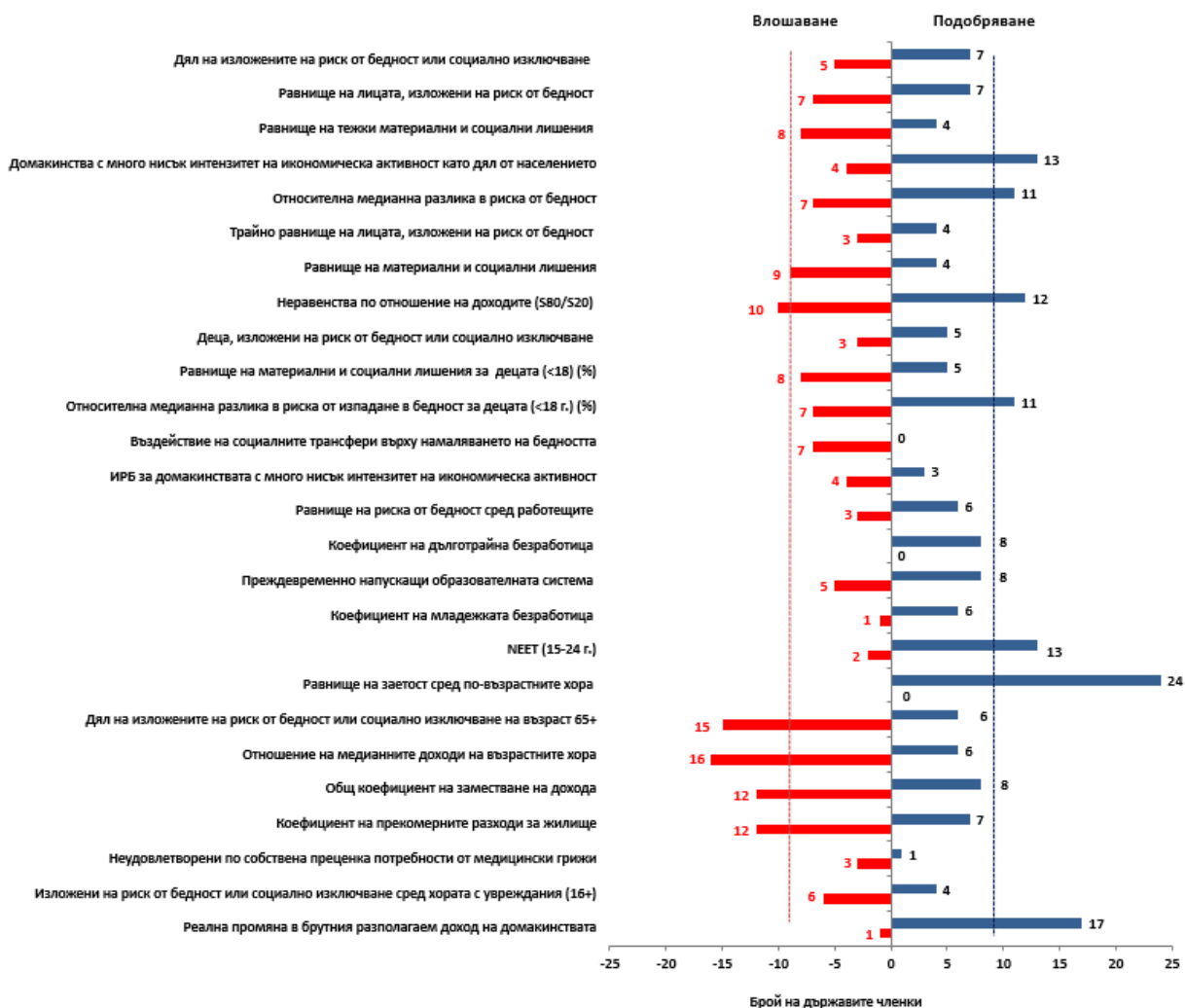
Приложение 7: Обобщен преглед на „тенденциите за заетостта, които са за наблюдение“ и брой държави членки с влошаване или подобрене, установени посредством Инструмента за наблюдение на резултатите в областта на заетостта (ERM) за 2023 г.



Бележка: изменения в периода 2021—2022 г. с изключение на дела на безработните, изложените на риск от бедност, процента на свободните работни места (средно за период от 3 години) и разликата в заплащането на жените и мъжете, които са за 2020—2021 г.

Източник: Инструмента за наблюдение на резултатите в областта на заетостта от 2023 г.

Приложение 8: Обобщен преглед на броя на държавите членки с влошаване („социални тенденции, които са за наблюдение“) или подобряване в периода 2021—2022 г. (или последната година за която има данни), както е установено в актуализацията от юли 2023 г. на Инструмента за наблюдение на резултатите в областта на социалната закрила



Бележка: Измененията обикновено се отнасят за изменения на показателите за периода 2021–2022 г. (въпреки че за показателите „доходи“ и „интензитет на икономическа активност на домакинствата“ измененията всъщност се отнасят за периода 2020—2021 г.). Показателите „дял на лицата, изложени на риск от бедност (ИРБ)“, „дял на лицата, изпитващи сериозни материални лишения“ (СМСЛ) и „дял на населението в безработни и почти безработни домакинства“ са компоненти на показателя ИРБИ. Данните за продължителността на живота в добро здраве на 65 години и реалната промяна в brutния располагаем доход на домакинствата се отнасят за 2021 г., а изменението за периода 2020—2021 г., тъй като няма налични данни за 2022 г.

Източник: Наблюдение на резултатите в областта на социалната закрила от 2023 г.

Приложение 9: Потенциални рискове, идентифицирани чрез набора от социални показатели в различните издания на съвместния доклад за заетостта (СДЗ), и брой на „критичните“/„за наблюдение“ ситуации за държавите членки на първия етап на анализа на страните въз основа на характеристиките на Рамката за социална конвергенция, както е описано в съответните основни послания на Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила и в свързания с нея доклад на съвместната работна група на Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила

Водещи показатели от набора от социални показатели	BE				BG				CZ				DK				DE			
	2022	2023	2024	Показатели	2022	2023	2024	Показатели	2022	2023	2024	Показатели	2022	2023	2024	Показатели	2022	2023	2024	Показатели
Лица, напускащи преждевременно системата на образованието и обучението				0				0				0				1				1
Ниво на цифровите умения на лицата				0				1				0				0				1
Дял на NEET сред младежите				0				0				1				0				0
Разлика в заетостта между жените и мъжете				0				0				1				0				0
Квинтилно съотношение на доходите				0				1				0				0				0
Равнище на заетост				1				0				0				0				0
Коефициент на безработица				0				0				0				0				0
Коефициент на дълготрайна безработица				0				0				0				0				0
БРДД на глава от населението				1				0				1				0				0
Дял на изложените на риск от бедност или социално изключване				0				1				0				0				0
Дял на изложените на риск от бедност или социално изключване сред децата				0				1				0				0				0
Въздействие на социалните трансфери върху намаляването на бедността				0				1				0				0				0
Разлика в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания				1				1				0				0				0
Прекомерни разходи за жилище				0				1				0				1				1
Децата под 3-годишна възраст в системата за професионални грижи за деца				0				1				1				0				1
Неудовлетворени по собствена преценка потребности от медицински грижи				0				0				0				0				0
Общо показатели				3				8				4				2				4

Водещи показатели от набора от социални показатели	EE				IE				EL				ES				FR			
	2022	2023	2024	Показатели	2022	2023	2024	Показатели	2022	2023	2024	Показатели	2022	2023	2024	Показатели	2022	2023	2024	Показатели
Лица, напускащи преждевременно системата на образованието и обучението				1				0				0				1				0
Ниво на цифровите умения на лицата				0				0				0				0				0
Дял на NEET сред младежите				0				0				1				1				0
Разлика в заетостта между жените и мъжете				0				1				1				0				0
Квинтилно съотношение на доходите				1				0				0				0				0
Равнище на заетост				0				0				0				1				0
Коефициент на безработица				0				0				0				0				2
Коефициент на дълготрайна безработица				0				0				0				0				0
БРДД на глава от населението				0				0				1				1				0
Дял на изложените на риск от бедност или социално изключване				1				0				0				0				1
Дял на изложените на риск от бедност или социално изключване сред децата				0				0				0				1				1
Въздействие на социалните трансфери върху намаляването на бедността				1				0				1				1				0
Разлика в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания				1				1				0				0				0
Прекомерни разходи за жилище				0				0				0				0				0
Децата под 3-годишна възраст в системата за професионални грижи за деца				0				1				0				0				0
Неудовлетворени по собствена преценка потребности от медицински грижи				1				0				1				0				0
Общо показатели				6				3				5				6				4

Бележка: След споразумение в работната група ЕМСО-СПС категоризациите по СДЗ се изчисляват, като се използва наборът от социални показатели във вида, в който е представен в съответните издания на СДЗ, с данни, налични към крайната дата за предаване на данни за текущото издание на СДЗ. Ако това не е било възможно поради липсващи категоризации, но е била налична предишна категоризация в рамките на разглежданите издания на СДЗ, тя е използвана за попълване на липсващата категоризация (отбелязана с червено в горния десен ъгъл на клетката). Защрихованите клетки показват категоризациите в СДЗ, които не могат да бъдат нито изчислени, нито попълнени, както е посочено.

Приложение 9 (продължение): Потенциални рискове, идентифицирани чрез набора от социални показатели в различните издания на съвместния доклад за заетостта (СДЗ), и брой на „критичните“/„за наблюдение“ ситуации за държавите членки на първия етап на анализа на страните въз основа на характеристиките на Рамката за социална конвергенция (РСК), както е описано в съответните основни послания на Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила и в свързания с нея доклад на съвместната работна група на Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила

Водещи показатели от набора от социални показатели	HR				IT				CY				LV				LT			
	2022	2023	2024	Показатели	2022	2023	2024	Показатели	2022	2023	2024	Показатели	2022	2023	2024	Показатели	2022	2023	2024	Показатели
Лица, напускащи преждевременно системата на образованието и обучението				0				0				0				0				0
Ниво на цифровите умения на лицата				0				1				1				0				1
Дял на NEET сред младежите				1				0				1				0				0
Разлика в заетостта между жените и мъжете				0				1				1				0				0
Квинтилно съотношение на доходите				0				1				0				1				1
Равнище на заетост				1				1				0				0				0
Коефициент на безработица				0				0				0				0				0
Коефициент на дълготрайна безработица				0				0				0				0				0
БРДД на глава от населението				0				1				1				0				0
Дял на изложените на риск от бедност или социално изключване				0				1				0				2				1
Дял на изложените на риск от бедност или социално изключване сред децата				0				1				0				0				0
Въздействие на социалните трансфери върху намаляването на бедността				1				1				0				0				0
Разлика в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания				1				0				0				0				2
Прекомерни разходи за жилище				0				0				0				0				0
Децата под 3-годишна възраст в системата за професионални грижи за деца				1				0				1				0				1
Неудовлетворени по собствена преценка потребности от медицински грижи				0				0				0				1				0
Общо показатели	5				8				5				4				6			

Водещи показатели от набора от социални показатели	LU				HU				MT				NL				AT			
	2022	2023	2024	Показатели	2022	2023	2024	Показатели	2022	2023	2024	Показатели	2022	2023	2024	Показатели	2022	2023	2024	Показатели
Лица, напускащи преждевременно системата на образованието и обучението				0				1				1				0				0
Ниво на цифровите умения на лицата				0				1				0				0				0
Дял на NEET сред младежите				0				0				0				0				0
Разлика в заетостта между жените и мъжете				0				0				0				0				0
Квинтилно съотношение на доходите				0				0				0				0				0
Равнище на заетост				0				0				0				0				0
Коефициент на безработица				0				0				0				0				0
Коефициент на дълготрайна безработица				0				0				0				0				0
БРДД на глава от населението				0				0				0				0				0
Дял на изложените на риск от бедност или социално изключване				0				0				0				0				0
Дял на изложените на риск от бедност или социално изключване сред децата				0				0				0				0				0
Въздействие на социалните трансфери върху намаляването на бедността				0				1				1				0				0
Разлика в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания				0				1				1				0				0
Прекомерни разходи за жилище				1				1				0				0				0
Децата под 3-годишна възраст в системата за професионални грижи за деца				0				1				0				0				1
Неудовлетворени по собствена преценка потребности от медицински грижи				0				0				0				0				0
Общо показатели	1				6				3				0				1			

Бележка: След споразумение в работната група EMCO-SPC категоризациите по СДЗ се изчисляват, като се използва наборът от социални показатели във вида, в който е представен в съответните издания на СДЗ, с данни, налични към крайната дата за предаване на данни за текущото издание на СДЗ. Ако това не е било възможно поради липсващи категоризации, но е била налична предишна категоризация в рамките на разглежданите издания на СДЗ, тя е използвана за попълване на липсващата категоризация (отбелязана с червено в горния десен ъгъл на клетката). Защрихованите клетки показват категоризациите в СДЗ, които не могат да бъдат нито изчислени, нито попълнени, както е посочено.

Приложение 9 (продължение): Потенциални рискове, идентифицирани чрез набора от социални показатели в различните издания на съвместния доклад за заетостта (СДЗ), и брой на „критичните“/„за наблюдение“ ситуации за държавите членки на първия етап на анализа на страните въз основа на характеристиките на Рамката за социална конвергенция (РСК), както е описано в съответните основни послания на Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила и в свързания с нея доклад на съвместната работна група на Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила

Водещи показатели от набора от социални показатели	PL				PT				RO				SI				SK			
	2022	2023	2024	Показатели	2022	2023	2024	Показатели	2022	2023	2024	Показатели	2022	2023	2024	Показатели	2022	2023	2024	Показатели
Лица, напускащи преждевременно системата на образованието и обучението				0				0				1				0				0
Ниво на цифровите умения на лицата				1				0				1				1				0
Дял на NEET сред младежите				0				0				1				0				0
Разлика в заетостта между жените и мъжете				1				0				0				0				0
Квинтилно съотношение на доходите				0				0				0				0				0
Равнище на заетост				0				0				1				0				0
Коефициент на безработица				0				0				0				0				0
Коефициент на дълготрайна безработица				0				0				1				0				1
БРДД на глава от населението				0				0				0				0				0
Дял на изложените на риск от бедност или социално изключване				0				0				1				0				0
Дял на изложените на риск от бедност или социално изключване сред децата				0				0				1				0				2
Въздействие на социалните трансфери върху намаляването на бедността				0				0				1				1				1
Разлика в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания				1				0				1				0				0
Прекомерни разходи за жилище				0				0				0				0				0
Децата под 3-годишна възраст в системата за професионални грижи за деца				1				0				1				0				1
Неудовлетворени по собствена преценка потребности от медицински грижи				0				0				1				0				0
Общо показатели	4				0				11				2				5			

Водещи показатели от набора от социални показатели	FI				SE			
	2022	2023	2024	Показатели	2022	2023	2024	Показатели
Лица, напускащи преждевременно системата на образованието и обучението				0				0
Ниво на цифровите умения на лицата				0				0
Дял на NEET сред младежите				1				0
Разлика в заетостта между жените и мъжете				0				0
Квинтилно съотношение на доходите				0				1
Равнище на заетост				0				0
Коефициент на безработица				0				1
Коефициент на дълготрайна безработица				0				0
БРДД на глава от населението				0				0
Дял на изложените на риск от бедност или социално изключване				0				1
Дял на изложените на риск от бедност или социално изключване сред децата				0				0
Въздействие на социалните трансфери върху намаляването на бедността				0				0
Разлика в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания				0				1
Прекомерни разходи за жилище				0				0
Децата под 3-годишна възраст в системата за професионални грижи за деца				0				0
Неудовлетворени по собствена преценка потребности от медицински грижи				1				0
Общо показатели	2				4			

Бележка: След споразумение в работната група EMCO-SPC категоризациите по СДЗ се изчисляват, като се използва наборът от социални показатели във вида, в който е представен в съответните издания на СДЗ, с данни, налични към крайната дата за предаване на данни за текущото издание на СДЗ. Ако това не е било възможно поради липсващи категоризации, но е била налична предишна категоризация в рамките на разглежданите издания на СДЗ, тя е използвана за попълване на липсващата категоризация (отбелязана с червено в горния десен ъгъл на клетката). Защрихованите клетки показват категоризациите в СДЗ, които не могат да бъдат нито изчислени, нито попълнени, както е посочено.